

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

İZMİR
KALKINMA
AJANSI

Kültür
Yayınları

ŞEHİR VE ASAYİŞ:

SERKOMİSERLİK TEN MÜDÜRLÜĞE

İZMİR EMNİYETİ

1885-1923

YÜCEL YİĞİT

EYÜP ŞAHİN

HAFIZA
İZMİR

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

İZMİR
KALKINMA
AJANSI

*Kültür
Yayınları*

ŞEHİR VE ASAYİŞ:
SERKOMİSERLİK TEN MÜDÜRLÜĞE
İZMİR EMNİYETİ
(1885-1923)

YÜCEL YİĞİT | EYÜP ŞAHİN

HAFIZA
İZMİR

İzmir Kalkınma Ajansı
Kültür Yayınları - XVI
İzmir Tarihi Serisi - X

Şehir ve Asayiş:
Serkomiserlikten Müdürlüğe
İzmir Emniyeti (1885-1923)

Yazar

Yücel YİĞİT - Eyüp ŞAHİN

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmed Âkif KÖSEOĞLU

Yayın Sahibi

İzmir Kalkınma Ajansı

Megapol Çarsı Kule 1203/11 Sok.

No: 5-7 Kat: 19 Halkapınar Mah.

Konak 35170 İzmir / Türkiye

+90 (232) 489 81 81

www.izka.org.tr

Grafik Tasarım

Orçun ANDIÇ

ISBN

978-605-5826-46-8

Basım

12. Matbaa

Huzur Mahallesi Ahmet Bayman Caddesi No:25

34396 İstanbul

+90 212 281 25 80

info@onikincimatbaa.com

Sertifika No: 46618

Baskı Bilgisi

1. Baskı

Mart 2025

500 Adet

Bandrol Uygulamasına ilişkin Usul ve Esaslar
Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesi 2. fıkrasına
göre bandrol taşıması zorunlu değildir.

Yasal Bilgi

Bu kitap, İzmir Kalkınma Ajansı tarafından
yayına hazırlanmış olup, kurumun ücretsiz
kültür hizmetidir. Bütün hakları saklıdır. Kaynak
gösterilmeden tanıtım için yayımlanacak yazılar
dışında, İzmir Kalkınma Ajansı'nın yazılı izni
alınmadan çoğaltılamaz.

Satılamaz. © İzmir Kalkınma Ajansı.

TAKDİM

Gücünü binlerce yıllık milli bir birikimden alan Türk Polis Teşkilâtı ülkemiz insanının huzuru için özveriyle çalışmalarını sürdürmektedir. Görev ve sorumluluklarını yerine getirirken hukukun üstünlüğünü esas alarak merhamet, tevazu, güven ve doğruluk ilkeleriyle hareket etmektedir.

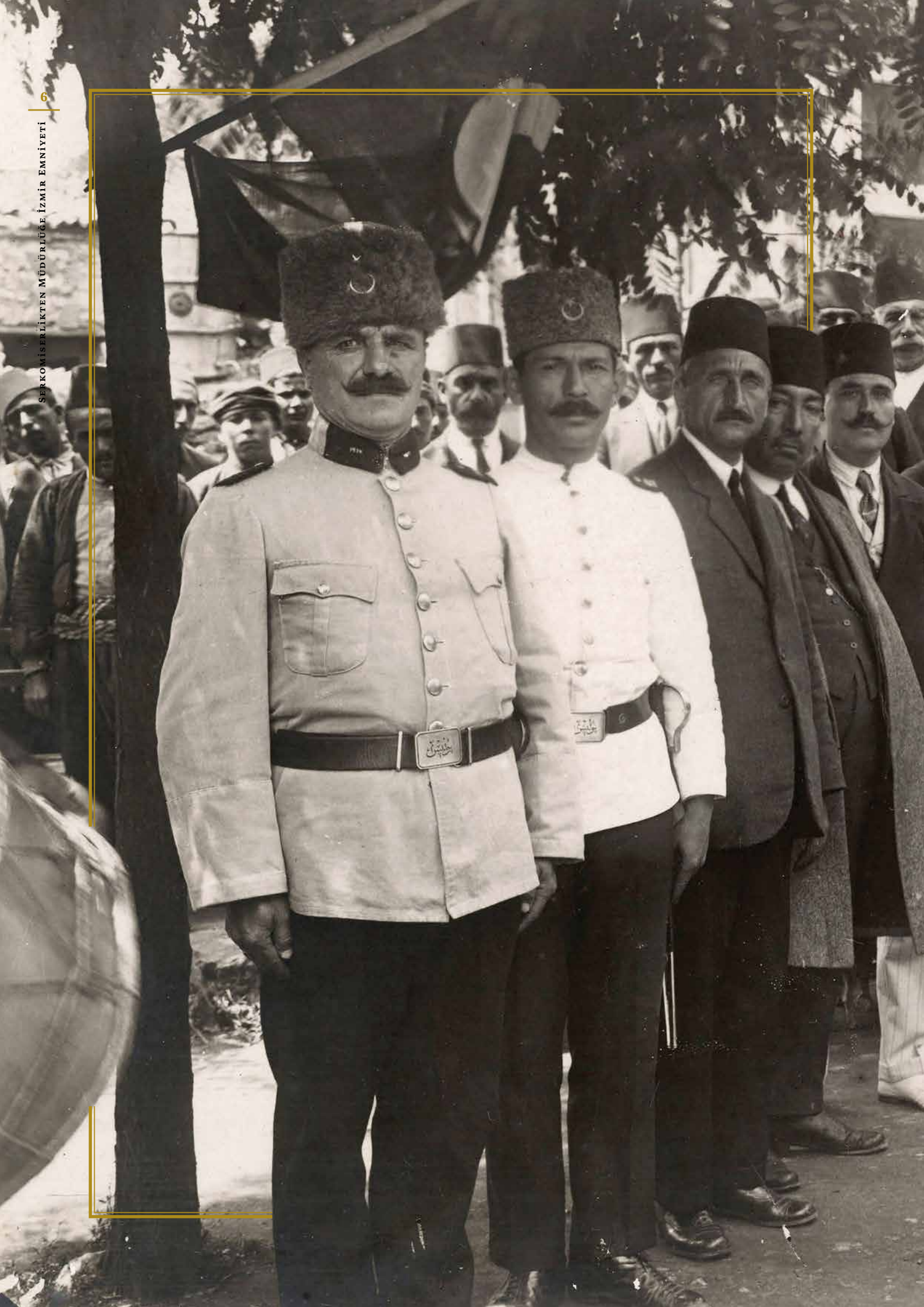
Başta İzmir olmak üzere Türkiye coğrafyasının her karışı şehit kanlarıyla bizlere atalarımızdan miras kalmıştır. Bunun nişanesi al bayrağımızda tecessüm etmiştir. Türk Polis Teşkilâtı ülkemizde huzurun tesisi için birçok mensubunu gazi ve şehit vermiştir. İzmir’de şehit düşen ilk polisimiz Hamza Efendi’yi, I. Dünya Savaşı yıllarında Urla Limanı’nda büyük bir kahramanlık gösteren Ali Fehmi Efendi’yi, 15 Mayıs 1919 günü İzmir’in işgaline karşı direnen ve şehit düşen polislerimizi ve daha nicelerini rahmetle yâd ediyorum.

İzmir’in tarihi farklı açılardan kitaplara ve makalelere konu edilmiş, fakat emniyet ve asayiş bağlamında derinlikli bir çalışma yapılmamıştır. 1896 yılında Anadolu’da müesseseseleşen ilk emniyet müdürlüğü olan İzmir Emniyet Müdürlüğü’nü ele alan bu kıymetli çalışma polis tarihine ve karakol binalarının geçmişine ışık tutmaktadır.

Kurtuluşun simgesi İzmir’in, kolluk tarihi bakımından bir kitabın öznesi olmasından dolayı büyük bir memnuniyet duyduğumu belirtmeliyim. Kalkınmanın en önemli bileşenlerinden biri muhakkak ki kültürdür. Hafıza İzmir başlığını taşıyan çalışmalar şehrimizin belleğine değer katan adımlardır. Cumhuriyet’in ikinci yüz yılına girdiğimiz, Türk Polis Teşkilatının da kuruluşunun 180. yıldönümünü kutladığımız bir senede bu eserin ortaya çıkmasını sağlayan yazarlarımız Prof. Dr. Yücel Yiğit ile emekli 1. Sınıf Emniyet Müdürü Eyüp Şahin’i kutlar, bu kıymetli eserin yayımlanmasına vesile olan İzmir Kalkınma Ajansımıza teşekkürlerimi sunarım.

Dr. Süleyman ELBAN

İzmir Valisi

13	ÖN SÖZ
17	GİRİŞ
23	I. BÖLÜM OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E POLİS TEŞKİLATI
24	1.1. Polis Kurumsallaşıyor
28	1.2. Polisi Eğitimi ve Neşriyatı
29	1.3. Savaş Yıllarında Emniyette Çift Başlılık
30	1.4. Teşkilat Yeniden Yapılandırılıyor
33	II. BÖLÜM İZMİR SERKOMİSERLİĞİNİN TEMELLERİ ATILYOR
34	2.1. Osmanlı Devrinde Aydın Vilayeti Polis Teşkilatı (1885-1923)
40	2.2. Ege Bölgesi ve İzmir Emniyet Müfettişliği
42	2.3. Cumhuriyet Devrinde İzmir Polis Teşkilatı (1923-1938)
47	III. BÖLÜM İZMİR'İN KARAKOLLARI
47	3.1. Karakol Kelimesinin Etimolojisi ve Anlamı
49	3.2. Osmanlı Devleti'nde Karakollar
52	3.3. Aydın Vilayeti Karakol ve Mevkileri
59	3.4. Çorakkapı (Basmene) Polis Karakolu
61	3.5. Karşıyaka Polis Merkezi
63	3.6. Peştemalcıbaşı (Keçeciler) Polis Merkezi-Polis Anı Evi
65	3.7. Fasulye Karakolu
67	3.8. Kemer (Yenişehir) Polis Karakolu
68	3.9. Kokaryalı Polis Karakolu
69	3.10. Tepecik Polis Karakolu
73	IV. BÖLÜM SAVAŞ YILLARINDA VE İŞGAL GÜNLERİNDE İZMİR POLİSİ
73	4.1. İşgal Öncesi İzmir Polisi
77	4.2. İzmir'in İşgali Polis Raporunda
79	4.3. İşgal Polis Raporunda
83	4.4. Rapora Genel Bir Bakış ve Değerlendirme
87	V. BÖLÜM İZMİR'İN ŞEHİT POLİSLERİ
87	5.1. Şehit Polisler
95	5.2. Selvili Mescit Polis Şehitliği ve Polis Anıtı
101	SONUÇ
104	KAYNAKÇA
110	EKLER
152	DİZİN
156	YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ VE YAYINLARI

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1. Çorakkapı (Basmene) Polis Merkezinin Açılış Töreninden Bir Kare	58
Fotoğraf 2. Çorakkapı (Basmene) Karakolunun Güncel Hali	60
Fotoğraf 3. Karşıyaka Polis Merkezi	61
Fotoğraf 4. Peştemalcıbaşı (Anafartalar-Keçeciler) Polis Merkezi	62
Fotoğraf 5. İzmir Polis Anı Evinin Güncel Hali	63
Fotoğraf 6. Fasulye Polis Karakolu	64
Fotoğraf 7. Fasulye Polis Karakolu	65
Fotoğraf 8. Kemer Polis Karakolu	66
Fotoğraf 9. Kokaryalı Polis Karakolu	68
Fotoğraf 10. Kokaryalı Polis Karakolu	69
Fotoğraf 11. Polis Memuru Ali Fehmi (Türkşen) Efendi	72
Fotoğraf 12. Osmanlı Polisi Tarafından Ele Geçirilen Mühimmat	75
Fotoğraf 13. Hava Bombardımanı Sonucu Şehit Olanların Cenaze Alayı	86
Fotoğraf 14. İzmir'de Şehit Edilen Polis Memuru Halil Hamza Efendi	88
Fotoğraf 15. Şehit Polis Memuru Halil Hamza Efendinin Cenaze Merasimi	89
Fotoğraf 16. İzmir'in Pasaport Limanı ve Polis Dairesi	91
Fotoğraf 17. Açılışın İlk Yıllarında Polis Şehidi Anıtı	94
Fotoğraf 18. Selvili Mescit Polis Şehitliği ve Polis Anıtı	95
Fotoğraf 19. Polis Şehitleri Anıtı Ön Yüzden Görünüm	98
Fotoğraf 20. İzmir Polis Müdürlüğü ve Pasaport Polis Karakolu	112
Fotoğraf 21. Pasaport Polis Karakolu	113
Fotoğraf 22. Çorakkapı Polis Karakolu	114
Fotoğraf 23. Çorakkapı Polis Karakolu	115
Fotoğraf 24. Kemeraltı Polis Karakolu	116
Fotoğraf 25. İzmir Hükümet Konağı	117
Fotoğraf 26. İzmir Rıhtımı ve Kadifekale	118
Fotoğraf 27. İzmir Rıhtımının Pasaport Dairesinden Alınan Fotoğrafı	119

Fotoğraf 28. İzmir Mektep-i İdadisi _____	120
Fotoğraf 29. Karantina Hamidiye Sanayi Mektebi _____	121
Fotoğraf 30. 23 Şubat 1919 Tarihinde Rumlar Tarafından Şehit Edilen Polis Memuru Hamza Efendi _____	122
Fotoğraf 31. I. Dünya Savaşı ve İzmir'in İşgali Sırasında Şehit Olan Polislerin Anısına İzmir Belediyesi Tarafından Yaptırılan Polis Abidesinin İnşaatı _____	123
Fotoğraf 32. Asmalı Mescit Polis Şehitliği ve Şehitlikte Medfun Polislerin İsim Listesi _____	124
Fotoğraf 33. Osmanlı Devrinde İzmir'de Görev Yapan Serkomiser (Başkomiser) Raşit Efendi _____	125
Fotoğraf 34. Osmanlı Devrinde Aydın Vilayeti'nde Görev Yapan Bisikletli Bir Polis Memuru _____	126
Fotoğraf 35. Cumhuriyet Devrinde İzmir Polis Kadrosu _____	127
Fotoğraf 36. Cumhuriyet Devrinde Karantina Polis Merkezi Personeli _____	128
Fotoğraf 37. Cumhuriyet Devrinde Tire Kaymakamı Gafur Soylu ve Tire Bekçileri _____	129
Fotoğraf 38. İzmir Emniyet Müdürlüğünde Görevli Bekçi Ahmet Olkay _____	130
Fotoğraf 39. İzmir Emniyet Müdürlüğünde Görevli Bekçi Aydın Güntürk _____	131
Fotoğraf 40. Cumhuriyet Devrinde Alsancak Polis Karakolu _____	132
Fotoğraf 41. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Arif Hikmet Efendi _____	133
Fotoğraf 42. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan İkinci Sınıf Komiser (Komiser) Mehmet Tevfik Efendi _____	134
Fotoğraf 43. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Polis Memuru Mustafa Şevki Özşaran _____	135
Fotoğraf 44. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Polis Memuru Salim Efendi _____	136
Fotoğraf 45. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Komiser Muavini Vehbi Efendi _____	137
Fotoğraf 46. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Başkomiser Lütfü Atakan _____	138
Fotoğraf 47. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Polis Stajyeri Vehbi Erkan _____	139
Fotoğraf 48. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Afro-Türk Polislerden Hurşit Başol _____	140
Fotoğraf 49. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Muamelat Memuru Kâmil Köseoğlu _____	141
Fotoğraf 50. İzmir Emniyet Müdürlüğüne Ait Bir Deniz Motoru _____	142
Fotoğraf 51. Tepecik Karakolu _____	143
Fotoğraf 52. Balavisne Polis Karakolu _____	150

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. XIX. Yüzyılda Aydın Vilayeti'nin Mülki Yapısı	20
Tablo 2. Aydın Vilayeti Polis Kadrosu (1885)	34
Tablo 3. Aydın Vilayeti Serkomiserliği Polis Kadrosu (1885)	35
Tablo 4. Aydın Vilayeti Polis Serkomiserliği'nin Kadrosu	35
Tablo 5. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1908)	36
Tablo 6. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1908)	37
Tablo 7. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1909-1910)	38
Tablo 8. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1909-1910)	38
Tablo 9. Osmanlı Dönemi Aydın Vilayeti Serkomiserleri/Polis Müdürleri (1888-1924)	39
Tablo 10. Cumhuriyet Devri Milli Emniyet Müfettişliği Mıntıkaları (1935)	41
Tablo 11. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1923)	42
Tablo 12. İzmir Emniyet Müdürlüğü Polis Kadrosu (1932)	43
Tablo 13. İzmir Emniyet Müdürlüğü Polis Kadrosu (1938)	43
Tablo 14. Cumhuriyet Devri İzmir Emniyet Müdürleri Listesi (1923-2024)	44
Tablo 15. Aydın Vilayeti Karakol ve Mevkileri	52
Tablo 16. Aydın Vilayeti Mülhakatında Bulunan Merkez, Karakol ve Mevkiler	54
Tablo 17. Aydın Vilayeti Merkez İzmir Sancağındaki Kiralık Karakollar ve Yıllık Giderleri (1914)	57
Tablo 18. Aydın Vilayeti Merkez İzmir Sancağındaki Kiralık Karakollar ve Yıllık Giderleri (1915)	57
Tablo 19. İzmir'in Polis Merkez ve Karakolları (1915)	70
Tablo 20. İzmir'in İşgali Öncesi ve Sonrası Şehit Edilen Polisler	92

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Aydın-İzmir Vilayetinin Fiziki Haritası	16
Harita 2. Aydın Vilayet Merkezi İzmir Sancağı Haritası	18

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat devrinde iç güvenlik arayışı başkentte müstakil kolluk birimlerinin temellerinin atılmasıyla yeni bir kulvara girmiştir. Artık Osmanlı ordusunun uhdesindeki emniyet ve asayiş hizmetleri kademe kademe polis ve jandarmaya devredilmiştir. Şüphesiz Osmanlı taşrasında yeni kolluk birimlerinin faaliyete geçmesi kırk yıl sonraya -1885- tekabül etmiştir. 3 Aralık 1879 tarihinde Zaptiye Nezareti kuruluncaya kadar asayiş, o sıralarda farklı isimlerle tanımlanan polis ile jandarmanın el ele vermesiyle yürütülen vatandaşlık hizmeti olmuştur. 1879'dan itibaren Harbiye Nezareti'ne (Seraskerliğe) bağlanmasıyla jandarma, emniyet teşkilatından koparak askeri statülü bir kolluk hüviyeti kazanmıştır. II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet devrindeki birtakım yasal düzenlemelerle Osmanlı polisinin görev zemini hukuku kaidelere bağlanmıştır. Şüphesiz polis teşkilatına modern bir kimlik kazandırılırken bu süreçte yabancı uzmanlardan da istifade edilmiştir. Savaş yıllarında Osmanlı polisi, "asayişten cepheye" şeklinde tarif edebileceğimiz ikiz görevlendirmeye cephe ve gerisinde mücadele etmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da TBMM'nin açılmasından kısa bir süre sonra Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla İstanbul'un yanında Anadolu'daki yeni oluşumun merkezinde de yeni bir Emniyet Umûm Müdürlüğü tesis edilmiştir. Bu çift başlılık ancak Milli Mücadele'nin kazanılmasıyla ortadan kalkmıştır. Neticede savaş yıllarında ağır zayıatlar veren teşkilat, kurumsal ve insan kaynakları bakımından Cumhuriyet'e miras kalmıştır.

Bu çalışma, 1896 yılında İstanbul'dan sonra Anadolu'da kurulan ilk emniyet müdürlüğü olan İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün kuruluşu ve gelişimini gözler önüne sermek amacıyla kaleme alınmıştır. Osmanlı polisi, taşrada ve Aydın vilayetinde ne zaman kurulmuştur? Aydın vilayeti hangi yıl serkomiserlikten müdürlüğe dönüşmüştür? İlk serkomiser ve polis müdürü kimdir? Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü'nün insan kaynağı nasıl bir gelişim göstermiştir? İzmir'de emniyet ve asayiş faaliyetlerini yürütmek için hangi karakollar inşa edilmiştir? Karakolların mimari özellikleri nelerdir? Vilayet polisi, XX. yüzyılın ilk çeyreğindeki savaflara iştirak etmiş midir? İzmir polisi, savaş yıllarında hangi kahramanlıklara imza atmıştır? Polis Memuru Ali Fehmi Efendi kimdir? İzmir'de ilk polis ne zaman ve nasıl şehit düşmüştür? İngilizlerin İzmir'i hava bombardımanında kaç polis şehit vardır? Yunan işgali sırasında İzmir polisi ne yapmıştır? Yunanlılara ilk kurşunu bir polis mi sıkmıştır? İşgal, polisin gözünden nasıl cereyan etmiştir? İzmir'e asker çıkartan Yunanlıların askeri hareketi, polis raporuna nasıl yansımıştır? İzmir'de toplamda kaç polis şehit olmuştur? Polis şehitliğine ve anıtına kimler öncülük etmiştir? Polis Memuru Hüseyin Avni Efendi'nin ismi Konak meydanındaki "İlk Kurşun" anıtına neden eklenmiştir? Müessese temelli bu incelemede, daha çok bu sorulara cevap verilmiştir. Dolayısıyla İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün kökenlerini ortaya koyan bu eser, taşradaki Osmanlı polisini İzmir özelinde tarif etmiştir.

- **Yücel Yiğit**
- **Eyüp ŞAHİN**

Ankara, 2025

Araştırmanın kronolojik çerçevesini 1885 ile 1923 arası yıllar oluşturmaktadır. Lakin ikinci bölümde konu bütünlüğü sağlamak amacıyla İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün personel mevcudu Gazi Paşa'nın hayata gözlerini yumduğu 1938 yılına kadar uzatılmıştır. Eser, Aydın vilayeti polis yapılanmasından ziyade vilayet merkezi İzmir sancağı polis teşkilatına yoğunlaşmıştır. İncelemede, telif eserler ile süreli yayınlar ile daha çok Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı ve Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivlerinden istifade edilmiştir. Bu kitap, giriş ve sonuç kısımları hariç beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında konunun daha iyi anlaşılabilmesi için İzmir tarihi ile şehrin mülki yapısı ve nüfusu hakkında kısa bir özet verilmiştir. Özellikle idari taksimattaki değişiklikler vurgulanmıştır. Sonuç kısmında araştırma sorularına cevap verilmiş ve birtakım önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca ekler kısmına bazı orijinal fotoğraflar, haritalar ve vesikalar ilave edilerek görsel materyallerle zenginleştirilmiştir. Metin içinde de sık sık fotoğraflar ve tablolar kullanılarak konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Yine araştırmacının arama problemini kolaylaştırmak için de bir dizin eserin sonunda yer almıştır.

Birinci bölüm, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Polis Teşkilatı başlığını taşımaktadır. Osmanlı polisinin kuruluş ve gelişimi derli toplu olarak tarafımızdan kaleme alınan Adli Bilimler ve Kriminalistik Ansiklopedisindeki bölümden aynen nakledilmiştir. XIX. yüzyıldan itibaren temellenmeye başlayan Osmanlı polisinin gelişimini Cumhuriyet'in ilanına kadar masaya yatırdık. Emniyet teşkilatının dönüşümü kronolojik olarak ele alınmıştır. Polisin görev yapabilmesi için elzem nizamnameler, teknolojik yenilikler ve eğitim safahatı meraklısıyla buluşturulmuştur. Şüphesiz polisin I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarındaki çabaları da göz ardı edilmemiştir. Osmanlı polisinden Cumhuriyet'e miras kalanlarla, Mustafa Kemal Paşa'nın emniyet teşkilatına verdiği özel önem alt başlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci bölüm Serkomiserlikten müdürlüğe tahvil olunan İzmir Emniyet Müdürlüğüne ayırt edilmiştir. Bu kısım için Aydın vilayet salnameleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi ana kaynak olmuştur. Tablolarda rütbe silsilesi baz alınarak polis mevcudu ortaya konulmuştur. Yıl esaslı tablolar arasındaki farklılıklar ve benzerlikler de tespit edilmiştir. Salmameler ve Aydın Vilayeti Polis Kütük Defterlerindeki titiz incelemeler neticesinde polis amirlerinin isimleriyle göreve başlama ve ayrılma tarihleri belirlenmiştir. Osmanlı ve

Cumhuriyet devirlerindeki İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün esami listesi de değerlendirilmiştir. İzmir polis teşkilatının personel mevcudu Cumhuriyet'in ilanı ile sona erdirilmemiş ve 1938'e kadar devam ettirilmiştir. Böylece Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş süreci rakamlarla gösterilmiştir. Bu bölümdeki en büyük tespitlerden biri de Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü'nün Anadolu'daki ilk emniyet müdürlüğü olduğu bulgusuna varılmıştır. Zira 1896 yılına kadar Osmanlı polisi sadece başkentte müdürlük düzeyinde teşkilatlanmıştır.

Üçüncü bölüm, Aydın vilayetindeki ve merkez İzmir sancağındaki polis karakollarını ihtiva etmektedir. XX. yüzyılda vilayet genelinde karakolların sancak ve kaza ölçeğindeki sayısal verileri de araştırmacıyla paylaşılmıştır. Karakol kelimesinin etimolojisi ve Türk tarihindeki yeri ve önemine özellikle değinilmiştir. Kelime üzerinden tarihi süreklilik vurgulanmıştır. Akabinde imparatorluk coğrafyasında İstanbul'dan sonra adet ve mimari güzellik açısından en çok karakolun İzmir'de olduğu ortaya konulmuştur. Karakolların mülkiyetinin devlete mi yoksa şahsa ait olduğu da titiz arşiv çalışmasıyla belirlenmiştir. Ayrıca mimari estetiğe sahip karakolların, Selçuklu, Osmanlı ve Barok mimari tarz ve üslupları da görsellerle desteklenerek açıklanmıştır. Yine bugünkü izleri takip edilerek karakolların mevcudiyetleri, yok oluşları ve tadilatları hakkında bilgi verilmiştir. Nitekim karakollar sadece mahallelerde emniyet ve asayiş hizmetlerini yerine getirmemiş aynı zaman da mahalle sakinleriyle iç içe olmuş ve küçük çocuklar için bir okul olmuştur. Karakol, ahali için en yakın devlet kurumu kimliğini haizdir. Onun bu sosyal dokusu da ön plana çıkartılmıştır.

"Savaş Yıllarında ve İşgal Günlerinde İzmir Polisi" başlığını taşıyan dördüncü bölüm, Osmanlı polisinin sıcak çatışmalara, bombardımana uğramasını ve İzmir'in işgali sırasında doğrudan hedef olmasına tahsis edilmiştir. Polis Memuru Ali Fehmi Efendi'nin Urla limanındaki kahramanlığıyla başlayan bölüm, İngilizler'in hava saldırısıyla polisler ve sivil halka zarar vermesiyle devam etmektedir. Müslüman mahallelerini daha çok hedef alan bombardımanlarda İzmir polisi ilk şehitlerini vermiştir. Mütareke günlerinde iyice kontrolden çıkan İzmir'in Gayr-i Müslimlerin kendilerini yatıştırmaya çalışan Polis Memuru Hamza Efendi'yi de şehit etmeleri bu bölümde işlenmiştir. Esas polis şehit sayısındaki artışın 15 Mayıs 1919 tarihinde şehrin Yunanlılarca işgali sırasında yaşandığından da bahsedilmiştir. İşgal sırasındaki hasar tespit raporu da

Komiser Muavini Hulusi Efendi'nin tespitleriyle ve şehitliğiyle okuyucuyla buluşturulmuştur. Zira İzmir'in işgali farklı zaviyelerden incelenmiş ancak bir kolluk mensubunun gözünden hiç ortaya konulmamıştır. İşte bu bakımdan komiser muavinin işgal raporu oldukça ilginçtir ve okunmaya değerdir. Dördüncü bölümün ikinci alt başlığı bu kitabın yazarları tarafından daha önce kaleme alınmış ve dipnotta referansı verilen dergide yayımlanmıştır. Lakin makalenin doğrudan bu eserle ilgili olması hasebiyle yeniden değerlendirilmesi gerekmiştir. Bu kısımda özellikle şehit polis sayısı ile ilgili bazı somut bilgiler güncellenmiştir.

Beşinci ve son bölüm, polis şehitlerine ayrılmıştır. İzmir'deki polis anıtı ile konuyla ilişkili olduğu için "İlk Kurşun" anıtı konuya dahil edilmiştir. Esasında dördüncü ve beşinci bölümler şehit polisler nedeniyle bazı kısımları örtüşmektedir. Lakin şehitlik bağlamında dördüncü bölümde yer almayan teferruatlı bilgiyi beşinci bölümde bulmak mümkündür. Yine bu kısımda I. Dünya Savaşı, Mütareke günlerinde ve Milli Mücadele yıllarında İzmir sancağında şehit olan otuz sekiz polisin bir listesi de bulunmaktadır. Tabloda neden ve nasıl şehit olduklarına dair küçük notlar da yer almaktadır. İzmir'in işgali sırasında ilk kurşun atanlardan birinin de Polis Memuru Hüseyin Avni Efendi gerçeği olduğu belgelerle desteklenmiştir. Şehit polis amir ve memurların özlük dosyasından elde edilen bilgiler dipnotta

verilerek kendiriyle ilgili daha fazla bilgi edinilmesine sebep olmuştur. Polis şehitliği ve anıtının yapılış serüvenini ve destek olanlar da bir başka alt başlıkta incelenmiştir. Yine polis şehitliğinin İzmir'deki Cumhuriyet bayramı törenlerinde il protokolünün ziyaret ettiği yerlerden biri olduğu da süreli yayınlar vasıtasıyla tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın yerel ölçekte Osmanlı taşrasındaki polis müdürlüklerini bu bakış açısıyla inceleyecek eserlere kapı aralayacağı ümit edilmektedir. Cumhuriyet'in ilanının 100. yılı ile Türk Polis Teşkilatının 180. sene-i devriyesine armağan edilen eserin basım sürecinde her türlü desteğini esirgemeyen; İzmir Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. Mehmet Yavuz'a, entelektüel kimliği ve çalışkanlığıyla çevresinde her zaman saygı gören Kültür Yayınları genel yayın yönetmeni Dr. Mehmed Akif Köseoğlu'na, İzmir'in kısa tarihini, mülki yapısını ve nüfusunu kaleme aldığımız giriş kısmındaki bilgilere katkı sağlayan dostum ve meslektaşım aziz Prof. Dr. Cihan Özgün'e, huzurlarınızda teşekkürü bir borç biliriz. En son teşekkür de eseri, okuyucuyla buluşturulmasında büyük emek sarf eden İzmir Kalkınma Ajansı çalışanlarından Cangül Kuş, Aysun Açıkgöz, Ayşenur Arda Hanımefendiler ile Çağdaş Güneş ve Orçun Andıç Beyefendinindir. Çalışmanın bilim âlemine ve araştırmacılara faydalı olması en büyük dileğimizdir.

A dının bir Amazon olan Smyrna'dan geldiği kabul edilen ve tarihi MÖ 3000 yıllarına kadar giden eski İzmir bugünkü Bayraklı mahallesi civarında kurulmuştur¹. Roma İmparatorluğu devrinde İmparator Marcus Aereius'un şehre gösterdiği yakın ilgi sonucunda İzmir, hem bir liman şehri olarak en parlak çağını yaşamaya başlamış hem de Roma aristokrasisinin yerleşmeye başladığı gözde şehirlerden biri olmuştur. Bu dönemde İzmir'de Roma sanatı büyük gelişme göstermiş ve adeta şehirde "mermerden bir uygarlık" oluşturulmuştur. Liman yeniden düzenlenmiş, şehrin ticari akışı burada kurulan Agora sayesinde olağanüstü bir artış göstermiştir². Küçük ve korunaklı bir liman kenarında kurulmuş olmasının verdiği avantajla İzmir'deki bu yerleşim Halkapınar ile Kadifekale sırtlarına doğru hızla gelişim göstermiştir³.

Malazgirt Savaşının ardından Sultan Alparslan'ın Anadolu'nun fethiyle görevlendirdiği beylerden biri olan Çaka Bey'in faaliyetleri sonucunda İzmir'in Türk hakimiyetine giriş süreci başlamıştır. Çaka Bey'in ölümünden sonra İzmir, I. Haçlı Seferine kadar Çaka Bey'in ailesinden gelen idarecilerin yönetimine kalmıştır. İmparator Ioannes Dukas 1098 yılında İzmir'i Türkler'den geri almış ve yaklaşık bir asır kadar devam eden Bizans hakimiyeti tekrar başlamıştır⁴. Aydınoglu Mehmed Bey'in yedi yıllık mücadelesinin sonucunda 1317 yılında İzmir tekrar Türk hakimiyetine girmiştir. Mehmed Bey, 1334 yılında hayatını kaybetmeden önce şehri oğulları arasında paylaştırmıştır. Aydınoglu Mehmed Bey'in taksimatına göre, Hızır Bey'e Ayasuluğ

ve civarı, Umur Bey'e İzmir, İbrahim Bahadır Bey'e Bodemya (Bademiye/Ödemiş dolayları), diğer oğlu Süleyman Bey'e de Tire verilmiştir⁵. Aydınoglu Mehmed Bey'in ölümünden sonra İzmir hâkimi Umur Bey, diğer aile üyelerinin de rızasıyla ikinci Aydınoglu beyi haline gelmiştir. Aydınoglu Umur Bey'in Ege denizindeki faaliyetleri Avrupalı devletlerin bir Haçlı seferi düzenlemelerine neden olacak kadar artış göstermiştir. Papa VI. Clement'in talebiyle Venedik, Ceneviz, Kıbrıs Krallığı, Rodos Şövalyeleri ve Naksos Dükalığının da içinde bulunduğu Haçlı orduları, İzmir sahiline sefer düzenlemiştir. Umur Bey şehre gerçekleştirilen Haçlı saldırılarına birkaç kez başarıyla karşı koyabildiyse de Haçlı orduları Aşağı İzmir'i ele geçirmeyi başarmış ve Umur Bey Yukarı İzmir'e çekilmek zorunda kalmıştır⁶.

Umur Bey, 1348 yılında Aşağı Kaleye yeniden taarruz ederek bu bölgeyi tekrar ele geçirmek istediye de çatışmalar sırasında şehit olmuştur. Türk kuvvetleri Yukarı Kaleye çekilirken günümüze kadar gelen bir deyim olan Aşağı İzmir'i ifade eden "gâvur" ve Yukarı İzmir'i ifade eden "Müslüman" İzmir kavramları ortaya çıkmıştır. 1390 yılında İzmir Yıldırım Bayezid'in seferleriyle Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Şehrin tamamen Müslümanların idaresine girmesi ise Aşağı İzmir'in, Timur tarafından 1402 tarihinde fethedilmesi ile gerçekleşmiştir. İzmir, Timur tarafından Aydınogullarından Musa Bey'in yönetimine bırakılmıştır⁷. II. Umur Bey'in 1405'te ölmesiyle Cüneyd Bey, Aydınogulları Beyliği'ne kesin olarak hâkim oldu ise de İzmir, 1426'da Aydın sancağına bağlı bir kaza olarak Osmanlı hakimiyetine girmiştir⁸.

1 Mubahat Kütükoğlu, "İzmir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 23, İstanbul, 2001, s. 515; A. Nedim Atilla, "Efsaneler ve Gerçekler Ya da İki Yangın Arasında İzmir'in Kısa Tarihi", *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Sayı: 415, İzmir, 2001, s. 13.

2 A. N. Atilla, *a.g.m.*, s. 14.

3 Asaf Koçman, "İzmir'in Kentsel Gelişimi ve Bunu Etkileyen Faktörler", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, İzmir, 1993, s. 268.

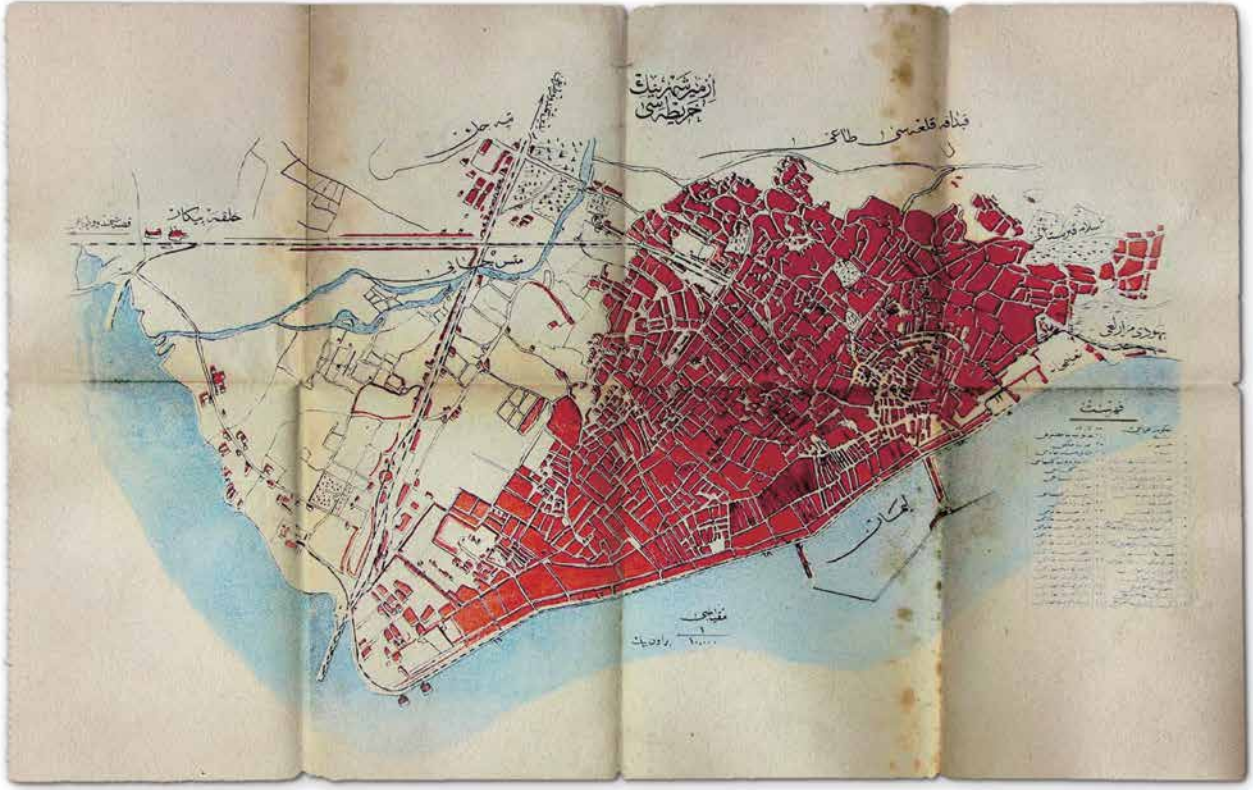
4 M. Kütükoğlu, *a.g.m.*, s. 516.

5 Erdoğan Merçil, "Aydınogulları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, 1991, s. 239; Yusuf Ayönü, "Şübaşılıktan Beyliğe Beylikten Devlete Aydınogulları", *Yörük Obasından Ödemiş Ovasına Birgi*, Editörler: Turan Gökçe, Özer Küpeli, Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi (ÖYKAM) Yayınları, İzmir, 2019, s.4; M. Kütükoğlu, *a.g.m.*, s. 516.

6 E. Merçil, *a.g.m.*, s.23; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s.74.

7 E. Merçil, *a.g.m.*, s. 241; Feridun Emecen, "Cüneyd Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İstanbul, 1993, s.122.

8 F. Emecen, *a.g.m.*, s. 122; M. Kütükoğlu, *a.g.m.*, s. 516; Tuncer Baykara, *İzmir Şehri ve Tarihi*, Akademi Kitabevi, İzmir, 2001, s. 23.

Harita 2. Aydın Vilayet Merkezi İzmir Sancağı Haritası, 1891 Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi

XV. ve XVI. yüzyıl idari taksimatında Aydın sancağının bir kazası olan İzmir, geniş bir idari bölgeyi kapsamıştır. Söz konusu yüzyıllarda Aydın sancağı, Birgi, Tire, Güzelhisar, Sultanhisar, Arpaz, Bozdoğan, Kestel, Yenışehir, Ayasuluk, İzmir, Çeşme, Alaşehir ve Sart kazalarından oluşmuştur. Bu geniş idari birim, Osmanlı merkezinden atanan bir sancak beyi tarafından yönetilmiştir. Aydın ya da Aydın-ili sancağı, merkezi 1393'te Ankara, 1451'de Kütahya olan; Aydın, Kütahya, Saruhan, Hüdavendigar, Kastamonu, Menteşe, Bolu, Ankara, Kengırı, Karahisar-ı Sahip, Teke İli, Hamid, Sultanönü ve Balıkesir gibi sancakları kapsayan Anadolu eyaleti içinde kalmıştır⁹. XV. yüzyılın son yıllarını içeren tahrir defterlerine göre İzmir kazasının sınırları kuzeyde Karşıyaka, doğuda Bornova güneyde Urla, Herreke ve Seferihisar bölgelerini kapsamıştır¹⁰.

XVI. yüzyılın ikinci yarısındaki -muhtemelen 1573- bir

değişiklikle Aydın sancağının sahil kesimindeki bazı kazalardan ayrılarak yeni bir sancak olarak, Kaptanpaşa eyaletine bağlanmıştır. Sığla adı verilen bu sancak, İzmir, Ayasuluk, Çeşme, Akçeşehir (Söke) kazaları ile Menteşe'ye (Muğla) bağlı iki kazadan (Balat ve Çine) oluşmuştur. XVII. yüzyılda Aydın sancağındaki kazaların sayısı daha da artarak on altıya çıkmıştır. Eski kazalara: Bayındır, Balyambolu, Keles (Kiraz), Köşk, Amasya (Değirmenbükü köyü), İnegöl (Sarıgöl) kazaları da eklenmiştir¹¹. Öte yandan İzmir, klasik Osmanlı devrinde idari yönetim açısından, padişah hassı olarak kabul edilmiştir. Şehrin kıyı güvenliğini sağlamak için bir Kaptanpaşa, padişah adına vergileri toplamak için de bir voyvoda görevlendirilmiştir¹². XVI. yüzyılın ikinci yarısında İzmir'in ticari ve toplumsal büyümenin eşliğinde olduğu söylenebilir. Döneme ilişkin nüfusun tespiti vergi veren nefer, erkek nüfus üzerinden tahmin

9 Serap Tabak, *İzmir Şehri'nde Mülki İdare ve İdareciler (1867-1950)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1997, s. 3; Mustafa Çetin Varlık, "Anadolu Eyaleti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: III, İstanbul, 1991, s.143-144.

10 Mübahat Kütükoğlu, *XV ve XVI Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2000, s. 55.

11 Aysun Sarıbey Haykıran, *Aydın Vilayeti'nde Çiftlikler (1839-1918)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2013, s. 25; Feridun Emecen, "Aydın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: IV, İstanbul, 1991, s. 235-237. S. Tabak, *a.g.t.*, s. 4.

12 Fikret Yılmaz-Sabri Yetkin, *İzmir Kent Tarihi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, 2002, s. 47.

edilmektedir. Söz konusu tarihlerde İzmir’de toplam 658 vergi neferi yaşarken, Nazilli’de 933, Ayasuluğ’da 783, Balat’da 650, Köşk’te 227, Sultanhisar’da 181, Bozdogan’da 113, Çine’de 79 vergi neferi tespit edilmiştir. Bu durum şehrin hemen çevresinde ya da art alanında yer alan yerleşim yerlerinden çok da fazla bir nüfusa sahip olmadığını göstermektedir¹³. İzmir’in XVII. yüzyıl boyunca devam eden büyüme süreci, XVIII. yüzyılda da artarak devam etmiştir. XVII. yüzyılın ortalarında İzmir’in Müslüman mahallelerinin sayısı on beştir. Bu tarihlerde vergi veren nefer sayısı 1.320’ye yükselmiştir. Bunların hepsi hane reisi olarak kabul edilirse Müslüman nüfusun yaklaşık 6.600 civarında olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür¹⁴.

1715-1718 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Venedik savaşından sonra şehrin idaresi değişmiş ve savaş sırasında kadı şehri kontrol etmekte zorlandığı için Osmanlı yönetimi şehrin idaresini kadılıktan paşalığa yükseltmiştir. İzmir’in bu yeni idari yönetiminde ilk paşası, Köprülü Abdullah Paşa olmuştur. Ancak bu idari düzendeki değişim üç yıl sürdü ve hemen ardından şehir 1740 yılına kadar yeniden kadı tarafından yönetilmiştir¹⁵. XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti’nin diğer bölgelerinde olduğu gibi İzmir ve civarında da ayanlar yönetiminde söz sahibi olmaya başlamıştır. Adını Manisalı Kara Osman Ağa’dan alan Karaosmanoğulları ailesinden olan Hacı Ahmed Ağa, 1769’da Sancakburnu muhafızlığına, 1771’de ise İzmir voyvodalığına tayin edilmiştir¹⁶. Sancakta mütesellimin üstlendiği görevleri, kendilerine verilen yüksek gelirli ancak sınırları dar olan bölgelerde voyvodalar yerine getirmiştir. Voyvodalar, atandıkları bölgenin yöneticisi ve vergi tahsildarı olmuştur. Genellikle vali ve mutasarrıflar tarafından kendi namlarına görevlendirilmiştir.

Takibi zor yerler ile problemlili aşiretlerin kontrolü için bazı bölgeler voyvodalara verilmiştir¹⁷. Osmanlı Devleti bünyesinde giderek sivrilen bu *âyan* ile *voyvoda* olarak görevlendirilen mahalli idareciler, Anadolu’nun önemli liman şehirlerinden biri olan ve bu nedenle yüksek bir geliri olan İzmir’de epeyce güçlenmişlerdir¹⁸.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ve XIX. yüzyılın başlarında İzmir’de Karaosmanoğlu ailesinin muhassıllık görevlerini de yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Muhassıllar idaresi altındaki mali ünitenin, miri mukata’alarının iltizam bedellerini tahsil görevi yanında, idari anlamda mukata’aların bulunduğu mıntıkanın mülki amirliğini de yürütmüştür¹⁹. Ancak bölge idare tarihinde XIX. yüzyılın ilk yarısında Cihanoğulları ve Karaosmanoğulları gibi iki büyük âyan ailesinin yönetiminde bulunan mali ve idari alanlarda hatırı sayılır değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan ilki Aydın muhassıllığının, Cihanoğulları döneminde sadrazam hassı haline getirilerek merkezi otoritenin mali ayağının güçlendirilmesi, diğeri ise Karaosmanoğulları’nın etkili oldukları bir dönemde 1811 yılında Aydın’ın eyalet statüsüne yükseltilmesi olmuştur²⁰. Böylece bazı sancakların eklenmesiyle Aydın eyaletinin kurulması için çalışmalar başlamış ve bu süreçte *Güzelhisar*, Aydın sancağının merkezi haline gelmiştir. 1826’dan sonra, Aydın, Hamid, Sığla (İzmir), Saruhan, Teke sancaklarının birleştirilmesiyle Aydın eyaleti kurulmuş ve valilik görevi Hasan Paşa’ya verilmiştir²¹.

Aydın eyaletinin erken dönemlerdeki merkezi Güzelhisar’dır. İzmir’in ilk defa eyalet merkezi haline gelmesi Said Mehmed Paşanın Aydın valiliği sırasında 1841 yılındadır. İzmir’in merkez olması Said Mehmed Paşa’nın halefi Salih Paşa döneminde de devam etmiştir. 1843’te Yakup Paşa’nın valiliğe getirilmesi ile Güzelhisar

13 Cihan Özgün, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e (1923) Aydın İlinde İktisadi Değişim*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 45.

14 M. Kütükoğlu, *a.g.m.*, s. 520.

15 Tuğçe Atik, *The Rise of Ottoman İzmir as a Commercial Center*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014, s. 73.

16 S. Tabak, *a.g.t.*, s. 6.

17 A. Haykıran, *a.g.t.*, s.18.

18 Nergiz Çelen, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Ayânlar ve Bir Ayân Ailesi olarak Kâtipzâde Ailesi*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2019, s. 38; S. Tabak, *a.g.t.*, s. 6.

19 Cahit Telci, “Mali Bir Ünite Olarak Aydın Muhassıllığı”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 1, İzmir, 2006, s. 137.

20 A. Haykıran, *a.g.t.*, s. 39. 1811 yılı düzenlemelerine dair daha fazla ayrıntı Aysun Haykıran’ın Yüksek Lisans Tezinde yer alıyor ancak Aydın Sancağı özelinde olduğu için bu çalışmada daha fazla ayrıntıya girilmedi.

21 S. Tabak, *a.g.t.*, s. 10.

yeniden eyaletin merkezi haline gelmiştir²². Bu durum Damat Halil Rıfat Paşa'nın valiliğine kadar devam etmiş ve Halil Rıfat Paşa, Aydın'ın havasının kendisine iyi gelmediğini gerekçe göstererek merkezi İzmir'e taşımak istemiştir. Onun bu talebi 1850 yılının başlarında kabul edilmiş ve eyalet merkezi İzmir'e taşınmıştır²³.

XIX. yüzyılda İzmir'de ulaşım ağı ve dış ticaret kanallarının değişimi, şehirde yabancı sermaye yatırımlarının hızla büyümesi gibi nedenler İzmir'in eyalet merkezi olmasını tetikleyen diğer unsurlardır. Üstelik şehrin nüfusu önceki tarihlere göre hem artmış hem de yabancı unsurlar sayıca fazlalaşmıştır. 1844 yılında Müslümanlar İzmir'de 13 mahallede yaşamaktaydı. 2.856 hanede 5.731 Müslüman erkek nüfus yaşarken, şehrin çoğu Yunan, İngiliz, Avusturya, Fransız tâbiyetlerinde olmak üzere 10.000 ile 12.000 arasında yabancı nüfus da bulunmaktadır. Osmanlı tebaası olan Rum ve Ermeniler'in sayılarının da en az Müslüman nüfus kadar olduğu tahmin edilirse İzmir'in nüfusunun XIX. yüzyıl ortalarında 30.000 ile 40.000 arasında bulunduğu söylenebilir²⁴.

Gittikçe büyüyen ve kalabalıklaşan İzmir şehrinin idari yönetimi XIX. yüzyılın ortalarında Osmanlı Devleti'nin yayınladığı iki vilayet nizamnamesiyle tekrar düzenlenmiştir. Bunlardan ilki olan 1864 Teşkil-i Vilayet Nizamnamesiyle bütün eyaletler gibi Aydın da vilayet olmuş, yerel meclisler yeniden düzenlenmiştir. 1867 yılında Vilayet-i Umûmiye Nizamnamesi adı altında yapılan değişikliklerle İzmir'de yapılan idari ıslahat ile bugünkü idari taksimatın temelleri atılmıştır²⁵. 1867'deki idari düzenlemeyle merkezi İzmir olan Aydın eyaleti: Aydın, Denizli, Saruhan, İzmir ve Menteşe olmak üzere beş sancağa ayrılmıştır. Bunların içinde Aydın sancağı: Aydın, Nazilli, Çine, Bozdoğan, Söke kazaları ve bunlara bağlı on dokuz nahiye; İzmir ise İzmir, Urla, Menemen, Foçalar, Kuşadası, Çeşme,

Tire, Ödemiş kazaları ile on sekiz nahiye'den oluşmuştur²⁶. Üstelik bu nizamnameyle İzmir, aynı zamanda vilayet merkezi fonksiyonunu da üstlenmiştir²⁷. 1871 İdare-i Umûmiye-i Vilayet Nizamnamesi ise bir önceki nizamnameden çok daha ayrıntılı bir şekilde nahiye yönetim ve taşra içindeki statüsünü belirlemiş ve etraflı bir şekilde düzenlemiştir. 1876 yılında, İzmir sancağının mülki idaresinde yeni bir düzenleme gerçekleşti ve merkez kaza dışında Menemen, Foçateyn, Urla, Çeşme, Kuşadası, Tire, Ödemiş, Bayındır olmak üzere 9 kaza, 9 nahiye ve 702 köyden oluşan yeni bir idari yapı oluşmuştur. Buna 1880'lerin hemen başında Saruhan sancağına bağlı Bergama'nın 1882 yılında da Seferihisar'ın da katılmasıyla 11 kaza, 19 nahiye ve 704 köye sahip olan İzmir sancağı, 1901 yılındaki düzenlemeyle Nif ve Karaburun nahiyelerinin kazaya dönüştürülmesiyle mülki taksimat açısından daha da gelişmiştir²⁸.

Tablo 1. XIX. Yüzyılda Aydın Vilayeti'nin Mülki Yapısı²⁹

SANCAK	KAZA	
İzmir Sancağı	İzmir Kazası	Birunabad, Seydiköy, Torbalı, Karaburun, Nif
	Ödemiş Kazası	Keles, Birgi, Balyambolu
	Urla Kazası	
	Bayındır Kazası	
	Bergama Kazası	Ilıca-i Bergama, Ayazmend, Çandarlı, Dikili, Kozak, Kilise, Nevah-i Bergama
	Tire Kazası	
	Çeşme Kazası	Alaçatı Çiftlik (Yeni Nahiye)
	Seferihisar Kazası	Sığacık
	Foçateyn Kazası	Foça-ı Cedid
	Kuşadası Kazası	Ayasuluğ

22 BOA, C.DH., Dosya No:145, Klasör No: 7217.

23 S. Tabak, a.g.t., s. s. 9-10.

24 M. Kütükoğlu, a.g.m., s. 520-521.

25 T. Baykara, a.g.e., s. 74.

26 S. Tabak, a.g.t., s. 38; F. Emecen, a.g.m., s. 235.

27 Funda Adıtatır, "On Dokuzuncu Yüzyılda Aydın Vilayeti'nin Mülki Teşkilatı ve Nüfusu", *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, Sayı: 51, Ankara, 2022, s. 8.

28 Cihan Özgün, "Osmanlı Yerel Yönetim Tarihi Araştırmalarına Bir Katkı: XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Beydağ'da Nahiye İdaresi", *İzmir Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6, İzmir, 2017 s. 57-58.

29 Meliha Eminoglu, H. 1314 (M. 1896) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022, s. 19.

1881-82 yılında başlayan ve 1888-89 yılında tamamlanan nüfus sayım sonuçlarına dayanan ve 1890 tarihli salnameye yer alan bilgilere göre, sancağın toplam nüfusu 495 bin civarındadır. Bu nüfusun 279.732'sini (%56,5) Müslümanlar, 132.726'sını (%26,8) Rumlar, 54.525'ni (%11) yabancılar oluşturmaktadır³⁰. 1905 yılına ait bilgileri içeren bir yıllığa göre, İzmir sancağının 575.603'ü yerli, 26.222'si yabancı olmak üzere toplam nüfusu 601.825 idi. 1907 yılı sayımlarında bu nüfus 630.124'tü. Bu nüfusun %54,2'sini Müslüman, %30,7'sini Rum nüfus oluşturmaktadır. Sancağın 1914 resmi istatistiğine göre İzmir'in nüfusu 696.532, 1916 istatistiğine göre 649.849'dur. Buna göre sancağın nüfusu iki yılda 46.683 kişi azalmıştır. 1917 yılı sonu itibarıyla sancak nüfusu biraz daha azalarak 647.614'e gerilemiştir. Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 1918 yılında ise sancak nüfusu 650.494'e yükselmiştir³¹.

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki yönetimi İstanbul'dan sonra devletin en büyük ikinci merkezi haline gelen İzmir'e büyük önem vermeye başlamış ve bölgedeki yabancı ve Rum nüfusunun etkisini kırmak istemiştir. Bu nedenle 1913 yılı sonlarında Rahmi Bey, İzmir valisi olarak atandıktan sonra şehirde askeri, idari ve ekonomik tedbirleri iyice sıkılaştırmıştır. Rahmi Bey, ekonomisi "yabancılaşan" bölgede, ülke çıkarlarını gözeterek Türk halkının milli gücünü geliştirmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca Celal (Bayar) Bey de etkili siyasi yetkilere sahip İzmir Kâti-i Mesullüğüne getirilmiştir³². I. Dünya Savaşının

son günlerinde 25 Ekim 1918'de Rauf Orbay ve heyeti İzmir'e gelmiş ve 30 Ekim'de imzalanacak Mondros Mütarekesi için Midilli'ye geçmiştir. Aynı gün Nurettin Paşa da İzmir'de vali vekilliği görevine atanmıştır. Onun kısa süren bu görevinden sonra sırasıyla Tahsin Bey ve Ethem Bey bu makama getirildiler ise de 1919 yılının hemen başında Nureddin Paşa yeniden bu görev gelmiştir. 1919 yılı şubat ayında Rumların protesto ettiği belediye seçimlerini Türk listesi kazanmıştır³³.

15 Mayıs 1919'da Yunanlılar İzmir'i işgal ettiklerinde Rumlar, devlet dairelerinin eskiden olduğu gibi işleyeceği ve devam edeceğini bildiren bir bildiri yayınlamıştır. 20 Haziran 1919'a gelindiğinde ise Yunan birlikleri, Kuşadası merkez ve bazı köyleri Bergama'ya bağlı Turanlı nahiyesinin bir kısmı, Ödemiş'e bağlı Kelaş ve Balgam-bolu dışında İzmir sancağının tamamını neredeyse işgal etmiştir. Ardından İzmir'de 8 Eylül 1922 tarihine kadar Yunan Yüksek Komiserliği, İzmir'in yönetimine hâkim olmuş ve İzmir Yüksek Komiseri olarak Stergiadis atanmıştır. Yunanlılar, şehirde yeni bir idari düzen tesis etmiştir. Stergiadis ile birlikte Vali İzzet Bey'in başında bulunduğu Osmanlı idarecileri de İzmir'de görevlerini sürdürmüştür. İzmir'de iki başlı bir idari düzen söz konusuysa, görevli olan Türk memurların maaşları Yunan yönetimi tarafından ödenmiştir³⁴. 9 Eylül 1922 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın idaresindeki Türk askeri birliklerinin şehri Yunan işgalinden kurtarmasıyla İzmir, yeniden Türk idaresine geçmiştir.

30 Necdet Bilgi, *İşgal Öncesi İzmir Nüfusu*, <https://www.tarihistan.org/>, Erişim Tarihi: 24.10.2023.

31 Necdet Bilgi, *İşgal Öncesi İzmir Nüfusu*, <https://www.tarihistan.org/>, Erişim Tarihi: 24.10.2023.

32 S. Tabak, *a.g.t.*, s. 84.

33 S. Tabak, *a.g.t.*, s. 99-104.

34 S. Tabak, *a.g.t.*, s.126.

1. BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E

POLİS TEŞKİLATI³⁵

Güvenlik, tüm medeniyetlerin asli ihtiyaçlarından ve her zaman dinamik bir süreç göstermiştir. Emniyet ve asayiş gibi kavramlar adeta devletle özdeşleşmiştir. Şüphesiz bir siyasi organizasyonun vazgeçemeyeceği en önemli husus iç güvenlidir. Yürütmenin icra organlarından biri olan kolluk, devletin saha hâkimiyetini kurması ile mal ve mülk masuniyetinin korunmasını sağlayan en önemli araçtır. Dolayısıyla polis ve jandarma olmadan bir devlet ve toplum varlığını sürdüremez. Bu bağlamda dünyadaki tüm siyasi teşekküller, sınırları dâhilinde emniyet ve asayiş temin etmek amacıyla bir kolluk teşkilatı vücuda getirirler.

XIX. yüzyıl ortalarına kadar Türk-İslam devletlerinde ordunun, savaşlarda rakipleriyle savaşmak; barışta sınırları ve ülkedeki güvenliği sağlamak gibi düalist bir görevi vardır. Modern Osmanlı kolluk teşkilatlarının doğuşuna kadar geleneksel kurumlar bu anlayışı takip etmişlerdir. Lakin kolluk hizmetlerinin artık mülki işlerden sayılması ile askerlerin iç güvenlikle ilgili sorumluluklarını ifa ederken asli işlerinin aksatması ve ihmal etmesi kolluk birimlerinin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Bundan sonra ordu, iç güvenlikle ilgili alanı sivil karakteri daha baskın olan polis ve jandarmaya tedrici devretmiştir.

Osmanlı Devleti'nde 1846 yılında Zaptiye Müşirliği kuruluncaya kadar 14 Haziran 1826 tarihinde Yeniçeri Ocağı'nın ilgasıyla oluşan iç güvenlik türbülansı merkezde:

Asâkir-i Mansure-i Muhammediyye ordusu ve İhtisap Nezareti³⁶ taşrada: Asâkir-i Redife birlikleri aracılığıyla giderilmeye çalışılmıştır. 1826 yılının ağustos ayında kurulan İhtisap Nezareti, insan kaynağı bakımından Asâkir-i Mansure-i Muhammediyye'den beslenmiştir. Mensupları Payitaht'ta, kol gezmek ve güvenlik hizmetlerini yürütmekle görevlendirilmişlerdir. Osmanlı modernleşme sürecinde iki ana kolluktan biri olan polis teşkilatının temelleri devletin topyekûn köklü reformlara giriştiği Tanzimat döneminde Sultan Abdülmecid'in saltanatında atılmıştır.

Osmanlı modernleşme sürecinde tüm alanlarda olduğu gibi iç güvenlik de merkezileşme politikalarından nasibini almıştır. Nitekim askeri statülü zaptiye yerine müstakil bir kolluk teşkilatı teşekkül ettirilerek başkent ve taşradaki çok başlılığa son verilmiş; merkezi bir güvenlik anlayışına geçiş yapılmıştır. Lakin bu yeni sistem her zaman pratiğe dökülememiştir. Zira İstanbul'da Seraskerlik, İhtisap Nezareti ve Tophane Müşirliği gibi farklı birimler asayiş ve güvenlikten sorumlu tutulmuşlardır. İç güvenlik, 15 Şubat 1846 tarihinde bir kolluk teşkilatı olarak planlanan Zaptiye Müşirliği'nin kurulmasıyla polis ve jandarma Müşirliğinin emrine verilmiştir. Lakin polis, Zaptiye Müşirliği'nde jandarmanın gölgesinde kalmıştır. Bu durum sayısal verilere de yansımıştır. 1894'te taşrada 26.507 jandarmaya karşılık 779 polis neferi bulunmaktaydı³⁷. 1895'te İstanbul'da değişik rütbeleri haiz polis sayısı sadece

35 Polis tarihinin kuruluşu ve gelişimine dair bilgiler, 2023 yılında EGM Kriminal Daire Başkanlığı sorumluluğunda araştırmacıların hizmetine sunulan *Adli Bilimler ve Kriminalistik Ansiklopedisi*'nin birinci cildinde yer alan "Miras ve Süreklilik: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Polis" isimli bölümden nakledilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Yücel Yigit, "Miras ve Süreklilik: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Polis", *Adli Bilimler ve Kriminalistik Ansiklopedisi*, Editörler: Ogün Vural-Hamit Hanlı, Adalet Yayınevi, Cilt: I, Ankara, 2023, s. 1-12.

36 25 Temmuz 1855'te lağvedildi.

37 Nadir Özbek, "Osmanlı İmparatorluğu'nda İç Güvenlik, Siyaset ve Devlet 1876-1909", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, İstanbul, 2004, s. 76-77.

1.471'dir³⁸. 1879 yılında Zaptiye Nezareti'nin kurulmasıyla polis ve jandarma ayrışmaya başlamış; şehirlerin sorumluluğu polise, taşranınki de jandarmaya bırakılmıştır. II. Meşrutiyet dönemi de dâhil olmak üzere polis, taşrada bir türlü gelişim gösterememiş ve başkent dışında jandarma ön plana çıkmıştır.

II. Meşrutiyet'e kadar Osmanlı Devleti'nde polisin kurumsallaşmasında sürekli bir arayış göze çarpmaktadır. Esasında kolluğun temelleri modernleşme sürecinde atılmış, Sultan II. Abdülhamid döneminde olgunlaşmış,

II. Meşrutiyet'te gelişmiş ve Cumhuriyet'e miras kalmıştır. Tüm problemlere rağmen polis teşkilatı kuruluşundan itibaren dinamik bir süreç göstermiş; II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde modern bir çehre kazanmıştır. Aslında Emniyet Teşkilatı kuruluşundan günümüze kadar kurumsallaşma ve kök salma çabaları hiç bitmemiştir. Henüz emekleme sürecindeki Osmanlı polisinin gelişim evreleri, yetkilerinin sınırlarını oluşturan bir dizi nizamnamenin yayınlanmasıyla giderilmeye çalışılmıştır.

1.1. Polis Kurumsallaşıyor

Batıda ilk modern polis örgütü 28 Eylül 1829 tarihinde İngiltere'de kurulmuştur. Diğer Avrupalı devletler de kısa sürede bu örneği takip etmişlerdir. Tanzimat'la birlikte birçok alanda reformlar yapan Osmanlı Devleti de Batıdaki gibi kamu ve asayiş düzenini sağlamak için modern bir polis teşkilatının kurulmasına karar vermiştir. Nitekim ilk polis teşkilatı, 20 Mart 1845 tarihinde Paris Polis Teşkilatı örnek alınarak on yedi maddelik polis nizamnamesinin yayınlanmasıyla kurulmuştur. "Teftiş memurluğu" olarak tesmiye edilen birim, Tophane-i Âmire Müşirliğinin bünyesinde 46 neferle hizmete başlamıştır³⁹. Polis hizmetlerini yürütmekle görevlendirilen teftiş memurluğu uygulaması 1879 yılındaki Sadaret tezkeresine kadar devam etmiştir. Yaklaşık otuz dört yıl kadar faaliyette bulunan teftiş memurlarının bağlı olduğu kolluk birimleri sık sık değiştirildiğinden dolayı takibi güçleşmiştir. Sırasıyla Tophane-i Âmire Müşirliğine, Kaptan-ı Derya'ya ve Zaptiye Müşirliğinin sorumluluğuna tevdi edilmiştir⁴⁰. Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından 13 Haziran 1869 tarihine kadar iç güvenlik, çeşitli talimatlar verilerek problem ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Belirtilen

tarihte Asâkir-i Zaptiye Nizamnamesi'nin kabulüyle, emniyet ve asayiş hizmetleri daha bir düzene girmiş; zaptiye tamamen mülki yöneticilerin sorumluluğuna bırakılmıştır.

Teftiş memurluğu küçük bir birim olarak oluşturulduğunda personel temininde Müslim veya Gayrimüslimlerden din, dil ve ırk ayrımı yapılmamıştır. Mümkün mertebe nizamnamelerle belirlenmiş şartlar göz önünde bulundurulmuş, adaylarının yabancı dil ile herhangi bir azınlık dillerini bilmeleri tercih nedeni olmuştur. Teftiş memurları ile ilgili olarak salnamelerde küçük bilgi kıyınları bulunmasına rağmen onlarla ilgili herhangi bir dosya kaydı bulunmadığından haklarından daha fazla malumat bulmak mümkün görünmemektedir. 20 yaşından küçük 50 yaşından büyük olmaması ile az çok okuma yazma bilenlerden seçilen ve beş sınıfa ayrılan teftiş memurları, karakollarda zaptiye zabitle-riyle adli, idari ve her türlü tahkikatlarla ilgilenmekle görevlendirilmişlerdir⁴¹. Başkentin dışında taşrada polis hizmetlerinin yaygınlaştırılması amacıyla planlanan teftiş memurluğu, 25 Temmuz 1867 tarihinde yeniden yapılandırılması için bir dizi adımlar atılmışsa da

38 Hüseyin Hüsnü Gören, *Polis Teşkilatının Başladığı 1839 Tarihinden 1938 Tarihine Kadar Tekâmül, Teşkilat ve Kadro Hareketleri*, Yayına Hazırlayan: Ebubekir Açıkgoz, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2018, s. 18.

39 BOA. İ.MSM., Dosya No: 3, Belge No: 48; Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı, *Türk Polis Teşkilatının Kuruluşunun 166. Yılında 166 Belge*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2011, s. 2-3; Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı, *Belgelerle Türk Polis Tarihi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Cilt: I, Ankara, 2016, s. 142-143; Mesut Gülmez, "Polis Örgütünün İlk Kuruluş Belgesi ve Kaynağı", *Türk İdare Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, Aralık-1983, s 1-15.

40 Ayrıca geniş bilgi için bkz.: Halim Alyot, *Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2008; Derviş Okçabol, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016; Hikmet Tongur, *Türkiye'de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.

41 Eyüp Şahin, "Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi", *Polis Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 38, Ankara, 2004, s. 31.

uygulama başarısız olmuştur⁴². Tüm çabaların verimsiz kalması üzerine Sultan II. Abdülhamid döneminde teftiş memurluğu uygulamasından vazgeçilmiş ve polis hizmetleri 1879 yılından itibaren Asâkir-i Zaptiye'ye devredilerek "polis neferi" uygulaması başlatılmıştır⁴³. Yeni düzenlemeyle polislere zaptiyelerin vazifeleri verilmiştir⁴⁴. Öte yandan aynı yıl Zaptiye Müşirliği yerine Zaptiye Nezareti kurulmuştur. Buradaki en ilginç husus ise şudur: Zaptiye Nezareti'nin kurulmasıyla polis ve jandarma yasal ve kurumsal düzeyde bir daha birleşmemek üzere ayrılmaya başlamıştır⁴⁵. Asâkir-i Zaptiye teşkilatı Zaptiye Nezareti yerine Seraskerlik bünyesinde oluşturulan Jandarma Dairesi'ne bağlanmıştır. Zaptiye adı jandarmaya tahvil edilmiş, Zaptiye Müşirliği ilk önce Jandarma Dairesi Reisliği'ne akabinde de Umûm Jandarma Kumandanlığı'na çevrilmiştir⁴⁶.

Bununla birlikte, ilk olarak 1880 yılında İstanbul'da bir de "polis heyeti" uygulaması başlatılmıştır. Heyet, Şehremaneti'nde 1885 yılına kadar görevini sürdürmüştür. Sadaret tezkeresinden sonra 1881 yılında Said Paşa'nın sadrazamlığı döneminde polisle ilgili reformlar yapılmaya devam edilmiştir. Asâkir-i Zaptiye teşkilatı lağvedilmiştir ve kurumsal düzeyde polis teşkilatı Pa-yitaht'ta ve diğer yerlerde teşkilatlanmaya başlamıştır. 1881 yılında başkent: İstanbul, Üsküdar ve Beyoğlu olmak üzere üç bölgeye ayrılarak polis müdürlükleri kurulmuştur. Bu üç merkeze ilaveten Beşiktaş'ta da bir serkomiserliğin açılmasına karar verilmiştir⁴⁷. Dolayısıyla 1881 yılından itibaren gayr-i askeri ve sivil bir

polis teşkilatı kurulmuştur.

1845'ten Cumhuriyet'in ilanına kadar polis teşkilatı 1867, 1879, 1881, 1896 ve 1898 yıllarında bir dizi yasal dönüşümler geçirmiştir. Yeni nizamnamelerle birlikte emniyet hizmetleri kurumsal düzeyde daha da olgunlaşmıştır. "İlk olarak başkentte teşkilatlanan Osmanlı Polisi, 1 Mart 1885'ten itibaren Selanik, Beyrut, Şam, Bağdat, Halep, Musul ve Kosova vilayetleri ile Kudüs ve Çatalca gibi bazı bağımsız sancaklar da dâhil olmak üzere tüm Osmanlı coğrafyasında müdürlük ve serkomiserlik statüsünde teşkilatlanarak iyice büyümeye çalışmıştır"⁴⁸. 1913 yılından itibaren ihdas edilen "merkez memurluğu" sıfatına uygun bazı vilayetlerde polis merkez memurluğu kurulmuştur⁴⁹. Cumhuriyet döneminde 1925 yılında illerin durumu gözden geçirilerek polis teşkilatının hiyerarşisi yeniden oluşturulmuştur. Büyük illerde polis müdürlükleri; Afyon, Urfa, Saruhan ve Çanakkale'de ise polis merkez memurluğu ihdas edilmiştir⁵⁰.

6 Aralık 1896 tarihinde "Dersaadet ve Bilad-ı Selasede Asayiş Vazifesiyle Mükellef Olan Polis Memurlarının Sûret-i Harekâtlarına Dair Talimatname" yayınlanarak polisin görev ve yetkileri, jandarmayla ilişkileri, polis olacakların nitelikleri tespit edilmiştir⁵¹. Henüz polis okullarının eğitime başlamadığı, tecrübe ve misal sıkıntısının çekildiği bir dönemde Osmanlı polisi, tıpkı askerler gibi bölükler şeklinde teşkilatlanmıştır. Bir polis bölüğü: 1 serkomiser, 2 ikinci sınıf komiser, 3

42 1864 yılında yürürlüğe konulan Vilayet Nizamnamesiyle vilayetlerdeki huzur ve güvenin sağlanması hususu ön plana çıkarıldı. Dönem itibarıyla "Teftiş Memurluğunun" işleyişini düzenleyen "23 Rebiülevvel 1284 (25 Temmuz 1867) Tarihli Memurîn-i Teftişiyenin Sûret-i İntihab ve Vaz' ve Hareketleri Hakkında Ta'rifat-ı Mutazammın Talimat" hükümleri doğrultusunda ilk olarak başkentte kurulan teftiş memurluğu, talimat mucibince Zaptiye Alay, Tabur ve Bölükleri bünyesinde taşra vilayetlerinde de göreve başladılar. 1880 yılında polis uygulamasına geçildiğinde mevcut teftiş memurları, polis neferi unvanıyla yeni sisteme eklemlendiler.

43 Yücel Yiğit, "İstanbul Polis Müdürü Halil Nedim Aşuroğlu'nun Kaleminden Mütareke İstanbul'u", *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları Ankara, 2017, s. 517; Yücel Yiğit, "Serkomiserlikten Müdürlüğe: Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nün Kuruluşu (1885-1938)", *Tanzimat'tan Günümüze Diyarbakır*, Editörler: Oktay Bozan-Hakan Asan vd., Manas Yayınları, Ankara, 2019, s. 133-134.

44 H. Alyot, *a.g.e.*, s. 182-183.

45 Fikret Tokgöz, "Kolluk Kuvvetleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: VI, İstanbul, 1993, s.1627.

46 İsmail Metin, "Polis Örgütünün Görevleri ve Yapısı", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: VI, İstanbul, 1993, s. 1637.

47 E. Şahin, *a.g.m.*, s. 36.

48 Yücel Yiğit, "Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı", *Atatürk Ansiklopedisi (Elektronik Ansiklopedi)*, <https://atatürkansiklopedisi.gov.tr> Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2021.

49 E. Şahin, *a.g.m.*, s. 55.

50 *Polis Mecmuası*, Sayı: 183-186, İstanbul, 1925, s. 247. (Polis Mecmuasının Mart-Nisan-Mayıs ve Haziran aylarını kapsayan dört sayısı tek dergi olarak basılmıştır).

51 Eyüp Şahin, "1845'ten 1913'e Osmanlı Polis Nizamnamelerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım", *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017. s. 313-318;

üçüncü sınıf komiser, 8 polis çavuşu ve 40 polis neferi olmak üzere toplamda 54 kişiden oluşmaktadır⁵². 1880’de başkentte 10 polis bölüğünde toplamda 540 amir ve polis neferi bulunmaktadır. Bu rakam 1883’te 895’e balığ olmuştur. 1899’da İstanbul’da toplamda 39 polis bölüğü emniyet ve asayiş sağlanmaktadır⁵³. Şüphesiz süvari ve deniz polis neferlerinin eklenmesiyle toplam mevcut süratle artış göstermiştir. Zaten Cumhuriyet’e kadar ilk polis müdür ve amirleri polis kökenli değildir. Yönetici problemi daha çok asker, hukuk ve mülki orjinliler vasıtasıyla giderilmeye çalışılmıştır⁵⁴.

Teşkilat büyüdükçe kendi içinde birimlere ayrılmaya başladı. 1883 yılında kıyı güvenliği için deniz polisi, 15 Ağustos 1909 tarihinde de Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti’nde “İstihbarat Heyeti” kurulmuştur⁵⁵. Türk Polisi, genel eğitimin yanında, çağın gelişmelerine paralel olarak bazı konularda uzmanlık eğitime tabî tutulmuştur. XX. yüzyılın başlarına kadar zanlıların yakalanmasında modern polisiye teknikler pek kullanılmıyordu. Zanlılar daha çok hukuk dışı yol ve yöntemlerle tespit edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla suçla mücadelede polislerin modern eğitim almaları zaruri hale gelmiştir. Nitekim Osmanlı polisi, ilk uzmanlık eğitimini parmak izi yani (daktiloskopi) konusunda almıştır. Çünkü parmak izinin her insanda ayrı olduğu ve başkasıyla uyuşmadığı aşîkârdır. Yine suç mahallinden alınan parmak izleri, zanlıların yakalanmasında kesin sonuç veriyor olması üzerine 17 Eylül 1910 tarihinde, İstanbul Polis Müdüriyeti-i Umûmiyesi’nde Daktiloskopi (parmak izi) Şube Reisliği kurulmuş ve başına da Hacı Yusuf Cemil Bey atanmıştır⁵⁶. Öte yandan daktiloskopi dersleri, 1912’den itibaren polis mekteplerinde müfredata dâhil edilmiş ve ilk defa polislerle ihtisas eğitimi başlamıştır.

Osmanlı polisi ilk kez, 28 Ekim 1916 Salı gecesi işlenen bir cinayet vakasını parmak izi tekniğini kullanarak

aydınlatmayı başarmıştır. Tahtakale’de görev yapan gece bekçisi Kiyos, Sabuncu Aris’in dükkânında bıçaklanarak öldürülmüş ve katil bir türlü bulunamamıştır. Cinayeti çözmek için polis titizlikle çalışmaya başlamış, soruşturmayı genişletmiş ve maktulün yakınlarının parmak izleriyle de karşılaştırmıştır. Bekçinin en yakın arkadaşının parmak izleri olay yerinde bir lambada tespit edilen parmak izleriyle eşleşmiş ve gerçek ortaya çıkmıştır. Bekçi Kiyos’u en yakın arkadaşı Mano, parası için öldürmüştür⁵⁷. Osmanlı Polis Teşkilatı, delilden suçluya ulaşma yöntemini başarılı bir şekilde kullanarak ilk kez bilimsel yöntemlerle bir cinayet vakasını aydınlatmıştır. Yine 1898 yılından itibaren şahısların eşkâl bilgilerinin derlenmesi, depolanması, kimliklendirilmesi sistemi olarak bilinen ve kriminalistik uzmanı Alphonse Bertillon tarafından geliştirilen Antropometri (Mesâha-i Ebdân) de Osmanlı polisi tarafından kullanılmaya başlanmıştır⁵⁸. Polisin uzmanlaşmasını ve suçluların yakalanmasını kolaylaştırıcı bir başka teknik eğitim de fotoğrafçılıktır. Sultan II. Abdülhamid, neredeyse tüm imparatorluk coğrafyasının fotoğraflararak muazzam bir arşiv oluşturmuştur. Osmanlı polisi de süratle bu teknikten istifade etmiş ve başta Selanik ve Dersaadet Polis Mektepleri olmak üzere fotoğrafçılık dersi müfredata konmuştur. Hatta babası ressam olan Dersaadet Polis Mektebi muallimlerinden Corci Efendi (Bursalıoğlu), bu alana ilgi duymuş ve “Polis Mekâtibine Mahsus Ameli ve Nazari Fenn-i Fotoğrafya” isimli bir de ders kitabı kaleme almıştır⁵⁹. Bu kitap, uzun yıllar polis mekteplerinde ders kitabı olarak okutulmuştur.

Aslında modern polis teşkilatının temeli, Sultan II. Abdülhamid döneminde 1907 nizamnamesiyle atılmıştır. *Le Foulon ve Celestin Bonnin* isimli iki Fransız ile ismi henüz tespit edilemeyen bir Avusturyalı toplamda üç polis mütehassısı Osmanlı polisini yapılandırmak

52 E. Şahin, *a.g.m.*, s. 36.

53 E. Şahin, *a.g.m.*, s. 36-37

54 Zafer Toprak, “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Kolluk Kuvvetleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: V, İstanbul, 1985, s.1270.

55 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Yücel Yiğit- Eyüp Şahin, “Emniyet İstihbarat Tarihi”, *Türk İstihbarat Tarihi*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan- Namık Çençen-Yücel Yiğit, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 603-633.

56 EGM Arşivi, *Yusuf Cemil Efendi’ye Ait R-95 Numaralı Özlük Dosyasında Yer Alan Tercüme-i Hal Varakası*, 1313.

57 *Polis Mecmuası*, Sayı: 81, İstanbul, 1916, s. 419-420.

58 Sedat Bingöl, “Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’tan Sonra Kriminal Tespit Yöntemlerinde Dair Notlar ve Belgeler”, *Belleten*, Cilt: 247, Ankara, 2011, s. 857.

59 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Corci Efendi, *Polis Mekâtibine Mahsus Ameli ve Nazari Fenn-i Fotoğrafya*, İstanbul, 1328; Şenay Atam, “Osmanlı Devleti’nde Niğdeli Gayr-i Müslim Memurlar”, *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, 2018, s. 211-228.

üzere görevlendirilmiştir. Üç mütehassıs, polisi sürekli gözlemleyerek yanlış uygulamaları tespit etmiş ve doğruları göstermeye çalışmışlardır. Nitekim verim alınması üzerine Celestin Bonnin Üsküdar Polis Müdür Yardımcısı ve ardından da Emniyet Teşkilatının ilk polis müfettişi olarak tayin edilmiştir. Le Foulon Efendi de hizmetlerinin karşılığını Polis Müfettiş-i Umûmisi ve Beyoğlu Polis Müdür Yardımcısı olarak almıştır⁶⁰. Şüphesiz 1907 nizamnamesinin asıl mimarı Mösyö Bonnin'dir. O, hazırladığı yasal taslağı Zaptiye Nezareti'ne sunmuştur. Nezaret bazı maddelerin düzeltilmesini talep etmiş, neticede 18 Nisan 1907 tarihli Polis Nizamnamesi meydana çıkmıştır. Daha önceki yasal düzenlemeler başta Fransa ve Avusturya olmak üzere yabancı devletlerin polis teşkilatlarınıninkilerden tercüme edilmiştir. Osmanlı polisinin ihtiyaçları gözetilerek meydana getirilen ilk yerli polis nizamnamesi, 18 Nisan 1907 tarihinde hazırlanmıştır. Zaten çerçevesi iyi çizildiği için başta 16 Mayıs 1913 tarihli polis nizamnamesi olmak üzere diğer düzenlemeler 1907 polis nizamnamesine yaslanmış ve ondan beslenmiştir. Sonraki yasal değişiklikler çoğu zaman güncellemeden ibaret kalmıştır⁶¹.

1907 Polis Nizamnamesi'ne kadar polisin merkez ve taşradaki birimlerinin yetki ve sorumluluklarını tespit edecek yasal bir zemin yoktu. Polis, kanuni mesnetten yoksun bir şekilde görevini ifa etmekteydi. Genelde Dâhiliye Nezareti'ne özelde Zaptiye Nezareti'ne bağlı olarak hizmet üreten Osmanlı polisi, 1907 nizamnamesiyle emniyet ve asayişten sorumlu tutulmuştur. İdari, mülki ve adli olmak üzere polis üç kısma ayrılmış ve rütbelere tespit edilmiştir. Yine aynı nizamnameyle “polis neferi” yerine “polis memuru” ifadesi kullanılmaya başlanmış ve her bir polise yaka numarası verme usulü getirilmiştir⁶².

II. Abdülhamid sonrası devlet yönetiminde söz sahibi olan İttihatçılar, sicili kara ve kabarık olan Zaptiye Nezareti'ni hemen ortadan kaldırmak için fırsat kollamışlar, ilk fırsatta Zaptiye Nezareti'ni lağvederek yerine 4 Ağustos 1909'da Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti'ni kurdurmuşlardır⁶³. Zaptiye Nezareti, 22 Temmuz 1909 tarihine kadar günümüzdeki Emniyet Genel Müdürlüğü'nün işlerini yürütmüştür. Öte yandan bir süre sonra başkentte Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti ile İstanbul Valiliği arasında yetki kargaşası yaşanmış, bu yüzden İstanbul valisi istifa etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine başkent emniyet hizmetleri valilikten alınarak 4 Haziran 1911 tarihinde Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak kurulan İstanbul Polis Müdüriyeti-i Umûmiyesi'ne verilmiştir⁶⁴.

II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Fırkası yöneticileri, Miralay Ali Galip (Pasiner) Bey başkanlığında bir gruba, Avrupa polis sistemini yerinde incelemek üzere yurt dışına göndermişlerdir⁶⁵. Heyet, Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da araştırmalar yapmıştır. İncelemeler sonucunda, Avusturya'nın Viyana kentindeki polisiye uygulaması örnek alınmış ve akabinde “1913 Polis Nizamnamesi” yürürlüğe konulmuştur. Bu nizamname hükümleri Cumhuriyet'in ilk çeyreğine kadar uygulanmıştır. Sadece “Şapka Kanunu ile Harf Devrimi” sonrası yönetmelikte değişiklik yapılmıştır. Her ne kadar ilk adımlar II. Meşrutiyet öncesi olsa da 1907-1913 yılları arasındaki nizamnamelerle polis teşkilatının yasal alt yapısı oluşturularak birbirini tamamlayan kademeli bir geçiş yaşanmıştır. Polisin teşkilatlanması, görev ve yetkileri, rütbeleri, sınıfları, mesleğe girişleri, tayinleri ve kıyafetleri hep bu nizamnamelerle sağlanmış ve kazanımlar Cumhuriyet'e miras bırakılmıştır.

60 Nureddin Van, “Osmanlı Polis Teşkilatının Modernleşme Sürecinde Celestin Bonnin'in Rolü”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 291-311; Eyüp Şahin, “1845'ten 1913'e Osmanlı Polis Nizamnamelerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 318-319.

61 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Eyüp Şahin, “1845'ten 1913'e Osmanlı Polis Nizamnamelerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 313-329.

62 H. Alyot, *a.g.e.*, s. 193-194; H. Tongur, *a.g.e.*, s. 206-207.

63 D. Okçabol, *a.g.e.*, s. 99-102.

64 H. Alyot, *a.g.e.*, s. 494.

65 Eyüp Şahin, *Emniyet Genel Müdürleri*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2014, s. 41-51.

1.2. Polisi Eğitimi ve Neşriyatı

XX. yüzyılın başlarına kadar polis adayları okur-yazar olup olmamalarına, fiziksel özelliklerine ve silah kullanma yeteneklerine göre mesleğe kabul edilmişlerdir. Hal böyle olunca polis sadece koruma kollama ve önleyici zabıta hizmetini görebilmişlerdir. Ne zamanki polise adli tahkikat yapma yetkisi verildi, işte o zaman hukuki eğitim alması zorunlu hale gelmiştir. Ayrıca polis sayısının gün geçtikçe artması, mesleki verimsizlik, örgün eğitime ve teknolojiye duyulan ihtiyaç, muallimlerin polis adaylarına kazandıracakları mesleki zenginlik, teorik ve pratik dersleri dengeli dağılımı gibi sebeplerden dolayı polislerin eğitimden geçmeleri kararlaştırılmıştır. Bu amaçla ilk olarak Sultan II. Abdülhamid döneminde 30 Mart 1891 tarihinde Zaptiye Nezareti bünyesinde hizmet içi mantığıyla haftada iki gün ve bir buçuk saat eğitim veren “polis dershanesi” bir *iradeyle* açılmıştır. Daha sonra 20 Aralık 1907 tarihinde Selanik’te “Vilayât-ı Şahane Polis Mektebi” adıyla ilk polis mektebi eğitime kapılarını açmıştır⁶⁶. İlk polis mektebinden verim alınması üzerine 14 Temmuz 1909 tarihinde başkentte Yıldız Sarayı’nda ilk önce Şehzadegân sonra Agavat Dairelerinde “Dersaadet Polis Mektebi” eğitime başlamıştır. Bunu Beyrut, Bağdat, Erzurum, Adana ve Trabzon polis mektepleri takip etmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk polis mektebi 1 Şubat 1924 tarihinde Konya’da açılmıştır⁶⁷. Erken Cumhuriyet döneminde Emniyet Teşkilatına amir yetiştirecek bir eğitim kurumu mevcut değildi. Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Paşa, polislerin ve amirlerinin sıkı bir eğitimden geçmesini arzulamış, nihayet 4 Haziran 1937 tarihinde kabul edilen 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu mucibince Ankara Polis Enstitüsü, 6 Kasım 1937 tarihinde Anıttepe’de tedrise başlamıştır. Polisin eğitim halkası

15 Haziran 1938 tarihinde Polis Koleji’nin açılmasıyla iyice genişlemiştir. Akabinde de polis kurslarında teşkilat mensupları eğitime tabi tutularak yaygın eğitim kapasitesi artırılmıştır.

II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle gazete ve dergi basımlarında büyük artış yaşanmıştır. 1911 yılına kadar polisin herhangi bir yayın organı olmamıştır. Teşkilatın ilk yayın organı toplam 31 sayı çıkan *Polis* gazetesidir. 31 Ağustos 1911 tarihinde yayın hayatına başlayan gazete 11 Nisan 1912 tarihinde de son sayısını çıkartmıştır⁶⁸. Bundan kısa bir süre sonra harekete geçen Dâhiliye Nezareti, 4 Mayıs 1913 tarihinde Sadaret Makamına gönderdiği bir yazıyla, Avrupa’da basılan polisle ilgili mecmuaların Osmanlı polisi için de çıkarılmasını talep etmiştir. İvedilikle hazırlıklara başlanmıştır. Nihayet Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti’nce on beş günde bir yayınlanan *Polis Mecmuası*, 14 Temmuz 1913 tarihinde ilk sayısı ile basın hayatına adım atmıştır. 1936’da ismi *Polis Dergisi* olarak değiştirilmiştir. *Polis Dergisi*, 1947 yılındaki 350. sayısına kadar ayakta kalabilmeyi başarmıştır. 28 yıl aradan sonra bir nevi meslek bülteni mantığıyla *Polis Dergisi*, 1 Ağustos 1975 tarihinde yeniden okuyucularıyla buluşmuştur. Polis gazete ve mecmualarında başta mesleki eğitim ve haberleşme olmak üzere çeşitli konular yazılıp tartışılmış; okuyucuların bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Yine II. Meşrutiyet döneminde suçluların yakalanmasını kolaylaştırmak amacıyla *Takibat* gazetesi çıkarılmıştır. Bütün vilayet ve bağımsız sancaklarda suçluların fotoğrafı ve parmak izlerinin basılmasını sağlayarak polisin daha az mesai harcaması hedeflenmiştir lakin uzun ömürlü olmamıştır⁶⁹.

66 D. Okçabol, *a.g.e.*, s. 174-181; Yücel Yiğit, “Mektepsiz Polis Kalması: Selanik Polis Mektebi”, *Osmanlı İdaresinde Balkanlar*, Cilt: II, Editörler: Alaattin Aköz-Slobodan Ilıc vd., Palet Yayınları, Konya, 2020, s. 463; Yücel Yiğit, “Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı”, *Atatürk Ansiklopedisi (Elektronik Ansiklopedi)*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2021.

67 Eyüp Şahin, *Dersaadet Polis Mektebi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018, s.141-142.

68 Ayrıntılı bilgi için bkz.: *Polis Gazetesi*, İstanbul, 1327, Sayı:1-31.

69 *Polis Mecmuası*, Sayı: 101, İstanbul, 1918, s. 64.

1.3. Savaş Yıllarında Emniyette Çift Başlılık

XX. yüzyılın ilk çeyreğindeki Trablusgarp, Balkan, I. Dünya Savaşları ile Milli Mücadele yıllarında bir kolluk kuvveti olan polis de aktif bir rol almıştır. Topyekûn mücadelenin ve direnişin yaşandığı bir dönemde Osmanlı polisinin de bu mücadeleye kayıtsız kalması düşünülemezdi. Nitekim Emniyet Teşkilatı, tüm insan kaynaklarıyla gerek I. Dünya Savaşında gerek Milli Mücadele döneminde cephele fiili destek vererek iki görevi birden üstlenmiştir. Zira bir yandan asayiş sağlarken öte yandan da savaşa iştirak etmiştir. Ayrıca istihbarat toplamış, lojistik destek sağlamış, asker kaçaklarını yakalamış, halkı teşkilatlandırmış ve Kuvâ-yi Milliye'ye insan kaynağı temin etmiştir⁷⁰

Mondros Mütarekesi akabinde Anadolu'da işgaller başlayınca Türk milleti, meşru haklarını koruyabilmek amacıyla başta başkent olmak üzere birçok yerde birbirinden bağımsız üniteler halinde teşkilatlanmıştır. Şüphesiz Anadolu'nun birçok yerinde sivil direnişler başlamıştır. Seferberlik gereği silâh altına alınan polislerin yanında, cepheye gönüllü giden polisler de mevcuttu. Dolayısıyla teşkilatının sayısı gün geçtikçe azalmıştır. Yine cephelerde şehit olan, yaralanan ve esir düşen emniyet mensupları da teşkilatın kan kaybetmesine sebep olmuştur. Her şeye rağmen polis, tereddütsüz savaş yıllarında cansiperane bir mücadele vermiştir. Mücadelesini sadece işgalcilere karşı vermemiştir. Öte yandan yerli işbirlikçilere karşı da durmaya çalışmıştır. Emniyet Teşkilatı, Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasına ciddi katkı sağlamıştır. Bu katkının en bariz göstergesi de yüzlerce polise, TBMM tarafından kırmızı şeritli 'İstiklal Madalyası'nın verilmesidir.

“Emniyet Teşkilatı, aynı zamanda istihbarata ve gizli örgütlere de destek olmuştur. Teşkilat-ı Mahsusa (TM) adına birçok emniyet mensubu hizmet etmiş ve görevden kaçmamıştır. Yine Milli Mücadele döneminde faaliyet gösteren Karakol, Zâbitan, Yavuz, Hamza Muâvenet-i Milliye, Askerî Polis (Ayn-Pe), Müsellâh Müdafâa-i Milliye (Mim Mim) gibi gizli gruplarda yüzlerce polis görev almış ve istihbarat desteği vermiştir.

TM ve Gizli teşkilatlanma içerisinde yer alan bazı polislerin isimleri şöyledir: *Mehmed Emin, Serezli Ahmed Niyazi (İdikut), Gözlüklü Cemal, Serezli Galip, Mazhar ve Edip* Beylerdir. Deniz kol sandalcıları arasında yer alan deniz polisleri de İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephane sevkiyatında önemli rol oynamışlardır⁷¹.”

“23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) açıldıktan sonra ülkede çift başlı bir yönetim söz konusu olmuş, bundan Emniyet Teşkilatı da nasibini almıştır. Nitekim Mustafa Kemal'in emriyle 24 Haziran 1920 tarihinde İstanbul polisinden bağımsız Ankara'da bir polis teşkilatı daha kurulmuştur. Başına da Erzurum mebusu Durak (Sakarya) Bey atanmıştır. Aynı yıl A. Naci Bey, 1923 yılından itibaren de Halit Bey, Milli Hükümetin Emniyet Umûm Müdürlüğünü yürütmüşlerdir. Milli Mücadele başarıyla tamamlandıktan sonra TBMM Hükümeti Reisi Mustafa Kemal Paşa çift başlılığın önüne geçebilmek amacıyla 1922'de İstanbul'daki Emniyet Umûm Müdürlüğü ile 24 Şubat 1923 tarihinde İstanbul Polis Müdüriyet-i Umûmîyesi'nin lağvedilmesi emrini vermiştir. Dolayısıyla sadece Ankara'daki Emniyet Umûm Müdürlüğü kalmış ve yeniden teşkilatlandırılmıştır⁷².”

Erken Cumhuriyet döneminde teşkilatın kadrosu pek dardı. Hatta Ankara'da TBMM Hükümeti kurulduğunda tüm kadro Emniyet Umûm Müdürü, bir mümeyyiz ve dört kâtip olmak üzere altı kişiden mürekkepti⁷³. Şube teşkilatı mevcut değildi. Bütün dosyalar, İstanbul Hükümetinin elinde kalmıştı. Daha sonra yeni memurların istihdam edilmesiyle Cumhuriyet'in ilanından hemen önce Ankara'daki Emniyet Umûm Müdürlüğünün toplam personeli ancak 28 kişi olabilmiştir. Anadolu genelinde 1923'te toplam polis sayısı 4.143'tür. Bu rakam bir yıl sonra 4.250'ye ulaşmıştır. Mücbir sebeplerden dolayı personel sayısındaki artış hızı oldukça düşüktür. 1923-1938 yılları arasındaki on beş yıllık zaman diliminde sadece 739 kişilik bir artış söz konusu olmuştur⁷⁴.

70 Yücel Yiğit, “Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı”, *Atatürk Ansiklopedisi (Elektronik Ansiklopedi)*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2021.

71 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Yücel Yiğit- Eyüp Şahin, “Emniyet İstihbarat Tarihi”, *Türk İstihbarat Tarihi*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan- Namık Çençen-Yücel Yiğit, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 603-633.

72 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Derviş Okçabol, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016; Yücel Yiğit, “Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim tarihi: 1 Nisan 2021.

73 H. Tongur, *a.g.e.*, s. 311-312.

74 Cevdet Demirbaş, “Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Polis Teşkilatı”, *Polis Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:43, 2005, s. 148-149.

1.4. Teşkilat Yeniden Yapılandırılıyor

“Tüm sıkıntılara rağmen Emniyet Teşkilatı yıldan yıla müesseseseleşme bakımından terakki etmiştir. 1924’ten itibaren 1- Adli ve Siyasi, 2- Seyrüsefer ve Ecânib, 3- Memurîn ve Levazım isimli üç şube oluşturulmuştur. Bir yıl sonra istihbarat işleriyle meşgul olmak üzere istitlâât bürosu kurulmuştur. Bu büro, bir yıl sonra şubeye tahvil edilmiş ve Dördüncü Şube adıyla istihbarat işlerini yürütmüştür. 1928’de şube sayısı 5’e, 1929’da 6’ya çıkartılmıştır. Önceki şubelere ilaveten Ekalliyet ve Neşriyat şubeleri tesis edilmiştir. 1931 ve 1933 yıllarında Emniyet Teşkilatının idari yapısında yeniden değişikliğe gidilmiştir. 1931’de Umûm Müdürün sorumluluğunda şube sayısı 5’e düşürülmüştür. Bu şubeler şunlardır: 1- Emniyet ve Asayiş, 2- İdari-Adli-Beledi, 3- Levazım, 4- Memurîn ve Ecânib, 5- Fen ve Neşriyat. 1933’te Emniyet ve Asayiş Şubesi ikiye ayrılmış böylece şube sayısı da 6 olmuştur”⁷⁵.

Cumhuriyet döneminde polise dair ilk düzenleme 19 Mayıs 1930 tarihinde kabul edilen 1624 sayılı Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun’dur. Bu kanunla Emniyet Umûm Müdürlüğü’nün isminde tadilata gidilmiş ve yeni isim “*Emniyet İşleri Umûm Müdürlüğü*” olarak belirlenmiştir. Atatürk döneminde polis teşkilatını berkitmek amacıyla 1932, 1934 ve 1937 yıllarında arka arkaya üç kanun mecliste yasalaşmıştır⁷⁶. Emniyet Teşkilatının yasal alt yapısını oluşturan, görev ve yetkilerinin sınırlarını çizen üç düzenleme şöyledir:

“1-Sultan II. Abdülhamid nasıl Osmanlı polisine modern bir kimlik kazandırmak için Fransız Celestin Bonnin ve Avusturyalı mütehassısları ülkeye davet etmişse Mustafa Kemal Paşa da emniyet işlerinde uzman, polis

eğitiminde yetişkin yabancıları görevlendirmekten geri kalmamıştır. Reis-i Cumhur, Türk polis teşkilatının zamanın gerekleri doğrultusunda yapılandırılmasını her zaman arzuluyordu. Bir talimatla polis teşkilatının yeniden yapılandırılması çalışmalarını başlattı. Bunun için Avusturya’dan getirilen *Frederich Ramach* ile bir sözleşme imzalandı. Sözleşmeye göre Ramach, mevcut polis mekteplerinde ders verecek, kalan zamanlarda Türk polisinin görev sırasında gösterdiği başarılı ve başarısız çalışmalarını analiz edecekti. Elde edilen verileri hazırlanacak kanuna eklemekle yükümlü kılınmıştır. Ramach’ın ölümünden sonra, *Edmond Heidenfeld* tarafından onun başlattığı ilkeler doğrultusunda devam ettirilen yapılandırma çalışmaları sona erdirilmiş. Elde edilen bilgi ve belgeler doğrultusunda polis kanunu taslağı hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak, ilgili birimlerde tetkik edilip son şeklini aldı, Mecliste yapılan görüşmeler sonucu 30 Haziran 1932 tarihinde kabul edildi. 6 Temmuz 1932 tarihinde *Resmî Gazete*’de yayımlanan “2049 Sayılı Polis Teşkilatı Kanunu” 1932 ve 1934 yıllarında iki defa değişikliğe tabi tutulmuştur.

2- 2559 sayılı “Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu” 4 Temmuz 1934 tarihinde yasalaşmıştır,

3. 3201 sayılı “Emniyet Teşkilatı Kanunu” da 4 Haziran 1937 tarihinde mecliste kabul edilmiştir.

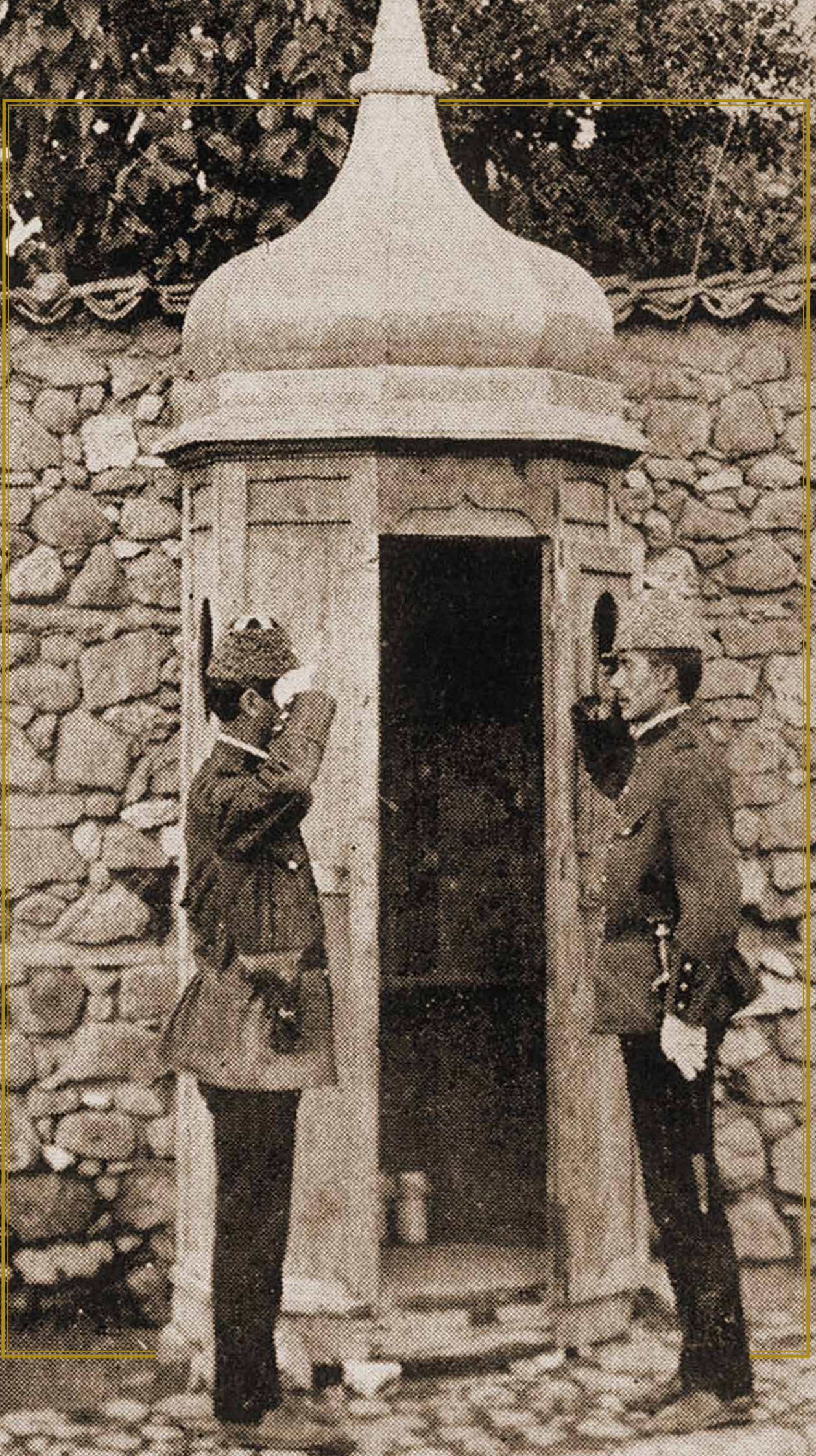
Atatürk, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’yla kolluk teşkilatına verdiği önemi ve hassasiyeti bir kez daha gözler önüne koymuştur. Bu yasayla kolluk hizmetlerinden Dâhiliye Vekâleti sorumlu tutulmuştur. Öte yandan yine genel kolluk hizmetleri sınıfında yer alan Jandarma Teşkilatı da modernize edilerek iç güvenlik hizmeti tüm ülkeye şamil kılınmaya çalışılmıştır⁷⁷.

75 Yücel Yiğit, “Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim tarihi: 1 Nisan 2021.

76 H. Alyot, *a.g.e.*, s. 605-827.

77 Yücel Yiğit, “Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim tarihi: 1 Nisan 2021.

2.1. Osmanlı Devrinde Aydın Vilayeti Polis Teşkilatı (1885-1923)

İstanbul'da farklı yapılarla iç içe geçmiş ve iç güvenliğinin bir unsuru olan Osmanlı polis teşkilatı, kuruluşundan takriben 40 yıl sonra taşrada örgütlenmeye başlamıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin önemli vilayetlerinden Aydın'da da kolluk yapılanması ihtiyacı ortaya çıkmış ve 1 Mart 1885 tarihinde *Aydın Vilayeti Serkomiserliği* kurulmuştur⁸⁰. Osmanlı Devleti'nde Anadolu'da ilk emniyet müdürlüğü sıfatını haiz mülki yer Aydın vilayetidir. Hiyerarşideki yeri sonradan Serkomiserlikten

müdürlüğe dönüştürülmüştür. Osmanlı polisindeki yeni yapılanma doğrultusunda bir süre polis neferi alımı yapılmamıştır. Bütün vilayetlerde bulunan teftiş memurları, polis neferliğine; birinci sınıf teftiş memurlarının da kadroları serkomiser ve komiser sınıflarına aktarılmıştır. İlerleyen yıllarda yeni istihdamlarla yapı iyice güçlendirilmiştir.

Aydın Vilayeti Serkomiserliği'nin ilk kadrosu şu şekildedir:

Tablo 2. Aydın Vilayeti Polis Kadrosu (1885)⁸¹

POLİS İDARESİ					
Serkomiser Mehmet Emin Efendi			İkinci Komiser Mahmut Bey		
Üçüncü Komiser İsmail Efendi			İkinci Komiser Mustafa Efendi		
Üçüncü Komiser Ahmet Efendi			Üçüncü Yenişehirli Mahmut Efendi		
POLİS EFENDİLERİN HEYET-İ MECMUASI					
Serkomiser	İkinci Komiser	Üçüncü Komiser	Nefer	Yekûn	Sancaklar
1	2	16	66	85	İzmir Sancağı
	1	1	13	15	Saruhan Sancağı
		1	8	9	Aydın Sancağı
		1	6	7	Denizli Sancağı
		1	7	8	Menteşe Sancağı
1	3	20	100	124	Yekûn

İzmir nüfusuna kayıtlı Serkomiser Mehmed Emin Efendi, Aydın Vilayeti Polis Serkomiserliği'nin ilk amiri, dolayısıyla da Aydın vilayetinde oluşturulan polis teşkilatının ilk yöneticisi olarak kolluk tarihine geçmiştir. Serkomiser Mehmed Emin Efendi bu göreve, 1 Haziran 1888 tarihi itibarıyla atanmıştır. Görevini sürdürmekteyken görülen lüzum üzerine bir başka kadroya atanarak görevinden ayrılmıştır. 1301 (1885) tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde bir toplama hatasından dolayı toplam mevcut bir polis fazla gösterilerek yüz yirmi beş olarak yazılmıştır. Halbuki vilayetin sancaklarında görev yapan toplam kadro sayısı yüz yirmi dördtür. En

fazla kadro vilayetin merkezi İzmir sancağında, en az insan kaynağı Mentese sancağında bulunmaktadır. Hatta İzmir'de diğer sancakların toplamından daha fazla personel emniyet ve asayiş hizmetlerini ifa etmiştir. İlerleyen yıllarda ihtiyaca binaen vilayete yeni atamalar yapılmıştır. Aydın vilayetinin sahip olduğu özellikler ve zorunluluklardan dolayı artan istihdamla 1896 yılında statüsü Serkomiserlikten müdürlüğe yükseltilmiştir. İlk Emniyet Müdürü de Halil Nuri Efendi olmuştur. Bu teşkilatın yapısı Cumhuriyet'e kadar ay-
nen devam etmiştir.

⁸⁰ EGM Arşivi, *Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Sicil Defteri*, Defter No: 65, s. 41-72; Yücel Yiğit, "Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayetinde Polis Yapılanması", *Rodos ve On İki Ada'da Türk Varlığının 500. Yılı Uluslararası Sempozyumu*, (Yayınlanmamış Bildiri), Türk Tarih Kurumu-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Rodos İstanköy Oniki Ada Türkleri Kültür Dayanışma Derneği, Muğla, 2022.

⁸¹ *Aydın Vilayet Salnamesi*, 7. Baskı, Aydın, 1885, s. 46.

Tablo 3. Aydın Vilayeti Serkomiserliği Polis Kadrosu (1885)⁸²

Serkomiser	İkinci Komiser	Üçüncü Komiser	Nefer	Yekûn
1	3	20	100	124

Aydın vilayetinde 1885 yılı itibarıyla oluşturulan polis biriminin serkomiserlik olarak yapılandırılması ve kadrosunun da Anadolu'daki diğer şehir polis kadrolarına göre kalabalık tutulması; geniş bir alana sahip olan vilayetin, insan ve göç sirkülasyonunun yoğunluğunun yanında, vilayet dahilindeki yoğun eşkıyalık

faaliyetlerinden de kaynaklanmıştır. Ayrıca vilayet coğrafyasının bir hayli geniş olması ile bilhassa tarımla uğraşanların fazlalığının söz konusu yapılanma üzerinde etkili olduğu değerlendirilmektedir. Zira tarım ve ticarete bağlı olarak vilayetin nüfusu iyice artmıştır. Artan nüfus yoğunluğunun yanında, Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardan Anadolu'ya göç eden muhacirlerin de bu bölgeye yerleştirilmeleri vilayetin polis kadrosunun yeterli olmasa da artmasına sebep olmuştur. Vilayet polis teşkilatının yapılandırılmasında denizle olan bağlantısının diğer vilayetlere göre daha uzun bir sahil şeridinde sahip olmasından dolayıdır.

Tablo 4. Aydın Vilayeti Polis Serkomiserliği'nin Kadrosu⁸³

POLİS İDARESİ					
Serkomiser Halil Nuri Efendi Salis Gümüş İftihar Madalyası M ⁸⁴ . 4					
POLİS MECLİSİ					
Reis Vekili: İkinci Komiser Mustafa Efendi Madalya M. 5					
Aza: İkinci Komiser Ömer Efendi M. 5					
Aza: Üçüncü Komiser İsmail Efendi M. 5					
Aza: Üçüncü Komiser Giritli Esat Efendi Tahlisiye Madalyası M. 5					
Umum Merkez Komiseri: Üçüncü Komiser Yaver Efendi M. 5					
İdarenin Umur-ı Tahririne Memur Üçüncü Komiser Mahmut Efendi M. 5					
POLİS EFRADININ HEYET-İ MECMUASI					
Serkomiser	İkinci Komiser	Üçüncü Komiser	Nefer	YEKÛN	
1	2	16	67	86	İzmir Sancağı
-	-	2	12	14	Saruhan Sancağı
-	-	1	8	9	Aydın Sancağı
-	1	-	6	7	Denizli Sancağı
-	-	1	7	8	Menteşe Sancağı
1	3	20	100	124	Yekûn

⁸² H. H. Gören, *a.g.e.*, s. 79.

⁸³ *Aydın Vilayet Salnamesi*, 17. Baskı, Dersaadet, 1896, s. 96.

⁸⁴ "M" harfi madalyanın kısaltmasıdır ve kaç tane olduğuna dair de yanında sayısal veri mevcuttur.

1885 sonrası yıllarda Aydın vilayetinin mülki yapılanmasında büyük değişiklikler yaşanmamış, polis mevcudu büyük ölçüde korunmuştur. Sadece vilayet dahilinde polis amir ve memur kadrolarında bazı değişiklikler yapılmıştır. Vilayet bazındaki tayinler, kadronun bulunduğu mekânın adli ve idari konumu göz önüne alınarak işlem tesis edilmiştir. Adli ve idari konumun yanında; bölgenin stratejik konumu ile suç ve suçluluğun artmasına paralel bir yol izlemiştir. Aydın vilayeti ve mülhakatında yürürlükte olan suçlar arasında yol kesme, zorla alma ve soygun olaylarının azami derecede artması, adli kararların alınmasına vesile olmuştur. Yine vilayetin asayiş ve güvenliğini sağlamak için istihbarat faaliyetlerine önem verilerek birçok istihbaratçı polis istihdam edilmiş, şüpheliler sıkı takibe alınmıştır.

Meşruti yönetimin yeniden vaz'edilmesi için ülke çapında yürütülen anarşizm ve terör olayları, sanki kuruluş meşruti yönetimdeymiş gibi bir algı doğurdu. En

nihayetinde halkın çoğunluğundan gelen değişim isteği kabul gördü ve 24 Temmuz 1908 tarihinde II. Meşrutiyet'in ilân edilmesi ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın yeniden açılarak yasama faaliyetlerine başlamasıyla gayr-i Müslim azınlık, 1789 Fransız İhtilâliyle ortaya çıkan özgürlük ve demokrasi anlayışını yanlış değerlendirek mensubu oldukları devletten toprak koparak kendilerine ait milli bir devletlerin kurulması doğrultusunda hareket etmeye başlamışlar⁸⁵, Osmanlı coğrafyasının ve Aydın vilayetinin asayiş ve güvenliğini zedelemeye yüz tutmuştur. Yine Aydın vilayeti mülhakatının büyük bir bölümünün denize kıyısı olması bilhassa kaçakçılık olaylarının artmasına sebep olmuştur. Bu gibi sebeplerden dolayı II. Meşrutiyet devrinde vilayetin polis kadrosunda pozitif anlamda düzenlemeye gidilmiş ve kolluk mevcudu artırılmıştır. Vilayetin, II. Meşrutiyet devrinde insan kaynakları şu şekildedir:

Tablo 5. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1908)⁸⁶

POLİS İDARESİ						
Müdür: Mazhar Bey-Sani-M. 3-Yunan Madalyası						
POLİS MECLİSİ						
Reis Vekili Komiser: Komiser-i Sani İsmail Hakkı Efendi						
Aza: Komiser-i Salis Ali Fehmi Efendi						
Aza: Komiser-i Salis Kadri Efendi						
Aza: Komiser-i Salis Abdülkadir Efendi						
Umum Merkez Komiseri: Komiser-i Sani Ahmet Nabi Efendi						
POLİS EFRADININ HEYET-İ MECMUASI						
Müdür	Serkomiser	Komiser-i Sani	Komiser-i Salis	Nefer	Yekûn	
1	3	5	42	113	164	İzmir Sancağı
-	-	2	6	10	18	Saruhan Sancağı
-	-	-	3	10	13	Aydın Sancağı
-	-	-	1	9	10	Denizli Sancağı
-	-	-	3	8	11	Menteşe Sancağı
1	3	7	55	150	216	Yekûn

⁸⁵ Aydın Vilayet Salnamesi, 17. Baskı, Dersaadet, 1896, s. 75-76.

⁸⁶ Aydın Vilayet Salnamesi, 24. Baskı, Aydın, 1905, s. 53-54.

II. Meşrutiyet devrinde Aydın vilayeti ve mülhakatında görevli polisin yukarıdaki tabloya göre vilayet merkezi İzmir sancağında yüz altmış dört, Saruhan sancağında on sekiz, Aydın sancağında on üç, Denizli sancağında on ve Menteşe sancağında on bir polis olmak üzere toplamda iki yüz on altı kişi kolluk hizmetlerine katkı sağlamıştır. Öte yandan Aydın vilayetinin merkez sancağıyla birlikte diğer sancaklarında ihtiyaçlar doğrultusunda yeni yapılanmalara gidilmiştir. Vilayet mülhakatında eşkıya hareketlerinin anormal biçimde artması üzerine zaptiye askerlerinin çoğaltılmasının yanında polis mevcudu da %57,4 oranında artırılmıştır. Aynı şekilde ilerleyen senelerde de ihtiyaç doğrultusunda gerekli personel alımına devam edilmiştir. Lakin Mütareke ve Milli Mücadele yıllarında polis mevcudu azalmıştır. Hatta Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 yılında yürürlüğe konulan mülki yapılanmanın akabinde vilayetin sınırlarının daralmasına rağmen ciddi personel sıkıntısı yaşanmıştır. Cumhuriyet hükümetleri, insan kaynağı ihtiyacını karşılamak amacıyla sık sık personel takviyesine gitmiştir.

Tablo 6. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1908)⁸⁷

Polis Müdürü	Serkomiser	İkinci Komiser	Üçüncü Komiser	Komiser Muavini	Hesap Memuru	Polis Memuru	Yekûn
1	2	6	35	41	1	353	439

Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü kadrosunda görülen lüzum üzerine 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından evvel yapılan adli ve idari değişiklikler neticesinde yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere bir polis müdürü ile bir serkomiserin yanında altı ikinci komiser, otuz beş üçüncü komiser, kırk bir komiser muavini, bir hesap memuru ve üç yüz elli üç polis memuru olmak üzere toplamda 439 polis istihdam edilmiştir. Polisiye yapılanmanın gereği olan adli ve idari hizmetler yerine getirilirken günden güne büyüyen, zamanın sorunlarına çözüm üretilmesi amacıyla karmaşık bir konum arz eden polis teşkilatının yeni ihtiyaçlarını karşılayacak bir polis nizamnamesinin hazırlıklarına başlanmıştır. Nitekim Fransa ve Avusturya polis teşkilatlarından temin edilen ve alanında uzman polis mütehassısları, Osmanlı polisine destek vermiştir. Polis mütehassısları, görev yaptıkları ülkenin kültürel yapısını da göz önünde bulundurarak Osmanlı ülkesi için yerli ve milli olan 1907 tarihli Polis Nizamnamesini hazırlayarak yasalaşmasında gayret sarf etmişlerdir. Yeni polis nizamnamesiyle askeri bir terim olan polis neferi isminden de vazgeçilerek polis memuru kavramı benimsenmiştir⁸⁸. Yine Cumhuriyet devrinde polis müdürleri, Avrupa ülkelerine gönderilerek polisiye yapılanmaları yerinde incelemişlerdir. Özellikle de Viyana Polis Müdürlüğü tahlil edilmiş ve Cumhuriyet devri polis teşkilatına rol model olmuştur. Osmanlı devrinde olduğu gibi Cumhuriyet devrinde de polis uzmanları davet edilerek sözleşme imzalanmıştır. Bunlardan biri de Frederich Ramach'tır. Bir müddet çalıştıktan sonra kanser hastalığına yakalanan Ramach tedavi için Avusturya'ya giderken yolda vefat etmiştir. Bunun üzerine aynı ülkeden Edmond Heidenfeld ile yeni bir sözleşme yapılmıştır. Heidenfeld, Ramach'ın kurgusu doğrultusunda çalışarak Türk polisinin yapılandırılmasını neticelendirmiştir. Tüm bu çabaların sonucunda 1932 yılında 2049 sayılı Polis Teşkilâtı Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

⁸⁷ H. H. Gören, *a.g.e.*, s. 79.

⁸⁸ H. H. Gören, *a.g.e.*, s. 86.

Tablo 7. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1909-1910)⁸⁹

Memuriyeti	Adedi	Maaş Miktarı (Kuruş)	Maaş Toplamı (Kuruş)
Polis Müdürü	1	3.000	36.000
Birinci Komiser	1	1.000	12.000
İkinci Komiser	5	750	45.000
Üçüncü Komiser	31	600	223.2000
Komiser Muavini	34	500	204.000
Efrad	163	400	1.358.400
1910 senesi itibariyle vilayet kadrosuna yapılan ilaveler			
İkinci Komiser	1	750	-
Üçüncü Komiser	4	600	-
Komiser Muavini	7	500	-
Efrad	70	400	-
Taharri Heyeti Riyaseti	1	1 300	-
İş bu memuriyet maaşı ileride hadd-i kifayetine iblağ' edilmek üzere şimdilik bir muavin ve iki polis memurluğu maaşı karşılık tutularak vilayetin tensip ve işarı ve Dâhiliye Nezareti Celilesinin muvafakatiyle teşkil olunmuştur.			
Hesap Memurluğu	1	600	-

Tablo 8. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1909-1910)⁹⁰

Polis Müdürü	Merkez Memuru	Serkomiser	İkinci Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru	Tahrirat Kâtibi	Emanet Memuru	Hesap Memuru	Tercüman	Telefon Memuru	Yekûn
1	3	7	16	35	349	1	1	1	1	1	603

Aydın vilayeti asayiş ve güvenlik yapılanmasının 1915 yılındaki kadrosu göz önünde bulundurulduğunda 1910 yılına ait bir önceki kadrosundan daha kalabalık bir mevcudu olduğu görülmektedir. Polis Müdürlüğünün 1908 yılı toplam kadrosu 439 iken 1915 yılı mevcudu 603'e yükselmiştir. Buna mukabil I. Dünya Savaşı yıllarında ve Mütareke günlerinde polisin silah altına alınmamasına karşılık gönüllü olarak savaşa katılan polis amir ve memurlarının varlığı sebebiyle kadro mevcudu azalmıştır. Emniyet mensuplarının bir kısmı şehit olmuş bir kısmı da esir düşmüştür. Yahudiler müstesna Gayr-i Müslim polisler de teşkilattan uzaklaştırılmıştır.

89 EGM Arşivi, *Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Sicil Defteri*, Defteri No: 10, s. 64.

90 H. H. Gören, *a.g.e.*, s. 93.

Tablo 9. Osmanlı Dönemi Aydın Vilayeti Serkomiserleri/Polis Müdürleri (1888-1924)⁹¹

S. No	Rütbesi	Adı ve Soyadı	Atama Tarihi	Ayrılma Tarihi
1	Serkomiser	Mehmet Emin Efendi	1 Haziran 1888	21 Eylül 1892
2	-	İbrahim Niyazi Efendi	7 Ekim 1892	5 Haziran 1896
3	Polis Müdürü	Halil Nuri Bey	5 Haziran 1896	15 Temmuz 1900
4	-	Mehmet Lütü Bey	18 Temmuz 1900	21 Nisan 1902
5	-	Abdurrahman Bey	21 Nisan 1902	30 Ekim 1903
6	-	Tayfur Bey	21 Kasım 1908	13 Aralık 1908
7	-	Emrullah Bey	13 Aralık 1908	1 Ocak 1909
8	-	Mazhar Bey	1 Ocak 1909	30 Aralık 1910
9	-	Cemal Naci Bey	30 Aralık 1910	27 Ağustos 1927
10	-	Mehmet Lütü Bey	26 Ağustos 1912	29 Ocak 1913
11	-	Arif Hikmet Bey	12 Ekim 1913	31 Mart 1914
12	-	Hacim Muhittin Bey	24 Nisan 1914	3 Eylül 1915
13	-	Zühtü Bey	3 Eylül 1915	9 Ekim 1918
14	-	Cemil Bey	14 Aralık 1918	20 Eylül 1919
15	-	Fikri Faik Bey	23 Mart 1919	22 Temmuz 1919
16	-	Mehmet Zeki Bey	22 Temmuz 1919	18 Aralık 1921
17	-	Ziya Bey	18 Aralık 1921	3 Şubat 1924

91 Tablo 8. EGM Arşivindeki Aydın Vilayeti'nin 1885 ile 1922 yılları arasını kapsayan "Polis Sicil Defterlerinden" derlenmiştir.

2.2. Ege Bölgesi ve İzmir Emniyet Müfettişliği

II. Meşrutiyet'in ilanından bir yıl sonra 4 Ağustos 1909 tarihinde Zaptiye Nezareti lağvedilmiş ve yerine İstanbul Valiliği ile Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti kurulmuştur. Nitekim 1915 yılında ihtiyaçlar doğrultusunda doğrudan Dâhiliye Nezareti'ne bağlı "Emniyet Müfettişi" unvanıyla yeni bir memuriyet ihdas edilmiştir. Devlet o dönemde, seyahat maksadıyla topraklarına girişi ve çıkışı yapanların kimliklerinin ve amaçlarının ülkeleri adına siyasi, iktisadi, askeri, ekonomi, sosyal gibi çeşitli nedenlerle denetlenmesine ve takibine çok önem veriyordu. Konunun önemine binaen, bazı Avrupa ülkelerinde, uzun tecrübeler neticesinde meydana getirilen Emniyet Müfettişliğine benzer birtakım teşkilatlar Osmanlı Devleti'nde de tesis edilmiştir. Bu çerçevede Ege Bölgesi Emniyet Müfettişliği 1915 yılında *Hudut Kapıları, Demiryolu Mevkilerinde ve İskelelerde Emniyet Müfettişliği Teşkilat ve Vezâifi Hakkında Nizamname* hükümleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Milli Mücadele sürecinde de etkin bir rol oynayan kuruluş, 1921 yılında Seyrüsefer Talimatnamesine eklenen bir maddeyle lağvedilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde tesis edilen Emniyet Müfettişleri, özellikle Milli Mücadele yıllarında, Anadolu'daki yıkıcı ve bölücü maksatla yapılan seyahatlerin kontrol altında tutulması maksadıyla olağanüstü çalışmalar gerçekleştirmiş, istihbarat da derleyerek Cumhuriyet'in kuruluşunda katkı sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde 5 Temmuz 1915 tarihli *Hudut Kapıları, Demiryolu Mevkilerinde ve İskelelerde Emniyet Müfettişliği Teşkilat ve Vezâifi Hakkındaki Nizamnamenin* birinci maddesinde: "Memalik-i Osmaniye'den Memalik-i Ecnebiyeye ve Memalik-i Ecnebiyeden Memalik-i Osmaniye'ye gidip gelenlerin müruru (geçişi) için tayin olunan hudut kapıları, demiryolu mevkilerinde ve iskelelerde doğrudan doğruya Dâhiliye Nezareti'ne merbut olmak üzere Emniyet Müfettişlikleri teşkil edilmiştir. Her Müfettişlikte bir müfettiş ile icap eden mahallerde bir muavin bulundurulur" ibaresi doğrultusunda resmi olarak Emniyet Müfettişlikleri hizmete başlamıştır.

Emniyet Müfettişliklerinin çalışma mıntıkası, hudut kapılarından demiryolu ile gelen yolculara ait duraklarda; durak ve müştemilatı ile son makaslar da dâhil olmak üzere demiryolu hattının işgal ettiği sahayı kapsamaktadır. Demiryolu olmayan hudut kapılarından, pasaport ve gümrük işlemleri için bir parmaklıkla

ayrılarak sınırlanan saha tefrik edilmiştir. Emniyet Müfettişlerinin deniz görev sahası iskelelerde yolcu iskelesiyle salonlarının parmaklıkla veya diğer suretle tahdit edilmiş olan sahasından ibaret kalmıştır. Emniyet Müfettişleri mıntıkaları dâhilindeki düzen ve nizamı muhafaza etmek için gerekli tedbirleri almak ve kanunlara aykırı bir olay meydana geldiğinde mahalli zabıta gelinceye kadar adli zabıtaya ait işleri ifa etmekle yükümlü kılınmışlardır. Pasaport kanunu hükümlerini tatbik etmek, yolcuların kontrolü ve denetlenmesi yükümlülüğü Emniyet Müfettişliği olan yerlerde Emniyet Müfettişliklerine, olmayan yerlerde mahalli zabıtaya bırakılmıştır.

Emniyet Müfettişliği teşkilatının kurulmasıyla bütün demiryolu katarlarında görevli seyyar polis komiseri, komiser muavinleri ve polis memurları Emniyet Müfettişliklerine bağlanmıştır. Emniyet Müfettişliklerinin başında bir Emniyet Müfettişi bulunurdu. Emniyet Müfettişinin yanında bir Emniyet Müfettiş Muavini ile İstilaat memuru (istihbarat), pasaport memurları, polis komiserleri, komiser muavinleri ve polis memurları istihdam edilmiştir. Bunlar, memuriyet vazifelerinden dolayı, Emniyet Müfettişine karşı sorumlu olup müfettişin kanun ve nizamla uygun emirlerini de yerine getirmekle mükellef tutulmuşlardır. Emniyet Müfettişlikleri vazifelerine ait her türlü işlerin yerine getirilmesi hususunda Dâhiliye Nezareti'nin Emniyet-i Umûmiye Şubesi'yle yazışma yaptığı gibi polis işleriyle ilgili konularda ve asli vazifeleriyle ilgili diğer hususlar icap ettiğinde, askeriye ve mülkiye memurlarıyla yazışma yapma hakkına da sahiptiler.

Demiryolu mevki sermemurları, vapur şirketlerinin acenteleri, katarların ve vapurların geliş gidiş, varsa gecikme ve değişiklik saatlerini Emniyet Müfettişliklerine, Müfettişlik bulunmayan yerlerde mahalli zabıtaya, vaktinde bildirmeye mecburdular. Bu görev tanımlaması ilgililer tarafından sıkıca denetlenmiştir. Demiryolu memurları ile çalışanları ve vapur kaptanları, vazifeleri esnasında öğrenecekleri kanuna aykırı halleri, yolcular arasında şüphe çeken hareketleri, memleketin asayişile ilgili bütün duyduklarını ve bildiklerini, Emniyet Müfettişine ihbar etmeye mecburdular.

Rüsumat, posta ve telgraf memurlarıyla, Düyun-ı Umûmiye, reji ve demiryolu idarelerindeki memurlar ile

çalışanlar, Emniyet Müfettişi tarafından vazifelerine ait herhangi bir konuda yardım istendiklerinde, gerekli kolaylığı göstermek ve yardım etmekle mükellefler. Ayrıca rüsumat memurları, ithali ve ihracı yasak edilen şeyleri, Emniyet Müfettişine yazılı olarak bildirmeleri gerekiyordu. Ülkeye girmesi yasak olan gazete, kitap, dergi ve diğer basılı yayınlarla siyasete ve ahlâka aykırı olduklarından dolayı yasaklanmıştır. Rüsumat memurları ithalleri yasak levha ve resimlere yolcular arasında rastlanıldığında durumu derhal Emniyet Müfettişine bildirmek zorundaydılar.

Bu dönemde İtilaf Devletlerinin İstanbul'u işgal etmesiyle Anadolu'ya geçmek isteyenlerin sayısında belirgin artış meydana gelmiştir. Bunların büyük çoğunluğu vatanın kurtuluşuna hizmet etmek istiyordu. Geri kalanların bazıları isyan çıkarmak, zararlı propaganda yapmak, önemli kişilere suikast düzenlemek ve casusluk faaliyetlerinde bulunmak niyetindeydi. Nitekim Emniyet Müfettişlikleri bünyesinde bulunan komiser, polis, İstilaat memurlarıyla diğer memurlarla birlikte, memleket içinde seyahat edenlerin denetlenmesinde ve

istihbarat alanında çok önemli görevler üstlenmişlerdir.

Seyrüsefer Talimatnamesine göre Anadolu'ya girecek ve çıkacak herkesin, Dâhiliye Nezareti'nden müsaade alması mecburiydi. 22 Mart 1921 tarihli "*Seyrüsefer Talimatnamesinin Tadili Hakkında Kararname*" ile Müslüman ahalinin Dâhiliye Nezareti'nden izin almasından dolayı lüzumsuz gecikmeler meydana gelmiştir. Şikâyetlerin artması üzerine Müslüman ahali için müsaade, vilayet ve müstakil livalar tarafından verilmeye başlanmıştır. Bu kararı müteakip 1 Mayıs 1921 tarihli "*Seyrüsefer Talimatnamesine Zeyil Edilecek Mevat*" ile Emniyet Müfettişliklerinin görevleri sona ermiştir. Bununla üzerine Emniyet Müfettişliklerinin kadroları mahalli polis birimlerine nakledilmiştir. Emniyet Müfettişliklerinin lağvedilmesini takiben yüklendikleri görevlerin yerine getirilmesi "*Milli Emniyet Müfettişliği*" görevlilerince yerine getirilmeye başlanmıştır. 1935 yılında ülke İstanbul, Ege-İzmir, Adana, Diyarbakır, Doğu, Ankara mıntıkaları olmak üzere altıya ayrılmış, iller bu mıntikalara göre dağıtılmıştır.

Tablo 10. Cumhuriyet Devri Milli Emniyet Müfettişliği Mıntıkları (1935)⁹²

S. No	Mıntıkanın Adı	Bağlı Vilayetler
1	İstanbul	İstanbul, Kırklareli, Edirne, Tekirdağ, Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Bilecik, Kocaeli
2	İzmir	İzmir, Manisa, Kütahya, Aydın, Muğla, Denizli, Afyon, Isparta, Burdur, Antalya
3	Adana	Adana, İçel, Konya, Niğde, Gaziantep, Kahramanmaraş
4	Diyarbakır	Diyarbakır, Mardin, Bitlis, Şanlıurfa, Malatya, Siirt, Hakkâri, Van, Muş, Tunceli, Bingöl, Elâzığ
5	Doğu	Kars, Ağrı, Erzurum, Erzincan, Gümüşhane, Çoruh (Artvin), Rize, Trabzon, Giresun, Ordu.
6	Ankara	Ankara, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat, Tokat, Amasya, Samsun, Sinop, Çorum, Çankırı, Kastamonu, Zonguldak, Bolu, Eskişehir.

Taksimata göre İzmir merkezli müfettişlik mıntıkası, neredeyse bütün Batı Anadolu'yu ihtiva etmiş ve vilayetlerle irtibatında "*İzmir Mıntıkası Emniyet Müfettişliği*" unvanını kullanmıştır. Mıntika dâhilinde bulunan bazı vilayetler sözü edilen bu merkezi, İzmir vilayetine bağlı bir müfettişlik gibi algıladıkları için merkezle muhaberelede sık sık sorunlar yaşanmış, doğrudan İzmir

emniyet müdürlüğüyle yazışmışlardır. Bunun üzerine problemi ortadan kaldırmak için müfettişliğin ismi, "*Ege Mıntıkası Emniyet Müfettişliği*" olarak değiştirilmiştir. Müfettişlik bünyesinde İzmir, Manisa, Balıkesir, Aydın, Kütahya, Muğla, Denizli, Isparta, Burdur, Antalya ile Afyon olmak üzere on bir şehir yer almaktadır.⁹³

⁹² EGM Arşivi, *İzmir Emniyet Müfettişliği Mıntıkası*, Dosya Aidiet No: 11213-5.

⁹³ EGM Arşivi, *İzmir Emniyet Müfettişliği Mıntıkası*, Dosya Aidiet No: 11213-5.

2.3. Cumhuriyet Devrinde İzmir Polis Teşkilatı (1923-1938)

Cumhuriyet yöneticileri, asayiş ve güvenliği temin etmek için İzmir’de kolluk kadrolarını takviye etmiştir. I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele’de askerlik çağrısı yapılmadığı halde birçok polis, aktif olarak savaşa iştirak etmiş, cephede ve iç isyanlar sırasında polislerin ekseriyeti şehit olmuş veya gazilik mertebesine kavuşmuşlardır. Öte yandan iç güvenlik birimlerinin güçlendirilmesi çalışmalarında jandarma da ihmal edilmemiştir. I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında, ağırlıklı olarak asayiş görevi ikinci planda kalan ve cepheye gönderilen jandarma birlikleri, Cumhuriyet’in ilanından sonra yeniden asli görevi olan asayiş hizmetlerine dönmüştür. Jandarma, kadro açığını askerlik çağı gelmiş olan Türk vatandaşlarının arasından seçtiği için kadro sıkıntısı çekmemiş, cepheden dönmeleri neticesinde ihtiyaç duyulan miktarın üstünde bir insan kaynağı ortaya çıkmıştır. Jandarmanın mevcudu, terhislerle ihtiyaç duyulan miktara çekilmiştir. Bir tarafta hizmet açığı varken diğer tarafta hizmete elverişli elemanlar bulunuyordu. İvedilikle yetişmiş eleman olarak değerlendirilen bu hizmet erbabı, iç güvenlik kadrolarında görevlendirilmeye başlanmıştır. Terhis edilen, cephe ve asayiş tecrübesi olan bu jandarmalardan polis olma şartlarını haiz olanlar polis teşkilatında istihdam edilmiştir. Bilhassa, askerlik görevini jandarma olarak yapmış olanlar tercih edilmiştir. Bu uygulama kadro açısından emniyet teşkilatına bir rahatlama getirmiştir. Hem polis namzetleri hem de jandarmadan temin edilen insan kaynağı, polis nizamnamesi mucibince o yıllarda Türkiye’nin tek polis eğitim kurumu olan İstanbul Polis Mektebi’nde eğitime tabi tutulmuşlardır. Polis teşkilatı, tecrübeli ve hizmete hazır elemanları kadroya alarak ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Erken cumhuriyet devrinde eğitimsizlik ve kadro mevcudu eksikliği asayiş ve güvenliğin sağlanması gibi bazı aşılabilir ve güçlü engeller ortaya çıkmıştır. Tüm problemlere rağmen İzmir polis teşkilatının olağanüstü gayretleriyle sıkıntılar çözülmeye çalışılmış, insan

kaynağı bakımından kifayetsiz kalmalarına karşılık, fedakârca çalışarak sayısal eksikliklerini kapatmaya muvaffak olmuşlardır. Nitekim kuralları çiğnemeyi alışkanlık haline getirmiş olanların polis tarafından yakalanarak adli makamlara teslim edilmesi de güven atmosferinin oluşmasında etkili olmuştur. Tüm bu gayretler, İzmirlilerin polisin çalışmalarını takdir ve kabul etmesi sonucunu doğurmuştur.

Tablo 11. Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Kadrosu (1923)⁹⁴

Polis Müdürü	Merkez Memuru	Serkomiser	İkinci Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru	Yekün
1	3	7	16	35	349	411

Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü’nün 1915 ve 1923 senelerindeki kadro mevcudu irdelendiğinde I. Dünya Savaşıyla Milli Mücadeleye gönüllü olarak katılanlardan dolayı %68’e eksilme göze çarpmaktadır. Mücadelenin kazanılmasının ardından, zorunlu olarak silah altına alınmamalarına karşılık, savaflara gönüllü olarak katılan polis amir ve memurlarının büyük bölümünün şehit olmasını yanında, bir kısmının da gazi olarak çalışma şartlarını büyük oranda kaybettiklerinden tekrar eski görevlerine dönememişlerdir. Yine Mondros Mütarekesi akabinde iç güvenliğin temini için Aydın vilayetinde görevli polis amir ve memurlarının herhangi bir nedenle şehir dışına çıkmaları ve İstanbul’a gitmeleri hükümet tarafından yasaklanmıştır. Buna rağmen, Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü’ndeki bazı polisler, vilayeti terk ederek Kuvâ-yı Milliye’ye katılmışlardır. Cumhuriyet devrinde İzmir Emniyet Müdürlüğü görevine, 27 Mayıs 1924 tarihinde 5.000 kuruş maaşlı, 1932 yılında ise 4.000 kuruş maaşlı polis müdürü göreve başlamıştır⁹⁵.

94 H. H. Gören, *a.g.e.*, s. 93.

95 EGM Arşivi, *İzmir Emniyet Müdürlüğü Sicil Defteri*, Defter No: 43, s. 1.

1932 yılına ait İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün insan kaynakları mevcudu şu şekildedir:

Tablo 12. İzmir Emniyet Müdürlüğü Polis Kadrosu (1932)⁹⁶

Emniyet Müdürü	Emniyet Memuru	Merkez Memuru	Serkomiser	İkinci Komiser	Üçüncü Komiser	Polis Memuru	Taharri İkinci Komiseri	Taharri Üçüncü Komiseri	Yekûn
1	1	2	7	15	29	335	1	5	396

Tüm Türkiye'de olduğu gibi İzmir'de de polis mevcudu savaşlar nedeniyle azalmıştır. Ülkenin temel ihtiyaçlarının karşılanması için kaynak bulmakta zorlanan Cumhuriyeti Hükümetleri, böyle bir ortamda bütçeye yük getirecek bir uygulamaya teşebbüs etmemiş ve polis alımda olabildiğince özenli davranmıştır.

Tablo 13. İzmir Emniyet Müdürlüğü Polis Kadrosu (1938)⁹⁷

Emniyet Müdürü	Müfettiş	Emniyet Amiri	Başkomiser	Komiser	Komiser Muavini	Polis Memuru	Birinci Sınıf Muamelat Memuru	İkinci sınıf Muamelat Memuru	Üçüncü Sınıf Muamelat Memuru	Dördüncü Sınıf Muamelat Memuru	Emniyet Müfettişi	Tetkik Başmemuru	Tetkik Memuru	Makinist	Sandalcı	Hademe	Yekûn
1	1	3	12	24	32	343	1	4	1	4	2	1	3	1	2	2	437

Zamanın hükümetleri tarafından, kolluk mensuplarının eğitim aldıktan sonra sahaya gönderilmesi ön planda değerlendirilmiştir. Bu amaçla İstanbul Polis Mektebi'ne ilaveten 1925 yılında Konya'da bir polis mektebi açılmıştır. Ardından Sivas'ta eğitim ve öğretime başlayan mektep daha sonra Trabzon'a nakledilmiştir. Ancak 1929 Dünya Ekonomik Buhranı nedeniyle İstanbul Polis Mektebi hariç bütün polis mektepleri kapatılmak zorunda kalmıştır. Gazi Paşa'nın vefat ettiği

yıl, İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün toplam mevcudu dört yüz otuz yedi kişidir. Şüphesiz en fazla kadro 343 kişiyle polis memurlarına aittir. Polis amirleri içerisinde de otuz iki kişiyle komiser muavini ile ilk sırada yer almaktadır. Onu yirmi dört kişiyle komiser sınıfı takip etmektedir. Deniz polisi olarak da iki sandalcı kıyı güvenliğini sağlamaktaydı. Yardımcı hizmetli kadrosundan da iki kişi görev yapmıştır.

⁹⁶ H. H. Gören, *a.g.e.*, s. 116.

⁹⁷ H. H. Gören, *a.g.e.*, s. 133.

Tablo 14. Cumhuriyet Devri İzmir Emniyet Müdürleri Listesi (1923-2024)⁹⁸

S. No	Rütbesi	Adı ve Soyadı	Atanma Tarihi	Ayrılma Tarihi
1	Emniyet Müdürü	Ziya Bey	28 Ekim 1922	3 Şubat 1924
2	-	Rıfat Bey	4 Şubat 1924	16 Haziran 1925
3	-	Hasan Zeki Bey	29 Haziran 1925	1 Kasım 1925
4	-	Ahmet Arif Bey	1 Kasım 1925	10 Ağustos 1926
5	-	Ömer Bey	10 Ağustos 1926	25 Ocak 1931
6	-	Feyzi Bey	25 Ocak 1931	30 Temmuz 1938
7	-	Selahattin Korku	30 Temmuz 1938	29 Şubat 1940
8	-	Sait Özgür	29 Şubat 1940	22 Eylül 1941
9	-	Mitat Uyguç	22 Eylül 1941	2 Aralık 1942
10	-	Faik Köksal	2 Aralık 1942	12 Kasım 1943
11	-	Şükrü Sahip Borhan	12 Kasım 1943	14 Kasım 1945
12	-	Sırrı Ulusemre	14 Kasım 1945	27 Aralık 1946
13	-	Mehmet Ali Orkuş	27 Aralık 1946	28 Ocak 1948
14	-	Burhanettin Tüzün	28 Ocak 1948	2 Haziran 1948
15	-	Münir Umar	2 Haziran 1948	12 Aralık 1949
16	-	Müştak Görgün	12 Aralık 1949	11 Ocak 1951
17	-	Nejat Lütfi Arkuş	11 Ocak 1951	20 Nisan 1952
18	-	Şebip Karamollaoğlu	18 Mart 1956	20 Mart 1957
19	-	Necdet Uğur	20 Mart 1957	
20	-	Mehmet Ali Alpsar		9 Aralık 1957
21	-	İsmail Hadi İntepe	31 Mart 1958	
22	-	Nevzat Emrealp	24 Aralık 1958	
23	-	Ahmet Demir	12 Aralık 1997	26 Kasım 1998
24	-	Alparslan Aslan	14 Aralık 1981	
25	-	Şükrü Yetimoğlu	25 Ekim 1989	16 Temmuz 1991
26	-	Hasan Lütfü Tomuş	7 Ocak 1988	20 Ekim 1989
27	-	Hüseyin Çapkın	10 Mayıs 2006	18 Haziran 2009
28	-	Ercüment Yılmaz	1 Temmuz 2009	21 Kasım 2011
29	-	Ali Bilkay ⁹⁹	10 Kasım 2011	12 Şubat 2014
30	-	Celal Uzunkaya	12 Şubat 2014	26 Ekim 2016
31	-	Hüseyin Aşkın	26 Ekim 2016	7 Temmuz 2021
32	-	Mehmet Şahne	7 Temmuz 2021	2 Ağustos 2023
33	-	Celal Sel	2 Ağustos 2023	---

⁹⁸ Tablo 14. EGM Arşivindeki İzmir'e ait "Polis Sicil Defterlerinde" bulunan Başbakanlık atama kararları ile İzmir Emniyet Müdürlüğünün web sitesinden derlenmiştir.

⁹⁹ FETÖ terör örgütüyle irtibat ve iltisaktan dolayı KHK ile meslekten ihraç edilmiştir.

3. BÖLÜM

İZMİR’İN KARAKOLLARI

3.1. Karakol Kelimesinin Etimolojisi ve Anlamı

Herhangi bir karakol mıntıkasında ikamet eden insanlara: “*Karaholunuzu seviyor musunuz?*” diye bir soru sorulursa muhtemelen “*sevmiyorum*” cevabı çokça alınabilir. Ancak bu soru: “*Karaholunuzun kapatılmasını istiyor musunuz?*” diye sorulduğunda büyük bir çoğunluk “*hayır*” cevabını verecektir. Karakollar, milletin adaletle olan işlemlerinin ilk mercii olduğundan “*Karakol adalete açılan ilk kapıdır*” özdeyişi seslendirilmektedir. Avukatlara danışacak kadar parası olmayanlar, mıntıklarındaki polis karakollarına giderek bilhassa karakol amirlerinden görüş sorar, işleriyle ilgili olarak fikir alırlar. Karakol, Türk milletinin tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte dünya güvenlik tarihine katkı sağladığı en önemli kurumların başında gelir. İsim-fiil birleşmesiyle oluşturulan “*karamak*” fiili *bakmak-gözetlemek* anlamını taşımaktadır.

Eski Türk dilinde, bazı kelimelere “*ol, vol*” gibi eklerin ilavesiyle sıfatlar türetilirdi. Örneğin “*kara vol*”; asker, “*yasa vol*”; yasakçı ve benzeri gibi... Kara vol, savaşta düşmanın ani saldırılarının önlenmesi amacıyla sınır bölgelerine çıkarılan piyade veya süvari askerlerinden oluşan gezici veya yerleşik gözcü ve nöbetçilere verilen genel ad idi¹⁰⁰. Karavul; yani kara vol/karakol (gözetleme) yeri olarak kale kulesi (gibi), Türkçede oldukça eski çağlarda görülen kavramlardan birisidir. Anadolu Türkçesine, Orta Asya’dan gelip bu bölgeyi hâkimiyetleri altına alan İlhanlılar vasıtasıyla taşınmıştır. Anadolu’da karavul; genel olarak öncü ve keşif kıtalarını anlatmak için söylenmiş bir sözdür¹⁰¹.

Karakolun en eski söyleniş şekli karavuldur. Kıpçak lehçesinde “*karamak*”; bakmak, gözetmek manasında kullanılır. Avul ise köy, kent gibi toplu iskân merkezlerini anlatmak için kullanılmıştır. Bütün bu anlatımların bileşik kelime halinde seslendirilmesi sonucunda; bak, gözet ile köy, kent sözcüklerinin oluşturduğu bir anlatım bütünlüğü meydana gelmiştir. Netice olarak karavul; köyün, kentin bakıcısı, gözeticisi ve koruyucusu anlamını kazanmıştır. Bakmak ve gözetmek anlamını seslendiren “*karamak*” fiili ile yasakçı (muhafız) ve nöbetçi anlamındaki “*kara ve avul*” deyimleri, eski Türk metinlerinde olduğu gibi Altınordu devletinin kaynaklarında da geçmektedir. Arkaik çağın Türkçesinin bileşik bir deymi olan karavul kelimesi; “*kara ul*” biçimiyle Türkçeden Rusçaya geçmiştir. Rus dilindeki anlamı da Kıpçak lehçesinde olduğu gibidir. Rusçada “*kara ul*”un kazandığı anlam; bakmak, beklemek, dikkat etmek ve muhafaza etmektir.

Doğu Türk lehçesinde “*karavul*” ve Rusça’da “*kara ul*” biçiminde yazıldığı görülen bu Türkçe deyim, İslamiyet’i kabul eden Türklerin kurduğu devletlerde yazı dili olarak kabul edilen Arap harfleriyle “*kara gol*” biçiminde yazılmış ve Türkçedeki anlamına uygun olarak kullanılmıştır. Bu sıfatları taşıyanların görev yaptığı binalara “*kara gol hane*” denilmiştir. Donanmada bu görevi yapmak üzere ayrılan gemi de “*kara gol*” gemisi olarak adlandırılmıştır. Hala da donanmalar tarafından bu isim kullanılmaktadır. Zamanla değişime uğrayan “*bakma ve gözetme yeri*” olan karavul, karakol haneye dönüşmüştür. Nitekim bir süre sonra yalın olarak önce

100 Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Cilt: 3, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1995, s. 927.

101 Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1978, s. 300-301.

“kara gola” akabinde de ses benzeşmesi kuralıyla günümüzde “karakol” şeklini almıştır¹⁰².

Bazı yazarlar, eski Türkçede geçen karavol/karavul/karakol/karagollarda görev yapanların yine eski Türkçede polisin karşılığı olarak “yasavul” sözcüğüyle adlandırıldığını ve Göktürklerde kullanıldığı gibi Selçuklularda ve Fatih’e kadar da Osmanlılarda kullanıldığını, İlhanlılarda yasavulun kurultaylarda düzeni sağlayan kişi olduğu, kendilerine bağlı yasavul erleriyle düzeni sağladıklarını iddia etmektedirler. Bu iddialar bir noktaya kadar doğru olmakla beraber, polisin yerini aldığı ve polis olarak ünlendirildiğine dair kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yasavul, yolları koruyup gözetleyen görevlilere verilen ortak ad olduğu gibi, İlhanlılarda ordu müfettişlerine verilen bir ad idi. İlhanlılarda yasavulun yetkileri oldukça geniş tutulmuştur. Yasavul, orduda disiplin ve düzeni sağladığı gibi, ordunun konaklaması esnasında konaklama yerini de bizzat tespit etmiştir. Büyük törenlerde ve kurultaylarda olabilecek karışıklıkları önlemek, düzen ve intizamı sağlamak, her boyun alacağı yeri belirlemek, hükümdarın emirlerini ilgililere ulaştırmak gibi önemli görevleri de üstlenmiştir. Emrindeki yasavul erleri, görev esnasında ellerinde *çöpi yasa*/yasa *değneği* denilen sopaları taşımışlardır. Bugünkü coplarla ne kadar benzerlik taşıdıklarının düşünmemek mümkün değildir.

Yasavul unvanı, İlhanlılarda kullanıldığı şekliyle Memluk devletinde de kullanılmıştır. Bunun yanında Hive hanlığında jandarma görevi yapan askerlere, Türkistan’da ise hassa askerine de yasavul adı verilmiştir¹⁰³. Bundan sonra kurulan büyük Türk Devletlerinde zabıta kuvvetlerine benzer adlar verildiğine dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Görüldüğü gibi bazı benzeştirmelere dayandırılarak Türk tarihinin ilk zabıta

görevlilerinin “yasavul” adıyla anıldığı iddia edilmekte ise de bu iddiaları ispatlayacak herhangi bir kaynak gösterilememiştir. Büyük oranda dayanaktan yoksun olan bu iddialara karşılık günümüzdeki adıyla karakollarda görev yapan karakolcular (bakma ve gözetleme görevini yapanlar) ilk zabıta görevlileri olarak Türk medeniyet ve polis tarihindeki yerlerini almışlardır.

Eski Türklerde, tepeler üzerinde kurulan gözetleme kuleleri vasıtasıyla, düşman askerlerinin yurtiçine sarkmalarını gözetlemek ve davranışlarını kollamak üzere özel yerler yapılmıştır. Bu uygulama biçimini çok daha geliştiren Avarlar, biri birini çok uzaktan görebilen tepeler üzerinde sınırdan merkeze kadar uzanan kuleler inşa etmişlerdir. Düşman saldırısının söz konusu olması durumunda bu kulelerde ateşler yakılarak bir sonraki kulede görevli olanın ikazı ve onun da bir sonrakini ikaz etmesi sonucunda düşmanın ülke topraklarına girdiği merkeze iletmışlerdir. Merkezdeki kuvvetler de silahlarını kuşanıp saldırı karşısında savunma tedbirlerini alır ve gafil avlanmazlardı. Benzer anlatımlar Tonyukuk kitabelerinde de görülür. Mevcut kuruluşları devam ettiren ve geliştiren Türk milleti, karakolun uygulama biçimini gittiği yerlere de taşımıştır. Hükümrancılık alanına taşıdığı kültürel kimliğini elde ettiği diğer bilgilerle güçlendiren ve yenileyen Türkler, karamak fiilinden çıkan ve hemen hemen tüm eski Türk metinlerinde kullanıla gelen karakol kelimesini “karak-ul” diye tahlil ile gözetleyen, gözcü mahalli manasına kullanmaya başladılar¹⁰⁴. Bugünkü manasıyla karakol, gözetleme yeri manasına gelmektedir. Eskiden tamamıyla askeri bir terim iken sonraları şehirlerde ve diğer yerleşim birimlerinde kara kol hane adı verilen mevkiler kuruldu ve buralarda, yerleşim birimlerinin asayiş ve güvenlik hizmetiyle uğraşan insanlar görev yapmaya başladı¹⁰⁵.

102 Nurettin Ağat, “Karakol Deyiminin Anlamı Üzerine”, *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, Sayı: 156, İstanbul, 1965, s. 16.

103 Behmeniler Türkistan Birliği, www.turkistanbirligi.com, Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2023.

104 Hüseyin Namık Orkun, “Eski Türklerde Zabıta ve Karakol Sözlerine Dair Bir Araştırma”, *Polis Dergisi*, Sayı: 309, Ankara, 1936, s. 3931-3935.

105 H. N. Orkun, *a.g.m.*, s. 3932.

3.2. Osmanlı Devleti'nde Karakollar

Eski Türklerden itibaren asayiş ve güvenlik hizmeti görenlerin görev için bulunduğu yer konumundaki karakol haneler, şehirlerin önemli ve aynı zamanda kalabalık yerlerinde bina edilmiştir. Karakollar, planlanan hizmetin büyüklüğüne ve personelin ihtiyaçlarını doğrultusunda yapılandırılmıştır. Osmanlı Devleti de eski Türk devlet geleneğinden miras kalan bu güvenlik birimini geliştirerek kullanmıştır. Kolluk adı verilen karakol haneler, Osmanlı Devleti'nin başkentinde ve taşrada, kollukçu veya kara kollukçu adıyla adlandırılan ve bir başka kara kollukçunun emrinde olup gece ve gündüz devriyeye gezerek sokakların emniyet ve asayişini sağlamaya memur ve ekseriyetle Yeniçeri Ocağından ayrılan askerlerin kaldıkları yerler olarak tescil edilmiştir. Yeniçeri Ocağından ayrılarak kolluk veya kolluk adı verilen binalarda hizmet verenlerin dışında, kolluk neferi denilen şahıslar da bulunuyordu. Bunlara karakollukçu da denilmiştir. Karakollukçular, bellerinde iki adet bıçak taşırlardı. Kuşaklarında aşağıya doğru sarkan zincirlerin uçlarında zil bulundururlardı. Karakol hanede bulundukları zaman içinde ayaklarına kırmızı yemeni giyerlerdi. Karakollukçular, Yeniçeri ortalarından otuz ikinci ortaya mensup idiler¹⁰⁶. Karakol hanede bekleyen kollukçular, geceleri ayrı ayrı bölgelere devriyeye çıkmışlardır. Devriye esnasında, her türden şüpheli şahsı tuttukları gibi fenersiz gezenleri de yakalamışlardır. O devirlerde sokaklar alabildiğine karanlık olduğundan, geceleri sokağa çıkmak zorunda kalan insanlar, mutlaka fener taşımak zorunda idiler. Fenersiz olarak ancak hırsızlar ve şüpheli şahıslar gezdiği intibai yaygın olduğundan fenersiz dolaşmaya cüret edenler derhal yakalanıyordu¹⁰⁷.

Ordunun geri hizmetinde görevli birtakım askerlere, Yeniçeri teşkilatındaki emir çavuşlarına, emir erlerine

ve Yeniçeri Ağasına bağlı imalathanenin sanatkârlarına da karakollukçu denilmiştir¹⁰⁸. Kolluk neferlerinin zabıt ve çavuşları da vardı. Çavuşlar, karakol hanenin yazı işleriyle meşgul olurdu. Zabıtlar ise karakol hanenin amiri olduğundan, bulunduğu mıntıkanın asayişinden bizzat sorumlu tutulmuşlardır. Kollukçular, kendilerinin sorumluluğuna bırakılan bölgenin emniyet ve asayişini sağlamak için kanunlar doğrultusunda bölgenin halkını korur ve yaptıkları hizmetlerin karşılığında kendilerine kolluk ve yasakçı hakkı verilmiştir¹⁰⁹. Karakol hanelerdeki kollukçu neferleri, devriye esnasında herhangi bir nedenden dolayı yakaladıklarını suçlamanın derecesine göre sorgulanmak üzere Yeniçeri Ağasının evine veya makamına, ya da İhtisap Ağasının konağına götürür ya da amirlerinin önüne çıkarırdı¹¹⁰. Evliya Çelebi'ye göre, o zamanki İstanbul'da seksen yedi Yeniçeri koluğu bulunuyordu¹¹¹. 1863 tarihli istatistiklere göre Osmanlı Devleti'nde, başkentte iki yüz otuz iki karakolun bulunduğu anlaşılmaktadır. O zamanki İstanbul'un nüfusunun 600.000 civarında olduğu göz önüne alındığında karakolların önemi meydana çıkmaktadır¹¹².

İstanbul'un dışındaki şehir ve kasabalarda da mevcut karakollara benzeyen kolluklar vardı. Taşra kollukçularına genellikle yasakçı denirdi. Bunlar da Yeniçeri Kol kethüdası tarafından tayin edilerek dokuz ay süreyle görev yerlerine gönderilirlerdi. Bazen de değnek erleri adıyla anılan taşra yasakçılarının tayinleri, mahallin kadısına, Yeniçeri Ağasının veya Sekbanbaşının bir mektubuyla bildirilmiştir¹¹³. Yeniçeri Ocağı'nın, Vak'a-i Hayriye ile ortadan kaldırılmasından sonra kurulan Asâkir-i Mansure-i Muhammediyye Kanunnamesi'nde belirtildiği gibi zabıta hizmetleri için yeterli miktarda nefer ile birer yüzbaşı ayrıldı ve büyük kolluklara

106 Hikmet Tongur, "Zabıta Tarihimizde Kulluklar", *Polis Dergisi*, Sayı: 350, Ankara, 1947, s. 13-14.

107 H. Tongur, *a.g.m.*, s. 13-14

108 H. Tongur, *a.g.m.*, s.14.

109 H. Tongur, *a.g.m.*, s.14.

110 Hüseyin Namık Orkun, "Karakolların Tarihine Dair", *Polis Dergisi*, Sayı: 320, Ankara, 1938-1939, s. 44-46.

111 Aynur Çiftçi, "Dönemleri, Üslupları ve Kentsel Dokudaki Konumlarıyla Tarihi İstanbul Karakolları", *AD Art Decor Dergisi*, İstanbul, Haziran-1997, s. 51.

112 A. Çiftçi, *a.g.m.*, s. 79.

113 H. Tongur, *a.g.e.*, s. 34.

bağlı karakol hanelere de onbaşılar atandı¹¹⁴. Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesinden sonra başkentte Zaptiye Müşirliği kurulmasıyla kolluk birimleri, yeni zabıta teşkilatına bağlanmıştır. Hal böyle olunca İstanbul ve taşra kollukları için Asâkir-i Mansure yerine redif¹¹⁵ ismi kullanılmaya başlanmıştır. Belgelerde kolluk sözünden ziyade Zaptiye Nezareti idaresinde özellikle "karagol hane" adını alan kolluklara rastlanmaktadır. Gerek Müşiriyet ve Zaptiye devrinde gerekse Osmanlı Devleti'nin son yıllarıyla Türkiye Cumhuriyeti devrinde çalışma tarzının geliştirilmesiyle zabıta merkez ve karakolları oluşturulmuştur¹¹⁶.

Karakollar, fonksiyon olarak mahalli ve askeri nitelikliler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Mahalli olanlarda bulunan zaptiye neferleri, bulundukları mahallin güvenliğini sağlarken; askeri nitelikli olanlar Asâkir-i Mansure Ordusu emniyet ve asayişten sorumlu olmuşturlardır. Mahalli olanların alt grubu, nokta karakolları ve süvari karakollarıydı. Her karakolun bulunduğu bölgede ihtiyaca göre bir veya birkaç noktanın kurulması gerektiği 1913 tarihinde yürürlüğe giren polis nizamnamesinde de belirtilmiştir. Nokta karakollar (mevki), halkın güvenlik birimlerine kolaylıkla ulaşabilmesi için uygun yerlere ahşaptan yapılmış, kulübe niteliğinde küçük yapılardır. Süvari karakolları ise; şehir içinde kol gezerken denetim yapan süvari polisleri (atlı polisler) için yapılmış karakollardır¹¹⁷.

O devirlerde inşa edilen karakollar, su yapıları, dinî, resmî ve ticarî nitelikli yapıların bir ya da birkaçıyla ilişkili olarak tesis edilmiş ve günlük yaşantının odağını teşkil eden birer sosyal merkez gibi yapılandırılmıştı. Karakolların daha çok çeşmelere yakın olarak yapılandırıldıkları, hatta bazılarının Bursa Balık Pazarı Karakolu'nda olduğu gibi çeşmeyle birlikte tasarlandığı tespit edilmiştir. Daha sonra cami ve kilise gibi dinî yapılarla beraber görülen karakolların önemli resmî yapılarla ilişkili olduğu gözlenmektedir¹¹⁸. Karakollar,

birer asayiş yapılanması olarak bölgenin özelliklerine göre biçimlendirilirlerdir. Bölge kalabalık ve asayişli sorunlu ise karakol kalabalık bir görevli topluluğunun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılandırılmıştır. Bu gibi karakol binalarında, karakol amiri için resmi iş odasıyla hususi misafir kabul odası, görevli personel ile karakol amiri için yatak odaları, okuma ve dinlenme salonu, yemekhane, mutfak ve haberleşme odası bulunurdu¹¹⁹. Osmanlı Devleti'nde karakollar devletin önemseydiği kurumların başlarında gelmiştir. Bir zabıta karakolu, asayiş ve güvenliği sağlayan kişilerin kaldıkları yer olmaktan öteye devletin otoritesinin bir göstergesi olarak algılanmıştır. Bundan dolayı da yapılar zamanın mimarisi göz önüne alınarak görkemli biçimde inşa edilmeye çalışılmıştır.

3 Aralık 1879 tarihinde Zaptiye Nezareti'nin kurulmasından sonra İstanbul'un asayişli için önce merkezler, ardından karakol niteliğindeki *mevkiler* oluşturuldu. Karakteristik özellikler arz eden mahaller bir merkezin etrafında toplanmış ve o merkeze ayrılan bölümde ihtiyaca göre mevki adıyla küçük karakollar açılmıştır. Hasköy Polis Merkezi'nden İstanbul Emniyet Müdürlüğüne yazılan bir yazıdan Hasköy merkezine bağlı Halıcıoğlu ve Yenimahalle Çarşı Mevki Karakollarının merkeze bağlı, başlarında serkomiser bulunan ve merkezden daha küçük nitelikli karakollar olduğu anlaşılmaktadır¹²⁰. Her polis merkezi ile bu merkeze bağlı mevkiler için bir bölük polis tahsis edilmiştir. Acil durumlarda mutasarrıflıklar veyahut polis müdürlüklerince görülecek lüzum üzerine bölük yapılanmasındaki irtibatlarının kesilmemesi kaydıyla hizmetin aksatılmaması için bir merkezden bazı komiser, komiser muavini veya polis memurları nakledilmiştir¹²¹. Merkezlere veya bunlara bağlı mevki karakollarında geceleri kol gezen zabıta kuvvetleri yalnız sokakları değil, sorumluluk bölgesinde bulunan mahallelerin en kuytu yerlerini ve mezarlıkları da dolaşırlardı. Mezarlıklar bugünkü

114 H. Tongur, *a.g.e.*, s. 21.

115 Terhis edilerek ihtiyata geçirilen kur'a askerlerine verilen isim.

116 H. Tongur, *a.g.e.*, s. 26.

117 A. Çiftçi, *a.g.m.*, s. 79.

118 A. Çiftçi, *a.g.m.*, s. 80.

119 İbrahim Feridun, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumât-ı Meslekiye*, İstanbul, 1910, s. 332.

120 EGM Arşivi, Hasköy Polis Merkezinin 8 Haziran 1910 Tarih ve 347 Sayılı Yazısı.

121 H. Alyot, *a.g.e.*, s. 194.

gibi muhafaza altında olmadığından gireni, çıkanı belli olmayan, kapısız, duvarsız yerler konumundaydı¹²².

4 Ağustos 1909 tarihinde Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti'nin kurularak Dâhiliye Nezareti'ne bağlanmasıyla sonra da polis merkezi ve mevki karakolları hizmete devam etmiştir. Polis-vatandaş iş birliği neticesinde çağdaş polis merkezi ve karakollar yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda İstanbul, İzmir, Bursa, Manisa, Aydın, Antalya ve Trabzon illerinde yeni merkez ve karakollar inşa edilmiştir.

1920 yılının sonlarına gelindiğinde İstanbul ilinde otuz dört polis merkezi ile iki yüz on sekiz polis mevki karakolu mevcuttu. Bu merkez ve karakollarda görev yapan polis amir ve memurları, görev yaptıkları merkez veya mevkilerin mıntikasına yerleşmiş, mahallesini ve semtini tanıyanlardan müteşekkildi. Buna mukabil

sayılarının az olmasına rağmen, polisiye uygulama taktikleri modern değildi. Ancak bu hizmetleri yerine getirirken çok şiddetli davrandıklarından dolayı, suçlular polisten çok korkuyordu¹²³. Her merkez ve mevki karakol komiseri, sorumluluk bölgesi içinde hukuka ve mevzuata aykırı herhangi bir hal ve hareketin oluşması için her türlü tedbiri planlayıp uygulamak zorundaydı. Olağanüstü durumların ortaya çıkması durumunda ise derhal önleyici tedbirleri almaya mecbur olmakla birlikte üstlerinden gelecek emirleri de dikkate almakla yükümlü kılınmışlardı. Komiserler, emirleri altında görev yapan polis memurlarına bilgi ve becerilerini göz önünde bulundurarak polisiye hizmetin gerekleri doğrultusunda görev vermişlerdi. Çalışanlarına hizmetin yerine getirilmesi bakımından yapılması gerekenleri bildirirler, polisiye hizmetlerin aksatılmadan yürütülmesi için geçici veya sürekli olarak sivil çalıştırırlardı.

122 Burhan Felek, *Geçmiş Zaman Olur ki... Eski Devirde Asayiş*, Felek Yayıncılık, İstanbul, 1985, s. 26.

123 Burhan Felek, "Geçmişte Asayiş Meselesi", *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, Sayı: 298, İstanbul, 1977, s. 21-22.

3.3. Aydın Vilayeti Karakol ve Mevkileri

Osmanlı coğrafyasında mimari estetik açısından ne-redeyse en güzel karakollar, Aydın vilayetinin merkezi İzmir’de inşa edilmiştir. Bunlardan bir kısmı zamana karşı direnerek günümüze kadar ayakta kalırken bir kısmı yıkılarak tarihe karışmıştır. Mimari estetikleri dönemine göre ileri sevidedir. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi’ndeki 17 Nisan 1915 tarihli bir vesikada Aydın vilayetinin merkezi olan İzmir’de yirmi dokuz karakol kayıtlıdır. Vilayet genelinde toplamda

seksen bir polis merkezi ve karakol bulunmaktadır. İzmir sancağından sonra en fazla karakol altı adetle Manisa sancağındadır. Denizli sancağında ise beş karakol vardı. Tire kazasında da üç karakolun bulunması da gayet ilginçtir. İhtiyaca binaen devlet ve halkın el ele vermesiyle yeni karakolların inşasına devam edilmiş, vilayetteki karakol sayısı dört artarak seksen beşe çıkmıştır.

Tablo 15. Aydın Vilayeti Karakol ve Mevkileri¹²⁴

S. No	Mevki	Karakolun İsmi	Mülâhazat
İZMİR SANCAĞI POLİS DAİRESİ			
1	Merkez	Müteferrika Merkezi	
2	“	Deniz Merkezi	
3	“	Karşıyaka Merkezi	
4	“	İskele Mevki	
5	“	Fasulye Merkezi	
6	“	Balavisne Mevki	
7	“	Punta Mevki	
8	“	Çalgıcıbaşı Mevki	
9	“	Çayırhıbahçe Merkezi	
10	“	Ayatorugana Mevki	
11	“	Mortaki Mevki	
12	“	Peştemalcıbaşı Merkezi	
13	“	Keçeciler Mevki	
14	“	Kantar Mevki	
15	“	Kemaraltı Mevki	
16	“	Çorakkapı Mevki	
17	“	Aziziye Mevki	
18	“	Kemer Mevki	

S. No	Mevki	Karakolun İsmi	Mülâhazat
İZMİR SANCAĞI POLİS DAİRESİ			
19	“	İkiçeşmelik Merkezi	
20	“	Namazgâh Mevki	
21	“	Eşrefpaşa Mevki	
22	“	Dolaplıkuyu Mevki	
23	“	Karantina Merkezi	
24	“	Karataş Mevki	
25	“	Göztepe Mevki	
26	“	Reşadiye Mevki	
27	“	Bornova Merkezi	
28	“	Buca Merkezi	
29	“	Sabriköy Merkezi	
30	“	Tahrirat Kalemî	
31	“	Muhasebe	
32	“	Sicil	
33	“	Kısm-ı Adli	
34	“	Kısm-ı İdari	
35	“	Taharri Dairesi	

124 BOA, DH.EUM.LVZ., Dosya Numarası: 28, Klasör Numarası: 79.

S. No	Mevki	Karakolun İsmi	Mülahazat
MANİSA SANCAĞI POLİS DAİRESİ			
1	“	Balıkpazarı Merkezi	
2	“	Tevfikiye Mevki Karakolu	
3	“	Edirne Karakolu	
4	“	Mahmut Şevket Paşa Karakolu	
5	“	Reşadiye Karakolu	
6	“	Osmaniye Karakolu	
Kasaba Kazası Polis Dairesi			
Timurci (Demirci) Kazası Polis Dairesi			
Eşme Kazası Polis Dairesi			
Gördes Kazası Polis Dairesi			
Kula Kazası Polis Dairesi			
Alaşehir Kazası Polis Dairesi			
Salihli Kazası Polis Dairesi			
Akhisar Kazası Polis Dairesi			
Kırkağaç Kazası Polis Dairesi			
Soma Kazası Polis Dairesi			
AYDIN SANCAĞI POLİS DAİRESİ			
1		Çıksuret Karakolu	
2		Gözdibi Karakolu	
3		Dükkânönü Karakolu	
4		Meşrutiyet Karakolu	
Söke Kazası Polis Dairesi			
Karacasu Kazası Polis Dairesi			
Nazilli Kazası Polis Dairesi			
Bozdoğan Kazası Polis Dairesi			
Çine Kazası Şimdilik Polis Bulundurulmuyor			

S. No	Mevki	Karakolun İsmi	Mülahazat
DENİZLİ SANCAĞI POLİS DAİRESİ			
1		Kabalık Karakolu	
2		Dükkânönü Karakolu	
3		İstasyon Karakolu	
4		Baykarbaşı Karakolu	
5		İncirli Baykar Karakolu	
Tavas Kazası Polis Dairesi			
Buldan Kazası Polis Dairesi			
Sarayköy Kazası Polis Dairesi			
Garbi Karaağaç Kazası Polis Dairesi			
Çal Kazası Polis Dairesi			
Tire Kazası Polis Dairesi			
1		Yeniceköy Karakolu	
2		Meyhane Boğazı Karakolu	
3		Karagazi Karakolu	
Ödemiş Kazası Polis Dairesi			
Çeşme Kazası Polis Dairesi			
Bayındır Kazası Polis Dairesi			
Urla Kazası Polis Dairesi			
1		İSKELE MEVKİİ KARAKOLU	
Seferihisar Kazası Polis Dairesi			
Foçtin Kazası Polis Dairesi			
Foçacit Nahiyesi Polis Dairesi			
Bergama Kazası Polis Dairesi			
Memuş Kazası Polis Dairesi			
Kuşadası Kazası Polis Dairesi			
Nif Kazası Polis Dairesi			
Karaburun Kazası Polis Dairesi			

Aydın vilayeti merkez sancağının Güzelhisar'dan İzmir'e nakledilmesinin hemen ardından yapılan çalışmalar sonucunda, Osmanlı Devleti'nde İstanbul'dan sonra en çok karakol İzmir sancağında inşa edilmiştir.

Karakollardaki mimarî üslûp olarak Selçuklu-Gotik tarzı tercih edilmiştir. Yeni bir mimarî anlayışla inşa edilen karakollardan şunlardır:

Tablo 16. Aydın Vilayeti Mülhakatında Bulunan Merkez, Karakol ve Mevkiler¹²⁵

Müteselsil Numara	Mevki	Karakolun İsmi	Mülâhazat
1	Merkez Vilayet	Müteferrika Merkezi	-
2	"	Deniz Merkezi	-
3	"	Karşıyaka Merkezi	-
4	"	İskele Mevki	-
5	-	Fasulye Merkezi	-
6	"	Balavisne Mevki	-
7	"	Punto Mevki	-
8	-	Çalgıcıbaşı Mevki	-
9	-	Çayırılı Bahçe Merkezi	-
10	-	Aya Trikona Mevki	-
11	-	Murtake Mevki	-
12	-	Peştimalcıbaşı Merkezi	-
13	-	Keçeciler Mevki	-
14	-	Kantar Mevki	-
15	-	Kemeraltı Mevki	-
16	-	Çorakkapı Mevki	-
17	-	Aziziye Mevki	-
18	-	Kemer Mevki	-
19	-	Servili Mescit Mevki	-
20	-	İkiçeşmelik Merkezi	-
21	-	Namazgâh Mevki	-
22	"	Eşref Paşa Karakolu	-
23	"	Dolaplı Köyü Mevki	-
24	"	Karantina Merkezi	-
25	"	Karataş Mevki	-

Müteselsil Numara	Mevki	Karakolun İsmi	Mülâhazat
26	"	Göztepe Mevki	-
27	"	Reşadiye Mevki	-
28	"	Bornova Merkezi	-
29	"	Buca Merkezi	-
30	"	Seydiköy Merkezi	-
31	"	Tahrirat Kalemi	-
32	"	Muhasebe Kalemi	-
33	"	Sicil Kalemi	-
34	"	Kısm-1 Adli	-
35	"	Kısm-1 İdari	-
36	"	Taharri Dairesi	-
37	Manisa	Polis Dairesi	-
38	"	Balık Pazarı Merkezi	-
39	"	Tevfikiye Mevki Karakolu	-
40	"	Edirne Karakolu	-
41	"	Mahmut Şevket Paşa Karakolu	-
42	"	Reşadiye Karakolu	-
43	"	Osmaniye Karakolu	-
44	Kasaba Kazası	Polis Dairesi	-
45	Demirci Kazası	"	-
46	Eşme Kazası	"	-
47	Gördes Kazası	Polis Dairesi	-
48	Kula Kazası	"	-
49	Alaşehir Kazası	"	-
50	Salihli Kazası	"	-

125 BOA, DH.EUM.LVZ., Dosya Numarası: 28, Klasör Numarası: 79.

Müteselsil Numara	Mevki	Karakolun İsmi	Mülahazat
51	Akhisar Kazası	“	-
52	Kırkağaç Kazası	“	-
53	Soma Kazası	“	-
54	Aydın Sancağı	“	-
55	“	Çiskuret Karakolu	-
56	“	Köz Dibi Karakolu	-
57	“	Dükkân Önü Karakolu	-
58	“	Meşrutiyet Karakolu	-
59	Söke Kazası	Polis Dairesi	-
60	Karacasu Kazası	“	-
61	Nazilli Kazası	“	-
62	Bozdoğan Kazası	“	-
63	Çine Kazası	“	-
64	Denizli Sancağı	Polis Dairesi	-
65	“	Kayalık Karakolu	-
66	“	Dükkân Önü Karakolu	-
67	“	İstasyon Karakolu	-
68	“	Bikârbaşı Karakolu	-
69	“	İncirli Bikâr Karakolu	-
70	Tavas Kazası	Polis Dairesi	-
71	Buldan Kazası	“	-

Müteselsil Numara	Mevki	Karakolun İsmi	Mülahazat
72	Sarayköy	“	-
73	Garbi Karaağaç Kazası	“	-
74	Çal Kazası	“	-
75	Tire Kazası	Polis Dairesi	-
76	“	Yenice Köy Karakolu	-
77	“	Meyhane Boğazı Karakolu	-
78	“	Kara Gazi Karakolu	-
79	Ödemiş Kazası	Polis Dairesi	-
80	Çeşme Kazası	“	-
81	Bayındır Kazası	“	-
82	Urla Kazası	“	-
83	“	İskele Mevki Karakolu	-
84	Seferi Hisar Kazası	Polis Dairesi	-
85	Foçtiye Kazası	“	-
86	“	Naciye Polis Merkez Dairesi	-
87	Bergama Kazası	Polis Dairesi	-
88	Fethiye kazası	“	-
89	Kuşadası Kazası	“	-
90	Nif Kazası	“	-
91	Karaburun Kazası	“	-

24 Nisan 1914 ile 03 Eylül 1915 tarihleri arasında Aydın Vilayeti Emniyet Müdürü Hacim Muhittin (Çarıklı): “Merkez vilayetle elviye-i mülhakata ve merbut kazalara elyevm mevcut polis merakiz ve mevakiin adet ve esamisini mübeyyin bir kıta cetvelin leffen takdim kılındığı maruzdur efendim” ifadesiyle 13 Nisan 1915 tarihinde vilayet genelindeki karakol ve mevkiler konusunda Emniyeti Umûmiye Müdüriyeti’ni bilgilendirmiştir. Aradan beş ay geçtikten sonra Aydın Vilayeti Emniyet Müdürlüğü Muhasebe Kaleminden yine Emniyet Müdürü Hacim Muhittin (Çarıklı) imzasıyla Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti’ne yazılan polis dairesinin taht-ı icarında bulunan karakolların miktar ve isimleriyle icar-ı seneviyelerini havi defatirin (defterler) leffen takdim kılındığına ve neferatına vilayet mülhakatında görev yapan çalışanlarıyla ilgili şu bilgiyi vermiştir:

“Müdüriyet tahsisatından bedel-i icarları tasfiye olunan karakolların isim ve mevkileri ve bedel-i icra-i seneviyelerini gösterir defter leffen takdim huzur-ı alileri kılınmıştır. İş bu defter 331 yılı Mart’ı iptidasında Aydın Vilayeti Polis İdaresinin taht-ı isticarında bulunan mahallerde maruzatını mübeyyin olup yıl-ı haliye zarfında olunmakta olan karakolların ikmaliyle tahliye olunacak Çorakkapı ve Çayırhıbahçe karakollarından tarif olunacak icarlar bit’ta-bi bilahare bu yekûndan tenzil olunacaktır. Aydın Polis Müdüriyetini deruhte eylediğim zaman polis idaresinin taht-ı işgalindeki karakolların bedel-i icra-i seneviyeleri otuz iki bin sekiz yüz otuz altı kuruş otuz iki paraya baliğ olmakta iken on altı aylık memuriyetim zarfında senevi on bin dört yüz doksan bir kuruş kadar tasarrufât icrasına muvaffak olmak ve kariben hali hazırdaki icardan daha beş bin kuruşluk tenzili memul kavi bulunmuştur. Defterin tetkikinden nümâyân olacağı üzere emlak-i icariyeden olan Göztepe Tramvayı Caddesi’ndeki kısm-ı adli ve idari daireleri için senevi üç bin altı yüz doksan üç kuruş yirmi para bedel-i icara itasıyla emlak-ı amiriyeye devlet-i bütçesine

hakiki bir varidatiye gösterilmiş mesalicine olamayacağından diğer mebani-i emriye misüllü bu karakola vaki’ olunan icarın imha-i kaybı hususunun Maliye Nezareti nezdinde teşebbüsatta bulunmalarını ispatta istikmâl maruzdur”¹²⁶.

Yazıdan anlaşıldığı kadarıyla her ne kadar İstanbul’dan sonra en çok ve en estetik sayılabilecek polis merkez ve karakollarının Aydın vilayeti dahilinde ve İzmir sancağında yapılmış olduğu ifade ediliyorsa da yeterli miktarda merkez ve karakol inşaatı yapılamadığından ihtiyaç duyulan bazı merkez ve karakollar kiralanmak suretiyle temin edilmiştir. Ancak bu şekilde polisin barınabileceği karakollar temin edilebilmiştir. Vilayet merkezinde gelişen asayiş ve güvenlik hizmetleri için polis merkez ve karakol inşaatına önem verilmiştir. Günün estetik anlayışına uygun biçimde yapılandırılan merkez ve karakolların yeterli olmaması durumunda ise belli mahallerde uygun binalar kiralanarak merkez veya karakol ihtiyaçlarının giderilmesine çalışılmıştır. Öte yandan acil olarak kiralanarak hizmete sunulan merkez ve karakollar, inşaatı tamamlanan merkez ve karakolların hizmete açılmasıyla kiralık karakollar eski sahiplerine teslim edilerek tahliye edilmiştir. Kiralanan binalarla ilgili olarak 1914 yılında tanzim edilen deftere kaydedilmiştir. Kayıtlar, müfettiş ve ilgililerin istemesine bağlı olarak takdim edilmek üzere arşivde saklanmıştır. Defterde binalara ait neredeyse bütün bilgileri bulmam mümkündür. Zira binalar sahiplerine teslim edilirken bu kayıtlar esas alınmıştır. Aydın Vilayeti Polis Müdürü Hacim Muhittin (Çarıklı) tarafından 16 Ağustos 1915 tarihi itibarıyla imzalanan bir yazıdan Aydın vilayeti mülhakatında ve merkez sancağı olan İzmir’de ihtiyaca binaen kiralanmış ve şahıslara ait olan binalar yeni merkez ve karakolların inşası sonucunda sahiplerine teslim edildiği anlaşılmaktadır.

Kiralık karakollara ait bilgiler şu şekildedir:

Tablo 17. Aydın Vilayeti Merkez İzmir Sancağındaki Kiralık Karakollar ve Yıllık Giderleri (1914)¹²⁷

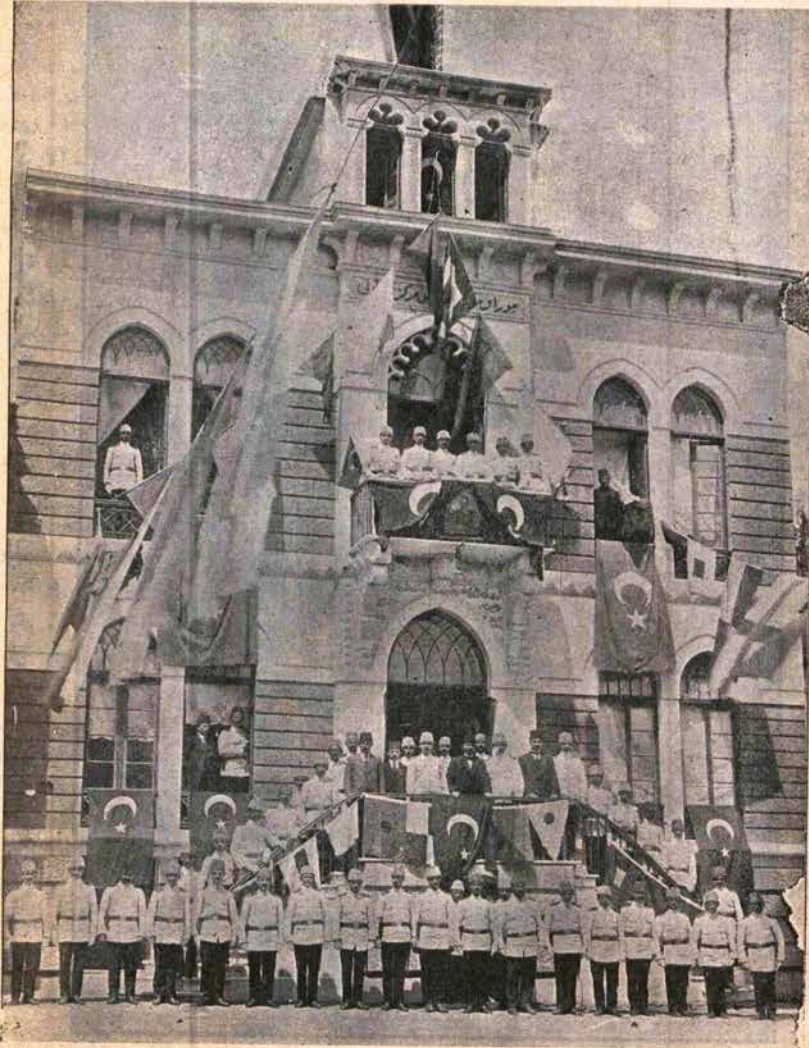
Miktar-ı İcra-i Seneyiye		Mevki	Me'curun (Kiralayan) İsim ve Şöhreti	Mülahazat
Kuruş	Para			
3.693	24	Göztepe Tramvay Caddesi Kısm-ı Adli Devairi	Emlâk Emiriye	-
2.736	-	Tepecik	İspiro veledi Gostanti	Kemer Karakolunun inşasıyla tahliye. 30 Teşrin-i Evvel 330
3.591	-	Karşıyaka	Karşıyaka Belediyesi	-
2.565	-	Çalgıcıbaşı	Taşçı Serkis	-
2.600	-	Çayırılı Bahçe	İsmati oğlu Nikola	-
3.078	-	Karantina	Emlâk Hafuce	-
3.078	-	Çorakkapı	Çuvalılarzâde Mehmet Arif Efendi	-
1.231	8	Ödemiş	Mosralızâde Abdüllatif Efendi	-
5.475	-	Süvari Ahırları	Mecidiye Camcısı Mustafa Efendi	Süvari ahırlarının inşasıyla tahliye 30 Teşrin-i Evvel 330.
2.280	-	Meyhane Boğazı	Sabık polis Komiseri Arap Hayri Efendi Mahdumu Hasan Efendi	Keçeciler Karakolunun inşasıyla tahliyesi, 28 Şubat 330
2.112	-	Varide-i Emanet	Yusuf oğlu Mesacir-i Dede Efendi	-
397	-	Burga	Emlâk-ı Hususiye	-
32.836	32	Yekûn		

Tablo 18. Aydın Vilayeti Merkez İzmir Sancağındaki Kiralık Karakollar ve Yıllık Giderleri (1915)¹²⁸

Bedel-i İcariye-i Seneyiyesi		Mevkileri	Karakolların İsmi	Mucirin İsmi ve Şöhreti	Mülahazat
Kuruş	Para				
3.693	24	Göztepe Tramvay Caddesi	Kısm-ı Adli ve İdari	Emlâk-ı Emiriye	-
3.591	-	Karşıyaka	Karşıyaka	Karşıyaka Belediyesi	-
2.565	-	Çalgıcıbaşı	Çalgıcıbaşı	Taşçı Serkis	-
2.600	-	Çayırılıbahçe	Çayırılıbahçe	İstimat oğlu Nikola	-
3.078	-	Karantina	Karantina	Emlâk-ı Hususiye	-
3.078	-	Çorakkapı	Çorakkapı	Çuvalcızâde Ömer Arif Efendi	-
1.221	8	Hükümet Civarı	Ödemiş	Mosralızâde Abdüllatif Efendi	-
2.112	-	İzmir Hükümet Civarı	Daire-i Emanet	Yusuf Oğlu Müsteciri Dede Efendi	-
2.738	-	Bergama	Bergama	Emlâk-ı Hususiye	-
24.676	32	Yekûn			

127 BOA, DH. EUM. LVZ. 28-79 İzmir'de kiralanan karakollar.

128 İzmir'de kiralanan karakollar. BOA, DH. EUM. LVZ. 28-79

پوکرہ ازمیرده مجدداً انشا اولنان چوراق قابو قره غولخانه سنک آیدن ولایتی پولیس هیئتی
تشکیل ایدن مأمورین ضابطه ایله آلدیریلان رسمی

3.4. Çorakkapı (Basmene) Polis Karakolu

Aydın vilayeti 1890 salnamesine bakıldığında Aydın'ın merkez sancağı İzmir'de faaliyet gösteren karakollar şunlardır: “*Selvili Mescid, Pasaport, Fasulye, Namazgâh, Çalgıcıbaşı, Göztepe, Peştimalcıbaşı, Dolaplıkuyu, İkiçeşmelik, Aziziye, Hamidiye, Kemeraltı ve Kemer*”¹²⁹.

I. Dünya Savaşı, Mütareke ve Milli Mücadele yıllarında şehrin güvenliği, Aydın Valisi Rahmi (Arslan) Bey'in olağanüstü gayretleriyle sağlanabilmiştir. Şehrin asayiş ve güvenliğinin pekiştirilmesi maksadıyla ihtiyaca binaen inşa edilen karakollara ilâveten yeni karakollar hizmete alınmıştır. Zamanın mimari estetiğini taşımalarından dolayı, İstanbul'dan sonra mimari estetiği en çok gözetilen karakollar Aydın vilayetinde inşa edilmiştir¹³⁰.

İzmir'in asayiş ve güvenliğini temin etmek maksadıyla 1914 yılında Çorakkapı-Basmene Karakolu'nun inşaatına başlanmış, 28 Mayıs 1916 tarihinde Çorakkapı Karakolu inşaatı için Aydın valisi tarafından başkentten ilave ödenek talep edilmiştir¹³¹. Tefrişat gideri için Aydın vilayetine gönderilen 22 Mart 1916 tarihli yazıyla, İzmir'de yeni baştan inşa edilen Çorakkapı karakolunun tefrişatı için 2.500 kuruş havale edilmiştir¹³². 15 Haziran 1916 tarihi itibarıyla dönemin İzmir Valisi Rahmi Bey'in de katıldığı görkemli bir törenle açılış yapılmış, ihtiyaç duyulan tefriş giderlerinin karşılanması ardından 1 Aralık 1918 tarihi itibarıyla asayiş ve güvenliğin sağlanması hizmetine başlanmıştır.

Binanın cephesi ve giriş kısmı doğuya doğru olup çatı ve bodrumu dâhil olmak üzere dört kattan oluşuyordu. Karakol binasının yapımında, Selçuklu ve Osmanlı mimarisiyle batılı-oryantalist üsluplar bir arada kullanılmıştır¹³³. Taş ve tuğla ile ahşap malzemeli binanın pencereleri, at nalı formunda ikiz kemerli pencere biçiminde inşa edilmiştir. Bursa'da inşa edilen çeşmeli

karakollar biçimine benzetilerek Neo-Klâsik, Neo-Gotik, Barok ve Oryantalist üslupları içine alan eklektik unsurları taşıyan bir yapı konumundadır. Bina içinde yer alan Bursa kemerleri, Selçuklu ve Osmanlı dönemi mimarisinden izler taşımaktadır¹³⁴. Binanın dış cephesinde düzgün kesilmiş granit taşlarla birlikte düzgün ve kaliteli mermerler kullanılmıştır. Duvarların iç kısımları kaliteli granit moloz ve yine moloz taşlardan yararlanılarak imal edilmiştir. Yapının üst kısmı, her iki yana doğru eğimli bir çatı vasıtasıyla örtülmüştür. Binanın saçakları, taş konsolların taşıdığı silmelerden¹³⁵ oluşmaktadır. Binanın birinci katıyla ikinci katını birbirinden kare panoların oluşturduğu bir friz¹³⁶ ayırmaktadır. Binanın birinci katı ile bodrum katını kalın bir kaytan silme ayırır.

Karakol binasına çift taraflı ve birbirine simetrik olan bir merdiven aracılığıyla giriliyordu. Bu yapı tekniği bir barok etkisini ifade etmekteydi. Binanın cephelelerinden orta kısmı özellikle ön plana çıkarılmıştır. Bu bölümün her iki yanında kalan kesimlerde altı ve üstlü yerleştirilmiş olan ve yine Barok stiliyle yapılmış olan dörder pencere olmak üzere toplamda sekiz pencere sivri kemer formunda imal edilmiştir. Binanın her iki katında da pencere kemerlerinin üzengi hattının altı yeşil renkli taşlarla ve üstüne gelen kesimler bej renkli taşlarla kaplanmıştır. Binanın bodrum katında ve merdivenin iki yanında iki adet dikdörtgen pencere yer almaktadır. Orta bölümde bulunan giriş kapısı sivri kemerlidir. Sivri kemerin üstüne dilimli bir kabara yerleştirilmiştir. Üst katta yer alan balkon iki bölümlü iri ve sağlam taşlar aracılığıyla oluşturulan konsollarla taşınmaktadır. Bunlardan üst kesimde bulunanlar, kare panolarla süslenmiştir. Alt kesimde bulunanlar ise kıvrım yaparak yükselmektedirler.

129 Orhan Beşikçi, “İzmir Karakolları”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

130 Orhan Beşikçi, “İzmir Karakolları”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

131 BOA, DH. EUM. MH., Dosya Numarası: 122, Klasör Numarası: 84.

132 BOA, DH. EUM. MH., Dosya Numarası: 122, Klasör Numarası: 84.

133 Erol Saşmaz, “Basmene Polis Karakolu”, www.erolsasmaz.com; Orhan Beşikçi, “İzmir Karakolları”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

134 Tekin Hatipoğlu, “İzmir'deki Polis Karakolları” *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı: 98, Şubat-2010, s. 27-31.

135 Binaların dış cephelerine uygulanan kat ayırma yöntemidir.

136 Eski Yunan ve Roma yapılarında, taban kirişiyle çatı arasında kalan, üzeri boydan boya kabartmalarla süslü bölümdür.

Binanın balkon kapısı sivri kemer formunda olup kıvrımlar yapan bir mermer süslemeyle kuşatılmıştır. Çatı katında üç pencere yer almaktadır. Üstte yuvarlak çökertme kemerlerin içine alınmış olan bu pencereler üç yapraklı yonca formunda düzenlenmiş kemerlere sahiptir. Kemerlerin üzengi hattına silmelerle başlık görünümü kazandırılmış ve bu kesim, baklava motifleriyle süslenmiştir. Bodrum katında ise merdiven sahanlığının altında bir kapı yer almaktadır. Bina içi

yapılaşma ise daha önce belirtildiği gibi ortadaki koridorun etrafında oluşturulan mekânlardan oluşmakta ve bu anlayış her katta tekrarlanmaktadır. Binalar arası düzene göre bitişik düzen biçiminde yapılandırılmış olan karakol binası, Anafartalar Caddesi No. 75 adresinde hizmet vermekteydi. İzmir'in en önemli semti olan Basmane Garı'nın bulunduğu bölgede hizmet veren karakol binası kapsamlı bir restorasyondan geçirmiş ve 2018 yılında yeniden hizmete açılmıştır.

Fotoğraf 2. Çorakkapı (Basmane) Karakolunun Güncel Hali, EGM Arşivi

3.5. Karşıyaka Polis Merkezi

Aydın vilayetinin merkezi olan İzmir sancağı Karşıyaka mıntıkasında harap halde bulunan jandarma karakolunun milli hizmete arzından dolayı üzerine bir zabıta ve bir polis odasıyla on piyade ve altı süvari neferi istihdamına yeterli miktarda iki kasası ve müstemilatının inşası için etraflıca yapılacak bir keşfe karar verilmiştir. Mubayaasına mecdi 19 kuruş hesabıyla iktiza eden 40.767 kuruşun 1903 yılı bütçesine dahil olunması arzulanmıştır. Taşra inşaat ve tamirat tertibinden tesviyesi ve inşaatının muhtelit bir mevkide Nezaretle icarı hususunda tarafların iş'arı üzerine İrade-i Seniyye Cenab-ı Hilâfet Penahi şeref müteallik buyrulmuştur. Seraskerlikle Maliye Nezareti malumat ita edildiği 10 Ağustos 1903 tarihli buyruldu mahallinden buyrulmuştur¹³⁷.

Karşıyaka Polis Karakolu klasik tarz kullanılarak inşa edilmiştir. Kemerler için yapı malzemesi olarak taş ve moloz birlikte kullanılmıştır. Binanın pencereleri barok tarzında inşa edilmiştir. Karşıyaka karakolu,

inşa edilen diğer karakollar klâsik Selçuklu ve Osmanlı mimarisinden dekoratif unsurlar; özellikle yarım küre şeklindeki Osmanlı kubbeleri, destekleyici direkleri olan geniş çatı konsülleri, sivri kemerler ve tezyini çini dekorasyonu kullanılmıştır.

Karakol, Karşıyaka 1717 Sokak No: 137'de ve çarşı merkezindedir. Yapının güney cephesinde iki girişi bulunmaktadır. Giriş, kırma çatı görünümlü niş içerisine alınan çift kanatlı demir kapı ile sağlamlaştırılmıştır. Etrafları söveli olan pencerelerin üzeri alçı kabartmalarla süslenmiştir. Kat aralıkları alçı malzeme ile hareketlendirilerek zenginleştirilmiştir. Güney yönünde iki, doğu yönünde bir olmak üzere toplam üç ahşap cumbası bulunmaktadır. Yapı simetrik bir cephe düzenine sahiptir. Saçak altlarında aralıklı dış motifleri yer almaktadır. Üst ve alt kattaki pencerelerin altında, kabartmalı bitkisel motifler vardır. Bugün itibarıyla Polis Merkezi Amirliği olarak kullanılmaktadır¹³⁸.

Fotoğraf 3. Karşıyaka Polis Merkezi, EGM Arşivi

137 BOA, DH.MKT., Dosya Numarası: 754, Klasör Numarası: 24.

138 Erol Şaşmaz, "Karşıyaka Polis Merkezi", www.erolsasmaz.com, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

عدد ۴۳

پولیس مجموعہ سی

ازمیرده بوکره انشا آتی اکال ایدیان پشمالجی باشی مرکزینہ مربوط کچہ جیلر پولیس قرہ غولی

پازادی پولیس قرہ غولی

Fotoğraf 4. Peştemalcıbaşı (Anafartalar-Keçeciler) Polis Merkezi, *Polis Mecmuası*

3.6. Peştemalcıbaşı (Keçeciler) Polis Merkezi-Polis Anı Evi

Osmanlı döneminin sonlarına doğru Aydın vilayetinin merkezi olan İzmir sancağında meydana gelen asayişsizliğin ortadan kaldırılması için belirlenen bölgelere karakol yapılmasına hız verilmiştir. Binanın kitabesinde: “İzmir Valisi Beyefendi zamanında inşa olunmuştur” şeklinde bir ibare mevcuttur. Kitabede bu ibare açık bir biçimde okunmaktadır. Dolayısıyla binanın, 1913 yılında Vali Rahmi Bey zamanında tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Peştemalcıbaşı-Anafartalar-Keçeciler Polis Karakolu'nun inşaatı, adını aldığı cadde ile 1312 Sokağın kesiştiği yerde yükselmektedir. Kuzey ve doğu yönlerine yönelimli olarak sonradan inşa edilmiş yapılarla bitişik düzen bir görüntü vermektedir. İki katlı kârgir bina, yamuk plânlıdır. Karakol binasının girişi batı cephesinin ortasındadır. Binanın güneybatı köşesi yuvarlak ve daha yüksek inşa edilmiştir. Birinci kat, dar ve uzun bir koridor ile bu koridorun iki tarafındaki mekânlardan oluşmaktadır. Karakolun inşaatında oryantalist eğilimler ağır basıyordu. Bina saçakları barok tarzı olup Fransız balkon ve neo-klâsik etkiler taşıyor.

Binanın güneybatı yönünde bulunan cihannümasının çatısı; dört tarafa eğimli başka bir çatıya, diğer kısımları kuzey tarafına bitişmiş olduğu binaya yaslanmış olup üç yana eğimli bir kırma çatıyla örtülmüştür. Çatı ahşap bir saçakla son bulmakta, ahşap konsollarla desteklenmekteydi. Kıvrımlarla şekillendirilmiş konsollar yuvarlak bir sarkıtle son bulmaktadır. Saçakla duvarın birleştiği yerde geniş bir süsleme frizi yer almıştır.

Kârgir olan bina; Oryantalist eğilimlerin ağır bastığı, barok ve neo-klâsik tarzın etkilerini taşıyordu. “S” ve “C” tipi kıvrımlar ile belirgin kemer kilit taşları, saçakların genişliği barok etkisinin, yumurta dizileri, okaliptüs yaprağından gelişen motifler, volütler, girlandlar, Fransız balkonu neo-klâsik etkileşimin at nalı formundaki kemerler de Oryantalist tarza işaret etmektedir¹³⁹.

İzmir'in Yunanlılarca işgalinde Peştemalcıbaşı Keçeciler Polis Karakolu da Yunan askerlerince işgal edilmiş ve polisler hedef haline getirilmişlerdir. Polise yapılan bu saldırılarla ilgili olarak Falih Rıfkı Atay şu beyanda bulunmuştur: “Bir gün, hiç unutmam, bir polisin yüzünü Yunan bayrağı ile kapadılar. Rumlar tarafından o gün yakalanan polis ve jandarmalar da öldürüldü. Bu olaylardan 15 gün sonraya kadar denizden birçok ceset çıkarılmıştır. Bu cesetler arasında, boğazlarından zincirle birbirine bağlanarak denize atılıp, boğulmuş üç polisin cesedinin de sahile vurması dikkati çekmiştir”¹⁴⁰.

Karakol binası 1913 yılında inşa edilmiş, uzun bir süre karakol olarak kullanıldıktan sonra Maliye Bakanlığı'nın kullanımına tahsis edilmiştir. 1954 yılında İzmir Valiliği'ne tahsis edilen bina 2005 yılına kadar asayiş hizmetleri kapsamında karakol binası olarak hizmet vermiştir. İzmir Keçeciler Polis Karakolu 8 Nisan 2005 tarihinde Polis Anı Evi ve Müze olarak hizmete açılmıştır¹⁴¹.

Fotoğraf 5. İzmir Polis Anı Evinin Güncel Hali, EGM Arşivi

139 Orhan Beşikçi, “İzmir Karakolları”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

140 “Peştemalcıbaşı-Keçeciler Polis Karakolu-Anı Evi”, www.gezmekyetmez.com, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.

141 Akın Hatipoğlu, “Polis Anı Evinin Anımsattıkları”, *Çağın Polisi Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 42, Ankara, 2005. s. 39.

ایہلکاری ادعاسیہ مظنون علیہدین اولوب غیر موقوف اوصاف واشکالی
غیر مضبوط بولان قبطی ملائیسیدن چانکوزک عارتک اوغلی علی بک وسیہ
اوغلی جاک اسول عا کات جزائیہ قانونک مواد خصوصسی احکامہ توفیقاً
موقوف بولان دینقاری علی و مصطفی ایلہ برلکندہ درسمات جنایت حکمہ سندنہ
عا کلماری اجرا قلدق اوزرہ قانون جزائک ایکبوزیکرمینجی مادہسی موجبہ
جانیلہ اتہاملرینہ ارار و برلکیندن متہان مرقومک ہرترہدہ کوریلورلر
ایسہ ملوتیلوب حکمہ مذکورہ توفیقناستہ تسلیمی لایمکلجکی بالجلہ
ضابطہ عدلیہ مامورلرینک ملوی اولوق اوزرہ اشبو اخذ و گرفتہ مذکرہسی
درسمات ہیئت اتہامیہ سندن بانتظام اعطا قلدی .

جبراً ازالہ بکرمادہ سندن ملولانی مظنون اولوب غیر موقوف بولان
کلیول سنجافک غلطہ قریبسی اہالیہ سندن اوزونجہ بولی ماوی کوزولوسیاہ
بیق وقاش و صاجلی بکری دوت باشندہ چپاش انطاش بودالی ولد ماتوآک
اسول عا کات جزائیہ قانونک مواد خصوصسی احکامہ توفیقاً درسمات
جنایت حکمہ سندنہ عا کلمسی اجرا قلدق اوزرہ جنایتلہ اتہامہ قرار
و برلکیندن متہ مرقومک ہرترہدہ کوریلورسہ ملوتیلوب حکمہ مذکورہ
توفیقناستہ تسلیمی لازم کلجکی بالجلہ ضابطہ عدلیہ مامورلرینک ملوی
اولوق اوزرہ اشبو اخذ و گرفتہ مذکرہسی درسمات ہیئت اتہامیہ سندن
بانتظام اعطا قلدی .

پولیس احمد احمدی اندی بہ قتل قصدیہ سلاح اداخت و آتش رشید
افاکلہ ایچہ و اشپاسی سرت ایندیکی ادعاسیہ مظنون علیہ اولوب حال
فرارہ اوصاف واشکالی غیر مضبوط بولان فلاشدہ تضرعناجی علی بیکہ
قوناغندہ آتش بولی سنجافنہ تابع منکشمہ قریبسی اہالیہ سندن حسین نام
دیگر بحرین حبسک اسول عا کات جزائیہ قانونک مواد خصوصسی
احکامہ توفیقاً درسمات جنایت حکمہ سندنہ عا کلمسی اجرا قلدق اوزرہ
قانون جزائک یوز کسکساجی مادہسی موجبہ جنایتلہ اتہامہ قرار
و برلکیندن متہ مرقومک ہرترہدہ کوریلورسہ دروست اولوب حکمہ
مذکورہ توفیقناستہ تسلیمی لازم کلجکی بالجلہ ضابطہ عدلیہ مامورلرینک
ملوی اولوق اوزرہ اشبو اخذ و گرفتہ مذکرہسی درسمات ہیئت
اتہامیہ سندن بانتظام اعطا قلدی .

پارسدہ پولیس تشکیلاتی و صورت اہای وظائفی

— مابعد —

مقوزنجی بخت

پویش سکرنجی بختہ ذکری کین قولولاسیون اوپوتی
واسطہ سرت اخخا ایش اولان بر طامق بان کیسیجیلرک قوشو
محللرینہ کین ترنلرہ نہ صورتہ اجرای ہنراشدکیرنہ دائرہ .
پوسنت بان کیسیجیلرک منحصر آ بوس ایلہ مختلف قوشو محللری
ارمئندہ ایشلین ترنلرہ سمنلری اجرای ایلہلکاری مؤلف طرقدن
بیان ایشلکدہ اولدیندن مذکور بختک ترجمہ سندن صرف نظر
اولئشدر .

ازمیردہ فصولیہ پولیس قرہ غولامہسی
مانع اقامت بر حالہ خراب ایکن آیدین پولیس مدیری جال بیک دلائی و جینندن
اھالیہک اھالیہ سنجیدہ و توسعاً اننا اولئشدر درونئندہ قرہ غول مریتانہ
مخصوص اولوق اوزرہ بردہ مکمل لوظفہ موجوددر

تیم عدلی

درسمات استیاف مدعی عمومی کلمیرہ :

چوان اشقودرہ طلب افای قتل قصدیہ جرح ایلدیکی ادعاسندن
ملولانی مظنون علیہ اولوب ہیئت اتہامیہ جنایتلہ اتہام اولنہرق حفندہ
اخذ و گرفتہ امری و برلش اولان ارن کوبندہ دلی مصطفی پہلوانک باشندہ
قوبون چوانی اوصاف واشکالی غیر مضبوط ماطلی برام بن سلیمان الیوم
ایات وجود ایشمن اولدیندن اسول عا کات جزائیہ قانونک اوجیوز
بخش برنجی مادہسی موجبہ حکمہ کلسی ایچون اشونارخندن اعتباراً
جانب ریاسندن بعداً اون کون مہل و برلشک اشوبودت طرفندہ کلدیکی
خالہ کلدوسہ قانونہ اطاعت ایشمن نظریہ یاقبلہرق عا کلمسک غریبا
بالرؤیہ حقوق مدنیہدن اساط و اموالی جز اولنہجفی و پوئشادہ برکونہ
دعوی اقامستہ حق اولدیجفی و علیہدہ دعویہ قیام ایلدیجکی کی
بولدیننی علی یلنلر خبر و برکک بالجلہ ضابطہ عدلیہ مامورلرینک کلدوسہ
دروست ایشک مجبور اولدیلری مین اشبو ترنلرہ اسول عا کات جزائیہ
قانونک اوجیوز بخش ایکنن مامورلرینک استیاف اولان احکامہ توفیقاً
تسلیم و معاملہ جزیرہ حفندہ تلغات متضہ ستنک اجرا درسماتلہ ایفا
اولتی ایچون اسنغہ کافیسہ مدعی عمومی لکہ تودیع قلدیننی اعلان اولور .

بیک اوجیوز بکری مقوز سنہسی مارتک دردنجی کونی شیلہ فضاہنہ
مربوط چ افل قریب سندن متہ بقال آپوسنلک کیجہ لین دکانتک دیوارنی
دلہک بنالیہ و مایلملورہسی و کواکو قریب سندن بقال سبوتکدہ کدک
دکانت ارکہ قیوسی برصورتہ آجہرق اشپای بقالیہسی اخذ و سرت

3.7. Fasulye Polis Karakolu

Aydın vilayeti İzmir sancağında yeni baştan yönetim ve hayırsever halk tarafından tesis edilen bu karakol iki katlı olarak betonarme niteliğinde inşa edilmiştir. İkamete mâni bir halde harap durumda iken Polis Müdürü Cemal Bey'in delâletiyle birlikte hayırseverlerin yardımlarıyla müceddiden genişletilerek inşa edilmiştir. Binanın içinde karakol çalışanlarına mahsus olmak üzere mükemmel bir lokanta oluşturulmuştur. Karakol çalışanlarının haftada bir gün izinli sayılarak evlerine gitmeleri sağlanmıştır.

Karakol binası betonarme olarak inşa edilmiştir. Karakolun inşası sırasında; mekânda haftanın altı günü görev yapacak çalışanların hizmetlerini yerine getirmelerine imkân sağlayacak bütün unsurlar düşünülmüştü. İki kat olarak inşa edilen karakol binasında asayiş ve güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesi hususundaki yardımcı unsurlar ikmal edilmeye çalışılmış, ayrıca yatakhane ve lokanta da unutulmamıştır.

Emekli olanlar için polis kuruluşlarının destek ve aracılığıyla bir ödül töreni yapılmaya başlanmıştır. Aydın vilayeti İzmir sancağının polis komiseri olarak otuz yıl müddetle başarılı görev üstlenerek emekli olmaya hak kazanan Yenişehirli Ali Bahri Efendi'ye Aydın vilayeti polis heyetine mahsus "Teshilât Sandığı" aracılığıyla bir altın saat hediye edilmişti¹⁴². Fasulye Polis Karakolunda yüzleşme heyetinin düzenlediği bu özel toplantı bir fotoğrafa yansımıştır¹⁴³.

Geçmişte çeşitli hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında harap olduğundan dolayı âtıl hale gelen, bir süre jandarma karakolu olarak da hizmet veren bahse konu karakolun yıkılarak yeniden polis karakolu olarak inşa edilmesi hususu gündeme gelmiş, Aydın Vilayeti Polis Müdürü Cemal Bey'in öncülüğünde bölge halkının yardımlarıyla ve polis karakolu olarak hizmet vermek üzere günün şartlarına göre yeniden inşa edilmiştir.

Karakolun inşaatında Selçuk, Osmanlı ve Barok tarzı tercih edilmiş, bütün malzemeler olmasa da mümkün mertebe uygulanan tekniğe bağlı kalınmaya çalışılmıştır. Yeniden inşa olunan karakolun içinde modern bir lokanta da bulunmaktaydı¹⁴⁴.

Fotoğraf 7. Fasulye Polis Karakolu, *Polis Mecmuası*

¹⁴² BOA, FTG, No: 1781.

¹⁴³ *Polis Mecmuası*, Sayı: 101, İstanbul, 1913.

¹⁴⁴ "Fasulye Polis Karakolu", *Polis Mecmuası*, Sayı: 105, İstanbul, 1918.

پولیس مجوعه

ایکینچی سنه

عدد ۳۶

مسکدده موافق ماریوخ آثار و محرراته
صحیفه لریز ایبقدر . درج اولتیا
اوراقی اعاده اولتاز

مجموعه متعلق خصوصیات ایچون امنیت
عمومیه دائره سنده پولیس مجوعه سی
مدیریتنه مراجعت اولتیدور

سنه ۱۳۳۰ آتونه سی: اوج تسبیطده تأدیبه
اولتی اوزره آلتیش غروشدور

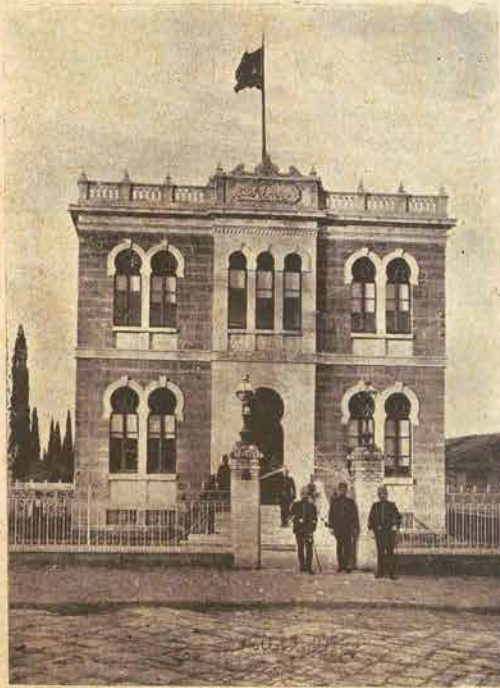
اوده بسه کونجه بر نسر اولتوره پولیس کوریه و مسکدک
ترقیسنه عیادم رسمی مجموعه در

اداره خانه سی: استانبولده امنیت
عمومیه دائره سنده

۲۷ صفراطیر ۱۳۳۳

تجشبه

۱ کانون نانی ۱۳۳۰

ازمیرده ولایت پولیس مدیری طرفدن صرف اولتان همت و غیرته مجداً انشا ایدیلن کر پولیس قره غولخانه سی

Fotoğraf 8. Kemer Polis Karakolu, Polis Mecmuası

3.8. Kemer (Yenişehir) Polis Karakolu

İzmir’de yeni baştan inşa edilen Kemer Polis Karakolu, zamanın Aydın Valisi Rahmi (Arslan) Bey’in valiliği sırasında inşa edilen Çorakkapı (Basmane) Polis Merkeziyle malzeme, plân ve süsleme açısından çok benzeşmektedir. İki karakolun da 1918 yılında inşa edildiği düşünülmektedir. Bu bina da oryantalist, Barok ve neo-klâsik tarzları bir arada bulunduran eklektik yapıya sahiptir¹⁴⁵.

II. Meşrutiyet devrinde tesis edilen bina muhabere şubesi olarak hizmet vermiştir. Şimdilerde trafik şubesinin bulunduğu alanda ise süvari polisinin at tavlalı bulunmaktaydı. Tarihi bina, bodrum kat üstüne yükselen iki kattan oluşuyordu. Kareye yakın dikdörtgen plânlı yapının üç katında da aynı mimari tekrar edilmiş, ortada yer alan koridorun, sağına-soluna mekânlar yerleştirilmiştir.

Yapı malzemesi olarak taş ve moloz kullanılmıştır. Güney cephesi, mermer ve düzgün kesilmiş yeşil taşlarla bezenmiştir. Diğer üç cephesi ise; tuğlalarla düzgün sıralar halinde örülmüştür. Çatı ise, dört yana eğimli bir tarzdadır. Saçaklar ön cephede mermer, diğer cephelerde ise tuğla silmelerle oluşturulmuştur. Doğu-batı-kuzey cephelerinde, bodrum katıyla, birinci katı yatay taş bir friz, birinci katla ikinci katı ise tuğladan oluşturulmuş iki ince şerit friz ayırmaktadır. Bu cephelerde beden duvarlarından çatıya geçiş, ince tuğla frizlerin sıralandığı saçakla sağlanmıştır. Bu cephelerde, pencere formları aynıdır. Birinci ve ikinci katlarda, at nalı biçimindeki kemerler, üstte sivriltilerek sona erdirilmiştir. Bodrum katına ise, basit dikdörtgen şeklindeki pencerelerin sövelerinde tuğla ile oluşturulmuş birer hafifletme kemeri yer almaktadır. Pencerelerin söveleri taştır ve hafif dışa taşkındır. Tüm cephelerde açıklıklar üç sıra halinde üst-üste gelecek şekilde dizilmiştir.

Doğu cephesinde her sırada üçer adet olmak üzere dokuz pencere, batı cephesinde; birinci katta iki, bodrum katı ve ikinci katta üçer pencereden toplam sekiz pencere

vardır. Kuzey cephesinde bodrum katında iki pencere, bir giriş, birinci katta bir pencere, bir giriş, ikinci katta ise üç pencere olmak üzere toplam altı pencere, iki giriş bulunmaktadır. Kuzey cephesinde yer alan bu girişe, doğudan çıkılan sahanlıkla ulaşılmakta iken sahanlık ve merdiven mevcut değildir.

Binanın ana girişi oldukça gösterişli ve anıtsaldır. Ön cephenin üst kesiminde mermer korkuluk düzeninde yerleştirilmiş bir kalkan duvar yer alır. Bu kalkan duvarının altında, silmelerle oluşturulmuş saçak altı frizi uzanır. Bodrum, birinci ve ikinci katları, yatay taş bir friz ayırmaktadır. Cephenin orta kesimi, mermer kaplanarak biraz öne çıkarılmıştır. Bu bölümün iki yanında kalan kesimlere dörder pencere, ikişerli ve üst-üste toplam sekiz pencere yerleştirilmiştir. At nalı formundaki pencerelerin kilit taşları belirginleştirilmiştir. Pencerelerin altında yer alan panolar, ince silmelerin çapraz yerleştirilmesiyle dondurulmuş birer süslemeye sahiptir. Bodrum katında, merdivenin iki yanında bitişik ikişer pencere bulunmaktadır. Bunlar dikdörtgen şekillidirler. Bahse konu karakol bugüne kadar hizmet vermeye muktedir olmuştur. Yapım tekniği olarak günün modası konumunda olan Selçuklu, Osmanlı ve Barok yapım tekniği uygulanmıştır.

Ana giriş, bu cephenin orta kesimindedir. Girişin at nalı formunda bir kemeri vardır. Bu kemer ince bir silmeyle yapılmış, ay şeklinde bir kuşatma kemeriyle çevrelenmiştir. Kapı alınlığındaki ortasındaki camın ortasına da demirden bir yıldız motifi yerleştirilerek ay-yıldız motifi oluşturulmuştur. Giriş üzerinde dikdörtgen bir çökertme vardır. Orta kesimin ikinci katında, at nalı formunda bitişik üç pencere yer almaktadır. Bu pencerelerin üstünde testere dişi bir friz uzanmaktadır. Pencerelerin altında ise, panoların içinde birer daire ortasına yapılmış, beş kollu yıldız motifi bulunur. İç mekân ise daha önce belirttiğimiz gibi bir koridor etrafında oluşan sağlı-sollu mekânlardan oluşup, her katta bu anlayış tekrar edilmiştir.

145 Tekin Hatipoğlu, “İzmir’deki Polis Karakolları” *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı: 98, Şubat, 2010, s. 29-30; Orhan Beşikçi, “İzmir Karakolları”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.

3.9. Kokaryalı Polis Karakolu

Aydın Polis Müdürü Gayyür¹⁴⁶ Cemal Efendi'nin delâlet ve himmetiyle İzmir Kokaryalı'da müceddiden inşa olunan asayiş ve güvenlik hususunda bölgede hizmet vermeyi sürdürmüştür. Karakol, Selçuklu-Osmanlı-Barok tarzında iki katlı olarak inşa edilmiştir. Çatı kenarları Barok tarzında sarkıt biçiminde süslemelerle bezenmiştir. Binanın köşe duvarları, birer sütun biçiminde mermer taşlar kullanılarak inşa edilmiştir. İkinci katın yan tarafında tuğlalardan mamul sütunun desteklediği bir teras inşa edilmiştir. Terasa çıkışlar binanın arka tarafından sağlanmaktadır.

“Kokaryalı” adı, şehrin bu bölgeye doğru genişlemeye başlamasından önce de kullanılmaktaydı Bölgeye ismini veren kokunun sebebi, havzada biriken suyu Karabağlar sırtlarından toplayan Yaren, Yeşilyurt Arap ve İncirli Derelerinin vasıtasıyla körfeze ulaşan, bugünkü adıyla Poligon Deresi'nin denize akmadan önceki özellikle son 700 metresinin geçtiği düz alanda oluşan bataklıktır. Yaklaşık olarak 300 dönüm genişliğindeki cesametini XX. yüzyıla kadar sürdüren, halk arasında

Halim Ağa Bataklığı olarak da isimlendirilen bu alandaki suyun kokuşması sonucu oluşan kötü koku çok eski yıllardan kalan alışkanlığın pekişmesiyle birlikte bölge Kokaryalı adıyla anılmaya başlanmıştır. 1883 yılında çalışmaya başlayan tramvayları çeken atların ahırlarının (Bugün itibarıyla Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi) bu bölgede inşa edilmiş olması kokunun bir başka sebebidir. Bölgeye ilk yerleşen Rumların “Mikrat¹⁴⁷” olarak isimlendirdikleri Kokaryalı'nın koku sorunu ancak Cumhuriyet döneminde ortadan kaldırılabilmiştir. 1928'de atlı tramvaylar elektrikliye çevrilerek ahırlar kaldırılmış, 1928-1930 yılları arasında İzmir Belediye Başkanlığı yapmış olan Hulusi Alataş'ın da çabalarıyla bataklık alanların kurutulmasına hız verilmiştir. Su birikintisinin tahliye edilmesiyle birlikte elde edilen araziler daha çok sebze, özellikle de marul tarlası olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1942 yılına gelindiğinde, büyük bölümü istimlâk edilen araziye tıpkı Karşıyaka ve Talebe Çayırı'nda olduğu gibi semt stadı inşa edilmiş olup günümüzde bu sahada Gürsel Aksel Stadyumu bulunmaktadır¹⁴⁸.

Fotoğraf 9. Kokaryalı Polis Karakolu, *Polis Mecmuası*

¹⁴⁶ Gayretli kimse.

¹⁴⁷ Her taraftan gelen yağmur suyunun toplandığı tesis, büyük havuz, büyük çanak.

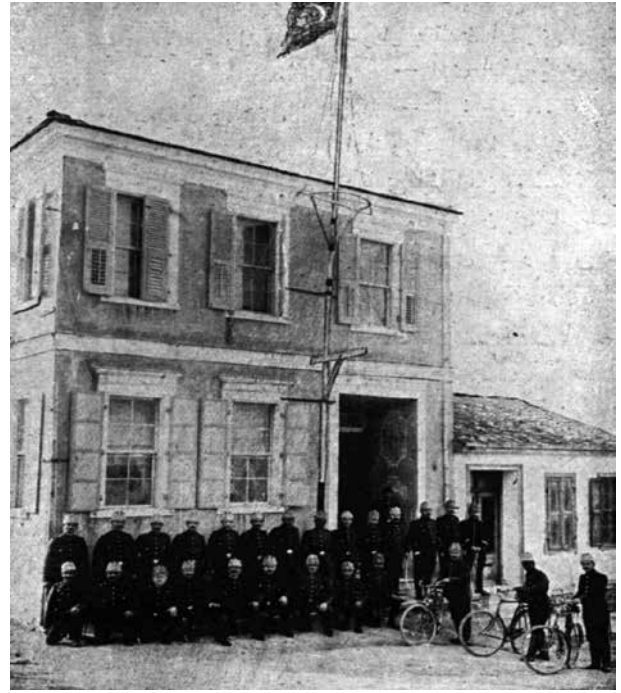
¹⁴⁸ Yaşar Ürük, “Kokaryalı (Güzelyalı) Karakolu”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2023.

3.10. Tepecik Polis Karakolu

Tepecik Mevkii Polis Karakolu, Peştemalcıbaşı-Keçeciler Polis Merkezi'ne bağlı İzmirliilere hizmet vermiştir¹⁴⁹. İlk defa ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Muhtemelen dönemin Aydın Emniyet Müdürü'nün önderliğinde ve İzmirliilerin desteğiyle inşa edilen ilk Tepecik Polis Karakolu, miadını tamamlaması ve mahallenin asayiş ihtiyacını karşılamamasından dolayı yıkılmıştır. Ne zaman yıkıldığına dair elimizde şimdilik net bir veri bulunmamaktadır. İkinci karakol binası, Tepecik mevkiinde yine halkın yardımlarıyla Selçuklu-Osmanlı-Barok mimarı üslubuyla İşçiler Caddesi ile 1210 numaralı sokağın kesiştiği köşede yapılmıştır. Halk arasında ikinci karakola, 'eski karakol' ismi verilmiştir. Karakola ait elimizdeki tek görsel, II. Meşrutiyet devrinde önünde bisikletli¹⁵⁰ polislerin de yer aldığı fotoğraftır. Yapı, bir süre sonra kamu binası olmaktan çıkmış ve özel mülkiyete geçmiştir. Uzun yıllar mahallenin varlıklı aileleri tarafından ikamet amaçlı kullanılmıştır. Son yıllarda metruk hale gelen bina, yıpranmış ve yıkılmaya yüz tutmuştur (bkz. Fotoğraf: 52).

XIX. yüzyıl Osmanlı eseri bina, inşası ve dış görünüşüyle çevre binalardan farklı olduğu hemen göze çarpmaktadır. İki katlı yapıda en göze çarpan özelliklerden birisi, pencere söveleri ve üzerindeki kemer süslemeleri ile çatı altı kartuş süslemeleri olmuştur. Kartuş aralarındaki yıldız ve geometrik süslemeler de ayrı bir özellik arz etmektedir. Bina inşaatının kırmızı tuğlalar kullanılarak ikmal edilmesi ayrı bir güzellik oluşturmuştur.

Merdivenle çıkılan ikinci katı ve bodrum kattan oluşan eser, ölçülerinin de diğer binalardan farklı olmasının yanında, giriş kapısının güzelliği binanın önüne yapılan gecekondu dükkanlar tarafından perdelenmiştir¹⁵¹.

Fotoğraf 10. Kokaryalı Polis Karakolu, *Polis Mecmuası*

149 "Keçeciler Polis Merkezi Tepecik Mevkii Karakolu", *Polis Mecmuası*, İstanbul, 1914, s.376.

150 Bisikletin polise hizmetlerde kullanılmaya başlanmasıyla o güne kadar mevcut olmayan bir araçtan faydalanılma yoluna gidilmiştir. Bisiklet, emniyet teşkilatında kullanılabilir araç olarak kabul görmesi üzerine bisiklet alımına ve kullanılmasına hız verildi. Öncelikli olarak polis mekteplerinde başlayan bisiklet eğitimi gereken önem verilmiştir. Bisikletli polislerin emniyet hizmetleri sınıfında çoğalmasi üzerine "*Bisikletli Polis Birliği*" kuruldu. İlk uygulaması Dersaadet Polis Mektebi'nin 18. eğitim ve öğretim devresinde tahsilde bulunan ve vücutça kabiliyeti olan polis memurlarından on ikisinin ayrılarak hizmetin yerine getirilmesinde lüzumlu olan bisikletlerin kendileri için tedarik edilmesinin ardından bir bisikletli polis birliği kurulup faaliyete geçirilmiştir. Bisikletli polis birliğinin kurulmasıyla Haydarpaşa, Kadıköy, Adalar ve Boğaziçi vapur iskelelerinde nizam ve intizamın yanında kişilerin kontrolü hususundaki çalışmaları sebebiyle Mektep Müdürü Galip Bey ile emeği geçenler takdir edilmişlerdir. İstanbul Polis Müdüriyet-i Umûmiyesi'nde başlatılan bisikletli polis uygulaması hız kazanarak Osmanlı Devleti vilayetlerinin diğer polis teşkilatlarında da uygulanmaya başlandı. Bisikletli polisler, görev bölgesinde meydana gelen olaylara yaya olarak müdahale etmek isteyen polislerden daha erken müdahalede bulunduklarından tercih edildiler. Yararlılıkları bisikletli polis birliklerinin artmasına sebep oldu. Ek olarak evrak işlerini takip eden memurlar da bisikletin kullanım kolaylığından faydalanmaya başladılar. Bisikletli Polis Birlikleri an itibarıyla yapılan resmi geçitlerin vazgeçilmez renkli vasıtalarını oluşturuyorlardı. İlk uygulamalarda oluşturulan bisikletli polis birlikleri kemiyet olarak çokluk ifade etmiyordu. Geçen zamana bağlı olarak adetleri arttığı gibi kullanılan bisikletler de yeni üretilmiş bisikletlerden oluşmaya başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: "Dersaadet Polis Mektebindeki Merasime Dair Tafsîlât", *Polis Mecmuası*, Sayı: 120, İstanbul, 1919, s. 371-372; Eyüp Şahin, *Dersaadet Polis Mektebi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018, s. 293-297.

151 Erol Şaşmaz, "Tepecik Eski Karakol Binası", www.erolsasmaz.com, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2014.

Tablo 19. İzmir'in Polis Merkez ve Karakolları (1915)¹⁵²

S. No	Karakolun İsmi
1	Basmane Karakolu
2	Çorakkapı Karakolu
3	Keçeciler Karakolu
4	Kokaryalı Karakolu
5	Kemer Karakolu
6	Balavisne Karakolu
7	Fasulye Karakolu
8	Pasaport Karakolu
9	Peştamalcı Karakolu
10	Aziziye Karakolu
11	Kemeraltı Karakolu
12	Süvari Polis Karakolu
13	Selvili Mescit Karakolu
14	Namazgâh-İkiçeşmelik Karakolu
15	Çalgıcıbaşı Karakolu
16	Göztepe Karakolu
17	Dolaplıkuyu Karakolu
18	Hamidiye Karakolu
19	Karantina Karakolu
20	Karataş Karakolu
21	Eşrefpaşa Karakolu
22	Gümrük Karakolu
23	Çikodiye Karakolu
24	Punto Karakolu
25	Alsancak Karakolu
26	Tepecik Karakolu
27	Kantar Karakolu
28	Karşıyaka Karakolu
29	Mezarlıkbaşı Karakolu
30	Şehit Fahrettin Karakolu
31	Fethiye Karakolu
32	Aya Trikona Karakolu
33	Karasinan Karakolu
34	Çayırılıbahçe Karakolu
35	Mesudiye Karakolu
36	İkiçeşmelik Karakolu

152 BOA, DH. EUM. LVZ., Dosya Numarası: 28, Klasör Numarası: 79.

Fotoğraf 11. Polis Memuru Ali Fehmi (Türkşen) Efendi, *Polis Mecmuası*

4. BÖLÜM

SAVAŞ YILLARINDA VE İŞGAL GÜNLERİNDE İZMİR POLİSİ

4.1. İşgal Öncesi İzmir Polisi

İzmir polisinin İtilâf devletleriyle mücadelesi Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına resmen katılmasından önceki döneme tekabül eder. Bu mücadele sıcak bir çatışmadan ziyade daha çok İngilizler'in İzmir'e yönelik deniz/hava bombardımanına karşı tedbir alınması, lojistiğin kesilmemesi ve bir takım silah ve cephanenin rakibe kaptırılmaması şeklinde sürtüşme düzeyinde geçmiştir. Çanakkale cephesindeki deniz savaşına giden İngiliz torpidoları donanmalarına arkadan zarar verebileceklerine inandıkları Osmanlı donanmasına ait gemileri etkisiz hale getirmek için limanlarda bulunan savaş, yolcu ve yük gemilerini mümkünse teslim almak, değilse de batırmak istemişlerdi¹⁵³. Çanakkale Boğazı'ndan başlayarak Adalar Denizi'ndeki limanları kuzeyden güneye doğru kontrol altına almaya çalışmışlardı.

Üç İngiliz Torpido Gemisi, alınan karar gereğince Urla limanına demir atmış, 1 Kasım 1914 tarihinde limandaki *Beyrut* yatı ve *Kınalı Ada* vapurunun kaptanlarından gemilerin on dakika içinde mürettebatıyla kendilerine teslim edilmeleri çağrısında bulunmuştu¹⁵⁴. Kaptanlar, İngilizlerin teklifini reddetmişler ve çaresizlik içerisinde *"vapurları size teslim etmekteyse yakarız"* diyerek;

hazırladıkları yağlı paçavralarla gemileri ateşe vermişlerdi¹⁵⁵. Vapurlar kısa sürede alevler içerisinde kalmışsa da *Beyrut* yatındaki iki küçük çaplı top unutulmuştu. İleride ihtiyaç duyulacak bu topların kurtarılması gerekiyordu. Zamanla yarışan Selanik vilayeti Katerin kazasından Polis Memuru Bayram oğlu Ali Fehmi Efendi inisiyatif alarak hemen harekete geçti. Canını hiçe sayarak iki topu fedakârca bir mücadeleden sonra yatın güvertesinden sökerek önce sandala akabinde de karaya çıkardı¹⁵⁶. Onun bu kahramanlığı, tüm Urlalılar arasında yayılmış ve Urla kazası komiserliği olaydan haberdar olmuş, olay ivedilikle Aydın Emniyet Müdürlüğüne iletilmişti¹⁵⁷. Aydın Emniyet Müdürü Hacim Muhittin Bey, 4 Kasım 1914 gecesi Urla'ya gelerek kahramanlık olayını yerinde tetkik etmiş ve Ali Fehmi Efendi'yi tebrik etmiş, polis memurunun ödüllendirilmesi için Aydın Valiliği'ne şu yazıyı göndermiştir:

"Urla kazasında müstahdem üç yüz atmış yedi numaralı Polis Ali Fehmi Efendi'nin Urla Limanında bulunmakta iken İngiliz topçularının taarruzuna dûçar olup teslim edilmeleri hakkında vukû' bulan teklif kaptanları tarafından reddedilerek düşmanın eline geçmemek için ateşlenen "Beyrut" yatı ile "Kınalı Ada" vapurunun yandığı esnada

153 "Çanakkale Savaşının İlk Milli Destanını Yazan Urlalı Kahraman Polis Ali Fehmi Efendi", *Anadolu Gazetesi*, 11 Aralık 1914.

154 Cemal Bora, "Tarihten Bir Yaprak: Çanakkale Savaşının İlk Milli Destanını Yazan Urlalı Kahraman Polis Ali Fehmi Efendi", *Polis Dergisi*, Sayı: 1, Ocak, Şubat, Mart 1995, Ankara, 1995, s.192-194.

155 EGM Arşivi, *Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası*.

156 EGM Arşivi, *Aydın Vilayeti Polis Sicil Defteri*, Defter Numarası: 21, s. 365.

157 EGM Arşivi, *Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası*.

vaktin darlığı hasebiyle her nasılsa o sırada Beyrut Yatı derûnunda bırakılmış olan dört ufak topun ikisini yanmakta olan mezkûr vapur derûnuna istihkâr-ı hayatla girerek fedâkârâne bir sûrette söküp karaya çıkarıldığı Urla Komiserliği'nden bildirilmiş ve dünkü gün Urla'da bulunduğum esnada icra eylediğim tahkikâtta buna hayrette bulunmuş olmakla mûmâ-ileyhin şu hizmet-i fevkalâdesine mukabil polis nizamnamesinin elli birinci maddesi mücibince mükâfat-ı nakdiye ile taltifi zımında keyfiyetin Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine iş'ârı husûsuna müsâ'ade buyurulması ma'rûzdur ol bâbda"¹⁵⁸.

Aydın Valiliği de teklif yazısını Dâhiliye Nezareti'ne iletmiştir. Ödül teklifini uygun gören Dâhiliye Nezareti Ali Fehmi Efendi'ye "beşinci rütbeden Mecidi nişânı" verilmesini Sultan Mehmed Reşad'ın olurlarına arz etmiştir. Teklif, 30 Aralık 1914 tarihli bir "irade-i seniyye" ile onaylanmıştır¹⁵⁹. Ayrıca Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti de Polis Memuru Ali Fehmi Efendi'yi iki maaş nakdi mükâfatla ödüllendirmiştir¹⁶⁰. Ali Fehmi Efendi'nin kahramanlığı Osmanlı basınına da dikkatini çekmiş ve Anadolu gazetesinin 14 Aralık 1914 tarihli nüshasında şöyle bir yazı okuyucuyla buluşmuştur:

"İngiliz torpidolarının Urla limanında bulunan Beyrut yatı ile Kınalı Ada vapurumuzu teslim almak istedikleri ve gemileri teslimden imtina eden kaptanların gemileri yaktıkları malumdur. İşte bu olayda o taraflı Ali Efendi namında bir polisin pek büyük kahramanlığı müşahade edilmiştir. Ali Efendi, Urla iskelesinde polis memuru olmak hasebiyle gemilerimizin düşmana teslim edilmemesi için yakıldığını görür görmez derhal bir sandala atlayarak alevler içinde kalmış bulunan topun vidalarını sökerek onu omuzlamıştır. Ali Efendi topu omuzladığı anda akıl almaz bir güç ve hızla sandala yerleştirip küreklere asılarak süratle uzaklaşmaya başlamıştır ki, işte o anda yatın cephaneliği büyük bir gürültü içinde patlamaya başlamıştır. Tam bu anda ise düşman gemileri limana mermi yağdırmaya başlamışlardır. Düşman gemilerinden yağmur halinde atılan güller Ali Efendi'nin bulunduğu sandalın önüne arkasına düşmüştür. Ancak bütün bu vevlelelerden pervaya etmeyen Ali Efendi

başladığı vazife-i vataniyeyi son demine kadar büyük bir soğukkanlılıkla başarmaya karar verdiği için zerre kadar şaşırmamış ve kemal-i metanetle topu iskeleye getirerek karaya çıkarmaya muvaffak olmuştur.

Namı tarihe geçmeye seza olan Polis Ali Efendi'nin şu hareketi pek ziyade takdire layık bir kahramanlıktır. Mûmâ-ileyhin metanet ve kahramanlığını bütün kalbimizle takdir eder ve böyle bir polis memurumuza malik olduğumuzdan cidden iftihar ederiz. Haber aldığımıza göre Polis Ali Efendi'yi polis müdürü pek ziyade taltif ve takdir etmiştir.

Şu kahramanca olayı duyar duymaz emsaline örnek olmak üzere İzmir'in münevver ahalisini ve bunların öncüleri olması lâzım gelen gençliği düşündük. Polis Ali Efendi'nin memlekete yaptığı şu hizmetten dolayı, memleket namına taltifinin bir vazife-i kadirşinaslık olacağını düşündük. Biz de milletçe takdirlerimizin bir nişanesi olmak üzere ona bir hediye alalım. Böyle yaparsak bu memleketin kadirşinas olduğunu ve kahramanlarımızın artık unutulmuşluğa değil, Ali Efendi'yi örnek alarak harekete geçmelerini niyaz ediyoruz"¹⁶¹.

Öte yandan Polis Memuru Ali Fehmi Efendi'nin ödülendirilmesinin ardından Urla kazasında bulunan sabit ve seyyar jandarma, konuyla ilgili farklı tutanaklar tanzim ederek olayın iç yüzünün kamuoyuna yansıdığı gibi olmadığını dile getirmişlerdir. Hatta olayın asıl kahramanının Jandarma Mehmed olduğunu ve onun ödül alması gerektiğini savunmuşlardır. Jandarmanın tutanağına göre olay şu şekilde gelişmiştir:

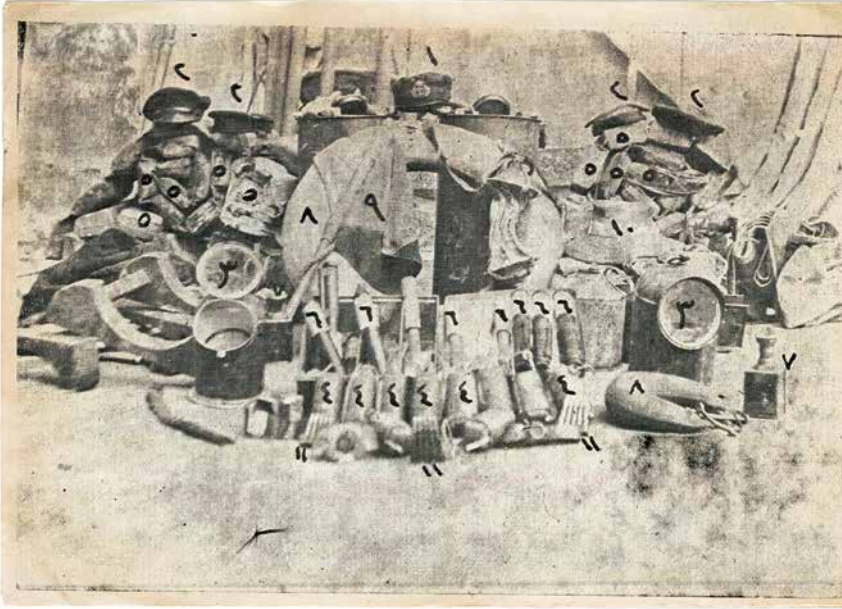
"Kasım ayının 1. günü saat 6-7 sıralarında üç parça İngiliz torpidosu Urla limanına gelerek limanda bulunan vapurların on dakika içinde içindekilerle teslimi teklifini reddederek mezkûr vapurların teslimindense yağlı paçavralarla ateşleyip bu suretle kaptanları marifetiyle uygun görülerek ateşe verildi. Bu esnada, vapur yanmakta iken İskele Karakol Kumandan Vekili Uluborlu Jandarma İbrahim oğlu Mehmed, Beyrut yatının derununda bulunan topları karaya çıkarmak üzere bir kayık tedarik ederek

158 EGM Arşivi, Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası.

159 EGM Arşivi, Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası. Dosyada bulunan 1494 Numaralı İrade-i Seniyye.

160 EGM Arşivi, Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası.

161 Anadolu Gazetesi, 11 Aralık 1914 S. 935, "Çanakkale Savaşının İlk Milli Destanını Yazan Urlalı Kahraman Polis Ali Fehmi Efendi", Ali Fehmi Efendi'nin kahramanlığını konu alan Cemal Bora, Anadolu gazetesinde yayınlanan yazısında: "Sayın Urlalılar için Urla iskelesinde omuzunda mermi taşıyan 'Mehmetçik' misali omuzunda top taşıyan bir halk çocuğu, bir kahraman vatan evlâdının Urla iskelesinde bir anıtının dikilmesi ...". Cemal Bora'nın temennisi gerçekleşmiştir. Nitekim Urla limanına bakan ve Polis Memuru Ali Fehmi Efendi'nin adını taşıyan park ile parkın içinde omuzunda top taşıyan figürlü heykeliyle hem olay hem de Osmanlı polisinin hâtıratı yaşatılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Cemal Bora, a.g.m., s. 194.

Pişegâhda donanmaları tarafından derununda bomba ve saire olduğu halde karaya doğru sevk edilip kahraman Türk topçuları tarafından batırılan iki kayıktan toplattırılan eşya:

1. Zabıta şapkası,
2. Efrada mahsus şapkalar,
3. Pusulalar,
4. Bombalar,
5. Tahlisiye mantarları,
6. Harice işaret vermeye mahsus mehtaplar,
7. İşaret fenerleri,
8. Halisiye simitleri,
9. Yelken,
10. Casuslara mahsus yerli şapkası,
11. Fişenk

Fotoğraf 12. Osmanlı Polisi Tarafından Ele Geçirilen Mühimmat, *Polis Mecmuası*

*topları karaya çıkardı. Topları kayığa indireceği sırada, biraz ötedeki iskele başında bulunan Polis Memuru Ali Efendi yardım için bir kayığa binerek topu tahlis etmeye çalışan Jandarma Mehmed'in yanına gelerek her iki topu kayığa naklettiler. Mamafi her ikisi de cesaret göstermişlerse de her bir tecavüz ve taarruzu zerre kadar der-hatır etmeyerek soğukkanlılıkla bu topların yangından kurtarılmasında fedakârca mücadele eden Mehmed'in mesbuk hizmeti takdire değer görüldüğüne şahitlik ederim*¹⁶².

Olayın peşini bırakmayan Urla Jandarması, 15 Kasım 1914 tarihinden sonra üç tane daha resmi yazı kaleme alarak Jandarma Mehmed'in, Polis Memuru Ali Fehmi Efendi'den daha kahramanca davrandığını ve asıl onun ödülü alması gerektiğini ispatlamaya çalışmıştır. Jandarma Mehmed'in yatta bulunan iki topun vidalarını söktükten sonra Ali Fehmi Efendi'nin bir kayıkla yardımına gelerek topları kayıklara indirmesinde yardımcı olduğu beyan edilmiştir. Bütün bunlar yaşanırken Topçu Onbaşısı Osman oğlu Sıdkı Efendi'nin de bir kere daha vapura giderek diğer büyük topları da çıkardığı ortaya konulmuştur. Aslında jandarma tutanakları, Ali

Fehmi Efendi'nin topları kurtarmadaki rolünü inkâr etmemekte, ancak asıl kahramanların iki jandarma olduğunu vurgulamaktadır. Mesai arkadaşlarının da taltife lâyık görülmesi gerektiğini ve iki jandarmanın haklarının göz ardı edilmeyip itibarlarının iadesini sitemkâr bir üslupla üst makamlara iletmişlerdir¹⁶³.

Polisin ve jandarmanın Urla limanındaki kahramanlıklarının akabinde ikinci temas, savaş ve Mütareke günlerinde İngilizlerin Aydın vilayetinin merkezi İzmir'e havadan ve denizden bombardımanı ile devam etmiştir. Nitekim İzmir pişegâhında¹⁶⁴ İngiliz donanması tarafından içinde bomba bulunan iki kayık sahile doğru sevk edilmiştir. Durumu fark eden Türk topçuları, başarılı atışlarla iki kayığı da batırmış ve bir felaketten dönülmüştür¹⁶⁵.

İtilâf devletleri tarafından havadan da saldırılar tertip edilmiştir. 11 Mayıs 1915 sabaha karşı saat 3 gibi İzmir semalarında görülen iki düşman uçağı tarafından şehrin üzerine ve Müslüman mahallelerine bomba atılmış, Taharri Dairesi memurlarından Polis Tali' ve Kısm-ı Adli Parmak İzi Memuru Hasan Fehmi Efendi'yle

162 EGM Arşivi, Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası.

163 EGM Arşivi, Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası.

164 İş yerleri ve fabrikaların bulunduğu yer.

165 Batırılan iki kayıktan zabıt şapkası, efrada mahsus şapkalar, bombalar, pusulalar, tahliye mantarları, harice işaret vermeye mahsus maytaplar, işaret fenerleri, tahlisiye simitleri, yelken, casuslara mahsus yerli ahalî şapkası ve fişek ele geçirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: *Polis Mecmuası*, Sayı: 41, İstanbul, 1915.

birlikte Cavid isminde on yedi yaşında bir çocuk şehit olmuştur¹⁶⁶.

Bazen hava bazen denizden saldırılarına devam eden İngilizler, savaş gemileri vasıtasıyla İzmir'in gayr-i Müslimlerden arındırılmış mahallelerini bombalamaya devam etmişlerdir. Nitekim İzmir bombardımanında, harap olan Yenikale Feneri Kalesi hakkında 7 Mayıs 1916 tarihinde Bahriye Nezareti tarafından yayınlanan tezkerede şu ifadeler yer verilmiştir:

“Muharebe-i hazırâda düşman tarafından ika olunan hasarâtta mütevellid zarar ve ziyanın me'cur olarak bilâhare ittihaz olunacak karara göre muamele edilmek üzere şimdilik Nezaret-i Celilelerince kayıt ve hıfzedilmekte ise de Bahriye Nezareti'nin iş bu tezkeresinde İzmir bombardımanı esnasında tahrip edildiği iş'ar olunan Yenikale Feneri karibindeki binalar ile enkaz altında kalmak suretiyle harap olan eşyadan mütevellid zarar ve ziyan miktarı bildirilmemiş olmakla mezkûr kale ile harap olan eşyanın nev-i kıymet-i mühimmelerini gösterir bir kıta müfredat cetvelinin celp ve irsali ve bombardımanın hangi düşman kuvve-i bahriyesi tarafından ika olunduğunun isti'lâm ve inbası hususunun Bahriye Nezaret-i Celilesine iş'ar buyurulması lüzumu arz olunur”¹⁶⁷.

İtilaf Devletleri'ne ait uçakların İzmir'in İslâm mahallelerine attığı bombalardan dolayı meydana gelen kargaşa İzmir Amerikan Konsolosluğu'ndan Amerikan Sefarethanesi'ne gönderilen bir telgrafa şu şekilde yansımıştır:

“490 numaralı telgrafımda bundan evvel bildirdiğim veçhile Osmanlı sivil ahaliyi tayyareler tarafından hedef alınmış olmasından dolayı öldürülen Osmanlı Müslüman ahalisinin genel olarak bulundukları mahallelere yönlendirilerek zayıatın artmasına sebebiyet verilmiştir.

İzmir ahalisinin azami kısmının Avrupalı olmasından

dolayı bombalar Müslümanların üzerine düşerek ölümlerine vesile olmuştur. Valinin hüsnüniyeti de Müslüman ahalinin kin ve nefretini ortadan kaldıramamıştır. Tekrar ederim ki, eğer bu suretle daha çok Müslüman helâk edilirse, umarım altındaki tebaanın selâmetlerini temin edemem.

Sivil ahaliyi tehlikeye ilga ederek bombaların düşmesinin tekrar atılmayacağına dair tarafıma teminat verilmedikçe İtilâf tebaası ahvalinin ıslah edileceğini ümit edemem. Habersizlikle intifa' ettireceğim cevabın serian gönderilmesini rica ederim”¹⁶⁸.

İzmir'in Amerikan Konsolosluğu, Türklerin ölmesinden daha çok ticaret maksadıyla İzmir'de bulunan yabancı unsurların zarar görmesini öne çıkarmıştır. Saldırıları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele devirlerinde hız kesmeden devam etmiştir¹⁶⁹. Amerikan konsolosunun İtilaf Devletlerinin askeri makamlarını uyarmasına karşılık, havadan bombardıman kesilmemiş, İzmir semalarında dolanan uçaklar, Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelere saldırıyı sürdürmüştür. Temmuz 1917'de sabaha karşı İzmir'in hava sahasına giren iki uçak, beş muntıkaya birer bomba bırakarak ağır hasara sebep olmuştur. İlk bombardımandan kısa bir süre sonra tekrar İzmir semalarında görülen uçaklar, bu sefer de liman bölgesine üç bomba atarak hasar meydana getirmiştir¹⁷⁰. 14 Ağustos 1917 sabahı saat yedi sularında Midilli adasından İzmir üzerine yedi uçak gelerek on beş bomba atmıştır. Bombaların infilakından dolayı bir polis memuru ile bir jandarma öğrencisi şehit olmuştur. Sivillerden bir Müslüman, beş Rum, bir Yahudi yaralanmış, bir Rum çocuğu da hayatını kaybetmiştir¹⁷¹. İzmir'in işgalinden kurtuluşuna kadar devam eden hava ve deniz saldırılarında birçok sivilin yanı sıra bir polis dahil toplam üç emniyet personeli ve bir jandarma şehit olmuştur.

166 Türk Topçuları tarafından batırılan kayıkta elde edilen malzeme. “İzmir'in Polis Şehitleri”, *Polis Mecmuası*, Sayı: 70, Dersaadet, 1916.

167 BOA, HR. HMŞ. İŞO., Dosya Numarası: 210, Klasör Numarası: 20.

168 BOA, HR. SYS., Dosya Numarası: 2421, Klasör Numarası: 35.

169 BOA, DH. İ. UM., Dosya Numarası: 102, Klasör Numarası: 77.

170 BOA, DH. ŞFR., Dosya Numarası: 558, Klasör Numarası: 108.

171 BOA, DH. EUM. 6. ŞB., Dosya Numarası: 18, Klasör Numarası: 33.

Mondros Mütarekesinin 7. maddesi Anadolu'yu savunmasız bırakarak işgale kapı aralamıştır. Paris Barış Antlaşmasıyla İzmir ve Batı Anadolu topraklarını daha evvelki gizli antlaşmalara aykırı bir şekilde İtalya'dan alınarak Yunanistan'a verilmiş, işgalin siyasi ve hukuki zemini önceden hazırlanmıştır. Aslında Yunanlıların İzmir'e asker çıkartma çabaları, 15 Mayıs'tan bir gün önce derinden hissedilmeye başlamıştır. Zira 14 Mayıs 1919 tarihinde İngiliz Calthorpe aracılığıyla 17. Kolordu Kumandanına, Mütareke mucibince İzmir'in İtilaf Devletlerinin desteklediği Yunan kuvvetlerince işgal edileceği haberi verilmiş, Osmanlı Hükümeti de bilgilendirilmiştir. Bu bilgi, 14 Mayıs gecesi saat on bir sularında, Calthorpe'dan gelen ikinci bir notayla teyit edilmiştir. Nitekim şehirde ciddi bir direniş sergilenmemesi amacıyla işgalden çok kısa bir süre önce Osmanlı makamları haberdar edilmiştir.

İzmir'in işgal edileceği haberleri ayyuka çıkınca yerel idarecilerin sıkı tembihlerine rağmen bazı askerler ve polisler, şehri terk etmek istemişlerdir. Bunun üzerine Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti, Aydın Emniyet Müfettişliğinden izahat istemiştir. Aydın vilayetinin merkezi İzmir sancağındaki görevli bazı polis amir ve memurlarının, Yunanlılar tarafından işgal edileceği muhakkak gözüken şehirden ayrılarak İstanbul'a gitmeye başladıkları ifade edilmiştir. Bunlardan, Komiser

Muavini Hulusi Efendi ile İstidlâat Memuru Mustafa Cemil Efendi ile diğer polis memurlarının görev mahallerini terk ederek başkente gelmelerinin önlenmesi için Aydın Emniyet Müfettişliği uyarılmıştır. Tüm ikazlara rağmen mahalli memurların görev yerlerinden ayrılmalarından dolayı haklarında soruşturma açılması talimatı da verilmiştir. Uyarılara kulak asmayan birçok kamu görevlisi şehrin işgalinden hemen önce İzmir'den ayrılmışlardır¹⁷³. Buna mukabil polis ve jandarmadan müteşekkil kolluk temsilcilerinin büyük kısmı İzmir halkıyla bütünleşerek işgale karşı direnişi tercih etmişlerdir¹⁷⁴.

Yunanlılar, 15 Mayıs 1919 günü sabahın erken saatlerinden itibaren Punta, Alsancak ve Pasaport¹⁷⁵ iskelelerinden İzmir'e asker çıkartmaya başlamışlardır. Yunan askerleri karaya ayak bastıktan sonra Kordon boyundaki telgrafhaneyi ve Pasaport karakolunu işgal etmişlerdir. Bu arada Rum, Ermeni ve Yahudilerden oluşan bir grup, hükümet binası civarında bulunan Beyler sokağındaki polis emanet deposunu yağmalamaya başlamıştır¹⁷⁶. Kordon'dan ilerleyen Yunan askerlerine birden ateş açılmıştır. Bu teşebbüs, işgalciler için kaçırılmaz bir fırsat yaratmıştır. Dolayısıyla Yunan askerleri, hükümet binası ile Sarı Kışla çevresini yayılım ateşine tutmuşlardır¹⁷⁷. Yağma ve katliam başlamış; saldırıda yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir. Ayrıca Başpiskopos

172 İzmir'in işgaline dair bilgiler, 2019 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü bünyesinde okuyucuyla buluşturulan *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*'nin 19. Sayısında yayınlanan makaleden aynen nakledilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel Yiğit-Eyüp Şahin, "Bir Polisin Gözünden İzmir'in İşgali", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19, İzmir, 2019, s.105-129.

173 BOA, *DH. EUM.*, Dosya No: 109, Vesika No:25.

174 Kazım Özalp, *Milli Mücadele 1919-1922*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985, s. 7.

175 *Pasaport İskelesi*: 1867'de inşaata başlanılan İzmir limanına bir bölümünü oluşturan Pasaport rıhtımı, 1876'da Fransız Guiffroy şirketi tarafından ve İngiliz mühendislerin projelerine göre bitirilmiştir. 1884'te kurulan Hamidiyye Anonim Şirketi, İzmir körfezinde Karşıyaka, Alaybey, Osmanzâde, Turan, Bayraklı, Pasaport, Konak, Karataş, Salhane ve Göztepe vapur iskeleleri arasında sekiz gemilik filo ile hizmet vermiştir. Günümüzdeki Pasaport iskelesi ise örneklerine Cumhuriyet'in ilk yıllarında rastladığımız, Osmanlı ve Selçuk mimarlığından esinlenen milli mimari stilindedir.

176 Ahmed Talat (Onay), "İzmir Nasıl İşgal Edildi?" *Kastamonu Açık Söz Gazetesi*, 14 Haziran 1920, s. 2.

177 BOA, *HR. SYS.*, Dosya Numarası: 2883, Gömlek Numarası: 2.

Hrisostomos'un kışkırtmasıyla Rum saldırılarının dozağı artmış, taşkınlıklar had safhaya ulaşmıştır¹⁷⁸. Bir tebligat görevi için Konak meydanında bulunan Komiser Giritli İhsan Efendi de yayılım ateşi sırasında şehit edilmiştir. Yine yerli Rumlarla aralarında husumet bulunan Komiser Muavini Hüseyin Efendi de yerli Rumlar tarafından fırsattan ve kargaşadan istifade edilerek hedef olmuş ve şehit edilmiştir¹⁷⁹. Devam eden olaylarda birçok Türk mağazası yağmalanmış ve Osmanlı polisleri şehit olmuştur¹⁸⁰.

İzmir Emniyet Müfettişi Azmi Bey tarafından İzmir'in işgali, Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti'ne gönderilen 19 Mayıs 1919 tarihli şifreli yazıda şu ifadeler mevcuttur:

"17 Mayıs 335, Yunan'ın İzmir'i işgali sebebiyle gerek Yunan askerlerinin ve gerekse Rumların ahali-i Müslimiye ve Vali Bey ile umûm memurîn-i mülkiyeye ve zabıtaya ve humanda ile zabitan ve efrada yapılan kahr u tadiyat ve

ba-tahrirat ile na-kabil-i izahtır. İslam mağaza ve dükkân-ları ve ekseriya zabitan haneleri yağma ve devâir-i resmiye ve karakollar umûmen ve mesacid kısmen tahrip edilmiştir. Ahali-yi İslamiyenin zararı milyonlara baliğ olmaktadır. Birçok nefis tevkif ve katl ve cerh edilmiştir. Bütün vakayı, itilaf devletlerinin misillü ve zabıtamızın gözleri önünde cereyan etmiştir. Elyevm, mevkufîn tahliye edilmiş ve şehirde sükûnet hâsıl olmuş ise de civar köylerde mezalim ve taadiyât devam etmektedir. Vakâ-yi kaza ve saik izhâr etmekte ve not almaktayım. Birkaç güne kadar inzımam ve Dersaadet'e arz u hareket edeceğim. Burada acizleri için yapılacak vazife kalmadığı maruzdur, ol bâbda"¹⁸¹.

İzmir'in işgali birçok yayına konu olmuş, lakin polis açısından hiç ele alınmamıştır. İşgalden kısa bir süre önce İzmir Emniyet Müfettişliği'nde¹⁸² mesaiye başlayan Komiser Muavini Hulusi Efendi tarafından Yunan askerlerinin karaya ayak basmasından on gün sonra hazırlanan ve Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye

178 İzmir'in işgaliyle ilgili şu yayınlara bakılabilir: Engin Berber, *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997; Engin Berber, *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918- 15 Mayıs 1919)*, İstanbul, 1999; Engin Berber, "Mütareke Döneminde İzmir Sancağı'nda Yunanistan Karşıtı Çalışmalarda Bulunan Toplumsal Örgütler", *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar-Bir İzmir Kâbusu*, İzmir, 2002, s. 40-75; Ferzan Gürel, *İzmir'in İşgalinden Kurtuluşa*, İstanbul, 2002; Bige Sükan, "Fransız Arşiv Belgelerinde İzmir'in İşgali", *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan: Murat Alper Parlak, Ankara, 2015, s. 149-171; Mustafa Turan, "Batı Anadolu'da Yunan İşgali ve Mezalimi", *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan: Murat Alper Parlak, Ankara, 2015, s. 37-51; İzzet Öztoprak, "İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti Üzerine Gözlemler", *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan: Murat Alper Parlak, Ankara, 2015, s. 69-77; Hasan Mert, "İzmir'in Kara Günü: 15 Mayıs 1919", *Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, İzmir, 2010, s. 49-56; Mehmet Emin Elmacı, "İzmir Halkının Yazdıklarıyla İzmir'de Yunan İşgali ve Mezalimi", *Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, İzmir, 2010, s. 72-93; Mehmet Okurer, *İzmir Kuruluştan Kurtuluşa*, İzmir, TY; Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın Manisa, Denizli 1919-1923)*, Ankara, 2006; Necdet Öklem, *İzmir'in İşgali*, İzmir, 1999; Nurdogan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Ankara, 2007; Zekeriya Türkmen, "İzmir'in İşgali Olayı ve Yunanlıların XVII. Kolordu Mensuplarına Yönelik Gasp ve Yağmalama Hareketi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 10, Kayseri, 2001, s. 121-154; Mehmet Karayaman, "İzmir Valisi İzzet Bey'in Kaleminden İzmir'in İşgali", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 15, İzmir, 2007, s. 3-18.

179 Okurer, age. s. 174-175.

180 *Akşam Gazetesi*, İzmir Vukuatı, 4 Eylül 1919.

181 İzmir Emniyet Müfettişi Azmi Bey'in raporu. Ayrıntılı bilgi için bkz.: BOA, DH. EUM.AYŞ., Dosya Numarası: 40, Klasör Numarası: 52.

182 İzmir Emniyet Müfettişliği, daha çok tahkikat ve istihbarat işlerini yürüten; İzmir Emniyet Müdürlüğünden ayrı bir kolluk birimidir. Doğrudan Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdürlüğüne merbuttur. I. Dünya Savaşı bittiğinde İzmir Polis Müdürlüğü görevini vekâleten yürütmekte olan Ahmed Hilmi Bey'in yerine tayin olunan Ödemiş Kaymakamı Zühtü Bey, 1 Kasım 1918'de yeni görevine başlamışsa da kısa bir süre sonra aynı göreve Balıkesir Merkez Memuru Cemil Bey önce vekâleten sonra da asaleten atanmıştı. Aralık ayı başında istifa eden ancak istifası vilayet makamınca kabul edilmediği gibi birinci sınıf merkez memurluğu yanında, eskisi gibi polis müdürlüğü görevinde de istihdam edilmesi aynı makamca Dâhiliye Nezareti'ne duyurulmuş olan Cemil Bey'in Mart 1919 ortalarında Ayvalık Kaymakamlığına tayin edileceği söylentileri çıkmıştır. Nitekim söylentiler doğru çıkmış ve 23 Mart 1919 tarihinde İzmir Emniyet Müdürlüğüne Fikri Bey atanmıştır. Cemil Bey, bir süre sonra -8 Haziran 1919- Ayvalık Kaymakamlığına atanmıştır. İşgal sırasında İzmir Emniyet Müfettişi ise Azmi Bey'dir. 1917 yılında polis örgütünün geliştirilmesi için hazırlanan bir raporda, İzmir'de 544 civarında olan polis mevcudunun, 800'e çıkarılması öngörülmüştü. Yunan işgalinden hemen önce İzmir'de hala 544 polisin hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Engin Berber, *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 72-73; Engin Berber, "Bağımsızlık İlkesi Bağlamında Taşra Yönetiminden Osmanlıya Bakmak: İzmir Örneği", *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar-Bir İzmir Kâbusu*, İzmir, 2002, s. 36; Haluk Selvi, "Ayvalık'ın İşgali ve Belediye Protokolü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 51, Ankara, 2001, s. 854.

Müdürlüğü Seyrüsefer Kalemî'ne¹⁸³ takdim edilen rapor işgal anındaki gelişmelerin fotoğrafını çekmektedir.

Komiser Muavini Hulusi Efendi 25 Mayıs 1919 ve 23 Haziran 1919 tarihlerinde beşer sayfalık birbirini tamamlayan iki rapor yazmıştır. Tamamlayıcı mahiyetteki ikinci raporda hem tarih hem de yazılan makam, imza gibi şekil özellikleri bulunmamaktadır. Lakin üslup ve yazı karakteri aynı kişiye ait olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla anlam kopukluğundan da anlaşılacağı üzere eksik sayfa(lar) mevcuttur. Neticede raporu, bir bütün olarak telakki ettiğimizden dolayı ilk önce orijinalini verip akabinde değerlendirmemizi yaptık. Sade denilebilecek bir dille yazılan rapor Latin harflerine çevrilirken kelimelerin orijinal hali muhafaza edilmiş, günümüz Türkçesi karşılıkları parantez içinde verilmiştir.

4.3. İşgal Polis Raporunda

Yunanlıların İzmir'e asker çıkartmasından yaklaşık 20 gün önce -26 Nisan- Aydın Vilayeti İzmir Emniyet Müfettişliği'nde göreve başlayan Komiser Muavini Hulusi Efendi, işgal öncesi ve sonrası görüp duyduklarını kaleme almıştır. İşgalden on gün sonra -25 Mayıs- kâğıda dökülen bilgiler gayet kıymetlidir. Çünkü Yunan askeri birliklerinin çıkartma anı ve taarruza geçmeleri,

Rumların olaylar karşısındaki tutumları, kolluk temsilcilerinin tavırları, ilk silahın ateşlenmesinden sonraki katliamlar, kamu kurumlarının yağmalanması, bazı memurların işgal sırasında dahi menfaatlerini gözetmeleri gibi şahitliklerini ve duydukları tarafsızca şöyle tarif etmiştir:

[Birinci Rapor/25 Mayıs 1919]

Seyrüsefer Müdüriyet-i Âliyesine

İzmir Emniyet Müfettişliği maiyetine tayin edilerek vazifeme ibtidâr [başlama] ettiğim tarihten itibaren hâl-i sükûnet ve işgal ve sonraki ahvâl-i vakâya dair re'y-el-ayn [kendi gözüyle] müşâhadât ve mesmû'âtım [duyum] hakkındaki rapordur.

26 Nisan 1919 tarihinde vazife-i mevdûama [verilen görev] mübaşeret [başlamak] ettim. 26 Nisan 1919 tarihinden 14 Mayıs 1919 tarihine kadar güzêrân [olup biten-cereyan eden] olan müddet zarfında İzmir'in yerli Rumları tarafından birçok taşkınlık ve bu meyanda Kordon Boyu ve civarında aynıyle Yunanistan'ı andıracak surette bütün emâkine [binalar] Yunan bandıraları keşide [çekilmekte] edilmekte ve bilumum Rumlar tarafından her gün nümayiş yapılmakta idi. Yunanistan'dan

"Saâdetlü Efendim Hazretleri

gelip hissiyat-ı milliyemizi rencide edecek Rûmi-yül [Rumca] ibare risaleler ve Türkler aleyhinde resimler, memur-u mahsusaları tarafından müsadere [el koyma-derdest] edilerek Emniyet Müfettişliğine teslim edilmekte ve bir müddet sonra, Emniyet Müfettişliği merkezine gelen Yunan zabıtan ve efradı tarafından mezkûr risale ve resimler cebren alınıyordu.

Bu esnada, vakit vakit Averoff zırhlı süvarisi İzmir Rum eşrafı çay ziyafeti ve diğer ziyafetler vesilesiyle gemiye davet olunuyorlar ve içtima ediliyorlardı. Bu meyanda gelen Limnos zırhlısına İzmir'in Rum ahalisi tarafından fevkalade istikbal [karşılama] yapılmış idi. İzmir'in bu hali, gayr-i kabil-i tavsif [nitelendirilemez] bir halde 14 Mayıs 1919 tarihine kadar

183 Zaptiye Nezareti'nin lağvedilmesinden sonra Osmanlı Devleti'nde asayiş ve güvenlikle ilgili muamelelerin yürütülmesi için Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak 1909 senesinde "Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti" teşkil edilmiştir. Asayiş ve güvenliğe ait konuların çeşitliliğinin yanı sıra polislerle ilgili işlemlerin (özlük hakları, tayin, terfi, ceza, emeklilik vs.) yürütülmesi de görev alanına girdiğinden Müdüriyet bünyesinde muhtelif şubeler kurulmuştur. Bunlardan biri de Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Seyrüsefer Kalemî'dir (DH. EUM. SSM). Bu kalemin görevi esas itibarıyla, yurda giriş ve çıkışların denetlenmesi, yurt içindeki seyahatlerin kontrolüdür. Seyrüsefer Kaleminde 1915-1921 yıllarına ait belgeler mevcuttur. Vesikalarda seyahat varakası talepleri, yurt içinde ve yurt dışında seyahat edecek yolcuların listeleri, seyahat varakası ile seyahat eden yabancılarla ilgili bilgiler (sayıları, tabiiyet, kimlikleri) ve raporlar, Balkan treni ile gidip gelenlerin listesi, seyahat edecek yolcular hakkında muameleleri gösteren talimatnameler, bazı özel kişilere seyahatleri esnasında kolaylık sağlanması, pasaport vize işlemleri, tren veya vapurla gelip giden yolcuların kontrolü, emniyet müfettişliklerinde ve istitlâat memurluklarında görevli polisler ile ilgili işlemler gibi konuları ihtiva etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul, 2010, s.374.

devam etmiş ve işgal emareleri görülmemiştir.

14 Mayıs 1919 Çarşamba günü ba'de'z-zeval [öğleden sonra] saat birde berây-ı vazife [vazife için] bulunduğumuz rüsûmât [vergi] salonuna Maliye Müfettişi Bey telaşla gelerek Salon Müdürü Tahir Bey'i görüp "Kasanızda bulunan nukud-ı [nakitler] mevcudu Osmanlı Bankasına yatırınız, zira burası Yunanlılar tarafından işgal ediliyor" dedi. Bunu bendeniz kendilerine yakın bulunduğumdan aynen işittim ve derhal Emniyet Müfettişi Azmi Beyi görmek üzere müfettişlik dairesine giderek mesmû'âtım [duyum] olan maliye müfettişinin sözlerini tekrar ettim. Kendisi de derhal daireden çıkarak gitti ve bir müddet sonra daireye avdet ederek orada bulunan maiyetine karşı "Hayır! Mesele işgal değildir. Ancak Düvel-i İtilafiye tarafından kalelere birer müfreze çıkarılacaktır. Telaş etmeyiniz" deyip tatil zamanı, mûmâ-ileyh [adı geçen] hanesine gitmek üzere daireden çıktı.

Mezkûr günün akşamı saat altı raddelerinde yanımızda bulunan Deniz Polis Merkezi'nde bulunduğum esnada Karakol Merkez Muavini Refik Efendi tarafından, "Venizelos'tan Yunan Konsoloshanesi'ne telgraf gelmiş ve İzmir'in Yunanistan'a ilhak edildiğini, Türk ve İtalyanlar ile iyi geçinilmesini tavsiye eder mahalde bir telgraf geldiğini" muavin-i mûmâ-ileyh mesmû'âtı [duyum] olarak bize söylemişti. Mûmâ-ileyh bütün mesmû'âtına dair Polis Müdüriyeti'ne malûmat verdiğini de ayrıca beyan etmiştir. Yunan Konsolosu Mösyö Mavrudis'in bilumum Rum dükkânlarının saat dokuzda kapatılması için hususi adamlar çıkardığı ve hükümet-i mahallî tarafından idare-i örfi kararnamesi ahkâmınca gece alafranga saat on ikiye kadar dükkânların açık bulunmasına müsaade verilmiş iken yevm-i mezkûr akşamı Kordon boyundakiler hariç olmak üzere bilumum Rum dükkânları o zaman zarfında kapatıldığı mesmu'-ı âcizi [bu fakir tarafından duyulmuştur] olmuştur¹⁸⁴.

Gece saat on bir raddelerinde Emniyet Müfettişi Azmi Bey, telgrafla polis memurlarından Tahir Efendi'ye, hanelerinde istirahat halinde olduğu için daireye gelemeyeceklerini ve yalnız dairede bulunan bendenizle beş polis memurunun dışarıda bulunmamamız gerektiğini söylemiş olduğundan Tahir Efendi geldi ve haber verdi. Hiçbir daire resmen bir tebligat ve bendenize dahi Müfettiş Bey'den resmen bir şey bildirilmediği için bir telaş ve tereddüt halinde bulunmadım. Sabahleyin, daire önünde nöbetçi vazifesiyle muvazzaf Polis Memuru Şükrü Efendi bendenizi kaldırarak Averoff ve Limnos zırhlılarından kayıklar ve motorlarla sahili olarak Yunan askerlerinin karaya doğru geldiğini haber verdi.

Bu sırada Kordon boyu kâmilan yerli Rum ahaliyle dolu idi. Asker, karaya çıktıktan sonra, ahali tarafından "Zito" diye alkışlanıyorlardı. Her tarafta Yunan bandırası olup hiçbir Osmanlı bayrağı yoktu. Bu Rum ahali arasında hiçbir Türk görünmüyordu. Yunan askerleri karakolları teslim aldılar ve memurları gönderdiler. Liman Dairesi ile Emniyet Müfettişliği ve rüsûmât salonu önüne ikişer manga asker bıraktılar. Rüsûmât salonunda dahi, bir kapısından başka geçişi yoktu. Liman Dairesi'ne hiçbir memur gelmemiştir. Kapılar kapalı ve kilitli olduğundan Yunan zabitan ve askerleri tarafından memurları bekleniyordu.

Deniz merkezindeki memurlar gittikten sonra, liman, emniyet ve rüsûmât dairelerinde dahi hiçbir memur olmadığı için her ihtimale karşı müfettişlik dairesinde revolverleri yanımda bulunan Cafer, Şükrü, Tahsin ve Tahir Efendilere vererek sivil elbise ile ahvali anlatmak üzere Emniyet Müfettişi Azmi Bey'e, polis memurlarıyla beraber hareket ettim. Hükümete geldiğim-de Yunanlıların ale't-tahmin [tahmin üzere] on yedi kadar nakliye vapuru körfeze yaklaşmak üzereydi. Polis memurlarını Hükümete bırakarak Tahsin Efendi'yi alıp hanesinde bulunan Müfettiş Bey'e gittim ve ahvali anlattım. Cevaben, 'Pek âlâ ettiniz. Ben bugün dışarıya çıkmadım, çıkmam, zira tehlike vardır. Siz de başınızın çaresine bakınız' dedi ve bendenize de ayrıca, 'Senin ne taksîrâtın [kusur] var da buraya geldin' diye bir hitapta bulundu.

Bunun üzerine tekrar Hükümete geldim. Memur-ini mülkiyeye maaş verdiklerinden polis memurları dahi maaş almak için Hükümete gelmişlerdi. Esasen karakolları teslim eden polis memurları da Hükümete içtima etmişlerdi. Emniyet polislerine, Emniyet Müfettişi Bey olmadıkça maaş verilmeyeceği söylendiğine nazaran tekrar Müfettiş Bey'e giderken, esnâ-yi râhta [gidiş sırasında] telaş ve heyecan gördüm. Müfettiş Bey'i evden alarak gelirken, ahali-i İslamiye silahhaneyi kırarak yağma ettiklerini ve bir taraftan bir tarafa süratle koştuklarını görerek bu sırada, Yunan nakliye vapurları sevâhil [sahil] boyunu ihata etmiş olduğundan nizamiye askerini de ihraca başladığı muhtemeldir.

Ahali-i İslamiye ne olduğundan ve ne suretle işgal olacağından ve bu sırada silahhanenin yağma edilmesinden ve esasen hiçbir tarafa malumat ve ilânat verilmediğinden ahali arasında telâş, halecânı tezâyüd [heyecanı artmak] etmekte idi. Ahali-i İslamiye Hükümet Konağı etrafında ve Türk mahallâtı önünde bulunan açıklıkta karma karışıktır¹⁸⁵. Vali Bey "Hükümet yoktur. Herkes bildiği gibi hareket etsin, benden, fazla bir şey sormayınız, rica ederim" demiş ve Vali Bey'in yanında bir

184 BOA, DH. EUM. SSM., Dosya No: 37/36, Belge No: 1.

185 BOA, DH. EUM. SSM., Dosya No: 37/36, Belge No: 2.

Askeri Kumandan varmış. Vali Bey hapisten vazifesi başına avdet ettikten sonra, ahaliye beyanname neşretmişti. Ve yine mesmûât-ı acizaneme [bu fakirin duyumlarına] nazaran, iş esnasında Hükümet odasında Polis Müdürü Bey ile Gazete Sermuharriri münazaaya [tartışma] başlamış.

Ve üç gün sonra, gazetede “Vazifesi başında fesini başından çıkararak sigara içmekten başka bir şey bilmeyen ve vazifesinde acizlik gösteren ve bu kadar insanın kanına giren Polis Müdürü Fikri Bey, yine vazifesi başına gitmiş, acaba utanmayacak mı?” diyerek ilân etmişti. Tekrar karakollara gönderilen polis memurları Rum ahali tarafından bıçaklar ve sopalar ile kovalandıklarını Hükümette polis memurları tarafından söylenmekteydi. Bilahare, Yunanlılar tarafından tembihat üzerine bir şey yapılmıyorsa da dış biledikleri, atfettikleri enzârın [nazarların/şahısların] dehşetinden anlaşılmaktaydı. Şimdilik herkes işi gücü başında ise de ani bir vukuatın zuhurundan tereddüt etmekte idi. İzmir’in işgalinden sonra Yunanlılar Menemen’e kadar işgal ettiler ve Manisa’nın da 23 Mayıs 1919 Cuma günü işgal edileceği söyleniyordu.

Emniyet Müfettişlik Dairesi, Yunan nizamiye askerinin yatakhaneleri olmuş ve emniyete ait vazife de Yunanlılar tarafından görülmekte idi. Hatta bu vazifeye tayin edilen Mösyö Heriklopos, Emniyet Müfettişi Bey’e, Pasaport Memuru Muavini Robert Efendi’yle şifahi haber gönderiyor ve diyor ki: “Sizin burada artık vazifeniz kalmamıştır. Mamafih, geliniz oturalım, muhabbet edelim, kahve, çay içelim. Gelin, vazifeye biz bakacağız” demiş ve vazifeyi görmekte imiş. Müfettişlik dairesi üstünde bulunan polis memurlarıyla bendenizin odası vaka günü kırılarak elbise, çamaşır, yatak vesair hiçbir şey kalmamıştı.

Oradan infisâlim [ayrılmam] anında, polisler yine vazifeleri başına, Yunanlılar tarafından davet olunmuş ise de üzerlerinde silah namına bir şey olmayıp Yunan askerlerine kılavuzluk etmekteydiler. Müddet-i memuriyetimde cereyan eden vakayı’ hakkındaki rapor-ı acizleri takdim kıldım efendim. Ol bâbda emr ü irade hazret-i men leh-ül emrindir.

Fi 25 Mayıs Yıl 335. İzmir Emniyet Müfettişliği Komiser Muavini Hulûsi¹⁸⁶.

[İkinci Rapor/23 Haziran 1919]

“Kışlanın sağında bulunan Yunanlıların o karışıklığını gören ahali, dükkânlarını kapatarak bazıları evlerine giderken bazıları da bu topluluğun içerisine karışıyordu. Hükümet Konağı’na ve Kordon boyuna nazır askeri kışlasındaki zabitan da Evzon askerlerinin yürüyüşünü ve yürüyüş kolunun etrafındaki Rumların yaptıklarını seyrediyorlardı. Hükümet tarafından hiçbir asker veya jandarma veya polis ahali-i İslamiyeyi yatıştırmak için çıkmamıştı.

Bendeniz, arkadaşım Komiser Muavini Ekrem Bey’le hükümette maaş bordrosu tanzim etmekte iken Emniyet Müfettişi Bey’in gelerek “Ben eve gidiyorum. Siz maaş alır almaz bana getiriniz. Ben taksim edeceğim” dedi ve hanesine gitti. Emniyet müfettişliğine merbut üç istitlâat [tahkikat-araştırma] memuru, pasaport memuru ve muavini ve birkaç polis memuru o gün evlerinden çıkmadığı ve sivil polis memuru dahi Emniyet Müfettişi Azmi Bey’in kendisine ihtarı üzerine evine gittiği mesmû-ı âcizi olmuştur. Bendeniz, Komiser Muavini Ekrem Bey ve yanımda mevcut bulunan polis memurlarından Cafer, Tahir, Şükrü, Tahsin, Kâzım ve Kâbil Efendilerle Hükümette kaldık ve maaş bordrosunu imzalatmak ve beyanını yaptırmak

üzere yukarı katta bulunan kalem odasına çıktık.

Bordronun beyanını yapmak üzere iken birkaç şahıs tarafından Yunan askerinin Kordon boyundan manga kolu nizamında ve yanlarında binlerce Rum ahali olduğu halde alkışlar arasında Hükümete doğru ilerlediklerini ve aynı zamanda bir bölük kadar Osmanlı süvari askerinin güya ahali-i İslâmiyenin telâşını teskin için Hükümete doğru geldiğini haber aldık. Ve bu sırada, Rum ahalinin alkışlarını ve “Zito” diye bağırıklarını işiten ahali-i İslamiye arasında gittikçe telaş ve her halde bu telaş ve karışıklığa göre bir vukuatın zuhuru aşikârdı. Yunan askeri, Hükümet önüne gelir gelmez, ahali-i İslamiyeden birkaç şahsın silah attığını ve Yunan askerleri her tarafa dağılıp mukabelede bulunduğunu ve Osmanlı süvari askerinin de firar ettiğini duyduk.

Bu mekânda bulunan Yunan piyade askeri, dışarıda bulunan ahali üzerine ateş açtı. Hükümette bulunan bizler ve bilumum memurîn-i mülkiye ve inzibatiye, odaların bir köşesinde toplandık. Bu hadise on raddelerinde başlayarak iki saat kadar devam etti. Kaçmak isteyen memurîn ile ahali-i İslamiye,

düşmanın kurşununa maruz kaldılar. Ahalinin bazıları Hükümet Konağına, bazıları dükkânlara kapanarak hayatlarını güç belâ kurtarabildiler. Bu sırada dışarıda bulunan ve Polis Müdüriyeti'ne merbut Hüseyin Efendi namında bir komiser muavini dört beş yerinden yaralanarak terk-i hayat ettiği halde Rum hasımları tarafından üç dört yerinden de kesildiği ve parça parça ettikleri de ayrıca mesmû'-ı âcizidir.

Ateş esnasında, fırsattan istifade eden yerli Rum ahali, askerlerle beraber tesadüf ettikleri ahali-i İslâmiyeyi katle ve soymaya başladıkları ve yetmiş seksen dükkânı kadar harap edip eşya ve malzemelerini yağma ettikleri haber alındı. Bu sırada, bulunduğumuz odanın masası gözüne yanımızda bulunan memurlar ile beraber, bordroları bıraktık ve 'teslim olunuz, geliniz' diye bir ses işitildi. Hükümette bulunan bizleri ve bilumum memurîn-i mülkiye ve askeriye ve inzibatiye ve ateş geldikten sonra¹⁸⁷ dükkânlarda ve dairelerde bulunan memurîn ve ahali elleri yukarıda olmak şartıyla Hükümet Konağı'nın önünde bulunan bahçeye toplandılar. Toplananların, neyle karşılaşacakları hakkında en ufak bir tahminleri dahi bulunmuyordu.

Ba'de-t taharri [tahkikat/inceleme sonrası], başlarımızda bulunan fesler ve kalpaklar asker ve Rum ahali tarafından yırtılarak ayaklar altında ezildi. Ve üzerlerinde silah bulunan memurîn ve ahali süngüler ve dipçikler ile yaralandı. Vali Bey, Polis Müdürü, Polis Reisi ve bilumum memurîn-i mülkiye, askeriye, ahali ve Hükümette bulunan bizleri, tarif ve tasvir-den aciz olduğum işkence ve mezalimlerine devamla Kordon boyuna götürdüler. Elbise-i resmîyeyi lâbis [resmî elbiseli] bulunan polis memurlarıyla zabitan ve askerler son derece hakarete maruz kaldılar. Ve ekserisi de gömlek ve pantolonla kaldılar. Ve yolda giderken yerli Rum ahali tarafından Yunan askerlerine gösterilen ahali-i İslâmiye süngülerle yaralanmış ve bazıları da terk-i hayat etmişlerdir. Her adımda, "Zito" diye bağırmanın kimseler dahi süngü ve dipçik ve ahali tarafından sopalarla yaralanmıştır.

Bir kısmımızı Kordon'daki Borsa'ya ve bir kısmımızı Averoff zırhlısına ve bir kısmımızı büyük ve boş olan yerlere hapsettiler. Üç gün taşlar üzerinde aç bî-ilâç kaldık. Hapishanede iken Metropolit gelerek "Hepinizin masum ve mazlum olduğunu biliyoruz. Bu, beş on kişinin yüzünden olmuştur. Yunan Hükümeti'nin adaleti nihayet büyüktür. Göreceksiniz, bu hususta ne kadar adilane davranacaktır. Müsebbiplerini bulacaktır" diyerek süratle merdivenlerden inip gitmiştir. Aç olarak hapishanede bıraktıklarını haber alan Amerikalılar, üçüncü günü akşamı mahbusine [tutuklulara] birer parça ekmek tevzi [dağıtmak] etmişlerdir. Yolda hapishaneye giderken belki yetmiş kere silah taharri [arama/araştırma] vesilesiyle ahali ve memurînin üzerinde bulunan para, saat, elbise ve saire yerli Rumlar ve Yunan askerleri tarafından soyulmuştur. Hatta bazılarının pantolonunu ve fotinini dahi cebren çıkartmışlardır.

Bu meyanda resmi dairelere ve Hükümete giren Yunan askerlerle Rum ahali karıştırmadık bir yer bırakmamış, evrak ve defterler karma karışık olmuş ve masa ve dolaplar kırılmıştır. Emniyet Müfettişliğinde dahi hiçbir sağlam malzeme ve evrak kalmamış, hepsi alt üst olmuştur. Hükümette bulunan kasalar kırılmış ve paraları alınmış ve bunlardan yalnız Mal Sandığı'nın kasasının kurtarıldığı ve bu sirkatin [hırsızlık] Yunan askerleri ile Rum ahalisinden ibaret olduğu mesmû'-ı âcizi olmuştur.

Bu vakayı haber alan Rum köylüleri İslamlara taarruz ederek erkek, kadın, çoluk çocuk bırakmamak şartıyla katliama başladıklarını ve köyler de dâhil olmak üzere maktulün sekiz yüzlere ve mecruhun [yaralı] bine karib olduğu ve yalnız şehir dâhilinde ağır yaralılarla maktulün mecmûu beş altı yüze karib ve Yunanlılar tarafından da kırk elli kişi kadar maktul olduğu mervîdir [rivayet edilir]. Ahali ve memurîn arasında şiddetle cereyan-ı rivayetten biri de bu vaka-yı mühimmenin evvelki günü akşamı İttihatçı beş altı ihtiyat zabitiyle ahaliden bazıları Vali Bey'e giderek harp edeceklerini söylemişler ve Vali Bey de pek dalgın bulunduğundan bunlara cevaben herhangi bir şey söylememiştir¹⁸⁸.

187 BOA, DH. EUM. SSM., Dosya No: 37/36, Belge No: 5.

188 BOA, DH. EUM. SSM., Dosya No: 37/36, Belge No: 6.

4.4. Rapora Genel Bir Bakış ve Değerlendirme

Komiser Muavini Hulûsi Efendi bütünleşik raporunda 26 Nisan ile 15 Mayıs 1919 tarihleri arasındaki yaklaşık yirmi günü değerlendirmiştir. Yazının ilk sayfası işgal öncesine ayrılmıştır. 15 Mayıs gününe kadar hemen her gün sevinç gösterilerinde bulunan, taşkınlıklar yapan, binalara Yunan bayrağı çeken Rumlar, İzmir’i adeta küçük bir Yunanistan’a dönüştürmüşlerdir. Beyanlarıyla, ilanlarıyla ve resimleriyle Türkleri sürekli aşağılamış ve hakir görmüşlerdir. Emniyet güçleri tehdit ve hakaret içerikli basılı materyallere el koymuştur. Buna mukabil Yunan subaylar, karakolları basarak zorla materyalleri geri almışlardır.

Hulûsi Efendi’nin raporunda belirttiği hususların benzerleri işgalden önce yaşanmıştır. Nitekim Rumların aşırılıkları Mondros Mütarekesi’nden sonra ve 1919’un ilk aylarından itibaren iyice yaygınlaşmıştır. 23 Şubat 1919’da Çayırlihahçe civarındaki Hacı İstilyo Caddesindeki Memiko Niko’nun meyhanesindeki yerli Rumlar, polisle karşı karşıya gelmişlerdir. Rumların, taşkınlık yaparak silah atmaları üzerine Polis Memuru Cemşid Efendi beraberinde iki jandarmayla meyhaneye gitmişlerdir. Polis ve jandarmayı karşısında gören Rumlar, fiili saldırıya geçmişlerdir. Takviye alamayan devriye ekibi, meyhaneyi terk ederek en yakın sokakta siper alarak canlarını zor kurtarmışlardır. Ancak öfkeli kalabalık bir türlü teskin olmamış ve saldırıya devam etmişlerdir. Devriye ekibi, çözümü karakola sığınmakta bulmuştur. Hiçbir şey kalabalığı durduramamış, gittikçe öfkelenen Rumlar, karakola saldırmışlar ve Polis Memuru Hamza Efendi’yi yaralamışlardır. Akabinde yaralı polis, hayatını kaybetmiştir¹⁸⁹.

Sık sık Averoff zırhlısı ve Limmos torpidosuna davet edilen Rum eşrafla Yunan askeri erkânı toplantılar yapmışlardır. Tüm yaşananlara rağmen Hulûsi Efendi, 14 Mayıs’a kadar İzmir’in işgaline dair somut bir delilin

olmadığına işaret etmiştir. Lakin 14 Mayıs Çarşamba öğleden sonra kamu görevlileri arasında işgal dedikodusu palazlanmaya başlamıştır. İlk uyarı ismi zikredilmeyen maliye müfettişinden gelmiştir. İlk şaşkınlığı atan komiser muavini, duyduklarını İzmir Emniyet Müfettişi Azmi Bey’e aktarmıştır. Kısa sürede olayı tahkik eden Azmi Bey, telaşa kapılacak bir husus olmadığını belirterek maiyetindekileri yatıştırmaya çalışmıştır.

Öte yandan tuhaf bir şekilde akşam erken bir saatte Rumlar dükkânlarını kapatmaya başlamışlardır. Askeri çıkartmanın gününün gittikçe yaklaşmakta olduğunu haber verdiğinden basiretli bir polis müdürünün Rumların bu tavrından işgalin yarın olabileceğini sezmesi gerekirdi. Ancak İzmir Emniyet Müfettişi Azmi Bey umursamaz bir tavır içerisindeydi. Zira 14 Mayıs Çarşamba mesaiden sonra evine gitmiş ve yarın istirahat edeceğini maiyetindeki memura telefonla iletmış, vatanın kendisine en çok ihtiyaç duyduğu bir günde izin almıştır. İşgali önceden biliyor olması da muhtemeldir. Ortalıkta görünmeyerek kendisine bir zarar gelmesini istememiş de olabilir. Bu tespitin en büyük delili de 15 Mayıs günü Yunanlıların on yedi nakliye aracıyla körfeze çıkartma yapmaya başladıklarını kendisine haber veren polis memurlarına: “*Pek âlâ ettiniz. Ben bugün dışarıya çıkmadım, çıkmam, zira tehlike vardır. Siz de başınızın çaresine bakınız*” demiş ve Hulûsi Efendi’yi de azarlamıştır. Komiser Muavini Hulûsi Efendi’nin verdiği malûmat, daha sonra Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti’nde mütalaa edilmiş, 16 Haziran 1919 tarihinde görevi sırasında ihmaller gösteren Azmi Bey’den izahat istenmiştir¹⁹⁰. Bilgilerin doğruluğu kontrol edilmek istenmiş ve açıklayıcı bilgi notu talep edilmiştir. Lakin Yunan işgalinin genişlemesiyle Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti’nin yazısına bir cevap verilip verilmediğini öğrenme fırsatımız olmamış, arşivlerde konuyla ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamıştır.

189 “Vukuat-ı Zabita”, *Polis Mecmuası*, Sayı: 112, İstanbul, 1919, s. 265; Engin Berber, *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 92-93.

190 BOA, DH. EUM. SSM., Dosya No: 37/36, Belge No: 7. İzmir’in Yunan askerlerince işgal edildiğini haber vererek Yunanlıların işgal esnasında yaptıkları kötü muameleyi anlatan İzmir Emniyet Müfettişliği Komiser Muavini Hulûsi Efendi’nin, Emniyet Müfettişi Azmi Bey’in de işgal esnasında görevini terk ederek evine çekildiğini bildirmesi üzerine Azmi Bey’den bu konuda izahat istendiği.

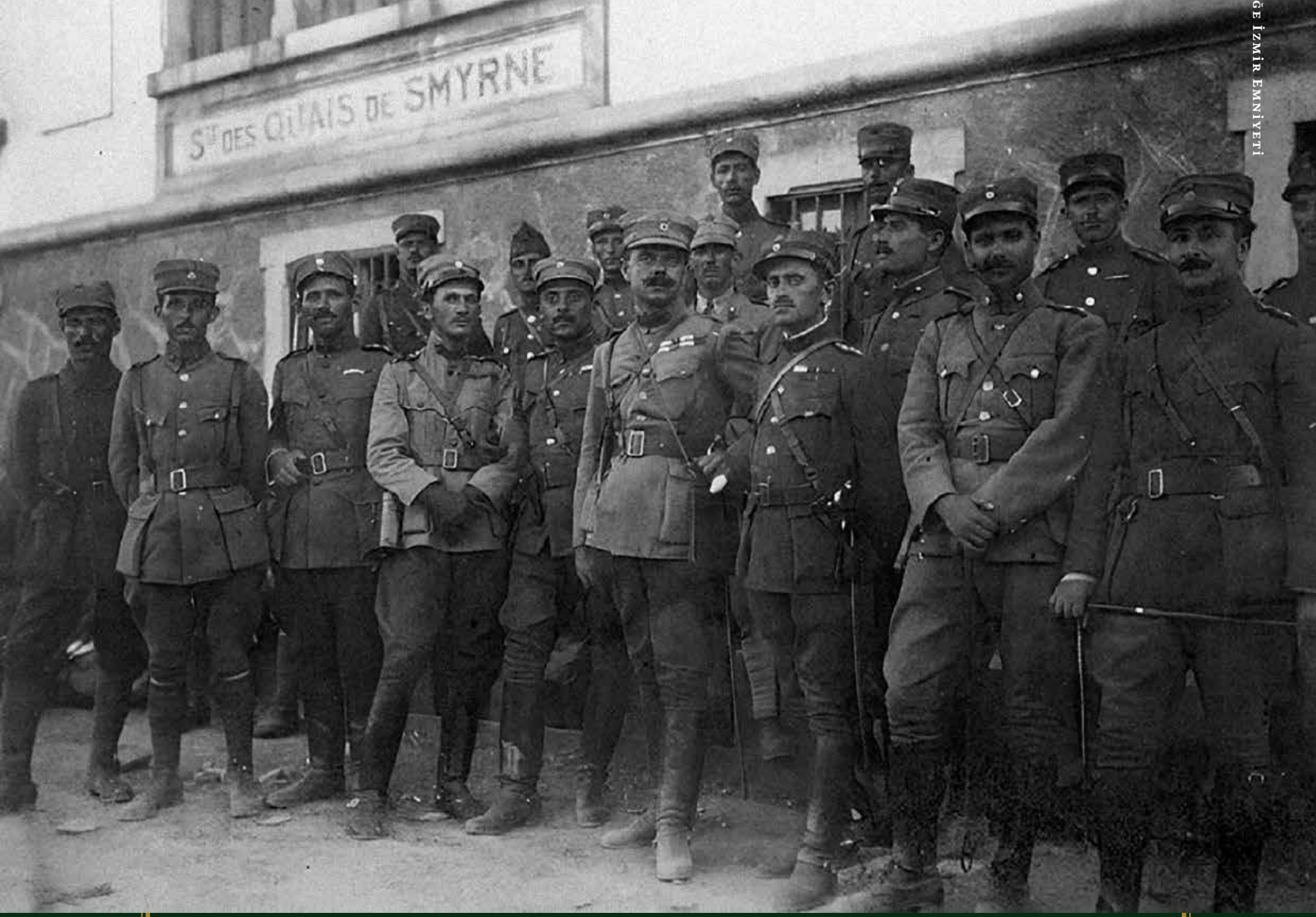
15 Mayıs 1919 sabahı ortalıkta dolaşan dedikoduların aslı ortaya çıkmaya başlamıştır¹⁹¹. Zira Polis Şükrü Efendi, Hulûsi Efendi'yi uyandırarak Averoff ve Limnos isimli savaş gemilerinden kayıklar ve motorlarla Yunan askerlerinin karaya doğru hareket ettiğini haber vermiştir. Bu arada Kordon, yerli Rumlarla dolup taşmıştır. Aralarında Türklerden hiç kimse yoktur. Yunanlılar birkaç koldan harekâta geçmişler, ilk olarak Pasaport iskelesini kontrol altına almışlardır. Yunan subaylar, iskeledeki polisleri görevlerinin bittiğini hatırlatarak; evlerine gitmelerini söylemişlerdir. Lakin emniyetçiler, bu tebliğe ayak sürümüşler, her ihtimale karşı görev mıntıkalarında sessizce kalmayı tercih etmişlerdir. İskeledeki gümrük memurlarıysa, henüz mesaiye başlamamışlardır. Yunan subaylar, kapılar kilitli olduğundan memurlar beklemişlerdir. Öte taraftan Yunan askerlerinden bir diğer kol da Punta iskelesine yönelmişlerdir. Önce telgrafhaneyi, akabinde de Pasaport karakolunun denetimini ele geçirmişlerdir.

Hulûsi Efendi, işgal sırasında ilk kurşunun kimin attığına dair ne Hasan Tahsin -Osman Nevres- ne de Saatçi, Aziz isimlerini zikretmiştir. Zaten buna şahitlik etmesi pek mümkün gözükmemektedir. Zira kendisi hükümet konağında bir odada bulunmaktadır. Sadece belgisiz bir zamirle, "*ahali-i İslamiyeden birkaç şahsın silah*

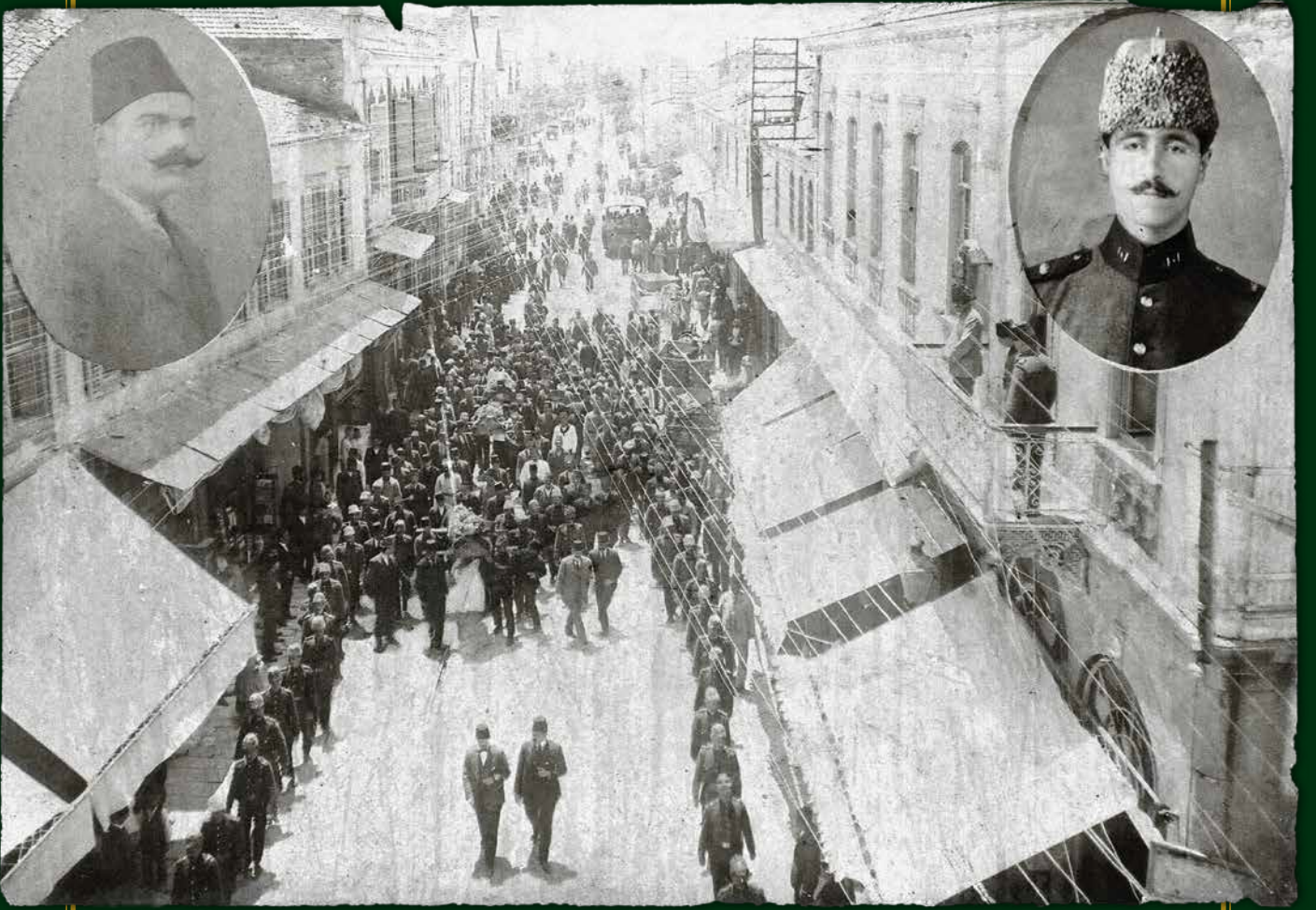
attığını duyduğunu" belirtmiştir. Bu arbededen sonra Yunan askerleri, hükümet binasını ele geçirmişler ve herkesin elleri yukarıda bir şekilde hükümet konağının bahçesinde teslim olmaları talimatını vermişlerdir. Bilhassa üniformalılar, ağır hakarete maruz kalmışlardır. Birçoğu soyularak elbiseleri zorla çıkartılmış, dipçik ve süngülerle yaralanmışlardır.

Komiser Muavini Hulûsi Efendi'nin beş sayfalık kısa raporu, işgalle ilgili bilinenleri alt üst edecek, ses getirecek bir mahiyetten uzaktır. Çoğu zaman genel bilgileri kendi zaviyesinden tekrarlamıştır. 15 Mayıs gününü yaşayan, içerden haber veren bir üsluptadır. Mütareke hükümlerince direnemeyen polislerin panoramasını arz etmektedir. Anlam kopuklukları olan sonradan aklına gelenleri ifade eden rapor, işgalin acısını derinden yaşayan, gözaltına alınan, vatanperver bir emniyet mensubunun hissiyatını yansıtmaktadır. Buna mukabil, İzmir Emniyet Müfettişinin ve bazı kamu görevlilerinin vurdumduymaz tutumlarıyla ilgili orijinal bilgiler vermektedir. Yine şehit polislerin isimlerini anması da ilktir. Zira bu olayları bizzat yaşamış, içinde bulunmuştur. Birinci rapordaki eksikliklerini 23 Haziran'da yazdığı ikinci raporla gidermeye çalışmıştır. Ancak duyumlarını da kaleme alması hasebiyle bazı bilgilerin teyide muhtaç olduğu aşikârdır.

191 İşgalden bir gün önce İzmir İhtiyat Zabıtları Teavün Cemiyeti üyelerinin başında bulunduğu halk, polis dairesindeki silah deposuna hücum ederek kapıları kırmış, silah ve cephaneleri almıştı. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Engin Berber, "Mütareke Döneminde İzmir Sancağı'nda Yunanistan Karşıtı Çalışmalarda Bulunan Toplumsal Örgütler (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)", *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar-Bir İzmir Kâbusu*, İzmir, 2002, s. 68; Günver Güneş, "İzmir'in İşgali ve Aydın'daki Yankıları", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 9, Ankara, 2007, s. 26.

İşgal Yıllarında Punto (Alsancak) Karakolu Önünde Yunan Askerleri.

Fotoğraf 13. Hava Bombardımanı Sonucu Şehit Olanların Cenaze Alayı

(Aydın Vilayeti İzmir Sancağında Mayıs'ın On Birinci Çarşamba Gecesi Sabaha Karşı Zevali Saat Üç Raddelerinde İzmir Afakında Görünen İki Düşman Tayyaresinin Şehir Üzerine Suret-i Hayinanede Hedef Göstererek Attığı Bombalardan Dolayı Şehit Olan Taharri Dairesi Memurlarından Polis Talat ve Kısım-ı Adli Parmak İzi Memuru Hasan Fehmi Efendilerle birlikte Cavit İsminde On Yedi Yaşında Bir Çocuğun Muhteşem Cenaze Alayı), *Polis Mecmuası*

5. BÖLÜM

İZMİR'İN ŞEHİT POLİSLERİ

5.1. Şehit Polisler

I. Dünya Savaşı yıllarında İtilaf Devletleri, deniz ve hava bombardımanı ile İzmir'i hedef almışlardır. Bu saldırılar neticesinde sivil ve resmi birçok Osmanlı vatandaşı ve polis teşkilatının mensuplarından bazıları hayatını kaybetmiştir. İtilaf Devletlerinin ilk saldırısı 1916 yılının bahar aylarında olmuş ve Mehmed Ferhad oğlu Hasan Fehmi ile Hazım oğlu Tali' isimli iki polis memuru hayatını kaybetmiştir. Fotoğraf 13'te de gözüktüğü üzere kalabalık bir ahalinin katılımıyla şehit polis memurları için cenaze merasimi düzenlenmiştir¹⁹². 29 Mayıs 1916 tarihli ikinci hava bombardımanı neticesinde Hafız Mehmed Sabri oğlu Mehmed Halil Efendi görevi başında şehit olmuştur¹⁹³. Şehit babası Hafız Mehmed Sabri Efendi, 14 Ekim 1916 tarihli dilekçesinde,

“Polis memurlarından 91 numaralı mahdumumuz Mehmed Halil Efendi bendeleri geçenlerde ifa-i vazife esnasında düşman tayyareleri tarafından İzmir'e atılan bombaların isabetiyle suret-i feciânede şehiden vefat etmiştir. Oğlumuzun bu suretle vuku bulan şehadetinden dolayı efrad-ı ailesine maaş tahsisi evvelce istirham olunmuş ise de bu babdaki istida ve ibane-mizin ber-veç-i cihetine gidilmiştir. Hâl bu ki, dağileri kar u kesbe muktedir olmayacak derecede hüsn ü natuvan bulunduğumuzdan mahdumumuzun ifa-yı vazifede olan fedakârlığına

mükafaten hiç olmazsa hidmât-ı vataniye tertibinden münasip bir miktar maaş tahsisi ve itası suretiyle terfie ve ikdar buyrulamaklığımızı tekrar rica ve istirham eyleriz. Ol bâbda.” ifadeleriyle yardım talebinde bulunmuştur¹⁹⁴.

Yine daha sonraki saldırılarda Osman oğlu Abdülbaki ile Hasan oğlu Mustafa Sabri Efendiler şehit olmuştur. I. Dünya Savaşı yıllarında bombardımanlar neticesinde toplam beş polis memuru şehit olmuştur. Bunların yanında gayr-i Müslüm ahali tarafından şehit edilen polis memurları da mevcuttur. Bunlardan biri de polis memuru Halil Hamza Efendi'dir. 23 Şubat 1919 Pazar günü Çayırılıbahçe mevki karakolu civarındaki bir meyhanede alkol alarak havaya ve etrafa ateş açan yerli Rumların taşkınlıkları mahalle karakoluna şikâyet edilmiştir. Bölgenin huzur ve güvenini bozan bu harekete karşı Çayırılıbahçe görevlileri müdahale etmiştir. Polisin ikazlarını dikkate almayan yerli Rumların karşı çıkmasıyla olaylar iyice büyüyerek çatışmaya dönüşmüştür. Arbede esnasında, Çayırılıbahçe karakolunda görevli polis memuru Halil Hamza Efendi yerli Rumlar tarafından kasatura darbeleriyle şehit edilmiştir. Olaylar ancak takviyeye gelen askerlerin yardımıyla yatıştırılmıştır.

192 Polis Mecmuası, Sayı: 70, İstanbul, 1914, s. 154.

193 EGM Arşivi, Mehmet Halil Efendi'ye Ait C-9710 Numaralı Özlük Dosyası.

194 EGM Arşivi, Mehmet Halil Efendi'ye Ait C-9710 Numaralı Özlük Dosyası.

Fotoğraf 14. İzmir'de Şehit Edilen Polis Memuru Halil Hamza Efendi,
Polis Mecmuası

Çayırılıbahçe polislerinin konuyla ilgili zabıt varakası şöyledir:

“İzmir’de tahaddüs eden vakayi’-i mühimme hakkında derdest olduğumuz malumâtı ber-vechi âti derç ve neş-rediyoruz:

Hıristiyanların son karnaval haftasına müsadif geçen Şubatın yirmi üçüncü pazar günü Çayırılıbahçe mevki civarında Hacı İstinyo Caddesi’nde Zaharola Nikola’nın meyhanesinde bulunan birçok halkın saika-i bed-mesti ile silah attıkları ve kapı önüne toplanan binlerce karnaval kıyafetinde fahişelerin sebep-i içtimainı anlamak üzere o muntıkada devriye vazifesiyle mükellef olan Çayırılıbahçe Merkezi mürettebatından 395 numarada mukayyet Cemşit Efendi refakatinde iki asker nefer ile mahall-i mezkûra takarrüb ve meyhane içerisinde Fransız ve Yunan bahriye efradının çalgı ile icra-i ahenk etmekte ve bed-sitane naralarla etrafı iz’âç eylemekte oldukları görülmesiyle silah atılmamasını tenbiye ile yoluna devam ettiği sırada meyhane kapusu önüne gelen ve başında jandarma kalpağı

bulunan Göklüceli Nikoli oğlu Kostanti: ‘Be adamlar halâ burada mı gezeceksiniz?’ hitabıyla devriyeye zeban-dı-razlıkta bulunmuş ve askerlerden Yusuf oğlu Mehmed’in mavzerini cebren elinden almış olduğundan mümâ-ileyh Cemşit Efendi merkumun cüret ve ikasını tehdit ve gasp ettiği mavzeri istirdada müsaraat itmekle o esnada mu’teriz merkum yere düşerek mağzub tüfenk elinden alınmış ise de muğterizin yere düşmesini müteakib meyhane içinden devriye üzerine müteaddid silah sandalye, tabak ve saire atılmak suretiyle taarruz teşdid olunduğundan vaziyeti tehlikeli görmüş olan mumaiyleh Cemşit Efendi bera-yı tahfiz sokak başını siper ittihaz ittiğini ve kendilerini per-gayz ve adavet olarak takip etmekte olan ve bir mahşer gününü andıran ahali-i Hıristiyanıyenin takarrübünü men’ edebilmek üzere havaya bir el silah atarak arka taraftaki ikinci bir sokak dirseğine çekilmiş ve kendince mütezayid bir cüret-i mecnunane ile hücumu teşebbüs eden Rumların taarruzatından tahlis-i nefis ile karakola salimen avdetlerini temin azmiyle beraberindeki Asker

Fotoğraf 15. Şehit Polis Memuru Halil Hamza Efendinin Cenaze Merasimi, Polis Mecmuası

Ali'ye tekrar havaya bir el silah attırıp bir musibeti ile ve muhacimlere arkasını dönmeyerek karakola giderken vakadan haberdar olan Çayırılıbahçe Merkezi Komiser Vekili Muavin Salim Efendi ile refikası yetişmişlerse de içlerinde Yunan ve Fransız bahriye efradı da bulunan ve adeden dört-beş bin kişiye bali' olan muhacimler merkez-i mezkûru her taraftan ihata ederek şuriş ve ihtilal vaziyeti ihdasına teşebbüs eylemeleri üzerine Komiser Salim ve Yüzbaşı Ziya Efendiler tarafından müctemiaların dağılmaları teklif olunmuş olup ancak Hristiyanlardan bir şahsın bir Türk'ün nahak bir taarruzuna maruz kalarak al kanlar içinde yattığı ve bunu ika eden şahsı tanıdıklarını ve kendisinin mahall-i vakaya karib bir mahalde askeri ziton yağı teslim komisyonunun taht-ı işgalinde ve altı-yedi kişilik bir askeri müfrezesinin ziyr-i muhafazasındaki depoda ihtifa ittiğini ifade eden bazı eşhasın ifadesi üzerine Komiser Salim ve Yüzbaşı Ziya Efendiler maiyetlerindeki efrad-ı askeriye ve polis memurlarıyla beraber icra-yı tahkikat eylemişler ise de bina-yı mezkûr dâhiline o aralık giren

Yunan ve Fransız efradı tarafından muhafızların hemen silahları alınarak memurin-i zabıta üzerine tevcih edilmiş ve bu hali gören ahali dahi cüret alarak kuvve-i zabıtaya silah ve bıçaklar ile şedit hücumlar tekerrür etmiş ve bu esnada yedi numarada mukayyet Polis Memuru Hamza Efendi başından ve yüzünden aldığı iki bıçak yarısından müteessiren şehid düşmüş ve efrad-ı askeriye'den iki nefer dahi bu arbeye ve taarruz esnasında cerihadar olmuş ve bera-yı tedavi askeri hastahanesine nakil edilmişlerdir.

Tahkikat-ı vakıa neticesinde Polis Hamza Efendi'yi şehit ve neferatı cerh ve ahaliyi silahla hücumu teşvik eden Yunan askerlerinden çakır gözlü, sarı bıyıklı bir şahıs ile avenesinden berber Apostol, İpsaryani oğlu Umo, Meyhaneci Yanko, Dibyanis Niko, Kahveci Mihal, Kasap Yanko, İspéro Kefala, Hemşirezâde İlya ve biraderi Diker İlya namındaki eşhas olduğu anlaşılması üzerine merkulardan İspiro Kefala ile Yunan askerlerinden maadası mahallince kâmilan derdest olunarak evrak-ı tahkikiyeleriyle beraber müdde-i umumiliğe teslim ve hüviyeti tayin eden ve Yunan Salib-i

Ahmer askerlerinden olan şahıs ile firari İspiro Kefalatın da derdesti için tedabir-i lâzimeye tevessül edilmiş ve arbeye esnasında mecruh olan Göklüceli Konstantin Rum İspitalyası'na nakil olunmuştur. 23 Şubat 1919¹⁹⁵.

Aydın vilayeti merkez sancağı İzmir'de bulunan gayr-i Müslimlerin taşkınlıklarının artmasının yanında özellikle şımartılan ve azgınlaştırılan yerli Rumların merkezi yönetimce vaz' edilen kararlara uymayarak, yerel otoriteye karşı çıkmaları sıradanlaşmıştır.

En çok polis şehidi, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in işgali sırasında verilmiştir. Nitekim Yunan işgal güçleri, Konak meydanına doğru ilerlerken Giritli Komiser İhsan Efendi, aldığı emri Yunan binbaşısına iletmek üzere ona doğru ilerleyince binbaşının emriyle üzerine ateş açılmış ve vücudu bir anda delik deşik edilen komiser şehit olmuştur. Yunan askerleri, şehidin cesedini çiğneyerek hükümet konağına doğru ilerlemişlerdir¹⁹⁶.

Yine aslen Girit Adası Kandiye kazasından Ali oğlu Hüseyin Efendi, Urla kazasında komiser muavini olarak mesai yapmaktadır. Tesadüfen işgal günü İzmir'de olup Karantina Polis Merkezi'nin yanındaki Ziraat bankasının önünde Yunanlıların çıkarmasını yakından takip etmektedir. Kendisini Urla'dan tanıyan Rumlarla karşılaşınca Yunan askerlerine şikâyet edilmiş ve Yunan askerlerinin ateş etmeleri sonucunda olay yerinde şehit olmuştur. Bununla yetinmeyen yerli Rumlar, Hüseyin Efendi'nin cesedini parçalamışlardır¹⁹⁷. Komiser

Muavini Hüseyin Efendi'yle beraber polis memurlarından Refik, Halil ve emekli polis memurlarından Ahmed Efendiler de bıçaklanarak şehit olmuşlardır¹⁹⁸.

Bir başka şehit polis memuru da Mehmed Tevfik oğlu İzmirli Hüseyin Avni Efendi'dir. Şehit edilmesiyle ilgili iki iddia mevcuttur. Bunlardan birincisi: 15 Mayıs 1919 günü Kemer karakolunu basan Yunan askerlerince şehit edilmiştir. İkinci iddiaya göre ise Konak meydanına doğru gitmekte olan Efzon¹⁹⁹ kıtasının başındaki bayraktarı öldürmek silahına sarılan Hüseyin Avni Efendi karşı saldırı sonucu son nefesini vermiştir²⁰⁰. Aydın Polis Müdürlüğü kayıtlarına göre İzmir'de ilk kurşunu atanlardan biri de Polis Memuru Hüseyin Avni Efendi'dir. Öte yandan bazı kaynaklarda, Hüseyin Avni Efendi'nin telefon memuru olduğu ve işgal günü Yunan askerlerince şehit edildiği belirtilmektedir. Lakin Aydın Polis Müdürlüğü sicil kayıt defterine göre Hüseyin Avni Efendi'nin telefon memuru olduğuna dair bir bilgi mevcut değildir. O dönemde telefon memurluğu görevi polis memuru Hasan Hayri Efendi tarafından yürütülmekteydi²⁰¹. Bir buçuk aylık polis memuru Mustafa Fahri Efendi de polis santral dairesinde santral memuru olarak görev yapmakta iken 15 Mayıs 1919 günü, santral dairesini işgal eden Yunan askerleri tarafından feci bir muamele sonucunda şehit edilmiştir. Daha sonra şehidin yardıma muhtaç ailesi tarafından maaş tahsisinde bulunulmuştur²⁰².

195 Polis Mecmuası, Sayı: 112, Dersaadet, 1919, s. 267-268.

196 Eyüp Şahin, *İlk Defa Yayınlanan Belgelerle Hasan Tahsin Gerçeği*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018, s. 288.

197 EGM Arşivi, *Mehmed Halil Efendi'ye Ait C-9710 Numaralı Özlük Dosyası*.

198 BOA, DH. EUM. SSM., Dosya No: 37/36, Belge No: 5; Mehmet Okurer, *İzmir Kuruluştan Kurtuluşa*, İzmir, TY, s.174; Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın Manisa, Denizli 1919-1923)*, Ankara, 2006, s. 86-87.

199 Fustanella adı verilen bir çeşit etekli giysileriyle ve ayakkabılarındaki tüylerle belirgin Yunanistan Silahlı Kuvvetlerinin askerî birimi. Evzonlar, "efsun" adıyla da bilinir ve bugün ağırlıklı olarak tören kıtası görevi yaparlar.

200 EGM Arşivi, *Aydın Vilayeti Polis Sicil Defteri*, Defter Numarası: 21, s.280.

201 EGM Arşivi, *Aydın Vilayeti Polis Sicil Defteri*, Defter Numarası: 21, s. 385.

202 Şehidin ailesinin başvurusu üzerine "Hizmet Müddeti Cetveli" tanzim edildikten sonra işlem tesis edilmek üzere *Vilayet İdare Meclisine* gönderilmiştir. Belediye sandığı yönetimi, sandıklarının kasasında şehidin ailesine nakdi yardım yapmaya yeter derecede nakit bulunmadığı beyan etmiştir. Bunun üzerine zabıta tertibinden bir miktar tahsisat gönderilmesi Aydın Valiliğince talep edilmiştir. Neticede şehit ailesinin talebi değerlendirilmeye alınmış ve geride bıraktığı ailesi yardımsız bırakılmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: BOA, DH. İ.U.M., Dosya Numarası: 19, Klasör Numarası: 1.

Fotoğraf 16. İzmir'in Pasaport Limanı ve Polis Dairesi,
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi II. Abdülhamit Fotoğraf Koleksiyonu

İşgal sırasında en feci olay Pasaport karakolunda yaşanmıştır. Burada görevli amir, memur ve sivil kolluk mensupları boyunlarından birbirilerine bağlanarak Kordon boyundan denize atılmıştır. Boğularak şehit olan polislerin naaşları, korkudan uzun süre denizden çıkarılamamıştır. Günler sonra denizden alınarak künyeleri tespit edilerek ancak defnedilebilmiştir. Neticede işgal günü on üç polis, Yunan askerleri ve yerli Rumlarca katledilmişlerdir.

Şehitlerin isimleri şöyledir:

- “1- Mehmed Ferhad oğlu Milaslı Hasan Fehmi,
- 2- M. Hazım oğlu Geredeli Süleyman Atalı,
- 3- Osman oğlu Üsküplü Abdullah,
- 4- M. Sabri oğlu İzmirli Halil,
- 5- Hasan oğlu Kasabalı Mustafa Sabri,
- 6- Ahmed oğlu Ünyeli Hamza,
- 7- Salih oğlu Giritli İhsan,
- 8- Durmuşoğlu Ordulu M. Fahreddin,
- 9- Recep oğlu Yahya Şerif,
- 10- Komiser Muavini Ali oğlu Giritli Hüseyin,
- 11- Şükrü oğlu Limnili Mustafa Fahri,
- 12- M. Tevfik oğlu İzmirli Hüseyin Avni,
- 13- Nazmi oğlu Kemal”²⁰³.

203 “İzmir’de Şehit Polisler Abidesi”, *Polis Mecmuası*, 29 Ekim 1935, S. 303, Ankara, 1935, s. 3259-3261.

I. Dünya Savaşı, Mütareke günleri ve işgal sırasında toplamda otuz sekiz²⁰⁴ polis İzmir’de şehit edilmiştir. İsimleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 20. İzmir’in İşgali Öncesi ve Sonrası Şehit Edilen Polisler²⁰⁵

Sn	Sicili	Rütbesi	Adı ve Soyadı	Açıklama
1	101	Polis Memuru	Mehmet Ferhat oğlu Milaşlı Fehmi	Düşman uçakları tarafından şehre atılan bombaların tesiriyle şehit olmuştur.
2	275	-	Hazım oğlu S. Talat	Düşman uçakları tarafından şehre atılan bombaların tesiriyle şehit olmuştur
3	91/9710	-	Hafız Mehmet Sabri oğlu İzmirli Mehmet Halil Efendi	Düşman uçakları tarafından şehre atılan bombaların tesiriyle şehit olmuştur
4	77	-	Osman oğlu Üsküplü Abdülbaki	Düşman uçakları tarafından şehre atılan bombaların tesiriyle şehit olmuştur
5		Polis Memuru	Süleyman Nabi Efendi	Düşman uçakları tarafından şehre atılan bombaların tesiriyle şehit olmuştur.
6		Polis Memuru	Abdurrahman Efendi	Düşman uçakları tarafından şehre atılan bombaların tesiriyle şehit olmuştur.
6	68	Komiser Muavini	Hasan oğlu Kasabalı Mustafa Sabri Efendi	Düşman uçakları tarafından atılan bombalarla şehit.
8	58/3201	Kom. Mua.	Ali oğlu Hüseyin Efendi	İzmir’in işgali günü Yunan askerleri tarafından Mütferrika civarında Ziraat Bankası önünde şehit edilmiştir.
9	7	Polis Memuru	Ahmet oğlu Halil Hamza Efendi	Çayırlihahçe Merkezinde görev yapmakta iken, yerli Rumlar tarafından kasaturayla başı ve yüzü parçalanarak feci bir şekilde şehit edilmiştir.
10	470	Polis Memuru	Şükrü oğlu Limnili Mustafa Fahri Efendi	Telefon santralinde ve görevinin başında iken Yunan askerleriyle yerli Rumlar ve Yunanlı Vangel Kolokotro adındaki hainin saldırısıyla parçalanarak şehit edilmiştir.
11	387/9346	Polis Memuru	Mehmet Tevfik oğlu Hüseyin Avni Efendi	Telefon santralinde ve görevinin başında iken Yunan askerleriyle yerli Rumlar ve Yunanlı Vangel Kolokotro adındaki hainin saldırısıyla parçalanarak şehit edilmiştir.
12	456	Polis Memuru	Durmuş oğlu Ordulu Fahrettin Efendi	Karataş Karakolunda görevli iken görev esnasında iken Yunanlılar tarafından yaralanması sonucunda şehit olmuştur.
13	7	Polis Memuru	Salih oğlu İhsan Efendi	Urla kazasında görevli iken, Rumlarla girişilen silahlı çatışma sonucunda şehiden vefat etmiştir
14	215	Polis Memuru	Recep oğlu Yahya Şerif	Aydın mürettebatından olup, Çine’ye hicret etmiş. Nazilli’nin Yunan askerlerince işgalinde Çine yerli Rumları tarafından şehit edilmiştir.
15	203	Polis Memuru	Süleyman oğlu Hüsnü	Postanende nokta görevinde bulunduğu sırada Tramvayın çarpması sonucunda şehit olmuştur.
16	69	Polis Memuru	Salih oğlu Giritli İhsan Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından gaddarca tutum sonucunda şehit edilmiştir
17	4	Polis Memuru	Hasan Uğur	
18	7661	Polis Memuru	Nazmi oğlu Kemal Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından gaddarca tutum sonucunda şehit edilmiştir

204 Daha önceki tespitlerimizde I. Dünya Savaşı, Mütareke günlerinde ve İzmir’in işgali sırasında toplam şehit polis sayısını on yedi olarak tespit etmiştik. Lakin yeni incelemelerle bu rakam otuz sekize çıkmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Yücel Yiğit-Eyüp Şahin, “Bir Polisin Gözünden İzmir’in İşgali”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19, İzmir, 2019, s.118.

205 Derviş Okçabol, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi*, Tıpkı Basım, Polis Akademisi, Ankara-2106, s.322-335.

Sn	Sicili	Rütbesi	Adı ve Soyadı	Açıklama
19		Polis Memuru	Refik Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
20	11325	Polis Memuru	Giritli Ahmet Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
21		Emekli Pol. Me.	Ahmet Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
22		Polis Memuru	Nazmi Kemal	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
23		Polis Memuru	Recep oğlu Yahya Şerif Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
24		Polis Memuru	Hüseyin Fehmi oğlu Mehmet Ferhat Efendi	Vazifesinin başında bulunduğu sırada Yerli Rumlar ve Yunan askerleri tarafından şehit edilmiştir.
25		Polis Memuru	Bahri (Bahir) Efendi	
26		Polis Memuru	Mehmet Nuri Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
27		Süvari Polis Memuru	Talip Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
28		Polis Memuru	Mehmet Halil oğlu Mehmet Sabri Efendi	
29		Polis Memuru	Kadri Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
30		Polis Memuru	Rıfkı Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.
31		Polis Memuru	Milaslı, Mehmet Ferhat oğlu Hasan Fehmi Efendi	
32		Polis Memuru	Geredeli Mustafa Hazım oğlu Süleyman Atalı	
33		Polis Memuru	Üsküplü, Osman oğlu Abdullah Efendi	
34		Polis Memuru	Mehmet Şakir oğlu Ahmet Cevdet Efendi	
35	5311	Polis Memuru	Abdüllatif Efendi	Debre-i Balâlı Talip oğlu 1299 doğumlu, 11 KE 328'de polis mesleğine girmiş, Manisa'da görev yapıyordu.
36		Polis Memuru	İsmail Hakkı Efendi	Dersaadetli, Mustafa oğlu, 1301 doğumlu, 20 KE 1334'te mesleğe girmiş.
37		Polis Memuru	Mehmet Cemil Efendi	Hacı Mustafa oğlu, 26 KS 1335 tarihinde polis mesleğine girmiş.
38		Polis Memuru	Ömer Lütfi Efendi	Yerli Rum ve Ermeniler tarafından bıçaklanmak suretiyle şehit edilmiştir.

Fotoğraf 17. Açılışın İlk Yıllarında Polis Şehidi Anıtı, *Polis Mecmuası*

5.2. Selvili Mescit Polis Şehitliği ve Polis Anıtı

İzmirli ve yerel yöneticiler hem işgal öncesi hem de işgal sırasında yerli Rumlar ile Yunanlılarca şehit edilen polisleri asla unutmadılar. İşgalin ilk günü ve diğer günlerde Komiser Muavini Hüseyin²⁰⁶, Komiser Muavini Mehmed Sabri, Polis Memurları Mehmed Nuri, Kadri, Ömer Lütfi, Ali, M. Sabri, Hamza, İhsan, Mustafa Fahri, Hüseyin Avni, Kemal, M. Fahrettin ile Yahya Şerif Efendiler şehit olmuşlardır²⁰⁷. Şehit polislerin varlığından haberdar olan dönemin Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, onlar adına bir abidenin yapılması için İzmir Belediyesi'ne emir vermiştir. Belediyenin yardımının yanı sıra Mimar İsmail Hakkı Bey'in özverili çalışmalarıyla "Şehit Polisler Abidesi", 26 Ekim 1933 tarihinde tamamlanmıştır. Abide, Cumhuriyet'in ilan edilmesinin onuncu yıl dönümüne tekabül eden 30 Ekim 1933 tarihinde bir

törenle açılmıştı²⁰⁸. Anıt, İzmir'in Ballıkuyu semtinde Selvili Mescit parkında yeşillendirilmiş geniş bir alanda mermer basamaklarla çıkılan aynı evsaftaki platformun üzerinde aynı cins mermerden imal edilmiş olan dikdörtgen kaide üzerine mermerden imal edilmiş bir plaka üzerine şehitlerin isimlerinin yazıldığı piramit şeklinde ve giderek daralan bir anıt olarak imal edilmiştir. Anıtın kaide kısmında dört yüzünde İzmir'in işgali günü şehit edilen polislerin adları ve apolet (yaka) numaraları kazınmıştır. Piramit yüzeylerden ön yüze isabet eden kısımda, "Polis şehitleri anıtı ve polis amblemi" diğer yüzeyinde, polis şehitleri anıtı ile 15.5.1335 yazısı, diğer yüzeyinde ise anıt hakkında bilgi mevcuttur. Bilgi notundu şu ifadeler yer almaktadır:

Fotoğraf 18. Selvili Mescit Polis Şehitliği ve Polis Anıtı, Ballıkuyu Mahallesi/Konak, EGM Arşivi

"YÜCE TÜRK ULUSU

Tarih boyunca esaret zincirini kırarak hür yaşamaya alışmış asil milletimizin evlâtları 15.5.1919 tarihinde Yunan ordularının İzmir'i işgali sırasında zulme karşı çıkarak hunharca şehit edilen ve adını İlk Kurşun Anıtına yazdıran polis memuru 387 apolet (yaka) sayılı Hüseyin Avni Efendi ve arkadaşları burada yatmaktadır.

Polis çelikleşmiş gücü ile her an senin emrinde ve hizmetindedir.

VATAN İLELEBET VAR VE RUHLARI ŞAD OLSUN

*26 Ekim 1933-TÜRKİYE*²⁰⁹.

²⁰⁶ Ali oğlu Komiser Muavini Hüseyin Efendi, 1877 yılında Girit Adası Kandiye şehrinde doğdu. Nüfus kütüğü Sakız Adasında bulunmaktaydı. Polis mesleği için yaptığı müracaat üzerine 26 Ocak 1910 tarihinde, Cezayir-i Bahr-i Sefid vilayeti polis kadrosuna polis memuru olarak atandı. Akdeniz adalarının işgal edilmesi üzerine, harp esiri olarak Yunanistan'a sevk edildi. Bir müddet esir olarak Yunanistan'da kaldıktan sonra serbest bırakıldı. Serbest bırakılması üzerine 12 Mayıs 1913 tarihinde İzmir'e geldi. Aydın Polis Müdürlüğü kadrosunda geçici olarak görevlendirildi. Emniyeti Umûmiye Müdüriyetinin kararı doğrultusunda Aydın Polis Müdürlüğü kadrosuna asaleten atanması yapıldı. Atanma kararını takiben Urla polis kadrosunda görevlendirildi. Mesleki başarılarından dolayı birkaç defa takdirnameyle ödüllendirildi. Yazılı sınavda başarılı olarak 1916 yılında komiser muavinliğine terfi etti. Urla'da yerli kalpazan Rumların hukuksuzluklarına karşı onlara göz açtırmadı. Dolayısıyla onların hedefi haline gelmiştir. Nitekim 15 Mayıs 1919 tarihinde Konak meydanında şehit oldu. Ayrıntılı bilgi için bkz.: EGM Arşivi, *Aydın Vilayeti Polis Sicil Defteri*, Defter Numarası: 21, s. 70/139.

²⁰⁷ Şükrü Karaca, "Yunan Zalimlerinin Şehit Ettiği Polisler", www.orkun.com.tr, Erişim Tarihi: 19 Mart 2023,

²⁰⁸ "İzmir'de Şehit Polisler Abidesi", *Polis Mecmuası*, Sayı: 303, Ankara, 1935, s. 3259; "İzmir'de Şehit Polisler Anıtının Açılış Töreni", Sayı: 304, Ankara, 1936, s. 3360-3361.

²⁰⁹ Erol Şaşmaz, "Polis Şehitleri Anıtı", www.erolsasmaz.com, Erişim Tarihi: 18.Ocak 2023.

Memleket haberleri

Izmirde şehid polisler anıtı

Izmirin işgal gününde şehid düşen polislerimizin hatırası saygı ile anıldı

Şehid polis anıtını açan İzmir ilbayı Fazlı Gülec ile maiyetli erkânı ve Şehid polis anıtı

Izmir, 2 (Akşam) — Umumi harpte düşman tayyarelerinin İzmir'i bombardıman ettikleri sırada bombalardan ve İzmirin meşum işgali gününde Türk olmanın yerli ahalî tarafından vazifeleri başında şehid edilen polislerimiz namına İzmirde Selvî meşiddeki parkta bir âbide dikilmiştir. Cumhuriyet bayramının ikinci günü açım töreni yapılan şehid polis âbidesinin açılışı fevkalâde parlak olmuş ve törene binlerce halk iştirak etmiştir.

İlbay, mevkîmüstahkem komutanı, parti başkanı, emniyet direktör ve müfettişleri ile pek çok zevatın hazır bulunduğu törende evvelâ emniyet direktörü Feyzi Akkur, sonra İzmir emniyet

kadrosunun en genç polis memuru Avni Güler ve ilbay Fazlı Gülec tarafından söylevler verilmiş, şehitler saygı ile selâmlanmış ve âbideye muhtelif teşekküller ve polis sevenler tarafından 37 çelenk konmuştur.

İç bakanlığı ve emniyet direktörlüğü tarafından da çelenkler konmuş, tören şehit polislerimizin yaptıkları büyük işle mütenasip bir büyüklükte olmuştur.

Aynı zamanda vazife uğrunda şehit düşen bütün polislerimizi hatırlatmak için dikilen âbidenin mermeri üzerinde İzmirde vazife uğrunda ölen polislerimizin adları yazılı bulunmaktadır. Bunlar 1332 yılında güzel İzmirimizi yakıp yıkmak için gelen düş-

man uçaklarının şehri bombaladıkları sırada ortada kalmış olanlara sığınacak bir yer ararken yaralanıp ölen polis Hasan Fehmi, Süleyman Nabi, Abdürrahman, Mehmed Halil ve Mustafa Sabri ile Yunan işgali günü yerli rum ve ermeniler tarafından şehit edilen komiser Hüseyin, polis Hamza, İhsan, Fahri, Avni, Mehmed Fahri, Yahya Şerif ve Kemaldir.

Âbidenin etrafı güzel bir park halindedir ve zarif bir şekilde demir parmaklıklarla kapalıdır.

Milletin ve vatanın emniyeti uğrunda vazife başında şehit olan polislerimiz için dikilen bu âbide büyük bir mânâyı ihtiva etmektedir.

Anıtla ilgili olarak 4 Kasım 1933 tarihli *Akşam* gazetesinin altıncı sayfasında “Memleket Haberleri” başlığının altında, “İzmirde Şehid Polisler Anıtı İzmirin işgal gününde şehid düşen polislerimizin hâtırası saygı ile anıldı” üst başlığıyla törenle ilgili bilgi verilmiştir. Haberin devamı ise şöyle devam etmektedir:

“Umûmi Harpte düşman tayyarelerinin İzmir’i bombardıman ettikleri sırada bombalardan ve İzmir’in meş’um işgali gününde Türk olmayan yerli ahali tarafından vazifeleri başında şehid edilen polislerimiz namına İzmir’de Selvili Mescit’teki parkta bir abide dikilmiştir. Cumhuriyet Bayramının ikinci günü açım töreni yapılan şehit abidesinin açılışı fevkalâde parlak olmuş ve törene binlerce halk iştirak etmiştir.

İlbay, mevki müstahkem komutanı, parti başkanı, emniyet direktör ve müfettişler ile pek çok zevatın hazır bulunduğu törende evvelâ Emniyet Direktörü Feyzi Akkor, sonra İzmir emniyet kadrosunun en genç Polis Memuru Avni Güler ve İlbay Fazlı Güleç tarafından söylevler verilmiş, şehitler saygıyla selâmlanmış ve abideye muhtelif teşekkürler tarafından 37 çelenk konulmuştur.

İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Direktörlüğü tarafından da çelenkler konulmuş, tören, şehit polislerimizin yaptıkları büyük işle mütenasip bir büyüklükte olmuştur.

Aynı zamanda vazife uğrunda şehit düşen bütün polislerimizi hatırlatmak için dikilen abidenin mermeri üzerinde İzmir’de vazife uğrunda ölen polislerimizin adları yazılı bulunmaktadır. Bunlar, 1332 (1916) yılında güzel İzmir’imizi yakıp yıkmak için gelen düşman uçaklarının şehri bombaladıkları sırada ortada kalmış olanlara sığınacakları bir yer ararken yaralanıp ölen Polis Hasan Fehmi, Süleyman Nabi, Abdurrahman, Mehmed Halil ve Mustafa Sabri ile Yunan işgali günü yerli Rum ve Ermeniler tarafından şehit edilen Komiser Muavini Hüseyin, Polis Hamza, İhsan, Fahri, Hüseyin Avni, Mustafa Fahri, Yahya Şerif ve Kemal’dir.

Abidenin etrafı güzel bir park halindedir ve zarif bir şekilde

demir parmaklıklarla kapatılmıştır.

Milletin ve vatanın emniyeti uğrunda vazife başında şehit olan polislerimiz için dikilen bu abide büyük bir manayı ihtiva etmektedir²¹⁰”

İzmir polis şehitliği ve şehitlikte bulunan abidede her yıl anma törenleri yapılmıştır. Bunlardan birisi de Cumhuriyet’in kuruluşunun yirmi ikinci yıl dönümüne tekabül eden 1945 yılında abidedeki törenle İzmir’in şehit polisleri yad edilmiştir. Tören, vilayet erkânının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Törende Komiser Muavini Avni Güler, duygu ve hamaset yüklü bir konuşma yapmıştır²¹¹. İki yıl sonra Cumhuriyet’in ilanının yirmi dördüncü yılında da şehitler için 20 Ekim 1947 tarihinde de bir tören yapılmıştır. Komiser Muavini Avni Güler, vilayet erkanının huzurunda daha evvelki konuşmasının bir benzerini yaparak polis şehitlerine minnettarlığını vurgulamıştır²¹².

İzmir Polis Şehitleri Anıtında Cumhuriyet’in kuruluşunun ellinci yıldönümü kutlamaları çerçevesinde bir tören düzenlenmiştir. Anıt önünde yapılan törende 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir’in Yunanlılar tarafında işgali esnasında, silahını ilk çekenlerden biri olan ve Konak meydanında şehit düşen Polis Memuru Hüseyin Avni Efendi adına yazılan bir kitabe, törenle anıtın ön yüzüne monte edilmiştir²¹³.

1974 yılında Konak meydanında “Hasan Tahsin İlk Kurşun Anıtı” inşa edilmiştir. Anıtın açılmasıyla harekete geçen İzmir Polis Emeklileri Derneği yöneticileri, Yunanlılara karşı ilk kurşunu sıkanlardan biri olan ve olay yerinde Yunan askerlerince şehit edilen Polis Memuru Hüseyin Avni Efendinin²¹⁴ isminin de bu anıtın kaidesine yazılması için girişim başlatmışlardır. Bu teşebbüse İzmir Gazeteciler Cemiyeti de destek verince Polis Memuru Hüseyin Avni Efendinin ismi aynı yıl anıtın kaidesine eklenmiştir. Bunun için sade bir tören yapılarak Polis Memuru Hüseyin Avni Efendinin ismi anıtın kaidesine çakılmıştır²¹⁵.

210 “Memleket Haberleri”, *Akşam Gazetesi*, 4 Kasım 1935.

211 Avni Güler, “İzmir Polis Şehitleri Abidesinde Yapılan Törende Söylenen Nutuk”, *Polis Dergisi*, Sayı: 343, Ankara, 1946, s.20.

212 “İzmir Polis Şehitleri Anıtında Tören”, *Polis Dergisi*, Sayı: 350, Ankara, 1947, s.84.

213 Esat Alver, “İlk Kurşun Anıtı”, *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, Sayı: 261, İstanbul, 1974, s. 34-35.

214 Hüseyin Avni Efendi, Behiye ve İkinci Sınıf Komiser Mehmet Tevfik Efendinin oğlu olarak 1888 yılında İzmir’de doğdu. Aile, İzmir’in İkinci Abdullah Efendi Mahallesi nüfusuna kayıtlıydı. O, eğitimine İzmir Namazgâh İptidaiye Mektebinde başladı. Akabinde İzmir Rüştîye Mektebine devam etti. Meslek hayatına ilk olarak İzmir postanesine stajyer memur olarak adım attı. 1913 yılında polis olmaya karar verdi. Sınavlarda başarılı olarak polis üniforması giymeye hak kazandı. İzmir işgal edildiği sırada, Konak meydanına doğru yürüyüşe geçen efzon askerleri karşı ateş açınca 15 Mayıs 1919 tarihinde şehit edildi. Ayrıntılı bilgi için bkz.: EGM Arşivi, *Aydın Vilayeti Polis Sicil Defteri*, Defter Numarası: 21, s. 385; EGM Arşivi, *Polis Memuru Hüseyin Avni Efendiye Ait C-9346 Numaralı Özlük Dosyası*.

215 E. Alver, *a.g.m.*, s. 34.

Fotoğraf 19. Polis Şehitleri Anıtı Ön Yüzden Görünümü, EGM Arşivi

XIX. yüzyıl Osmanlı yenileşme çabalarından iç güvenlik anlayışı da nasibini almıştır. Ordudan beslenen klasik kolluk düzeni değişmiş ve müstakil iç güvenlik birimlerinin temelleri bu yüzyılda atılmıştır. Nitekim polis ve jandarma değişik isim ve yapılar içerisinde arka arkaya kurulmuştur. Kolluğun iki ana ögesinden biri olan polis teşkilatı ilk olarak İstanbul'da 20 Mart 1845 tarihinde hizmete başlamıştır. Teşkilatlanma gayretleri belli bir aşamaya geldikten sonra Osmanlı polisi taşrada teşekkül etmiştir. Paris Polis Teşkilatı örnek alınarak oluşturulan Osmanlı Polis Teşkilatı'nın 1 Mart 1885'e gelindiğinde Anadolu ve Rumeli vilayetlerine yayılmış halde karşımıza çıkmaktadır. Aydın vilayetinde emniyet ve asayiş hizmetleri yürütmek amacıyla 1885 yılında Aydın Vilayeti Serkomiserliği kurulmuştur. Vilayetin beş sancağında toplamda yüz yirmi dört emniyet mensubu kolluk hizmetlerinde görev almıştır. Bunlar arasında en çok polis mevcudu doğal olarak vilayetin merkezi İzmir sancağı oluşturmaktadır.

Vilayetin ilk polis amiri, Serkomiser Mehmed Emin Efendi'dir. Serkomiserlik statüsü on bir yıl sonra 5 Haziran 1896 tarihinde müdürlüğe tahvil edilerek yükseltilmiştir. Dolayısıyla Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü, Anadolu'da kurulan ilk polis müdürlüğüdür. İlk polis müdürü Halil Nuri Efendi olup yaklaşık dört yıl Aydın vilayeti İzmir sancağında görev yapmıştır. Teşkilatın statüsünün değişmesine bağlı olarak polis sayısı, Sultan II. Abdülhamid devrinde iki yüz on altıya, II. Meşrutiyet devrinde dört yüz otuz dokuza Cumhuriyet'in ilanına kadar da altı yüz üçe ulaşmıştır. Savaş yıllarındaki kayıplara bağlı olarak Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki mevcut dört yüz on bire gerilemiştir. Osmanlı devrinin polis müdürlüğünü Mehmed Zeki Bey 18 Aralık 1921 tarihine kadar yürütmüştür. Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte İzmir'in ilk Emniyet Müdürü Ziya Bey olmuştur. Bu kitabın hazırlandığı 2023 yılı sonunda İzmir Emniyet Müdürlüğü görevini 1. Sınıf Emniyet Müdürü Celal Sel yürütmektedir.

Karakol, kolluk tarihinin en eski ve en köklü kurumlarından biridir. Kadim Türk tarihinde karakollar, "karakol" olarak tanımlanmıştır. Orta Asya Türkçesinde "karamak, bakmak, gözetlemek" anlamını taşımıştır. Türklerin Anadolu'ya gelip buraları yurt tutmasından sonra kelime, "karakol" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Anadolu Türkçesinde güvenlik görevlilerinin ve bilhassa askerlerin birbiri ardına dizilerek bir yerden bir yere gitmesi "kol" olarak ifade ediliyordu. Güvenlik güçlerine atfedilen bu tabir zamanla güvenlik görevlilerini tanımlayan bir kelime haline gelmiştir. Bakmak ve gözetlemek olarak tanımlanan "karamak" fiiline eklenen "kol" kelimesinin birleşmesiyle karakol kelimesi, güvenlik görevlilerinin bulunduğu yeri ifade etmiştir. Kolluğun iki ana unsuru olan polis ve jandarma, karakolları yaygın bir şekilde kullanmaktadır.

Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü, müessese ve insan kaynakları bağlamında vilayet coğrafyasında teşkilatlanmıştır. I. Dünya Savaşı, Mütareke ve Milli Mücadele yıllarında cephe gerisinde asayişsizlik ve eşkıyalık olayları iyice arttığından karakollara her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Emniyet ve asayiş hizmetleri, sancak ve önemli kazalarda karakollar aracılığıyla da yürütülmüştür. Vilayet taşrasında halkın can ve mal güvenliği sağlanmıştır. Bu amaçla vilayetin merkez sancağı İzmir'de yirmi dokuz, vilayetin genelinde seksen bir karakol kurulmuştur. Şüphesiz bunlardan bazıları mevki karakollarıdır. İzmir merkezindeki karakol binalarının bazıları, Osmanlı, Selçuklu ve Barok mimari teknikleri kullanılarak, hayırseverlerin ve devletin iş birliğiyle inşa edilmiştir. Mimari estetik açısından İzmir'de "Çorakkapı, Peştemalcıbaşı, Kokaryalı, Kemer, Keçeciler (Bugün Anı Evi) ve Karşıyaka karakolları" ön plana çıkmıştır. Mekân yetersizliği durumunda karakol binaları, devlet bütçesi kullanılarak kiralanmıştır. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e miras kalan karakolların bir kısmı günümüzde zamana karşı direnerek ayakta kalmış, birtakım karakollar tahribata uğramış, bazıları da tamamen yıkılarak isimleri sadece belgelerde kalmıştır.

Balkan ve I. Dünya Savaşları ile Milli Mücadele devrinde bazı Osmanlı polisleri normal görevlerinden ayrılarak cephelerde savaşmışlardır. Teşkilat mensuplarından yüzlercesi cephelerde ya gazi olmuş ya da şehit düşmüştür. Şüphesiz Aydın vilayetinde de görev yapan polis amir ve memurları meslektaşlarının bu mücadelesine bigâne kalmamıştır. Bunlardan biri de Polis Memuru Ali Fehmi Efendi'dir. Çanakkale Muharebesinden önce 1 Kasım 1914 tarihinde İngilizlerin tehdidiyle Urla limanına demir atmış olan Beyrut ve Kınalı Ada vapurlarının kaptanları, vapurları İngilizlere teslim etmektense ateşe vermeyi tercih etmişlerdir. Lakin vapurlardaki küçük çaplı toplar unutulmuştur. İleride lazım olacak toplar için hayatını hiçe sayan Polis Memuru Ali Fehmi Efendi ile jandarma personeli, büyük bir çaba neticesinde topları salimen kıyıya ulaştırmışlardır. Bu kahramanlık unutulmamış ve Osmanlı Sultanı Mehmed Reşad Han tarafından Mecidi nişanıyla taltif edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına fiilen katılmasından sonra İngilizler'in İzmir'e yönelik denizden ve havadan saldırıları yoğunlaşmıştır. İngilizler ilk olarak içinde çeşitli patlayıcılar olan bir deniz salını içinde personel olmadan kıyıya doğru göndermişlerdir. Durumu erken fark eden İzmir polisi, salı etkisiz hale getirerek İzmirlileri büyük bir faciadan korumuştur. İngilizler bu sefer de şehrin direncini kırmak ve moral bozmak amacıyla 1915 yılından itibaren daha çok Müslüman mahallelerini sık sık havadan bombardımana tabi tutmuşlardır. 11 Mayıs 1915 tarihindeki saldırıda Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü kadrosundan Taharri Dairesi memurlarından Polis Tali' ve Kısm-ı Adli Parmak İzi Memuru Hasan Fehmi Efendi şehit olmuştur. Şehrin işgaline kadar hava bombardımanı aralıksız devam etmiş ve bu saldırılarda üçü polis biri jandarma olmak üzere toplamda dört kolluk mensubu hayatını kaybetmiş, onlarca sivil de son nefesini vermiştir. Yine Çayırılıbahçe mevki karakolunda vazifeli Polis Memuru Halil Hamza Efendi, 23 Şubat 1919 Pazar günü, Mütareke günlerinde azgınlaşan ve kanuna uymayan İzmirli Rumlar tarafından bıçaklanarak şehit edilmiştir.

İzmir polisi en büyük kaybını, 15 Mayıs 1919 tarihinde İtilaf devletlerinin güdümündeki Yunanlıların şehri işgali sırasında vermiştir. Punta iskelesinden başlayan askeri işgal Konak meydanına doğru ilerlerken on üç polis şehit edilmiştir. Özellikle Efzon birliğinin sancaktarına ateş eden Polis Memuru Hüseyin Avni

Efendi'nin şehadeti önemlidir. Bunun üzerine Yunan askerlerinin hedefi haline gelmiş ve vücudu delik deşik edilerek şehit olmuştur. Öte yandan İzmirli Rumlar da fırsattan istifade ederek kin besledikleri polisleri şehit etmiştir. Yunan askerleri daha ileri giderek bölge halkını sindirmek amacıyla İzmir'de görev yapan üç polisi birbirlerine zincirle bağlayarak Konak meydanından denize atarak şehit etmişlerdir. İzmirli, korkudan polislerin cesetlerine müdahale edememiş, uzun süre denizde kalmalarından dolayı şehit polislerin bedenleri tanınmaz hale gelmiştir.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali birçok açıdan ele alınarak eserler kaleme alınmıştır. Lakin şehrin işgalinin polis raporlarına nasıl yansıdığını Komiser Muavini Hulûsi Efendi'nin raporundan öğrenmekteyiz. İşgale şahitlik eden ve o sırada hükümet konağının ikinci katındaki bir odada bulunan komiser muavini, gördüklerini yazıya dökmüştür. Popüler tarihi bir konu olan ilk kurşun meselesinde Hulûsi Efendi'nin raporunda somut bir isim geçmemektedir. "Ahali-i İslamiyeden" birinin ateş etmesiyle Yunan askerlerinin yayılım ateşine başladığı vurgulanmış ve Hasan Tahsin ismi zikredilmemiştir. Komiser Muavini Hulûsi Efendi'nin raporu büyük ölçüde Jandarma Kumandanı Yarbey Süreyya Bey'in işgal hakkındaki raporuyla örtüşmektedir.

Milli Mücadele'nin sembol şehri İzmir, hem Anadolu'ya işgalin başlamasında hem de sona ermesinde önemli bir simgedir. İzmirli, 9 Eylül 1922 tarihinde şehrin kuruluşuna kanıyla emek veren polisleri unutmamışlar, Cumhuriyet'in ilanının onuncu yıl dönümünde Konak ilçesindeki Selvili Mescit mahallesinde bir polis şehitliği ve anıtını açarak onlara şükranlarını sunmuşlardır. Her sene Cumhuriyet bayramında burada törenler düzenlenerek polis şehitleri yad edilmiştir. Şüphesiz şehitliğin ve anıtın açılmasında dönemin Dahiliye Vekili Şükrü Kaya ile İzmir Belediyesi ve İzmirli, şehrin katkısını göz ardı etmemek gerekir. Ahali, polis şehitlerine hem inanç düzeyinde hem de maddi olarak elinden geleni seferber etmiştir. Yine İzmir kamuoyunun hassasiyeti neticesinde işgal sırasında Yunanlılara ilk kurşunu atanlardan biri olan Polis Memuru Hüseyin Avni Efendi'nin isim plakası, 1974 yılında Konak meydanındaki "İlk Kurşun" anıtına eklenmiştir. İzmirli, Şehit Polis Memuru Fethi Sekin'e sahip çıktıkları gibi savaşlarda ve asayiş olaylarında şehit olan otuz sekiz polisine de her zaman sahip çıkmışlardır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

A - Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Cevdet Dahiliye (C.DH.), Dosya No:145, Klasör No: 7217.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti (DH. EUM.), Dosya No: 109, Vesika No:25.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Muhasebe Kalemi (DH. EUM. MH.), Dosya Numarası: 122, Klasör Numarası: 84.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Altıncı Şube (DH. EUM. 6. ŞB.), Dosya Numarası: 18, Klasör Numarası: 33.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Asayiş (DH. EUM. AYŞ.), Dosya Numarası: 40, Klasör Numarası: 52.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Seyrüsefer Kalemi (DH. EUM. SSM.), Dosya No: 37/36,

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Levazım (DH.EUM. LVZ), Dosya Numarası: 28, Klasör Numarası: 79.

Dahiliye Nezareti İdare-i Umûmiye Evrakı (DH. İ.UM.), Dosya Numarası: 19, Klasör Numarası: 1; Dosya Numarası: 102, Klasör Numarası: 77.

Dahiliye Nezareti Mektubî Kalemi (DH.MKT.), Dosya Numarası: 754, Klasör Numarası: 24.

Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH. ŞFR.), Dosya Numarası: 558, Klasör Numarası: 108.

FTG, No: 1781.

Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR. SYS.), Dosya Numarası: 2421, Klasör Numarası: 35; Dosya Numarası: 2883, Gömlek Numarası: 2.

Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Evrakı (HR. HMŞ. İŞO.), Dosya Numarası: 210, Klasör Numarası: 20.

İrâde Mesâil-i Mühimme (İ. MSM.), Dosya No: 3, Gömlek No: 48.

B-Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi

Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Sicil Defteri, Defter No: 10.

Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Sicil Defteri, Defter No: 21.

Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Sicil Defteri, Defter No: 65.

İzmir Emniyet Müdürlüğü Sicil Defteri, Defter No: 43.

İzmir Emniyet Müfettişliği Mıntıkası, Dosya Aidiyet No: 11213-5.

Hasköy Polis Merkezinin 8 Haziran 1910 Tarih ve 347 Sayılı Yazısı.

Ali Fehmi Efendi'ye Ait C-8722 Numaralı Özlük Dosyası.

Hüseyin Avni Efendi'ye Ait C-9346 Numaralı Özlük Dosyası.

Mehmet Halil Efendi'ye Ait C-9710 Numaralı Özlük Dosyası.

Yusuf Cemil Efendi'ye Ait R-95 Numaralı Özlük Dosyasında Yer Alan Tercüme-i Hal Varakası, 1313.

2. Salnameler

Aydın Vilayet Salnamesi, 7. Baskı, Aydın, 1885.

Aydın Vilayet Salnamesi, 17. Baskı, Dersaadet, 1896.

Aydın Vilayet Salnamesi, 24. Baskı, Aydın, 1905.

3. Süreli Yayınlar (Eski Harfli)

Polis Gazetesi, Numara: 1-31.

Polis Mecmuası/Dergisi: Sayı: 6, İstanbul 1918; Sayı: 41, İstanbul, 1915; Sayı: 70. İstanbul, 1914; Sayı: 81, İstanbul 1916; Sayı: 101, İstanbul, 1918; Sayı: 105, İstanbul, 1918; Sayı: 120, İstanbul, 1919, Sayı: 112, İstanbul, 1919; Sayı: 183-186, İstanbul, 1925; Sayı: 303, Ankara, 1935; Sayı: 304, Ankara, 1936; Sayı: 350, Ankara, 1947.

Kastamonu Açık Söz Gazetesi: Ahmed Talat (Onay), “İzmir Nasıl İşgal Edildi?” 14 Haziran 1920, s. 2.

Anadolu Gazetesi: 11 Aralık 1914, Sayı: 935; 4 Eylül 1919.

4. Telif Eserler

Adıtatır, Funda. “On Dokuzuncu Yüzyılda Aydın Vilayetinin Mülki Teşkilatı ve Nüfusu”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, Sayı: 51, Ankara, 2022, s. 1-47.

Alyot, Halim. *Türkiye’de Zabıta Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2008.

Ağat, Nurettin. “Karakol Deyiminin Anlamı Üzerine”, *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, Sayı: 156, İstanbul, 1965, s. 16-17.

Alver, Esat. “İlk Kurşun Anıtı”, *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, Sayı: 261, İstanbul, 1974, s. 34-35.

Atam, Şenay. “Osmanlı Devleti’nde Niğdeli Gayr-i Müslim Memurlar”, *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, 2018, s. 211-228.

Atik, Tuğçe. *The Rise of Ottoman İzmir as a Commercial Center*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Atilla, Nedim. “Efsaneler ve Gerçekler Ya da İki Yangın Arasında İzmir’in Kısa Tarihi”, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, Sayı: 415, İzmir, 2001, s. 13-16.

Ayönü, Yusuf. “Şübaşılıktan Beyliğe Beylikten Devlete Aydınöğluları”, *Yörük Obasından Ödemiş Ovasına Birgi*, Editörler: Turan Gökçe, Özer Küpeli, Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi (ÖYKAM) Yayınları, İzmir, 2019, s. 4-10.

Baykara, Tuncer. *İzmir Şehri ve Tarihi*, Akademi Kitabevi, İzmir, 2001.

Berber, Engin. *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997.

_____. *Yeni On binlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918- 15 Mayıs 1919)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

_____. “Mütareke Döneminde İzmir Sancağı’nda Yunanistan Karşısı Çalışmalarda Bulunan Toplumsal Örgütler”, *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar-Bir İzmir Kâbusu*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2002, s.40-75.

- ____. “Bağımsızlık İlkesi Bağlamında Taşra Yönetiminden Osmanlıya Bakmak: İzmir Örneği”, *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar-Bir İzmir Kâbusu*, İzmir, 2002, s. 23-39.
- Bora, Cemal. “Tarihten Bir Yaprak: Çanakkale Savaşının İlk Milli Destanını Yazan Uralı Kahraman Polis Ali Fehmi Efendi”, *Polis Dergisi*, Sayı: 1, Ocak, Şubat, Mart 1995, Ankara, 1995, s.192-194.
- Çiftçi, Aynur. “Dönemleri, Üslupları ve Kentsel Dokudaki Konumlarıyla Tarihi İstanbul Karakolları”, *AD Art Decor Dergisi*, İstanbul, Haziran-1997, s. 51
- Corci Efendi, *Polis Mekâtibine Mahsus Ameli ve Nazari Fenn-i Fotoğrafya*, İstanbul, 1328.
- Çelen, Nergiz. *Osmanlı İmparatorluğu’nda Ayânlar ve Bir Ayân Ailesi olarak Kâtipzâde Ailesi*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2019.
- Demirbaş, Cevdet. “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Polis Teşkilatı”, *Polis Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:43, 2005, s. 147-150.
- Elmacı, Mehmet Emin. “İzmir Halkının Yazdıklarıyla İzmir’de Yunan İşgali ve Mezalimi”, *Kuva-yı Milliye’nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, İzmir Büyükşehir Kültür Yayınları, İzmir, 2010, s. 72-93.
- Emecen Feridun, “Cüneyd Bey”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İstanbul, 1993, s.122.
- ____. “Aydın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, İstanbul, 1991, s. 235-237.
- Eminoğlu, Meliha. *H. 1314 (M. 1896) Tarihli Aydın Vilayet Salnamesinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı. *Belgelerle Türk Polis Tarihi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Cilt: I-II, 3. Baskı. Ankara, 2016.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı. *Türk Polis Teşkilatının Kuruluşunun 166. Yılında 166 Belge*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2011.
- Ergin, Osman Nuri. *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Cilt: 3, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, 1995.
- Fahrettin Altay. “İzmir Faciasının Muhakemesi”, *Belleten*, Cilt: 23, Sayı: 89, Ankara, 1959, s. 137-156.
- Felek, Burhan. *Geçmiş Zaman Olur ki... Eski Devirde Asayiş*, Felek Yayıncılık, İstanbul, 1985.
- ____. “Geçmişte Asayiş Meselesi”, *Polis Emeklileri Polis Dergisi*, Sayı: 298, İstanbul, 1977, s. 21-22.
- Güler, Avni. “İzmir Polis Şehitleri Abidesinde Yapılan Törende Söylenen Nutuk”, *Polis Dergisi*, Sayı: 343, Ankara, 1946, s. 20.
- Güneş, Günver. “İzmir’in İşgali ve Aydın’daki Yankıları”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 9, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007, s. 23-55.
- Gürel, Ferzan. *İzmir’in İşgalinden Kurtuluşa*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2002.
- Gören, Hüseyin Hüsnü. *Birinci Yüzyılda 1839-1938 Türk Polis Teşkilatının Tekâmül, Teşkilat ve Kadro Hareketleri*, Yayına Hazırlayan: Ebubekir Açıkgöz, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 2018.
- Gülmez, Mesut. “Polis Örgütünün İlk Kuruluş Belgesi ve Kaynağı”, *Türk İdare Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, Aralık-1983, s 1-15.

- Hatipoğlu, Akın. "Polis Anı Evinin Anımsattıkları", *Çağın Polisi Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 42, Ankara, 2005. s. 39
- Hatipoğlu, Tekin. "İzmir'deki Polis Karakolları" *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı: 98, Şubat-2010, s. 27-31.
- Haykıran, Aysun Sarıbey. *Aydın Vilayeti'nde Çiftlikler (1839-1918)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2013.
- İbrahim Feridun. *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiyye*, Matbaa-i Hayriye, İstanbul, 1326.
- Karayaman, Mehmet. "İzmir Valisi İzzet Bey'in Kaleminden İzmir'in İşgali", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 15, İzmir, 2007, s. 3-18.
- Koçman, Asaf. "İzmir'in Kentsel Gelişimi ve Bunu Etkileyen Faktörler", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, İzmir, 1993, s. 267-271.
- Kütükoğlu, Mübahat. *XV ve XVI Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadî Yapısı*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2000.
- _____. "İzmir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 23, İstanbul, 2001, s. 515-524.
- Merçil, Erdoğan. "Aydınöğluları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, İstanbul, 1991, s. 239-241.
- Mert, Hasan. "İzmir'in Kara Günü: 15 Mayıs 1919", *Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, İzmir Büyükşehir Kültür Yayınları, İzmir, 2010, s. 49-56.
- Metin, İsmail. "Polis Örgütünün Görevleri ve Yapısı", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 1637-1654.
- Okçabol, Derviş. *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihçesi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.
- Okurer, Mehmet. *İzmir Kuruluştan Kurtuluşa*, Ticaret Matbaacılık TAŞ, İzmir, TY.
- Orkun, Hüseyin Namık. "Eski Türklerde Zabıta ve Karakol Sözlerine Dair Bir Araştırma", *Polis Dergisi*, Sayı: 309, Ankara, 1936, s. 3931-3935.
- _____. "Karakolların Tarihine Dair", *Polis Dergisi*, Sayı: 320, Ankara, 1938-1939, s. 44-46.
- Öklem, Necdet. *İzmir'in İşgali*, Işık Ofset Matbaacılık, İzmir, 1999.
- Özbek, Nadir. "Osmanlı İmparatorluğu'nda İç Güvenlik, Siyaset ve Devlet 1876-1909", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, 2004, s. 59-95.
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1978.
- Özalp, Kazım. *Milli Mücadele 1919-1922*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985.
- Özgün, Cihan. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1923) Aydın İlinde İktisadi Değişim*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.
- _____. "Osmanlı Yerel Yönetim Tarihi Araştırmalarına Bir Katkı: XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Beydağ'da Nahiye İdaresi", *İzmir Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6, İzmir, 2017 s. 51-76.
- Öztoprak, İzzet. "İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti Üzerine Gözlemler", *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan: Murat Alper Parlak, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 69-77.
- Selvi, Haluk. "Ayvalık'ın İşgali ve Belediye Protokolü", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 51, Ankara, 2001, s. 843-863.

Sükan, Bige. “Fransız Arşiv Belgelerinde İzmir’in İşgali”, *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan: Murat Alper Parlak, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 149-171.

Şahin, Eyüp. *İz Bırakan Polisler*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2004.

_____. *Emniyet Genel Müdürleri*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2014.

_____. *Mütareke Döneminde İstanbul Polisi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.

_____. *Dersaadet Polis Mektebi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018.

_____. *İlk Defa Yayınlanan Belgelerle Hasan Tahsin Gerçeği*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018.

_____. “Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi”, *Polis Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 38, Ankara, 2004, s. 91-198.

_____. “1845’ten 1913’e Osmanlı Polis Nizamnamelerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 313-329.

Tabak, Serap. *İzmir Şehri’nde Mülki İdare ve İdareciler (1867-1950)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1997.

Taçalan, Nurdoğan. *Ege’de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2007.

T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul, 2010.

Telci, Cahit. “Mali Bir Ünite Olarak Aydın Muhassıslığı”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 1, İzmir, 2006, s. 135-156.

Tokgöz, Fikret. “Kolluk Kuvvetleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 1626-1636.

Tongur, Hikmet. *Türkiye’de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişimi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.

_____. “Zabıta Tarihimizde Kulluklar”, *Polis Dergisi*, Sayı: 350, Ankara, 1947, s. 13-14.

Toprak, Zafer. “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Kolluk Kuvvetleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 5, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1269-1271.

Turan, Mustafa. *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın Manisa, Denizli 1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006.

_____. “Batı Anadolu’da Yunan İşgali ve Mezalimi”, *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri*, Yayına Hazırlayan: Murat Alper Parlak, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 37-51.

Türkmen, Zekeriya. “İzmir’in İşgali Olayı ve Yunanlıların XVII. Kolordu Mensuplarına Yönelik Gasp ve Yağmalama Hareketi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 10, Kayseri, 2001, s. 121-154.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Van, Nureddin. “Osmanlı Polis Teşkilatının Modernleşme Sürecinde Celestin Bonnin’in Rolü”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 291-311.

Varlık, Mustafa Çetin. “Anadolu Eyaleti”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: III, İstanbul, 1991, s.143-144.

- Yılmaz, Fikret-Sabri Yetkin. *İzmir Kent Tarihi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, 2002.
- Yiğit, Yücel. “İstanbul Polis Müdürü Halil Nedim Aşuroğlu’nun Kaleminden Mütareke İstanbul’u”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 515-534.
- _____. “Serkomiserlikten Müdürlüğe: Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü’nün Kuruluşu (1885-1938)”, *Tanzimat’tan Günümüze Diyarbakır*, Editörler: Oktay Bozan-Hakan Basan vd., Manas Yayınları, Ankara, 2019, s.131-144
- _____. “Mektepsiz Polis Kalmasın: Selanik Polis Mektebi”, *Osmanlı İdaresinde Balkanlar*, II. (Editörler: Alaattin Aköz-Slobodan Ilıc vd.), Palet Yayınları, Konya, 2020, s. 459-479,
- _____. “Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı”, Atatürk Ansiklopedisi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr> (2021). Atatürk Araştırma Merkezi, Erişim Tarihi: 1 Nisan 2021.
- _____. “Miras ve Süreklilik: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Polis”, *Adli Bilimler ve Kriminalistik Ansiklopedisi*, Editörler: Ogün Vural-Hamit Hanlı, Adalet Yayınevi, Cilt: I, Ankara, 2023, s. 1-12.
- _____. “Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayetinde Polis Yapılanması”, *Rodos ve Oniki Ada’da Türk Varlığının 500. Yılı Uluslararası Sempozyumu*, (Yayınlanmamış Bildiri), Türk Tarih Kurumu-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Rodos İstanköy Oniki Ada Türkleri Kültür Dayanışma Derneği, Muğla, 2022.
- _____. Eyüp Şahin. “Emniyet İstihbarat Tarihi”, *Türk İstihbarat Tarihi*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan- Namık Çençen-Yücel Yiğit, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2021, s.603-633.
- _____. “Bir Polisin Gözünden İzmir’in İşgali”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19, İzmir, 2019, s.105-129.

5. Elektronik Kaynaklar

- Beşikçi, Orhan. “İzmir Karakolları”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023.
- Bilgi, Necdet. *İşgal Öncesi İzmir Nüfusu*, <https://www.tarihistan.org/>, Erişim Tarihi: 24.10.2023.
- “Peştemalcıbaşı-Keçeciler Polis Karakolu-Anı Evi”, www.gezmekyetmez.com, Erişim Tarihi: 13 Nisan 2023.
- Şükrü Karaca, “Yunan Zalimlerinin Şehit Ettiği Polisler”, www.orkun.com.tr, Erişim Tarihi: 19 Mart 2023.
- Şaşmaz, Erol. “Basmae Polis Karakolu”, www.erolsasmaz.com, Erişim Tarihi 8 Nisan 2023.
- _____. “Tepecik Eski Karakol Binası”, www.erolsasmaz.com, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2014.
- Ürük, Yaşar. “Kokaryalı (Güzelyalı) Karakolu”, www.kentyasam.com, Erişim Tarihi: 15 Nisan 2023.

ایرما سریشیستان ایرو در حکم بزرگوار
ایلیک دوزده سیمینک برادر دایم برین
واسطه معانی قاسم کرمه دوزده دایم برین
واسطه دایم برین دایم برین دایم برین
ایرما سریشیستان

Belge 3. Osmanlı Devri Aydın Vilayeti Polis Müdürlüğü Sicil Defteri, *EGM Arşivi*

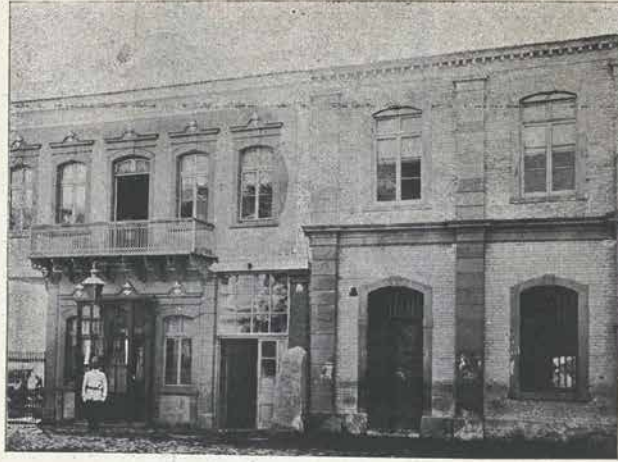
İzmir Po. Ok. Kayseri Paş. Vilâyeti 1312											
Sahife No. 4											
İsim	Babasının İsmi	Doğduğu Yeri	Doğduğu Tarih	Maası	Dosya No.	Sicil No.	Mesleğe Duhul Tarihi	İpe Muhayret Tarihi	Son memuriyete tayin Tarihi	İstisnâin Kesildiği Tarih	
Ali Özdemir	Mehmet	Gaziantep	1941 354/250	96/17883	11/1/54	11/1/54	11.1.54	11.1.54	11.1.54	11.1.54	Slj. alarak
		30/7/1964	Onayla	Harıca 76	P. 170.	Atlandı.					
Mustafa Cavadis	İsmail	Manisa	1832 103-1250	357-12446	27-7-357	12-4-57	28-1-371	1-8-371	1-8-371	1-8-371	Urfa 1932'den
		31-8-1937	Onayla	Erzurum 12	70 ka	Kom. ma.	Atandı				
Şeyit Karafakih	Ömer	Kayseri	1949 13-15-1	921/32834	31-8-1371	31-8-1371	9-8-77	17-3-90	17-3-90	17-3-90	Slj.
		20-3-1932	Onayla	Konya 346	70 ka	Atlandı					
Cumali Koc	Ali	Adana	1950 13-15-1	923/46887	15-6-77	11-6-77	11-6-77	11-6-77	11-6-77	11-6-77	Slj.
		22-9-77	Tarihli onayla	İzmir 470	Yakaya	Atlandı					
Zülkü Göktaş	Mehmet	Öğretmen	1944 12-15-1	924/51008	28-5-77	28-5-77	28-5-77	28-5-77	28-5-77	28-5-77	Slj.
		9-12-77	Onayla	İzmir 237	Yakaya	Atlandı					
Mehmet Gülekin Altınok	Mehmet	İzmir	857 13-15-1	925/53467	15-1-77	15-1-77	15-1-77	15-1-77	15-1-77	15-1-77	Slj.
		10-7-77	Onayla	Erzurum 160	Yakaya	Atlandı					
Azım Sümbül	Hasan	Urak	949 12-15-6	54522	3-3-77	3-3-77	3-3-77	3-3-77	3-3-77	3-3-77	Slj.
		3-9-77	Onayla	Elağz	345	Atlandı.					
İhsan Lyilikçi	veli	Denizli	957 12-12-2	58033	11-4-77	4-4-77	4-4-77	4-4-77	4-4-77	4-4-77	Slj.
		23-5-1977	Onayla	Balıksir. 329	Yakaya	Atlandı.					
İhsan Yelden	İskender	Aydın	957 12-12-2	59267	8-6-1977	8-6-1977	8-6-1977	8-6-1977	8-6-1977	8-6-1977	Slj.
		4-8-1977	Onayla	Gaziantep 608	Yakaya	Atlandı.					
Sabri Karanç	Nuri	Bandırma	1957 11	62248	22-5-77	22-5-77	22-5-77	22-5-77	22-5-77	22-5-77	Slj.

Belge 4. Cumhuriyet Devri İzmir Polis Müdürlüğü Sicil Defteri, EGM Arşivi

ایرانی قوتونه سنجو دنیایب رفیع و شغای مودیر بر اهلای ایشی نقره اولان نازر سایلور لادبولین ذره لوی

Fotoğraf 20. İzmir Polis Müdürlüğü ve Pasaport Polis Karakolu,
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, II. Abdülhamid Fotoğraf Koleksiyonu

ازمیرده پاساپورت پولیس قره غولخانه سی
مانع اقامت برحاله خراب ایکن جیتندان اهانیک امانتیه تجدیداً وتوسیعاً انشا اولغندور

نصف الیبدن صباحك ساعت برینه قدر مذکور ایکی مأمور یارس شهرینك اشبو قسمندہ بالخاصہ ۱۸۶۸ سنہندہ کچ وقته قدر آجیق طوران میخانہ لرك بخرہ قنادرینك قیامسندن حصوله کلان کورولتیدن بشقه هیچ برشی ایشتمه مشال ایدی . اشبو مسکرات صاتیلان محللرك قیامسندن صکره میخانہ جی ازکک وقادینلر بربرندن آبرلزدن مقدم (مقول دومه دسین) سواقغندہ (غرو - نو - مارهن) عنوانی شکرلی میوه تجارتخانه سی صاحبہ سی تربیور والہ نزدندہ بولوشمق اوزره بکدیکرینہ سور وبربیورلر ایدی .

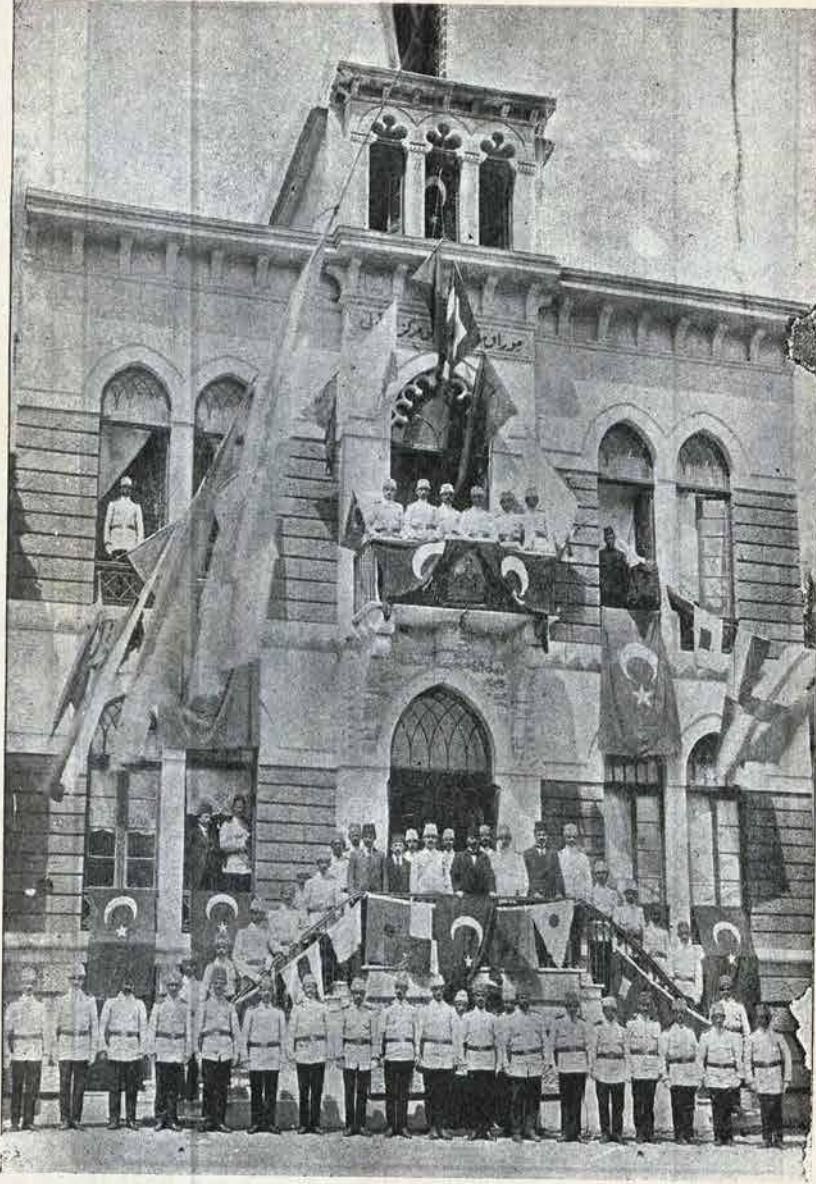
بولون طلبہ لر طرفندن ترک ایدلمش اولان بوسی دت پول اغزی اوزمان (قارتیه لاتن) ک مرکزى ایدی . اوراده چالیشمہ یی سون وکوردوانی ویاوردی ایله هرشی آلت اوست ایدن انسال شبایدن برجونغی تعاقب وتوالی ایتش ایدی . پولیس مأمورلری کرک توجه طیبی ایله وکرک آمرلرینک وسایا بتیلیفاتنه رعایت ایتش اولق ایچون جهات اربہ دن کلان روزکاره تہماً سن شباه باصار باصار دلچہ حرکاتہ وچاقینلغہ باشلامش وخطاطرہ لی واهیتلی انسانلر صیرستہ کیمش اولان بوغرب و دھشلی بیوک چوجقارہ حلم وملایمت ومساعدہ ومساعہ ایله طولوکوردینورلر ایدی .

ایسہدہ بابادن یتیم وطول والہدہ سنک بیوک اوغل بولمق حسبہ والہدہ علیہ سنک استادکاهنی تشکیل ایتک وکچ ہشیرہ سنک حامیسی اولق ایچون مسقط رأسندہ قالمق مجبوریتندہ بولوندی . ملکتنک ایکی نہری اولان (مارن) و (سونیز) دہ تہلکدن سالم اولمہرق ایکی دفعہ وظیفہ تخلیصہ یی ایفا ایتدیکی جہتلہ ولایتک والیسی کوشدن براقچار مدالیہ نی کنڈیسنہ مکافاتہ اعطا ایتش ایدی .

شومون قصبہ سنک معتبران تجارتدن موسیو (نوبای) ک یکانہ اوغلنی قورتاردینی جہتلہ موسی الہک توصیه سی اوزرینہ یارس پولیس مأمورلغی خدمتہ نامزد اولمش ایدی . حامیسنک بارلاق درکنار وحوالہ سنہ رغماً آزقالدی نتیجہ سز قالیور ایدی . اوزمان مرد وجسور پولیس مأمورنی ہیئتہ داخل اولق ایچون آناز فداکاری و جسارت ابرازی کافی کلبوب اردودہ ویاخود دواثر دولندن برندہ خدمات سابقہ مشروط ایدی .

ایمدی شامی بومقوله بر صفت رسمہ یی ارانہ وثابت ایدمہدیکی جہتلہ قبولہ برمانع جدی تشکیل ایتش ایدی بونکله برابر عرض وعبق مطالعاتدن صکره موسی الہک ایکی وقعہ تخلیصہ دہ کوستردیکی جسارت مدنیہ یی نظر اعتبارہ آلہرق امتحان ہیٹی موافق رأی ومطالعہ درمیان ایتش اولدینندن مأمور معاوفی صفتیلہ قبول ایدلیدی .

وظیفہ یه داخل اولدینی زماندن بری شامی دایما کنڈیسنک تحصیل وظیفہ سی درعہدہ ایتش اولان رنکہ ایله برلکدہ مشی وحرکت ایدر ایدی . بوایسہ آلایدہ معلم چاوش صفتی اخطار ایدن اشبو مساعیسندن طولانی قلباً ووجداناً ادای شکر ایله وظیفہ سی ایفا ایلر ایدی .

بو کره ازمیرده مجدداً انشا اولنان چوراق قابو قره غولخانه سیک آیدین ولایتی پولیس هیئتینی
تشکیل ایدین مأورین ضابطه ایله آلدیریلان رسمی

عدد ۷۳

پولیس مجموعه سی

ازمیرده بوکره مجدداً انشا اولنان چوراق قپو مرکز قره غولخانه سنک رسم کشادی
انسانده آلتان فوطوغرافیی

ازمیرده مجدداً انشا اولنان کمر آنتی پولیس قردغولی

اَزْمِيرْ حُكُومَتْ قُونَاغِي

ازمیر رحمتك دائرة رسومات قارشوسنه تصادف ایدن برقمیدر
داخل شهرک برجهتی و قیدافه قلعه سنی دخی کوسرور

Fotoğraf 26. İzmir Rıhtımı ve Kadifekale, 1891 Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi

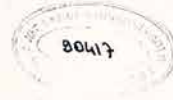

ازمیر رحمتنك پساپورت دائره سندن آلمان رنجی

Fotoğraf 27. İzmir Rıhtımının Pasaport Dairesinden Alınan Fotoğrafı, 1891 Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi

ایزmir مکتبہ اعدادیسی

Fotoğraf 28. İzmir Mektep-i İdadisi, 1891 Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi

کتابخانه ایلام و رزاق اسکی قنصله نامرئوقه عیال انشا اولماکت

Fotoğraf 29. Karantina Hamidiye Sanayi Mektebi, 1891 Tarihli Aydın Vilayet Salnamesi

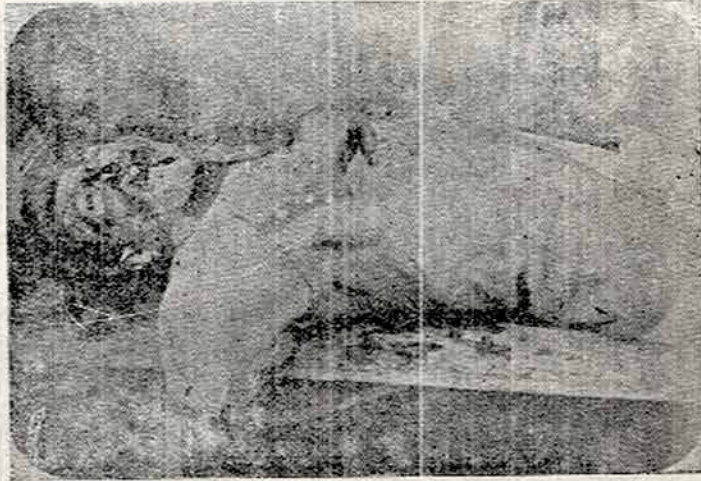
شعبه ۲۹۷

پولیس مجموعه سی

عدد ۱۱۴

ازمیرده صورت خیمه ده شهید ایدلیدی قسم مخصوصمژده تفصیلاً بیان اولان پولیس
مأموری حمزه افندیك شهادتدن اولکی حانی مصور فطوغرافیسی

شهید مقتور پولیس حمزه افندیك شهادتدن صکره کی حانی مصور فطوغرافیسی

Fotoğraf 31. I. Dünya Savaşı ve İzmir'in İşgali Sırasında Şehit Olan Polislerin Anısına İzmir Belediyesi Tarafından Yaptırılan Polis Abidesinin İnşaatı, *Polis Meczuaşı*

ASMALI MESCİT POLİS ŞEHİTLİĞİ
ve
15 Mayıs 1919
İZMİR'İN İSGAL GÜNÜ VERİLEN
POLİS ŞEHİTLERİMİZ

SİCİL NO	RÜTBESİ	ADI	AÇIKLAMA
347	Polis Memuru	ROSMAN AVNİ (Tevfik oğlu)	Adı "İli Kaçır" Anıtabahadır.
456	Polis Memuru	M. FARUKETTİN (Çetmez oğlu)	Karşıyaka Karakolunda görev yaparken, Yunus İdris tarafından şehit edilmiştir.
51	Gençer Muradı	R. SEYİN (Aksoğlu)	Yusuf sokaklarında görevlendirilmiş. Zinaat binaları içinde şehit edilmiştir.
470	Polis Memuru	M. FAHRETTİN (Bakır oğlu)	Yeni Karşıyaka'da görevlendirilmiş. Yunus İdris tarafından şehit edilmiştir.
	Polis Memuru	KEMAL	
	Polis Memuru	ALİ	

Milli Mücadele Yıllarında
01.07.1917 - 18.12.1919 tarihlerinde
İZMİR ve Çevresinde verilen
Polis Şehitlerimiz

SİCİL NO	RÜTBESİ	ADI	ŞEHİT GÜNÜ	AÇIKLAMA
152	Polis Memuru	İ. İZZET (Mehmet Fehim oğlu)	12.05.1918	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.
275	Polis Memuru	S. TALAT (Hüseyin oğlu)	12.05.1918	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.
91	Polis Memuru	Ş. HALİL (Zahit oğlu)	16.05.1918	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.
77	Polis Memuru	M. İZZET (Çetmez oğlu)	16.05.1918	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.
68	Polis Memuru	M. SADETTİN (Hüseyin oğlu)	01.07.1917	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.
7	Polis Memuru	HANCA (Ali oğlu)	23.02.1919	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.
115	Polis Memuru	Y. İZZET (Kazım oğlu)	29.06.1919	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.
7	Polis Memuru	Ş. İZZET (Ali oğlu)	18.12.1919	Çarşı sokaklarında görev yaparken şehit olmuştur.

BUGÜNE DEK
Bayrağı ve Vatanı uğruna
görevi başında canlarını vermiş
ve vermekte olan

TÜM POLİS ŞEHİTLERİMİZİ
MİNNET ve ŞÜKRANLA ANIYORUZ.

RUHLARI ŞAD OLSUN.

Fotoğraf 32. Asmalı Mescit Polis Şehitliği ve Şehitlikte Medfun Polislerin İsim Listesi, EGM Arşivi

ازمیرده مجدداً انشا اولنوب رسملری بونسخهده مندرج بولنان کمر ،
عزیزیه ، کمر آلتی قره غولربنک وجود بولسی خضر صنده اعانه جمعی وسی
وغیرت صرفیله خدمات مدوحه سی کوریلن ازمیرک پشمالجیلر باشی
مرکزی سر قومیسری راشد افندی

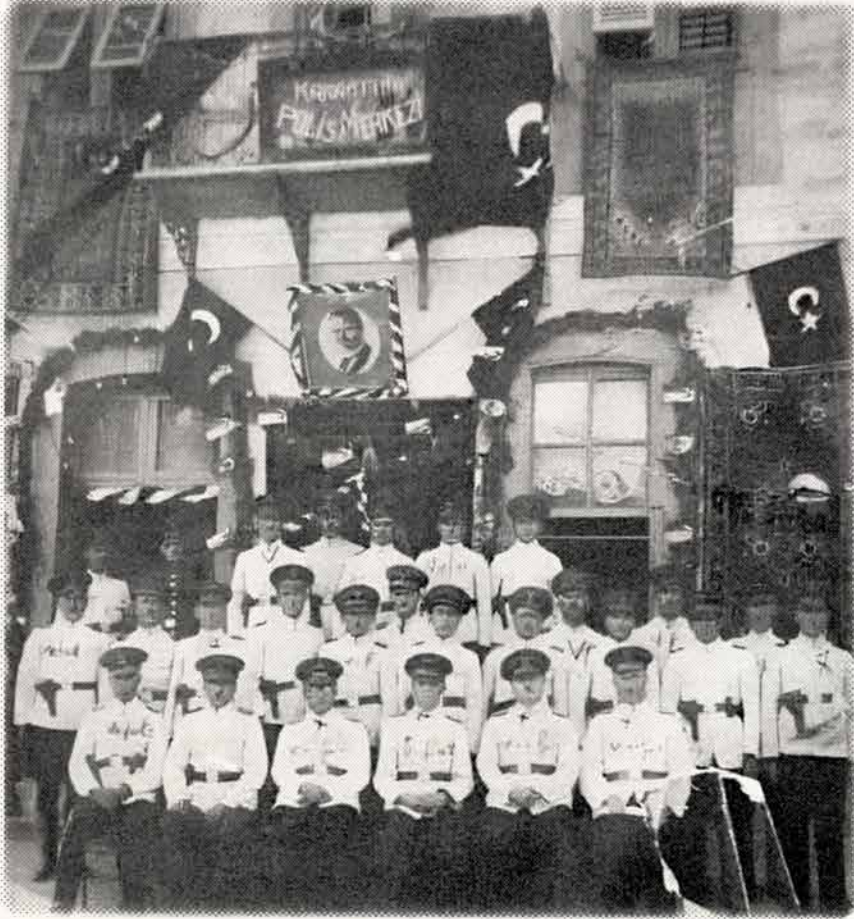
Fotoğraf 33. Osmanlı Devrinde İzmir'de Görev Yapan Serkomiser (Başkomiser) Raşit Efendi, EGM Arşivi

آندین ولایتی : بیسیقت سوار پوسته پولیس مأمورلرندن بری

Fotoğraf 35. Cumhuriyet Devrinde İzmir Polis Kadrosu, EGM Arşivi

Fotoğraf 36. Cumhuriyet Devrinde Karantina Polis Merkezi Personeli, *EGM Arşivi*

Fotoğraf 37. Cumhuriyet Devrinde Tire Kaymakamı Gafur Soylu ve Tire Bekçileri, Ali Özçelik'ten

Fotoğraf 38. İzmir Emniyet Müdürlüğünde Görevli Bekçi Ahmet Olkay, EGM Arşivi

Fotoğraf 39. İzmir Emniyet Müdürlüğünde Görevli Bekçi Aydın Güntürk, EGM Arşivi

Fotoğraf 40. Cumhuriyet Devrinde Alsancak Polis Karakolu, EGM Arşivi

Fotoğraf 41. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Arif Hikmet Efendi, EGM Arşivi

Fotoğraf 42. Cumhuriyet Devrinde İzmir’de Görev Yapan İkinci Sınıf Komiser (Komiser) Mehmet Tevfik Efendi,
EGM Arşivi

Fotoğraf 43. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Polis Memuru Mustafa Şevki Özşaran, EGM Arşivi

Fotoğraf 44. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Polis Memuru Salim Efendi, *EGM Arşivi*

Fotoğraf 45. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Komiser Muavini Vehbi Efendi, EGM Arşivi

Fotoğraf 46. Cumhuriyet Devrinde İzmir’de Görev Yapan Başkomiser Lütfü Atakan, *EGM Arşivi*

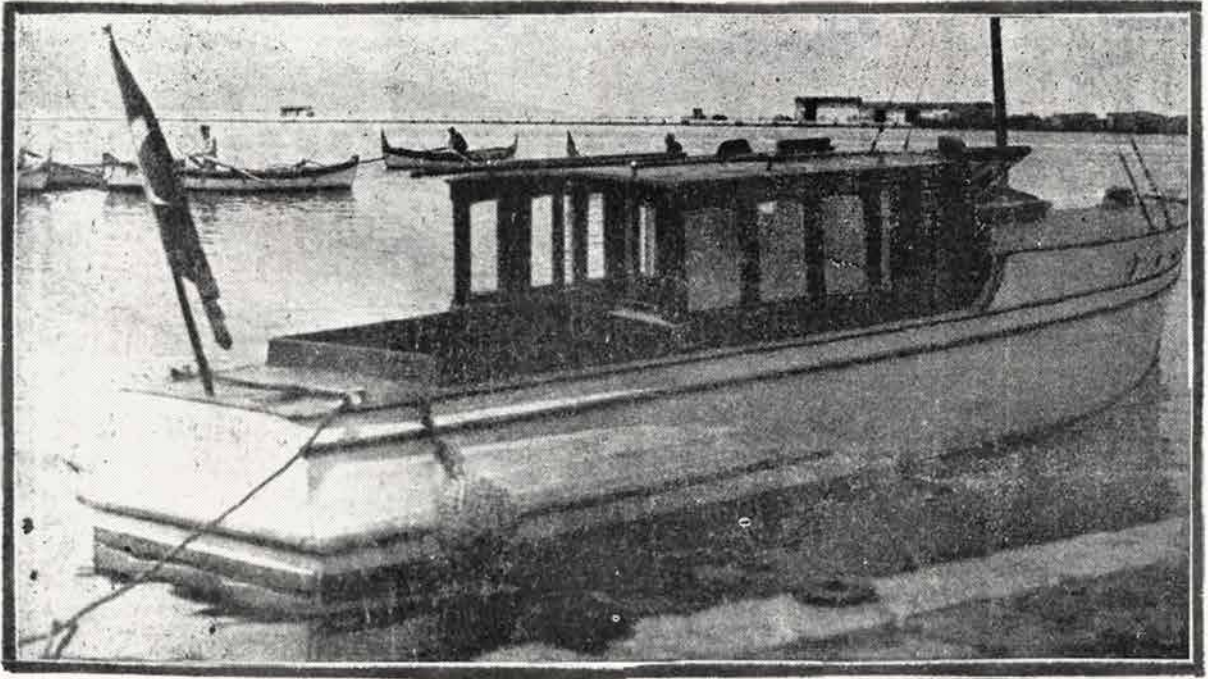
Fotoğraf 47. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Polis Stajyeri Vehbi Erkan, *EGM Arşivi*

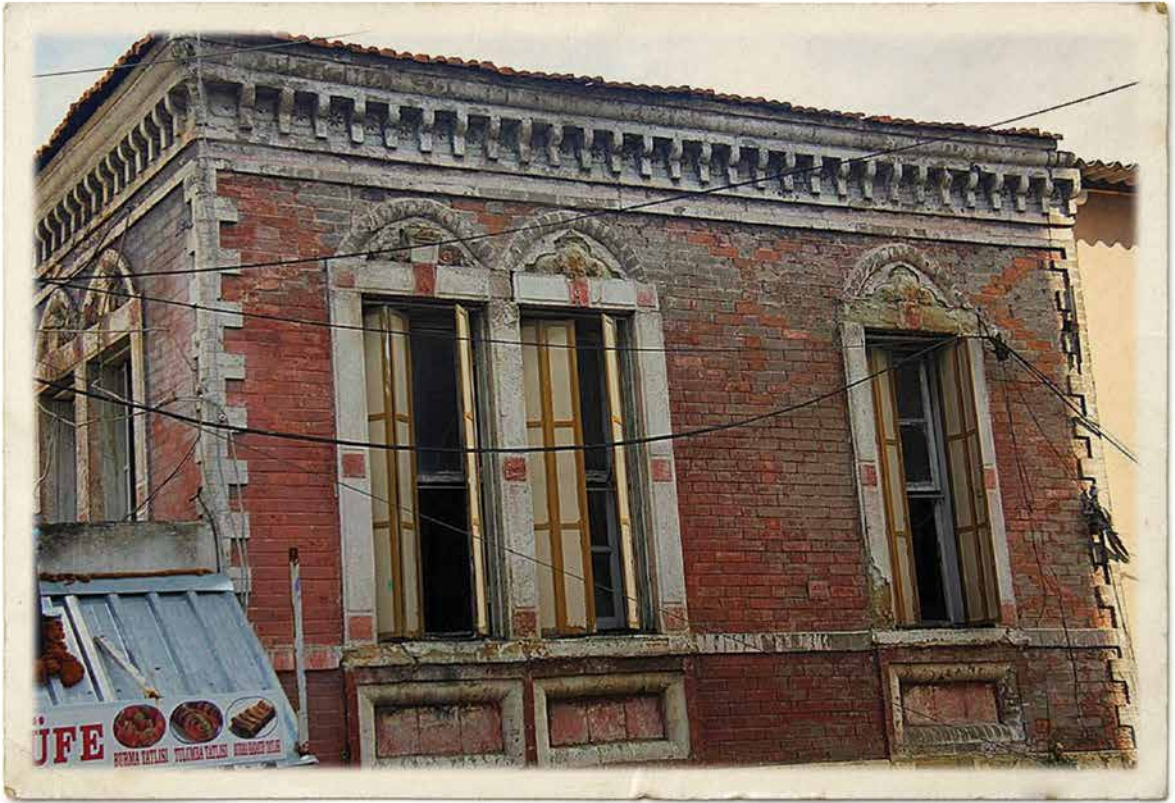
Fotoğraf 48. Cumhuriyet Devrinde İzmir'de Görev Yapan Afro-Türk Polislerden Hurşit Başol, EGM Arşivi

Fotoğraf 49. Cumhuriyet Devrinde İzmir’de Görev Yapan Muamelat Memuru Kâmil Köseoğlu, EGM Arşivi

Fotoğraf 50. İzmir Emniyet Müdürlüğüne Ait Bir Deniz Motoru, *EGM Arşivi*

Fotoğraf 51. Tepecik Karakolu, EGM Arşivi

Belge 5. Komiser Muavini Hulusi Efendi Tarafından Hazırlanan 1. Raporun İlk Sayfası, BOA, DH. EUM. SSM.

[illegible]

ازمیرده بلاویسنه پولیس قره غولخانه سی

Dizin

1

1907 tarihli Polis Nizamnamesi: 27, 37

A

Adana: 28, 41

Afyon: 25, 41, 157

Akşam Gazetesi: 78, 96, 97

Ali Fehmi (Türkşen) Efendi: 8, 72

Ali Galip (Pasiner) Bey: 27

Almanya: 27

Alphonse Bertillon: 26

Altınordu-Kırım: 47

Amerikan Sefarethanesi: 76

Anadolu: 13, 14, 17, 18, 19, 29, 33, 34, 35, 40, 41, 47, 73, 74, 77, 78, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 156, 158

Ankara: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 108, 109

Ankara Polis Enstitüsü: 28

Antropometri: 26

Asâkir-i Mansure-i Muhammediyye: 23

Asâkir-i Redife: 23

Askerî Polis (Ayn-Pe): 29, 152

Atatürk: 19, 25, 28, 29, 30, 77, 78, 107, 108, 109, 156

Avarlar: 48

Avni Güler: 97

Avukat: 47

Avusturya: 20, 27, 30, 37

Aydın Emniyet Müfettişliği: 77

Aydın Polis Müdürlüğü: 36, 37, 38, 42, 90, 95

Aydın Vilayeti Serkomiserliği: 34, 35, 101

Aydın Vilayet Salnamesi: 16, 18, 33, 34, 35, 36, 105, 117, 118, 119, 120, 121

Azmi Bey (Emniyet Müfettişi): 78, 80, 81, 83

B

Bağdat: 25, 28, 33

Balkan: 29, 79, 102

Barok: 14, 59, 65, 67, 68, 69, 101

Basmane Garı: 60

Beyoğlu: 25, 27

Beyrut: 25, 28, 33, 73, 74, 102

Beyrut Yatı: 73, 74

Bisikletli Polis Birlikleri: 69

C - Ç

Celestin Bonnin: 26, 27, 30, 108

Cemal Bey: 65, 152

Cemal Bora: 73, 74

Cezayir'i Bahri Sefid: 95

Corci Efendi: 26, 106

Cumhuriyet: 3, 7, 13, 14, 15, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 37, 40, 41, 42, 44, 68, 77, 95, 97, 101, 102, 106, 107, 108, 109, 111, 127, 128, 129, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 156, 157

Çanakkale: 25, 41, 73, 74, 102, 106

Çatalca: 25, 33

Çayırılıbahçe Mevki Karakolu: 102

D

Dâhiliye Nezareti: 27, 28, 38, 40, 41, 51, 74, 78, 79

Denizli: 20, 34, 35, 36, 37, 41, 52, 55, 78, 90, 108

Dersaadet: 25, 26, 28, 35, 36, 69, 76, 78, 90, 105, 108, 157, 158

Durak (Sakarya) Bey: 29

E

Edmond Heidenfeld: 30, 37

Ege Mıntıkası Emniyet Müfettişliği: 41

Emniyet Genel Müdürlüğü: 14, 24, 27, 104, 106, 108, 153, 158

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti: 78, 95

Emniyet Müdürlüğü Muhasebe Kalemi: 56

Emniyet Müfettişi: 40, 41, 43, 78, 80, 81, 83

Erzurum: 28, 29, 41

Evliya Çelebi: 49

Evzon: 90, 97

F

Falih Rıfkı: 63

Fransa: 27, 37

Fransız Balkonu: 63

Frederich Ramach: 30, 37

G

Galip Bey: 69
 Göklüceli Nikoli: 88
 Güzelhisar: 18, 19, 54

H

Hacim Muhittin (Çarıklı): 56
 Halep: 25, 33
 Halıcioğlu: 50
 Halil Hamza Efendi: 87, 92, 102
 Halil Nuri Efendi: 34, 35, 101
 Harbiye Nezareti: 13
 Hasan Efendi: 57, 75
 Hasan Hayri Efendi: 90
 Hasköy Polis Merkezi: 50
 Hulusi Alataş: 68, 153
 Hükümet Konağı: 8, 80, 81, 82, 117
 Hüseyin Avni Efendi: 13, 15, 90, 92, 95, 97, 102, 104
 Hüseyin Efendi (Komiser Muavini): 78, 82, 90, 92, 95

I - İ

I. Dünya Savaşı: 14, 15, 38, 42, 59, 76, 78, 87, 92, 101, 123
 II. Abdülhamit: 24, 25, 26, 91
 II. Meşrutiyet: 13, 21, 24, 27, 28, 36, 37, 40, 67, 69, 101
 İbrahim oğlu Mehmet: 74
 İhtisap Nezareti: 23
 İlk Kurşun Anıtı: 97, 105
 İngiliz Torpidosu: 73
 İngiltere: 24, 27
 İskele Karakol Kumandan Vekili: 74
 İstanbul: 2, 13, 14, 17, 18, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 34, 40, 41, 42, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 56, 59, 65, 69, 75, 77, 78, 79, 83, 87, 90, 91, 97, 101, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 156, 157, 158
 İstanbul Polis Müdüriyeti Umûmiyesi: 26
 İstılaat Memuru: 40
 İtalya: 27, 77
 İttihat ve Terakki Fırkası: 27

İzmir Belediye Başkanlığı: 68
 İzmir Emniyet Müdürlüğü: 5, 10, 42, 43, 101, 104
 İzmir Gazeteciler Cemiyeti: 97
 İzmir Mıntıka Emniyet Müfettişliği: 41
 İzmir Pişegâhı: 75
 İzmir Polis Şehitleri Anıtı: 97
 İzmir Rüştîye Mektebi: 97
 İzmir Valisi: 5, 59, 63, 78, 107

J

Jandarma: 25, 30, 42, 74, 75, 102

K

Kara ul: 47
 Kara vol: 47
 Karakol: 7, 14, 29, 47, 48, 49, 52, 54, 59, 61, 63, 65, 68, 69, 74, 80, 101, 105, 107, 109
 Karamak: 47
 Karantina Polis Merkezi: 90, 128
 Keçeciler Polis Karakolu: 63, 109
 Kemer Karakolu: 70, 90
 Kınalı Ada Vapuru: 73
 Kıpçak: 47
 Kokaryalı: 7, 8, 68, 69, 70, 101, 109
 Kollukçular: 49
 Konak Meydanı: 90
 Konya: 28, 41, 43, 109, 156, 157
 Kosova: 25, 33
 Kostanti: 88
 Kudüs: 25, 33
 Kulluk: 49
 Kuvâ-yi Milliye: 29

L

Le Foulon: 26, 27

Dizin

M

Maliye Bakanlığı: 63
 Meclis-i Mebusanı: 36
 Mehmetçik: 74
 Mehmet Emin Efendi: 34, 39
 Mehmet Halil Efendi: 87, 92, 104
 Mikrat: 68
 Milli Emniyet Müfettişliği: 41
 Milli Mücadele: 13, 14, 15, 29, 37, 38, 40, 42, 59, 76, 77, 101, 102, 107, 156
 Mondros Mütarekesi: 21, 29, 42, 83
 Muâvenet-i Milliye: 29
 Muhabere Şubesi: 154
 Mustafa Kemal Paşa: 13, 14, 21, 28, 29, 30
 Musul: 25, 33
 Mütareke: 14, 15, 25, 37, 38, 59, 75, 77, 78, 84, 92, 101, 102, 105, 106, 108, 109, 156, 157, 158

N

Namazgâh İptidaiye Mektebi: 97
 Neo-Klâsik: 59
 Nokta Karakollar: 50

O - Ö

Osmanlı: 5, 7, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 49, 50, 52, 54, 59, 61, 63, 65, 67, 68, 69, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 87, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 125, 126, 156, 157, 158
 Osmanlı Devleti: 49
 Osman oğlu Sıdkı Efendi: 75

P

Paris Polis Teşkilatı: 24
 Pasaport Kanunu: 40
 Pasaport Karakolu: 70, 77
 Payitaht İstanbul: 56
 Peştamalcıbaşı Keçeciler Polis Karakolu: 63
 Polis Emanet Deposu: 77
 Polis Gazetesi: 28, 105, 154

Polis Mecmuası: 25, 26, 28, 58, 62, 64, 65, 66, 68, 69, 72, 75, 76, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 105, 113, 114, 115, 116, 122, 123, 150
 Polis Mektebi: 26, 28, 42, 43, 69, 108, 109, 156, 158
 Polis Müdürlüğü: 33, 34, 36, 37, 38, 42, 78, 90, 95, 101, 102, 104, 110, 111, 112
 Polis Nizamnamesi: 27, 42, 50
 Polis Tali': 75, 102
 Polis Teşkilatı: 7, 14, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 34, 42, 101, 106, 109, 156, 158
 Polis Teşkilâtı Kanunu: 37

R

Rahmi Arslan: 59, 63, 67
 Rahmi Bey: 21, 59, 63
 Redif: 50
 Rumlar: 21, 63, 78, 79, 82, 83, 87, 90, 92, 93, 95, 102, 122

S - Ş

Sabri Efendi: 87, 92, 93, 155
 Saruhan: 18, 19, 20, 25, 34, 35, 36, 37
 Sekbanbaşı: 49
 Selanik: 25, 26, 28, 33, 73, 109, 156
 Selçuklu Gotik Tarzı: 54
 Seraskerlik: 23, 25
 Serezli Ahmed Niyazii (İdikut): 29
 Seyrüsefer Talimatnamesi: 40, 41
 Süvari Karakolları: 50
 Şam: 33
 Şükrü Kaya (İçişleri Bakanı): 95, 102

T

Takibat Gazetesi: 28
 Tanzimat: 13, 19, 23, 24, 25, 26, 107, 108, 109
 Taşra kollukçuları: 49
 TBMM: 13, 29
 Teshilât Sandığı: 65
 Tonyukuk: 48
 Tophane-i Âmire Müşirliği: 24
 Trablusgarp: 29
 Trabzon: 28, 41, 43, 51, 157, 158
 Türk Polisleri: 78, 105, 106

U - Ü

Urfa: 25
 Urla: 90
 Urla Limanı: 73
 Üsküdar: 25, 27, 157, 158

V

Van: 27, 41, 108
 Vilayât-ı Şahane Polis Mektebi: 28
 Vilayet İdare Meclisi: 90
 Viyana: 27, 37, 155

Y

Yasa vol: 47
 Yasavul: 48
 Yavuz: 15, 29, 155
 Yeniçeri Ağası: 49
 Yeniçeri Kol Kethüdası: 49
 Yeniçeri Ocağı: 23, 24
 Yenikale Feneri Kalesi: 76
 Yenimahalle Çarşısı Mevkii: 50
 Yerli Rumlar: 93
 Yıldız Sarayı: 28
 Yunan Askerleri: 90
 Yunanistan: 77, 78, 79, 80, 83, 84, 90, 95, 105
 Yusuf Cemil Bey: 26, 157, 158

Z

Zâbitan: 29, 155
 Zaharola Nikola: 88
 Zaptiye Müşiriyeti: 23, 50
 Zaptiye Nezareti: 25, 40, 50
 Ziraat Bankası: 90, 92
 Ziya Efendi (Yüzbaşı): 89

YÜCEL YİĞİT

1978 yılında Nevşehir’de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Nevşehir’de tamamladı. Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü’nden 2000 yılında mezun oldu. Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi sınavını kazandı. Yüksek lisansını 2004 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, doktorasını Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Anabilim Dalı’nda 2009 yılında tamamladı. 2010 yılında Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yakınçağ Anabilim Dalı’na öğretim üyesi olarak atandı. Bir yıl Amerika’da Utah Üniversitesi’nde ‘Visiting Scholar’ olarak bulundu. Meslek hayatına 2014-2023 yılları arasında Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü’nde devam etti. EGM Polis Müzesi’nin danışmanlığını yürüttü. Halen kadrosu, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümündedir. 2024 yılından itibaren akademik çalışmalarına geçici görevle bulunduğu Türk Tarih Kurumunda devam etmektedir. Son yıllarda akademik çalışmalarını polis, jandarma ve istihbarat tarihleri üzerinde yoğunlaştırmıştır. Evli ve bir erkek çocuk babasıdır.

Yücel Yiğit’in polis ve jandarma tarihleriyle ilgili başlıca yayınları şunlardır:

1. “Emniyet İstihbarat Tarihi”, *Türk İstihbarat Tarihi*, (Eyüp Şahin’le), Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan- Namık Çençen-Yücel Yiğit, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 603-633.
2. “Bir Polisin Gözünden İzmir’in İşgali”, (Eyüp Şahin’le), *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19, İzmir, 2019, s.105-129.
3. “İki Rapor Bir Kent: Bir Jandarmanın ve Polisin Gözünden İzmir’in İşgali”, *Asayişten Cepheye: Milli Mücadelede Jandarma*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan-Yücel Yiğit, Berikan Yayınları, Ankara, 2021, s.275-306.
4. “Bir Şehir Eşkıyası: Seri Katil Hırisantos’un Polis Cinayetleri”, *Batı Anadolu Eşkıyalık Tarihi*, Editör: Olcay Yapucu-Cihan Özgün-Ali Özçelik, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2019, s.179-203.
5. “Türk İstihbaratının Hatay Cumhuriyeti’nin Kuruluşundaki Rolü”, *Anavatan’a Katılışının 80. Yılında Hatay Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2020, s. 2275-2317.
6. “Serkomiserlikten Müdürlüğe: Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü’nün Kuruluşu (1885-1938)”, *Tanzimat’tan Günümüze Diyarbakır*, Editörler: Oktay Bozan-Hakan Asan vd., Manas Yayınları, Ankara, 2019, s.131-144.
7. “Mektepsiz Polis Kalmasın: Selanik Polis Mektebi”, *Osmanlı İdaresinde Balkanlar*, Editörler: Alaattin Aköz-Slobodan Ilıc-Danko Leovac-Doğan Yörük, Cilt: II, Palet Yayınları, Konya, 2020, s.459-483.
8. “İstanbul Polis Müdürü Halil Nedim Aşuroğlu’nun Kaleminden Mütareke İstanbul’u”, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s. 515-534.
9. “Muhallif Bir Kumandan: Son Jandarma Umûm Kumandanı Ali Kemal Paşa’nın İttihatçılarla İlişkinin Doğası”, *Değişim ve Miras: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Jandarma*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan-Yücel Yiğit, Berikan Yayınevi, Ankara, 2018, s.663-677.
10. “Kuvâ-yı Milliyeci ve İstihbaratçı Bir Polis: Balıkesirli Hafız Hilmi Kutlu”, *Milli Mücadele’nin 100. Yılında Kuva-yı Milliye Şehri Balıkesir*, Cilt: 1, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Balıkesir, 2020, s.409-415.
11. “Ali Rıza Öge’nin Hatıralarında Beykoz Günleri”, *Beykoz 2020 Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Beykoz Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2020, s.851-867.
12. “Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı”, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2021, Erişim Tarihi: 18 Kasım 2021.
13. “Komitacı ve İstihbaratçısı Serkomiser Bulgar Sadık Sakarya Savaşında”, *100. Yılında Sakarya Meydan Muharebesi*, Editörler: Çiğdem Cihangir-Kadri Unat, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2021, s. 147-173.
14. “Osmanlı Polis Teşkilatında Kıbrıslı Gayrimüslim Bir Komiser: Dimofilo Antoniyadis Efendi”, *Kıbrıs’ın Fethinin 450. Yılı uluslararası Sempozyumu*, Antalya Büyükşehir Belediyesi- Akdeniz Üniversitesi, 22-24 Kasım 2021, Antalya.
15. “Vatan Hainliği ile Vatanperverlik Kıskaçında Balıkesir’de Bir Polis Memuru: Ahmet Cemal (Önen)”, *Karesi’den Balıkesir’e (Şehrin Siyasi Tarihinden Kesitler)*, Editör: Zeki Çevik-Ahmet Köç, Nobel Yayınevi, Ankara, 2022, s. 123-144.

16. “Balıkesirli Gayrimüslim Polisler”, *Geçmişten Günümüze Balıkesir’in Kültürel Mirası*, Editör: Mehmet Bayiğit vd, Cilt: V, Palet Yayınları, Konya, 2022, s. 127-146.
17. “İzmir’in Afro-Türk Polisleri”, *Çaka Bey’den Günümüze İzmir*, Editör: Turan Gökçe-Mahmut Halef Cevrioğlu, Cilt: III, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2022, s. 1125-1144.
18. “Serkomiserlikten Müdürlüğe Antalya Emniyeti ve Antalyalı Gayrimüslim Polisler”, *Fethinin 815. Yılında Antalya Sempozyumu (Tarih ve Kültür)*, Antalya Valiliği- Akdeniz Üniversitesi, 3-4 Mart 2022, Antalya.
19. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Polis Maaşları (1865-1937)”, *Mehmet Genç Anısına İktisat Tarihi Çalışmaları I*, Editör: Fehmi Yılmaz, Güngören Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2023, s. 95-121.
20. “Miras ve Süreklilik: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Polis”, *Adli Bilimler ve Kriminalistik Ansiklopedisi*, Editörler: Ogün Vural-Hamit Hanlı, Cilt: I, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 1-12.
21. “Parmak İzinden Tarih Yapmak: Osmanlı Daktiloskopisinin Kurucusu Yusuf Cemil Bey”, *Adli Bilimler ve Kriminalistik Ansiklopedisi*, (Eyüp Şahin’le), Editörler: Ogün Vural-Hamit Hanlı, Cilt: I, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s.13-26.
22. “Parmak İzinden Tarih Yazmak: Türkiye’de Daktiloskopinin Öncü Uzmanı Derviş Okçabol”, *Adli Bilimler ve Kriminalistik Ansiklopedisi*, (Eyüp Şahin’le), Editörler: Ogün Vural-Hamit Hanlı, Cilt: I, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 27-40.
23. “Şehir ve Asayiş: İkinci Komiserlikten Müdürlüğe Trabzon Emniyeti”, *Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Trabzon*, Cilt: 1, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Trabzon, 2023, s. 415-439.
24. “Esaret Kampından Nakliye Taburuna: Afyonlu Komiser Muavini Mehmet Fakir (Pulat) Efendi”, *100. Yılında Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi*, Cilt: IV, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, 2023, s. 1919-1941.
25. “Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayetinde Polis Yapılanması”, *Rodos ve On iki Ada’da Türk Varlığının 500. Yılı Uluslararası Sempozyumu*, (Yayınlanmamış Bildiri), Türk Tarih Kurumu-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Rodos İstanköy Oniki Ada Türkleri Kültür Dayanışma Derneği, Muğla, 2022.
26. “Komitacı ve İstihbaratçı Serkomiser Bulgar Sadık’ın Üsküdar Günleri”, *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu Bildiriler XI*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, Cilt: III, İstanbul, 2023, s. 244-271.
27. “Türk Polisi Tarihini Arıyor”, *Rapor*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.
28. Halil Nedim Aşuroğlu, *Mütareke Günlerinde İstanbul Polis Müdürünün Hâtıratı*, Hazırlayanlar: Ali Birinci-Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.
29. *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*, Editör: Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017
30. Ali Rıza Öge, *İttihatçı Bir Bektaşî’nin Hatıraları (Zabıta Hayatında Neler Gördüm Neler Geçirdim)*, Hazırlayanlar: Ali Birinci-Yücel Yiğit, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018.
31. *Değişim ve Miras: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Jandarma*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan-Yücel Yiğit, Berikan Yayınevi, Ankara, 2018.
32. *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Sahil Güvenlik*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Yücel Yiğit, Ahmet Özcan vd., Pegem Yayınevi, Ankara, 2020.
33. Mustafa Galip Baysanlı, *Dersaadet Polis Mektebinin Kaleminden Fahişeler Hayatı ve Redâet-i Ahlakiyye*, (Yasin Özdemir’le), Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2021.
34. *Türk İstihbarat Tarihi*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan- Namık Çençen-Yücel Yiğit, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021.
35. *Asayişten Cepheye: Milli Mücadelede Jandarma*, Editörler: İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan-Yücel Yiğit, Berikan Yayınları, Ankara, 2021.
36. Mustafa Reşat Mimaroglu, *Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimizden*, Hazırlayanlar: Ali Birinci-Yücel Yiğit, Alelmas Yayınevi, İstanbul, 2021.
37. *Emniyet’in Afro-Türk Polisleri*, (Eyüp Şahin’le), İzelman Yayınları, İzmir, 2023.
38. *Emniyet’teki Yahudiler*, (Eyüp Şahin’le), (Eser, 2025 Yılında Okuyucuyla Buluşacak).

EYÜP ŞAHİN

Hayriye ve Miklat çiftinin oğlu olarak 15 Haziran 1952 tarihinde Trabzon'un Yomra ilçesinin Dirona köyünde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Yomra'da, lise öğrenimini Trabzon'da tamamladı. Vatani görevini tamamladıktan sonra Of Mal Müdürlüğü'nde memuriyet hayatına atıldı. 1977 yılında polis olmaya karar verdi ve meslek eğitimi aldıktan sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde göreve başladı. Bu arada Ankara Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'ne kaydoldu. Ayrıca Eskişehir Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü'nden de mezun oldu. Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün çeşitli birimlerinde görev yaptıktan sonra *Polis Dergisi* Yazı İşleri Müdürlüğü görevine atandı ve bu görevi yedi yıl kadar yürüttü. Merkez Emniyet Müdürü kadrosundayken ataması Türk Polis Tarihi Araştırma Merkezi Başkanlığı'na yapıldı. Akabinde Haziran 2009 tarihindeki kararnameyle Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı görevine atandı. 35 yıl emniyet teşkilatına hizmet ettikten sonra 15 Haziran 2012 tarihinde emekliye ayrıldı. Evli olan Şahin, bir kız ve bir erkek babasıdır.

Eyüp Şahin'in polis tarihine dair başlıca yayınları şunlardır:

- 1-1907'den 2000'e Polis Okulları, EGM Yayınları, Ankara, 2001.
- 2-İz Bırakan Polisler, EGM Yayınları, Ankara, 2004.
- 3-Wladimir Mayewski, *Yabancı Gözüyle Ermeni Meselesi*. Hazırlayan: Eyüp Şahin, EGM Yayınları, Ankara, 2001.
- 4-Gayrimüslim Emniyet Mensupları, Cilt: I-II, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2013.
- 5-Türk Polisininden Seçkin Biyografiler, Cilt: I-V, EGM Yayınları, Ankara, 2012.
- 6-Birinci Dünya ve İstiklal Savaşlarının Mağdurları: Esir Polisler, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018.
- 7-Çarşı ve Mahalle Bekçileri, EGM Yayınları, Ankara, 2018.
- 8-Dersaadet Polis Mektebi, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2018.
- 9-Emniyet Genel Müdürleri, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2014.
- 10-Gaziantep'in İstiklal Madalyalı Polisleri, Gaziantep Emniyet Müdürlüğü Yayınları.
- 11-Geçmişten Günümüze Atlı Polis Birlikleri, EGM Yayınları, Ankara, 2005.
- 12-İlk Defa Yayınlanan Belgelerle Hasan Tahsin Gerçeği, KTB Yayınları, İstanbul, 2019.
- 13-Mütareke Döneminde İstanbul Polisi, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2016.
- 14-Türk Polis Eğitim Tarihi, EGM Yayınları, Ankara, 2018.
- 15-“1913 Tarihli Polis Nizamnamesine Göre Polisin Seçimi, Atanması ve Rütbeler Arasında Yükselme İlke ve Esasları”, *Polis Dergisi*, 11 (43), Ocak-Şubat-Mart 2005, s. 124-139.
- 16-“Ahlak Zabıtasının Tarihi Yapılanması”, *Polis Dergisi*, 9 (34), Ocak-Şubat-Mart 2003, s. 66-71.
- 17-“Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv Belgeleri Işığında Üsküdar Emniyet Müdürlüğü'nün Kuruluşu ve Suçla Mücadelesi”, *Polis Dergisi*, 14 (54-55), Ekim 2007- Mart 2008, s. 3-14.
- 18-“Florina'lı Nazım Beyden Ahmet Nihat Dünder'a Polis Dergisi”, *Polis Dergisi*, 1998/17, 5 (17), s.35-45.
- 19-“Kurtuluş Savaşı'nda Türk Polisi”, *Polis Dergisi*, 12 (47), Ocak-Şubat-Mart 2006, s.44-60.
- 20-“Mehmet Kenan Bütün Mal Varlığını İstiklal Mücadelesine Harcadı”, *Polis Dergisi*, 19-20 (77-78), Ekim 2013-Mart 2014, s.56-59.
- 21-“Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Suç ve Suçluluğun Kontrolüyle Hükümlü ve Sanıkların Yakalanması”, *Polis Dergisi*, 10 (41), Temmuz-Ağustos-Eylül 2004, s.39-62.
- 22-“Şehit Komiser Ahmet Hamdi Bey”, *Çağın Polisi Dergisi*, 11 (121), Ocak 2012, s. 16-18.
- 23-“Trabzon Vilayetinin Sosyo-Ekonomik Yapılanmasının 1914 Yılı Özel İdare Bütçesindeki Yansımaları”, *Karadeniz Araştırmaları (Karam) Dergisi*, 10, Yaz-2006, s. 63-75.
- 24-“Türk Polis Teşkilatı'nın Unutulmazlarından: Hacı Yusuf Cemil Bey”, *Polis Dergisi*, 14 (56), Nisan-Mayıs-Haziran 2008, s.5-9.
- 25-“Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi”, *Polis Dergisi*, 10 (38), Ocak-Şubat-Mart 2004, s. 91-98.
- 26-Emniyet'in Afro-Türk Polisleri, (Yücel Yiğit'le), İzelman Yayınları, İzmir, 2023.
- 27-İttihat ve Terakki Fırkasının Zulmüne Direnen Trabzonlu Şatırzâde Hasan Hicabi Bey, ZET Yayınları Ankara, 2023.
- 28-Birinci Umum Müfettişlik Belgelerine Göre İngiliz Casusu Lawrence, ZET Yayınları, Ankara, 2023.

